

วารสารวิชาการ

ISSN 3027-6624 (Print)

ISSN 3027-6675 (Online)

บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit Graduate School Academic Journal

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2567)

Graduate School

SDU

20th
Anniversary

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Graduate School, Suan Dusit University

ISSN 3027-6624 (Print)
ISSN 3027-6675 (Online)

วารสารวิชาการ

บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit Graduate School Academic Journal

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2567

เจ้าของ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการเผยแพร่งานทางวิชาการในประเภทบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ
2. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (ครุศาสตร์ รัฐศาสตร์

รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ อาชีวศึกษา บริหารธุรกิจ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง)

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธิน
รองศาสตราจารย์ ดร.ประกฤติ พูลพัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชุม เฉลยทรัพย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะศึก นิษานนท์
ดร.สุมาลย์ ม่วงประเสริฐ
ศาสตราจารย์ พล.ต.ต. หญิง ดร.พัชรา สิ้นลอยมา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ พล.ต.ต. ดร.โสภณ ศรีวพจน์
รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยาจิตร์
รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์
พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดนุชา สลึงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องค์อร สงวนญาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย มหาศีตะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
กระทรวงยุติธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ประสานงาน

นางสาวณัฏชา ถาวรบุตร
นางสาวจรรุภา ยิ้มละมัย

การพิจารณาบทความ

ต้นฉบับบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ภายนอก ในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 ท่าน โดยเป็นการประเมินแบบอำพรางสองฝ่าย (Double Blind) และผ่านการตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งจะส่งผลการพิจารณาแก่ผู้เขียน เพื่อปรับปรุง แก้ไข บทความ หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี เมื่อบทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการแล้วผู้เขียนจึงจะได้ใบตอบรับการตีพิมพ์บทความในวารสาร

กำหนดเผยแพร่

จัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (วารสารราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

ลิขสิทธิ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

145/9 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวิชราลงกรณ์

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์: 02-241-7191-5 ต่อ 4135 โทรสาร: 02-243-3408

Website: <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index>

Facebook : <https://www.facebook.com/Grad.Journal.SDU>

E-mail: gradjournal@dusit.ac.th

พิมพ์ที่ ศูนย์บริการสื่อและสิ่งพิมพ์ กราฟฟิคไซท์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

โทรศัพท์: 02-244-5081

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารปรากฏอยู่ในฐาน TCI (Thai Journal Citation Index Centre) หรือศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย โดยปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพวารสารตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กำหนดกองบรรณาธิการของวารสารประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกมีผลงานวิจัยต่อเนื่อง ซึ่งเป็นบุคลากรจากสถาบันภายนอกและภายใน และมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อ่านพิจารณาบทความ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

ทัศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน ทางกองบรรณาธิการเปิดเสรีในความคิด และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2567

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต ได้ดำเนินการรวบรวมบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มีคุณภาพ ผ่านการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รวมทั้งบทความวิจารณ์หนังสือที่มีสาระ น่าสนใจชวนติดตามเช่นเคย ในฉบับนี้เป็นฉบับปีที่ 20 ฉบับที่ 2 ของปี พ.ศ. 2567 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2567 ในฉบับนี้ได้รับรวบรวมบทความไว้อย่างครบถ้วน และน่าสนใจอีกเช่นเคย เริ่มต้นด้วยบทความทางด้านการศึกษา ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคใหม่ที่น่าสนใจ เช่น ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ การพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร บทความด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น บทความด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ระบบบริการสุขภาพด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการดูแลเด็กปฐมวัยในหน่วยบริการปฐมภูมิ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดูแลเด็กเล็กในระยะเริ่มต้น เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ บทความด้านการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ อิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งบทความด้านกฎหมาย และการแก้ไขปัญหาสังคมในเรื่องแนวทางการทำให้ การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย นับเป็นการนำเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสังคมได้ทางหนึ่ง รวมทั้งบทความ อื่น ๆ ที่น่าติดตามอย่างมาก นอกจากนั้นยังมีบทความวิชาการที่น่าสนใจอีกเช่นเคยในเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิต ในเด็กวัยเรียน รวมทั้งบทความวิจารณ์หนังสือในเรื่อง Capital in the Twenty-First Century โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ รัตนสิทธิ์ ซึ่งได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความจากวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน และหาก ผู้เขียน หรือผู้อ่านท่านใดมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อวารสาร สามารถส่งมาได้ในหลากหลายช่องทางที่ทาง กองบรรณาธิการได้เพิ่มเติมมากขึ้น ทั้งที่เบอร์โทรศัพท์ 02-2417151-5 ต่อ 4135 โทรสาร 02-2433408 อีเมล gradjournal@dusit.ac.th ทาง Facebook: <https://www.facebook.com/Grad.Journal.SDU> รวมทั้งทางเว็บไซต์ [Website:https://so19.tcithaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index](https://so19.tcithaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index) ทางกองบรรณาธิการจะนำไปพิจารณาปรับปรุง วารสารให้มีเรื่องราวที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย

ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ	1
พรพรรณ บัวทอง อาจารย์ ศรีคำสุข ญัฐพล ลิทธิกุล และอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล	
ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคได้ร่วมกับสื่อประสม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	17
พิเศษชาย คณะทอง และมนตรี เด่นดวง	
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	33
พนิดา เขิงหอม และจิตรารัตน์ วงศ์คำจันทร์	
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	49
ศิริพร นาใจยังค์ และอุไร สุทธิแย้ม	
การบูรณาการหลักขรรวาศธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ตำบลโคกคราม อำเภอบางพลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี	65
พระมหาวิชัย วิชโย (จีนภิรมย์) นพดล ดีไทยสงค์ และธิดาวิภา หมั่นมี	
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	81
สุนทรชัย ขอบยศ	
แนวทางการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย	97
คิตติ์ก ไช้มาจี ศุภกร ปุญญฤทธิ์ สุณีย์ กัลยาจิตร์ และวินันทกานต์ รุจิภักดี	
อิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์	111
ดลใจ พิพัฒน์พงษ์ อารยา อังไพบุลย์กิจ กิตติธรา อมรสิน อรุณี นามวงศ์ และนันท์ทยา สายไทย	
ระบบบริการสุขภาพด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการดูแลเด็กปฐมวัย ในหน่วยบริการปฐมภูมิ	125
เนตรรัชนี กมลรัตนานันท์ อาริยา เตชะไมตรีจิตต์ อันธิมา สายบุญศรี และพิรุฑธ รัตนเสลานนท์	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การพัฒนาสารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) สำหรับเก็บลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวไม่มีรูพรุนในสถานะเปียก ร้อยตำรวจเอกหญิง พฐุ ปารมีมีง และ พันตำรวจเอก วรธัช วิชชุวาณิชย์	141
บทความวิชาการ การพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กวัยเรียน ว่าที่เรือตรี ยุตติชน บุญเพศ ชนะศึก นิชานนท์ และสุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์	153
บทความวิจารณ์หนังสือ Capital in the Twenty-First Century ศรัณย์ รัตนสิทธิ์	171
นโยบายและการดำเนินงานจัดพิมพ์วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต	173

ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร
ในกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ
Needs Assessment and Guidelines for Transformational Leadership Development of
Personnel in Academic Management Groups in Extra-Large Secondary Schools

พรพรรณ บัวทอง* อัจฉรีย์ ศรีคำสุข ญัฐพล ลีธิกุล และอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Pornpan Buathong* Ajaree Srikhamsuk Nattapon Sittikul and Ittipaat Suwathanpornkul
Faculty of Education, Srinakharinwirot University

Received: July 6, 2023

Revised: September 2, 2023

Accepted: September 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ โดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 61 คน และผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 4 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Needs Index (PNI) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) ดัชนีค่าความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านการสร้างจุดเชื่อมต่อ ($PNI_{modified} = 0.40$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ($PNI_{modified} = 0.25$) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ($PNI_{modified} = 0.21$) ด้านการสร้างและแบ่งปันความรู้ ($PNI_{modified} = 0.14$) และด้านการวางแผนเป้าหมายเชิงจริยธรรม ($PNI_{modified} = 0.10$) 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการจำนวน 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานวิชาการให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน 2) การสร้างความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) การสร้างความสัมพันธ์ในการดำเนินงานวิชาการ 4) การสร้างและแบ่งปันความรู้ของบุคลากร และ 5) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความต้องการจำเป็น แนวทางการพัฒนา การบริหารงานวิชาการ
ระเบียบวิธีวิจัย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the needs assessment of the transformational leadership of personnel in academic management groups in extra-large secondary schools, and 2) to study the guidelines for the development of transformational leadership of personnel in academic management groups in extra-large secondary schools. The samples consisted of 61 personnel of the academic management group in extra-large secondary schools and four key informants chosen by using purposive sampling. The research instruments were questionnaires and semi-structured interviews. Data collection was conducted through online and in-depth interviews. The data were analyzed using mean, standard deviation (S.D.), Priority Needs Index (PNI), and content analysis methods. The results showed that 1) The need for a transformational leadership index was highest in the Coherence making ($PNI_{modified} = 0.40$), followed by Understanding change ($PNI_{modified} = 0.25$), Building relationship ($PNI_{modified} = 0.21$), Creating and sharing knowledge ($PNI_{modified} = 0.14$), and Moral purpose ($PNI_{modified} = 0.10$). Secondly, the guidelines for developing academic administration consisted of 5 approaches: 1) establishing academic objectives for implementation in accordance with school policies, 2) creating an understanding of changes, 3) building relationships with others in academic administration, 4) creating and sharing knowledge of personnel, and 5) continuously applying knowledge to work.

Keyword: Transformational Leadership, Needs Assessment, Guidelines for Development, Academic Management, Research Methodology

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้สถานศึกษาทุกระดับต้องหยุดการเรียนการสอนปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนเป็นแบบออนไลน์ ผลที่ตามมา คือ เกิดความเหลื่อมล้ำให้กับเด็กเมือง และเด็กชนบทที่ห่างไกลเทคโนโลยี ขณะที่การเรียนการสอนออนไลน์ก็ทำให้เด็กได้รับความรู้ไม่ได้เต็มที่ ทำให้เด็กเกิดความถดถอยทางการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 2 ปี (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) นอกจากนี้ยัง พบว่า โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อการศึกษาไทยอย่างมาก มีการปิดสถาบันการศึกษาทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์ เมื่อเจอเหตุการณ์ไม่คาดคิด รวมถึงใช้ความรู้ใหม่ ๆ เช่น ทักษะด้านดิจิทัล ทักษะการเงิน ทักษะการจัดการตนเอง ภาวะผู้นำ รวมไปถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น (โชษิตา ศิริมัน, 2564) จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการอย่างเร่งด่วนซึ่ง ก็คือ การอาศัยความสามารถในการบริหารจัดการปัญหาของผู้นำ ดังนั้น ภาวะผู้นำ (Leadership) จึงเป็นปัจจัยมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสามารถใช้อิทธิพลในการชี้แนะ กระตุ้น และโน้มน้าวใจให้บุคลากรยินดีเต็มใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานตามเป้าหมายของสถานศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จ (หนึ่งฤทัย ไชยหมื่น, 2563) ภาวะผู้นำแนวคิดหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้ คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งพบว่า มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การผลการปฏิบัติงานทั้งของผู้ใต้บังคับบัญชา เจตคติ ความพึงพอใจต่อการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ และพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดี สอดคล้องกับการพัฒนาบุคลากรในองค์กรที่จะต้องใช้นวัตกรรมภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับสังคมไทย ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาจากภาวะวิกฤติจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและช่วยพัฒนาสังคมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

ที่ผ่านมา พบว่า มีการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในองค์กรหลากหลายประเภท รวมถึงองค์กรทางการศึกษา เนื่องจากบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษา ผู้ทำหน้าที่ให้บริการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียน การสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ส่วนครู ในฐานะผู้ให้บริการการศึกษามีบทบาท และความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก เนื่องจากครูเป็นกำลังสำคัญในการเตรียม ความพร้อมให้กับอนาคตของชาติ หรือก็คือผู้เรียนนั่นเอง ดังนั้นครูจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะ สามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา โดยการจัดการการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกลยุทธ์สำคัญของการบริหารงานวิชาการในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มบริหารงาน วิชาการจึงเป็นงานหลักของโรงเรียน และเป็นหัวใจของการบริหารจัดการที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญ และ ดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ การจัดการบริหารงานการศึกษาจึงมุ่งให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ และการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องไปกับการเสริมสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ และทักษะสำคัญ อย่างมีประสิทธิภาพ (Phetmalaikul, 2017)

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา มักเป็นการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับการบริหารงานทั่วไป ในขณะที่การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการส่วนใหญ่มักพบไม่มากนัก โดยการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับการบริหารงานทั่วไปมัก พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะ ที่สำคัญสำหรับการบริหารสถานศึกษา และพบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น การบริหารจัดการ การสร้างสรรค์ การกระตุ้นทางปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ การส่งเสริมพัฒนาครู เป็นต้น (นภัทร ธัญญวณิชกุล, ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล, และทิวต์ มณีโชติ, 2564; ชุตติกาญจน์ ทักโลวา และวันทนาอมตาริยกุล, 2564; ขนิษฐา แสงโยธี ดวงใจ ชนะสิทธิ์ และอรพรรณ ตูจินดา, 2565) ส่วนการศึกษาภาวะผู้นำของครู พบว่า ภาวะผู้นำครูด้านการ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนด้านการเป็นแบบอย่างการเรียนการสอนเป็นตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงาน (ผกามาศ บัวพงษ์ และกฤษฎา เขียววัฒนสุข, 2564) สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงมีประโยชน์ในแง่ของการบริหารจัดการ และการปฏิบัติงานสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติ ทองมา (2560) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำให้ผู้บริหารได้แสดงถึงความพยายามในการจัดการ หรือการทำงานที่เกิด กระบวนการเปลี่ยนแปลงช่วยให้บุคลากรได้มีความพยายามให้เกิดผลงานที่สูงขึ้นกว่าเดิม รวมถึงการพัฒนา ความสามารถ และศักยภาพของบุคลากรให้ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น นำไปสู่ผลประโยชน์ขององค์กรต่อไปในการศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร กลุ่มบริหารงาน วิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการ และได้แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษโดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานในโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่พิเศษ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นประเด็นที่มีการศึกษาหลากหลาย มีแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่แตกต่างกัน อาทิ เบิร์น (Burns, 1978) เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้กล่าวถึง “ผู้นำ” ไว้ว่าเป็นบุคคลที่กระตุ้นแรงจูงใจผู้ตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งของผู้นำและผู้ตาม ซึ่งเป็นการมองความเป็นผู้นำแตกต่างจากการใช้อำนาจในแบบเดิม มองในมุมที่เป็นสิ่งที่ผู้ตามต้องการด้วยเช่นกัน ด้าน Bass & Avolio (1994) กล่าวถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่ามีลักษณะดังนี้ มีการกระตุ้นให้เกิดความสนใจระหว่างผู้ร่วมงาน และผู้ตาม ทำให้เกิดความตระหนักรู้ร่วมกันในเรื่องภารกิจ และวิสัยทัศน์ขององค์กร มีการพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงาน และผู้ตาม ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะชักนำผู้อื่นให้ทำสิ่งต่าง ๆ มากกว่าที่พวกเขาตั้งใจ ผู้นำจะทำหายความหวัง และนำไปสู่การบรรลุผลงานที่สูงขึ้น ในขณะที่ Razik and Swanson (2001) สรุปภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นลักษณะผู้นำที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์การให้ดีขึ้นกว่าเดิม ยกระดับคุณธรรมและแรงจูงใจ ทำให้สมาชิกในองค์กรรู้สึกอยากเปลี่ยนแปลงทำให้สมาชิกเห็นความสำคัญของคุณค่าผลงาน และแนวทางการทำงานให้สำเร็จ ชักจูงให้สมาชิกเห็นประโยชน์ของทีม และองค์การเป็นหลัก

ด้านแนวคิดของ Fullan (2001) กล่าวถึง ลักษณะผู้นำสถานศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) การวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม (Moral Purpose) ผู้นำจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายทางศีลธรรมเกี่ยวกับการปรับปรุงสถานศึกษาทุกแห่งอย่างเป็นระบบพยายามอย่างแข็งขัน เพื่อสร้างความแตกต่างในเชิงบวก ชักนำผู้นำให้รู้สึกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมภายในองค์กรและชุมชน 2) การสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง (Understanding Change) ผู้นำต้องเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยจะต้องสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ช่วยผู้อื่นค้นหาความหมายโดยรวมและวิธีการใหม่ ๆ เข้าใจว่าทุกสิ่งมีอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลง มองในมุมบวกทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นวัฒนธรรมและเข้าใจว่าวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน 3) การสร้างความสัมพันธ์ (Building Relationship) ปัจจัยที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำเร็จ คือ ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ผู้นำควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ความฉลาดทางอารมณ์เพื่อจูงใจ กระตุ้น และเชื่อมโยงบุคลากร เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ และขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดี 4) การสร้าง และแบ่งปันความรู้ (Creating and Sharing Knowledge) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง ผู้นำควรทำหน้าที่เป็นผู้นำการเรียนรู้ แบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ สร้างแบบจำลองในการสร้างความรู้ และส่งเสริมให้ผู้อื่นมีส่วนร่วม ใช้กระบวนการทางสังคมเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม และปัญญาของบุคลากร 5) การสร้างจุดเชื่อมต่อ (Coherence Making) ผู้นำมีเป้าหมายทางศีลธรรม ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงความสัมพันธ์ สร้าง และแบ่งปันความรู้ ส่งเสริมให้เกิดความสอดคล้องกันไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อให้กลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยจะต้องปรับให้เข้ากับ ความซับซ้อนของการนำการเปลี่ยนแปลงให้มีความสำคัญกับการเรียนรู้ และพยายามป้องกันไม่ให้ความคิดที่กระจัดกระจายมากเกินไป เมื่อผู้นำมีลักษณะ 5 ประการ เพื่อการเปลี่ยนแปลง ก็จะทำให้สมาชิก หรือบุคลากรนั้นมีความรู้สึกผูกพัน และมีส่วนร่วมนำไปสู่ความร่วมมือกัน และมีผลลัพธ์ที่ดีเกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่าแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Burns (1978) Bass & Avolio (1994) Razik & Swanson (2001) และ Fullan (2001) มีจุดเน้นในการกระตุ้น จูงใจ ชักนำผู้อื่นให้ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้แนวคิดของ Fullan (2001) มีความสอดคล้องกับบริบทที่จะศึกษาเนื่องจากเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา การศึกษาครั้งนี้จึงใช้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Fullan (2001) ประกอบด้วย 1) การวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม (Moral Purpose) 2) การสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง (Understanding Change) 3) การสร้างความสัมพันธ์ (Building Relationship) 4) การสร้าง และแบ่งปันความรู้ (Creating and Sharing Knowledge) บุคลากร 5) การสร้างจุดเชื่อมต่อ (Coherence Making)

2. การประเมินความต้องการจำเป็น สุวิมล ว่องวาณิช (2562) อธิบายถึงการประเมินความต้องการจำเป็นว่า มีการแบ่งออกเป็น 3 ยุคสมัย โดยยุคที่ 1 เป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดเป้าหมายของการดำเนินการ ยุคที่ 2 เป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อการวางแผน และยุคที่ 3 เป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อการวางแผน และนำไปสู่การปฏิบัติ ขณะที่ Kaufman, Rojas & Mayer (1993) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แสดงความแตกต่างระหว่างผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กับผลลัพธ์ (Outcome) ที่ต้องการในอนาคต จากนั้น จัดเรียงความสำคัญของความต้องการแล้วเลือกประเด็นมาแก้ไข สอดคล้องกับ Witkin (1984) และ Mckillip (1987) ที่นิยามการประเมินความต้องการจำเป็นไว้จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็น กระบวนการที่เป็นระบบใช้ เพื่อกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพที่มุ่งหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริง ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้น ความแตกต่างของผลลัพธ์ (Outcome Gaps) จากนั้น จัดเรียงลำดับความสำคัญของความแตกต่างนั้น แล้วเลือกความต้องการจำเป็นที่สำคัญมาแก้ไข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นว่า เป็นกระบวนการที่เป็นระบบให้สามารถระบุ และจัดเรียงความต้องการจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปดำเนินการแก้ไขต่อไป

นักการศึกษาได้เสนอขั้นตอนในการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่าเป็นชุดกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งกัน และกัน 5 ชุด คือ 1) การเตรียมการที่จะทำการประเมินความต้องการจำเป็น 2) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น 3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น 4) รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น และ 5) การนำข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นมาประยุกต์ใช้ (Stufflebeam & Coryn, 2014) ด้าน สุวิมล ว่องวาณิช (2562) กล่าวว่า กระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) การระบุความต้องการจำเป็น (Need Identification) 2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Analysis) เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุ และ 3) การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็น (Needs Solution) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการตามกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นในทั้ง 3 องค์ประกอบ

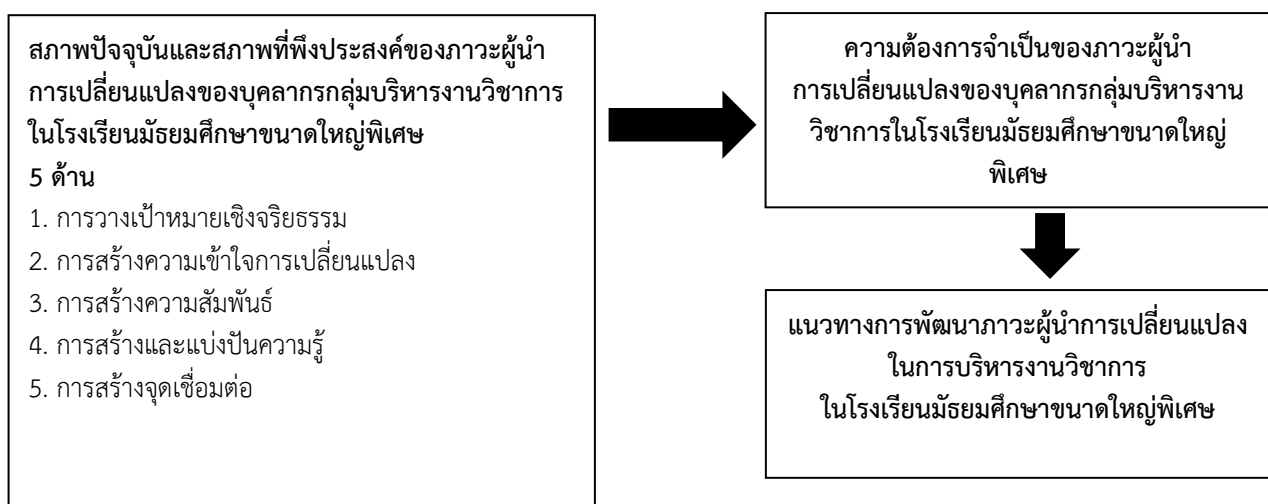
การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา จากการเก็บข้อมูลแบบตอบสนองคู่ (Dual-response Format) งานวิจัยนี้จะใช้เทคนิควิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง โดยใช้ค่าดัชนี ความต้องการจำเป็น (Priority Need Index_{modified}: PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) คำนวณจากสูตร $PNI_{modified} = (I - D)/D$ โดยที่ I แทน ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ และ D แทน ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน สำหรับการ จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้วิธีการเรียงค่า PNI_{modified} จากมากไปหาน้อย ในการศึกษาครั้งนี้ จึงใช้ การประเมินความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษตั้งแต่ขั้นตอนการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และการ จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมามักเป็นการศึกษาภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับการบริหารงานทั่วไป ในขณะที่การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงาน วิชาการส่วนใหญ่ยังพบไม่มากนักจากการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษามีความต้องการจำเป็น ในระดับมาก ดังเช่นในงานของ ธนภัทร พึ่งพงษ์ และภาวิดา ธาราศิริสุทธิ (2564) พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่ม 2 กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานของ นภัทร ธีญญวนิชกุล และคณะ (2564) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง อันดับ 1 คือ การจัดการสร้างสรรค์นวัตกรรม ส่วนแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการสร้างสรรค์นวัตกรรม ด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลง และด้านการจัดการเปลี่ยนสภาพ ผลเช่นนี้ ยังพบในการศึกษาของชุดิกกาญจน์ ทักโลวา และวันทนา อมตารียกุล (2564) พบว่า 1) สภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ของผู้บริหารสถานศึกษาปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของชนิษฐา แสงโยธี และคณะ (2565) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนแนวทางการส่งเสริม และพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีทักษะการวิเคราะห์ปัญหา มีเหตุผลเป็นแบบอย่างการทำงาน และมีแนวทางการปฏิบัติงาน ส่งเสริม และพัฒนาครู สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้ครูมีชีวิตชีวา และมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติงาน

จากผลการศึกษาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความต้องการจำเป็นในสถานศึกษา ทั้งในกลุ่มของผู้บริหาร และบุคลากรของสถานศึกษา เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันสถานการณ์ของสถานศึกษา ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการ และได้แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ โดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ บุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้แก่ โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า มีบุคลากร จำนวน 151 คน และโรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ จำนวน 229 คน รวม 380 คน (ข้อมูลวันที่ 18 เมษายน 2565)

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้แก่ โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า และโรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ

เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติ คือ เป็นบุคลากรที่รับผิดชอบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้จำนวนทั้งสิ้น 61 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ปรับจาก สุชาติ ทองมา (2560) โดยแบบสอบถามที่ใช้ในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุงาน และตำแหน่งงาน

ตอนที่ 2 ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตอบสนองรายการคู่ (Dual Response)

การหาคุณภาพของแบบสอบถามได้นำไปทดสอบ (Try Out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการวัดความสอดคล้องภายในแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์ ในช่วงเดือนเมษายน 2565 จำนวน 61 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยดำเนินการ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentile)

2) วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษโดยวิธี Priority Need Index_{modified} (PNI_{modified})

3) จัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษโดยเรียงค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้

1. ผู้บริหารการศึกษา มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

2. บุคลากรระดับหัวหน้างานที่รับผิดชอบงานวิชาการ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบริหารงานวิชาการ มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในช่วงเดือนเมษายน 2565

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษามีลักษณะแนวคำถาม ดังนี้ 1) ปัจจุบันรับผิดชอบงานใดบ้าง มีประสบการณ์ทำงานอย่างไร 2) มีแนวทางการในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอย่างไร โดยเน้นที่การใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ มีการวางแผนเป้าหมายเชิงจริยธรรมในการบริหารงานอย่างไร มีการสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงอย่างไร สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร สร้างความรู้ และแบ่งปันความรู้อย่างไร และสร้างจุดเชื่อมต่ออย่างไร

ในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคำถามว่ามีความเข้าใจ หรือไม่ ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้จริง เมื่อนำไปใช้จริงในการสัมภาษณ์จะมีการทวนซ้ำคำตอบจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ข้อมูลหลักได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการจดบันทึกเสียงสัมภาษณ์ แปลความหมาย หาจุดเน้นของข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยการทวนซ้ำคำตอบผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร กลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และส่วนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ จำนวน 61 ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 38 คน ร้อยละ 62.30 เพศชาย จำนวน 17 คน ร้อยละ 27.87 และ LGBTQIA+ จำนวน 6 คน ร้อยละ 9.84 สถานภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ร้อยละ 3.28 หัวหน้างาน จำนวน 4 คน ร้อยละ 6.56 และบุคลากรครู จำนวน 55 คน ร้อยละ 90.16

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำแนกตามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 5 ด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
ด้านที่ 1 การวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม	4.09	0.78	มาก	4.50	0.60	มาก	0.10	5
ด้านที่ 2 การสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง	3.47	0.78	ปานกลาง	4.35	0.66	มาก	0.25	2
ด้านที่ 3 การสร้างความสัมพันธ์	3.70	0.76	มาก	4.47	0.63	มาก	0.21	3
ด้านที่ 4 การสร้าง และแบ่งปันความรู้	3.83	0.86	มาก	4.38	0.68	มาก	0.14	4
ด้านที่ 5 การสร้างจุดเชื่อมต่อ	3.15	0.63	ปานกลาง	4.40	0.62	มาก	0.40	1
ภาพรวม	3.65	0.76	มาก	4.42	0.64	มาก	0.21	

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำแนกตามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม 2) การสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง 3) การสร้างความสัมพันธ์ 4) การสร้าง และแบ่งปันความรู้

5) การสร้างจุดเชื่อมต่อ พบว่า ในภาพรวมสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรกลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากเช่นกัน ค่าเฉลี่ย 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการสร้างจุดเชื่อมต่อ ($PNI_{modified} = 0.40$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ($PNI_{modified} = 0.25$) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ($PNI_{modified} = 0.21$) ด้านการสร้างและแบ่งปันความรู้ ($PNI_{modified} = 0.14$) และด้านการวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม ($PNI_{modified} = 0.10$) ดังตารางที่ 1

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ข้อมูลแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษส่วนนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนทั้งสิ้น 4 คน โดยเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และหัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ จำนวน 1 คน ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 5 แนวทาง ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานวิชาการให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนการดำเนินงานด้านวิชาการ โดยวางแผนให้เป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจงานวิชาการของโรงเรียน เน้นการกำหนดเป้าหมายผ่านการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งบรรลุเป้าหมายตามกลยุทธ์ทางวิชาการของโรงเรียนที่กำหนดไว้ 2) ด้านการพัฒนาบุคลากรจะต้องพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบงานวิชาการให้มีความรู้ความสามารถทางด้านงานวิชาการตามกรอบการพัฒนาที่กำหนดไว้ และสามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างยืดหยุ่นเพื่อนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และงานวิชาการต่าง ๆ ของโรงเรียน 3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรที่รับผิดชอบงานวิชาการมีการกำหนดเป้าหมายและปฏิบัติงานวิชาการอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ยึดตามกรอบมาตรฐานจรรยาบรรณ โดยเฉพาะผู้บริหารควรเป็นแบบอย่าง

“...ก็วางแผนการทำงานวิชาการตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ให้นักเรียนมีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ แล้วก็มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล นักเรียน และครูมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นคนดี พัฒนาให้นักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ..”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2565)

“...ต้องมีเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาการ และค้นหาเทคนิคการสอนใหม่ ๆ เอาไปใช้แต่ละวิชาได้ตรงกับเป้าประสงค์ของโรงเรียน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2565)

“...การพัฒนางานวิชาการเราต้องมองที่ตัวเราก่อน เป็นแบบอย่างที่ดีก่อน จะบอกใครให้ทำอะไร เราต้องทำได้ก่อน ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่จะพัฒนาทำตามกรอบจรรยาบรรณ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2565)

2. การสร้างความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านตนเอง บุคลากรที่รับผิดชอบงานวิชาการควรวิเคราะห์สถานการณ์งานด้านวิชาการที่มีการเปลี่ยนแปลง เมื่อได้รับผลกระทบจากโควิด-19 และสถานการณ์อื่น ๆ โดยจะต้องทำความเข้าใจ และยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุ และผล 2) ด้านการสื่อสารในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงควรชี้แจงทำความเข้าใจกับครู นักเรียน และผู้ปกครองทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็น

ทางการ โดยใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม และเน้นการมีส่วนร่วม เช่น การสื่อสารระหว่างครูด้วยการประชุม แก้ปัญหา และวางแผนร่วมกัน การสื่อสารกับผู้ปกครองผ่านไลน์กลุ่ม เป็นต้น 3) ด้านการปฏิบัติงานวิชาการ เป็นการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การชี้แจงผ่านระบบสายบังคับบัญชางานวิชาการ (หมวด ฝ้ายต่าง ๆ) การนำเป้าหมายที่กำหนดไว้มาลงมือปฏิบัติทำแผนการเรียนการสอนแบบออนไลน์ การออกแบบ และใช้ การประเมินการเรียนการสอน การจัดอบรมให้ได้ทำความเข้าใจเรียนรู้ร่วมกัน การวิจัยชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การทำงานแบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ เป็นต้น

“...โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ดุสถานการณ์แล้วยอมรับความรู้สึกรักของตัวเอง มองการเปลี่ยนแปลงด้วย เหตุผล ปรับปรุงสิ่งที่ทำในปีการศึกษา ก่อน ทั้งแผนการจัดการเรียนรู้ การประเมิน ทุกอย่าง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2565)

“...เน้นสร้างความเข้าใจ ทีมวิชาการมีเบอร์ติดต่อโดยตรง มีเพจของโรงเรียน ไลน์กลุ่มคณะครูที่เกี่ยวข้อง กับนักเรียน ไลน์กลุ่มครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองจะมีการพูดคุยสร้างความเข้าใจกันในพื้นที่...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2565)

“...รองวิชาการจะเป็นผู้นำหลัก ไปคุยกับทีมตัวเอง สร้างความเข้าใจ มีการประชุมประจำเดือนปิดท้ายเพื่อเช็ค ว่าทุกคนเข้าใจตรงกันหรือไม่ ถ้าครูเข้าใจ ก็จะนำไปสู่นักเรียน และผู้ปกครอง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2565)

3. การสร้างความสัมพันธ์ในการดำเนินงานวิชาการ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน การยกย่อง เชิดชูเกียรติ กิจกรรมสร้างขวัญ และกำลังใจ และการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ เช่น สัมมนางานวิชาการ กีฬา เป็นต้น 2) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระดับตัวบุคคลเป็นการทำความเข้าใจ และยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล การสร้างความสัมพันธ์ผ่านการช่วยงานงานส่วนตัวต่าง ๆ เช่น งานมงคล งานอวมงคล เป็นต้น

“...พอครูจัดการเรียนการสอนได้ดี ทำงานวิจัยได้ดี ก็มีให้รางวัลครู สร้างขวัญและกำลังใจ เช่น งานวิจัยดีเด่น มอบเกียรติบัตรให้ครูให้เป็นความภาคภูมิใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ เราสนับสนุนให้ครูไปประกวดแข่งขันภายนอกโรงเรียน ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2565)

“...ให้กำลังใจเพื่อนครูด้วยกัน อย่างวันเกิดก็มีของขวัญ ของที่ระลึกให้กัน ใครที่เกิดเดือนเดียวกันก็มีของให้ เป็นการกระตุ้นและสร้างกำลังใจครูในกลุ่มงานวิชาการ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2565)

4. การสร้าง และแบ่งปันความรู้ของบุคลากรเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ใหม่ ๆ ผ่านกระบวนการ ต่าง ๆ เช่น การประชุมงานวิชาการ การอบรมพัฒนาทั้งหน่วยงานภายใน และภายนอก Upskill Reskill การศึกษาข้อมูล สารสนเทศใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในช่วงโควิด-19 ใช้ระบบการทำงานอย่างมีส่วนร่วมดูแลกันผ่าน ระบบพี่เลี้ยง มีระบบติดตามการพัฒนา การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรม PLC เป็นต้น

“...ต้องบริหารงานวิชาการให้ครูทันยุคสมัย...พัฒนาด้วยข้อมูลสารสนเทศที่ส่งกันเข้ามา เอาไปพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดการประเมินผล...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2565)

“...มีกิจกรรมพัฒนางานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ ใช้วิจัยชั้นเรียนเป็นหลักในการพัฒนาครู ทำ PLC แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีทีมพี่เลี้ยงครู มีทีมนิเทศช่วยติดตามการเรียนการสอน การพัฒนางานวิชาการ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2565)

5. การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นการนำความรู้จากการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานจริง และมีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เช่น นำความรู้จากการประชุมอบรมต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ การถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีระบบการนิเทศติดตาม และประเมินการใช้ความรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

“...นำความรู้ที่เข้าร่วมการประชุมอบรมพัฒนาความรู้มาสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน และการจัดการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2565)

“...ครูที่ได้รับการพัฒนาต้องนำมาใช้ให้เกิดมรรคผลเป็นรูปธรรม ครูที่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานอื่น ๆ เมื่อกลับมาก็ต้องกลับมาพัฒนาตนเองมาเป็นวิทยากรมาถ่ายทอด มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ใช้ในห้องเรียน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2565)

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ได้จำนวน 5 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานวิชาการให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนการดำเนินงานด้านวิชาการ โดยวางแผนให้เป็นไปตามนโยบายโรงเรียน เน้นการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งบรรลุเป้าหมายตามกลยุทธ์ทางวิชาการของโรงเรียน 2) ด้านการพัฒนาบุคลากรจะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ทางด้านงานวิชาการตามกรอบการพัฒนาของโรงเรียน 3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม กำหนดเป้าหมาย และดำเนินงานด้านวิชาการอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม โดยผู้นำควรเป็นแบบอย่าง แนวทางที่ 2 การสร้างความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านตนเอง เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์งานด้านวิชาการที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โดยยอมรับทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุ และผล 2) ด้านการสื่อสาร ควรชี้แจงทำความเข้าใจกับครู นักเรียน และผู้ปกครองทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม เน้นการมีส่วนร่วม 3) ด้านการปฏิบัติงานวิชาการทำความเข้าใจผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การชี้แจงผ่านระบบสายบังคับบัญชางานวิชาการ การทำแผนการเรียนออนไลน์ การประเมิน การจัดอบรมให้ได้ทำความเข้าใจเรียนรู้ร่วมกัน การวิจัยทำงานเชิงรุก เป็นต้น แนวทางที่ 3 การสร้างความสัมพันธ์ในการดำเนินงานวิชาการ แบ่งได้ 2 ด้าน คือ 1) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การยกย่องเชิดชูเกียรติ สร้างขวัญ และกำลังใจ การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ เช่น สัมมนา กีฬา เป็นต้น 2) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระดับตัวบุคคล ด้วยการเข้าใจ ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล การช่วยงานงานส่วนตัวต่าง ๆ แนวทางที่ 4 การสร้าง และแบ่งปันความรู้ของบุคลากร เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ใหม่ ๆ ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การประชุม การอบรมภายใน และภายนอก การศึกษาข้อมูลสารสนเทศ

ระบบการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ระบบพี่เลี้ยง ระบบติดตามการพัฒนา การวิจัยในชั้นเรียน กิจกรรม PLC เป็นต้น แนวทางที่ 5 การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นการนำความรู้จากการพัฒนาตนเองมา ประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เช่น นำความรู้จากการประชุม อบรมพัฒนามาใช้ในการ จัดการเรียนการสอน ถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินการใช้ความรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

ในภาพรวมสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร กลุ่มบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ส่วนสภาพที่ พึงประสงค์อยู่ในระดับมากเช่นกัน ค่าเฉลี่ย 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มี ความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการสร้างจุดเชื่อมต่อ ($PNI_{modified} = 0.40$) รองลงมา คือ ด้านการสร้าง ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ($PNI_{modified} = 0.25$) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ($PNI_{modified} = 0.21$) ด้านการสร้าง และ แบ่งปันความรู้ ($PNI_{modified} = 0.14$) และด้านการวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม ($PNI_{modified} = 0.10$) จากผลการศึกษา ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างจุดเชื่อมต่อมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในลำดับแรก สูงกว่าลำดับอื่น ๆ อาจเพราะบุคลากรมีการรับรู้เป้าหมายการดำเนินงานผ่านการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่กำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และนโยบายของโรงเรียนอย่างชัดเจน ใช้คุณธรรมจริยธรรมการบริหาร รวมถึงมี กระบวนการในการพัฒนา และสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้กับบุคลากร เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง แต่ในการรับรู้อาจเป็น การแยกส่วนอาจยังไม่ค่อยมีกระบวนการในการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ บูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่าง เป็นระบบ และต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2001) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องมีการสร้าง จุดเชื่อมต่อ (Coherence Making) ซึ่งเป็นลักษณะที่ผู้นำเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ อันได้แก่ การมีเป้าหมายอย่างชัดเจน และ มีจริยธรรม มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงความสัมพันธ์สร้าง และแบ่งปันความรู้ และส่งเสริมให้เกิดความ สอดคล้องกันไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อให้กลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยจะต้องปรับสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากับ ความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ สร้างจุดเชื่อมโยงประเด็นเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา ทักษะเหล่านี้เป็นทักษะด้านการบริหารจัดการที่สำคัญของผู้บริหาร

ส่วนแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ พิเศษ มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานวิชาการให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน 2) การสร้างความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) การสร้างความสัมพันธ์ในการดำเนินงานวิชาการ 4) การสร้าง และแบ่งปันความรู้ของบุคลากร และ 5) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าการ พัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารต้องมีเป้าหมาย เข้าใจการเปลี่ยนแปลงแล้วนำไปสู่การปฏิบัติในกลุ่มบุคลากร ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับภัทร ธัญญวณิชกุล และคณะ (2564) ที่พบว่า ผู้บริหารที่สามารถจัดการเปลี่ยนแปลง และจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนสภาพได้เป็นหนึ่งในแนวทางในการพัฒนาภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีเป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขนิษฐา แสงโยธี และคณะ (2565) ที่พบว่า การเป็นแบบอย่างการทำงาน การส่งเสริม และพัฒนาครู สร้างแรงบันดาลใจ สร้างแรงกระตุ้นให้ครูมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติงานเป็นแนวทางสำคัญการส่งเสริม และพัฒนาให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งจาก 5 แนวทางที่ได้นี้เป็นไปตามแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Fullan (2001) ที่ระบุว่าคุณลักษณะผู้นำสถานศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) การวางเป้าหมายเชิงจริยธรรม (Moral Purpose) 2) การสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง (Understanding Change) 3) การสร้างความสัมพันธ์ (Building Relationship) 4) การสร้าง และแบ่งปันความรู้ (Creating and Sharing Knowledge) 5) การสร้าง

จุดเชื่อมต่อ (Coherence Making) เมื่อมีภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้สมาชิก หรือบุคลากรมีความรู้สึกผูกพัน และมีส่วนร่วมนำไปสู่ความร่วมมือกันและมีผลลัพธ์ที่ดีเกิดขึ้น

จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็น และผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษสะท้อนให้เห็นว่าจุดเด่น คือ สภาพปัจจุบันมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการกำหนดเป้าหมายเชิงจริยธรรมอย่างชัดเจน เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้จากดัชนีความต้องการจำเป็นในด้านการวางเป้าหมายเชิงจริยธรรมนั้นมีค่าดัชนีไม่สูงนัก (PNImodified 0.10) สะท้อนให้เห็นว่าสภาพความเป็นจริง และสภาพที่พึงประสงค์นั้นอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน เมื่อมีเป้าหมายที่ชัดเจนก็ส่งผลให้มีการดำเนินงานด้านอื่น ๆ อย่างชัดเจนด้วย ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง การสร้างและพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ให้กับบุคลากร การสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากร แต่ด้วยสถานการณ์ที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วการทำความเข้าใจการดำเนินงานในภาพรวมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ จึงต้องใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างจุดเชื่อมต่อ (Coherence Making) ทำความเข้าใจการดำเนินงานในระดับย่อย ๆ เพิ่มเติม เชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีการให้คำแนะนำในรูปแบบการโค้ช (Coaching Leadership) เพิ่มขึ้น ให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเอง ประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 จากผลการศึกษา พบผลที่สำคัญว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างจุดเชื่อมต่อมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในลำดับแรก ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงควรกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย อาจใช้ภาวะผู้นำแบบให้คำแนะนำ (Coaching Leadership) กระตุ้นให้บุคลากรนำความรู้จากการพัฒนาตนเองไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีการดูแลติดตามผ่านระบบทีมครูพี่เลี้ยง หรือทีมครูนิเทศ หรือการติดตามกันเอง เพื่อลดความเป็นทางการ หรือขับเคลื่อนผ่านกระบวนการวิจัยในชั้น เป็นต้น

1.2 จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการ 5 แนวทางควรนำแต่ละแนวทางไปสู่การพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีลักษณะที่พึงปรารถนามากยิ่งขึ้น อาจมีการกำหนดเป้าหมายระดับย่อยของงานวิชาการให้ล้าไปกับนโยบายของโรงเรียน สร้างความเข้าใจในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง สร้าง และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร พัฒนาบุคลากร Upskill Reskill นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ที่ได้จากการพัฒนาตนเองไปประยุกต์ใช้จริง และลงสู่ห้องเรียน เช่น การกระตุ้นส่งเสริมผ่านระบบครูพี่เลี้ยง หรือการทำวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยสถาบันของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเชิงลึก พัฒนางาน ติดตาม และปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ชนิษฐา แสงโยธี, ดวงใจ ชนะสิทธิ์, และอรพรรณ ตูจันทา. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายที่ 5 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. *Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 5(1), 178–190.
- ชุติกาญจน์ ทักโลวา และวันทนา อมตาริยกุล. (2564). ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(41), 310–325.
- โชษิตา ศิริมัน. (2564). ทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา*, 9(1), 407–416.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). **ผลักดันวาระชาติจี้เสริมความรู้เด็ก ผลกระทบโควิดหวั่นหลุดระบบเข้าสู่ถนนสีดำ**. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2370232>.
- ธนภัทร พึ่งพงษ์ และภาวิดา ธาราศิริสุทธิ. (2564). ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่ม 2 กรุงเทพฯ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(2), 72–85.
- นภัทร ัญญวนิชกุล, ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล, และทิวดี มณีโชติ. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 38(104), 223–244.
- ผกามาศ บัวพงษ์ และกฤษดา เขียววัฒนสุข. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(1), 5–20.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **สพฐ. พัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ**. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.obec.go.th/archives/4079>.
- สุชาติ ทองมา. (2560). **รูปแบบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หนึ่งฤทัย ไชยหมื่น. (2563). ภาวะผู้นำของครูและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูในระดับมัธยมศึกษา. *Journal of Management Science Nakhon Pathom*, 8(1), 50–62.

References

- Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994). **Transformational Leadership Development**. Palo Alto, California: Consulting Psychologists.
- Burns, James M. (1978). **Leadership**. New York: Harper.
- Fullan, M. (2001). **Leading in a Culture of Change**. San Francisco: Jossey-Bass.

- Kaufman, R. A., Rojas, A. M., & Mayer, H. (1993). **Needs Assessment: A User's Guide**. Educational Technology.
- McKillip, J. (1987). **Need Analysis: Tools for the Human Service and Education (Applied Social Research Methods Series)**. California: Sage Publications.
- Phetmalaikul, T. (2017). Academic Administration and Management to Enhance Learners' Skills and Characteristics in the 21st Century. **Journal of Educational Science and Research (JESR)**, 7(1), 1-12.
- Razik, T. A., & Swanson, A. D. (2001). **Fundamental Concepts of Educational Leadership**. Prentice Hall.
- Witkin, B. R. (1984). **Assessing Needs in Educational and Social Programs**. Jossey-Bass.
- Witkin, A. (1984). Scale-space Filtering: A New Approach to Multi-scale Description. In ICASSP'84. **IEEE International Conference on Acoustics, Speech, and Signal Processing**, 9, 150-153.
- Stufflebeam, D. L., & Coryn, C. L. (2014). **Evaluation Theory, Models, and Applications** (Vol. 50). John Wiley & Sons.

คณะผู้เขียน

พรพรรณ บัวทอง

ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110
e-mail: pornpan.bua@g.swu.ac.th

อาจารย์ ศรีคำสุข

ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110
e-mail: ajaree.buy@g.swu.ac.th

ณัฐพล สิทธิกุล

ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110
e-mail: Nattapon.sittikul@g.swu.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ สுவตันพรกุล

ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110
e-mail: ittipaatresearch@gmail.com

ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไ้ร่วมกับสื่อประสม
ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
The Effect of Extra-curricular Activities Based on Kodaly's Theory ith Multimedia on
Learning Achievement and International Music Notation Reading Skills
of Mathayomsuksa 1 Students

พิเศษชาย คณะทอง* และมนตรี เด่นดวง
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Phisetchai Kanathong* and Montree Denduang
Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

Received: October 6, 2023

Revised: October 28, 2023

Accepted: November 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไ้ร่วมกับสื่อประสม 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไ้ร่วมกับสื่อประสม กับเกณฑ์ร้อยละ 80 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไ้ร่วมกับสื่อประสม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๒ จังหวัดสตูล อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดทักษะการอ่านโน้ตดนตรี สากล และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีโคไ้ร่วมกับสื่อประสมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้ แนวคิดทฤษฎีโคไ้ร่วมกับสื่อประสมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีโคไ้ร่วมกับ สื่อประสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: แนวคิดทฤษฎีของโคไ้ สื่อประสม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare learning achievement of Mathayomsuksa 1 students between the pre-test and post-test of extra-curricular activities based on Kodaly's theory with multimedia 2) to compare international music notation reading skill of Mathayomsuksa 1 students after organizing extra-curricular activities based on Kodaly's theory with multimedia with the criteria of 80 percentage and 3) to study Mathayomsuksa 1 students' satisfaction with extra-curricular activities based on Kodaly's theory with multimedia. The sample group were 30 Mathayomsuksa 1 students in the first semester of academic year 2023 at Ratpracha Nukrao 42 School Muang Satun District Satun province. Cluster random sampling was employed to select the sample. The research instruments consisted of 1) extra-curricular activity plans 2) a learning achievement test 3) an international music notation skill test and 4) a student satisfaction survey. The statistics used in this research were percentage mean standard deviation and t-test. The result of this research showed that: 1) learning achievement of Mathayomsuksa 1 students in the post-test of extra-curricular activities based on Kodaly's theory with multimedia was higher than the pre-test at the statistical significance level of .01 2) international music notation reading skill of Mathayomsuksa 1 students in the post-test of the extra-curricular activities based on Kodaly's theory with multimedia was higher than the criteria of 80 percentage at the statistical significance level of .05 3) the Mathayomsuksa 1 students' satisfaction with the extra-curricular activities based on Kodaly's theory with multimedia was at the high level.

Keywords: Kodaly's Theory, Multimedia, Learning Achievement, International Music Notation Reading Skill, Mathayomsuksa 1 Students

บทนำ

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เปิดโอกาสให้กับนักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ และเท่าเทียม โดยกำหนดเด็กด้อยโอกาส 10 ประเภทตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพที่ทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้กับนักเรียนได้สามารถฝึกฝนพัฒนาได้อย่างเต็มที่ตามความสนใจของนักเรียนมีมากมาย หนึ่งในนั้น คือ ทักษะอาชีพทางด้านดนตรี ผู้วิจัยมีโอกาสสอนในรายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 พบว่า นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติการบรรเลง และเล่นดนตรีได้เนื่องจากปัจจัยหลายประการประกอบด้วย อุปกรณ์เครื่องดนตรีที่มีไม่เพียงพอกับจำนวนของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติทักษะทางด้านดนตรีได้ จำนวนผู้สอนที่มีน้อยเกินไปเพราะตามหลักการแล้ว การเรียนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านการปฏิบัติครู 1 คน ต่อ นักเรียน 5 คน ทักษะพื้นฐานด้านการอ่านโน้ตซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติการบรรเลงบทเพลงได้อย่างถูกต้อง นอกเหนือจากแค่จดจำเสียงเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ มีเพียงการอ่าน การท่องจำ จดบันทึก ไม่ได้มีการปฏิบัติดนตรีอย่างแท้จริง ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของการเรียนการสอนดนตรีที่ดี

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้แก้ปัญหาให้กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโตว์ร่วมกับสื่อประสม เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างชีวิตในโรงเรียนกับชีวิตจริง เป็นสนามให้นักเรียนทดลองใช้ความรู้ และประสบการณ์จากห้องเรียนให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง ช่วยขจัดข้อเสียเปรียบของระบบโรงเรียน

ในเรื่องเวลา สถานที่ และบุคลากรให้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ชูศักดิ์ วรณกุล, 2538) แนวคิดทฤษฎีของโคไดเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญในการสอนให้เกิดทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล วิธีการสอนโคไดจึงให้ความสำคัญของเรื่องจังหวะ และการอ่านโน้ตในการเรียนดนตรีที่ผู้เรียนควรมีเสียงในความคิดเมื่อเห็นโน้ต และสามารถนึกจังหวะจากการเห็นโน้ตดนตรีได้อย่างเป็นรูปธรรมจากการใช้สัญลักษณ์ และการออกเสียงโดยมุ่งเน้นที่ทักษะการร้องและอ่านโน้ตเพื่อนำไปสู่การเล่นเครื่องดนตรี ทักษะการอ่านโน้ตจึงเป็นเป้าหมายเบื้องต้นในระบบของโคไดที่จะต้องมาก่อนการเรียนดนตรีขั้นอื่น ๆ ในหลักสูตรการศึกษา (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2541; ธวัชชัย นาควงศ์, 2544) กิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงเป็นทางเลือกสำหรับผู้วิจัยเนื่องจากจะช่วยลดปัญหา และอุปสรรคในเรื่องของเวลาที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของกิจกรรมทำให้ทักษะการอ่านโน้ตของนักเรียนได้รับการฝึกอย่างเข้มข้นผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจะสามารถพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนให้เกิดความชำนาญได้นั้น จะต้องมีความรู้ แนวทาง วิธีคิด และทฤษฎีที่จะเข้ามาช่วยทำให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้เต็มไปด้วยประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีของโคไดเข้ามาช่วยพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล (Kodaly, 1882-1967 อ้างถึงใน ธวัชชัย นาควงศ์, 2544) โคไดเป็นนักประพันธ์เพลง นักดนตรีวิทยา และนักการศึกษาดนตรีคนสำคัญของชาวฮังการี และได้พัฒนาพื้นฐานการเรียนการสอนดนตรีศึกษาในประเทศฮังการีจนเป็นแบบแผนที่ใช้ในปัจจุบัน วิธีการสอนของโคไดยังเป็นที่รู้จัก และมีการนำไปใช้เป็นหลักในการสอนดนตรี จุดมุ่งหมายในการสอนวิธีนี้ คือ ต้องการให้มีความรู้ทางดนตรีสามารถอ่าน และเขียนโน้ตดนตรีได้ วิธีการสอนโคไดจึงให้ความสำคัญของเรื่องจังหวะ และการอ่านโน้ตในการเรียนดนตรีที่ผู้เรียนควรมีเสียงในความคิดเมื่อเห็นโน้ต และสามารถนึกจังหวะจากการเห็นโน้ตดนตรีได้อย่างเป็นรูปธรรมจากการใช้สัญลักษณ์ และการออกเสียง โดยมุ่งเน้นที่ทักษะการร้อง และอ่านโน้ต เพื่อนำไปสู่การเล่นเครื่องดนตรี ทักษะการอ่านโน้ตจึงเป็นเป้าหมายเบื้องต้นในระบบของโคไดที่จะต้องมาก่อนการเรียนดนตรีขั้นอื่น ๆ ในหลักสูตรการศึกษา (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2541; ธวัชชัย นาควงศ์, 2544) การสอนทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลตามแนวคิดของโคไดประกอบด้วย 4 หลักการ คือ 1) โทนิคซอล-ฟา (Tonic Sol-Fa) 2) สัญญาณมือ 3) สัญลักษณ์ภาพของจังหวะ 4) การร้อง การนำแนวคิดทฤษฎีของโคไดทั้ง 4 หลักการนี้จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการอ่านโน้ตดนตรีสากล มีทักษะการอ่านโน้ตที่ถูกต้องแม่นยำ และสามารถต่อยอดการอ่านโน้ตไปสู่การเล่น และบรรเลงดนตรีอย่างมั่นใจ

นอกเหนือจากแนวคิดทฤษฎี หรือวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพแล้วนั้น สิ่งที่จะส่งเสริมทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้เพิ่มยิ่งขึ้น และลดเวลาการเรียนรู้ หรือการทำให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความสั้นแต่เต็มไปคุณภาพนั้น สื่อการจัดการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน (กิตานันท์ มลิทอง, 2543) สื่อประสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการเรียนการสอนได้อย่างมาก โดยใช้ในลักษณะของการสอนใช้คอมพิวเตอร์ช่วย (CAI) รูปแบบต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง เกม การทบทวน ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ผลิตบทเรียนลงแผ่นซีดี ออกจำหน่ายมากมาย หรือผู้สอนจะจัดทำบทเรียนเองได้โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ต่าง ๆ ช่วยในการจัดทำตัวอย่าง เช่น วงการแพทย์สามารถใช้สถานการณ์จำลองของการผ่าตัดโดยใช้สื่อประสม เพื่อให้ผู้เรียนทำการผ่าตัดกับคนไข้เสมือนจริง หรือด้านวิศวกรรมศาสตร์ใช้สื่อประสมของการออกแบบวงจรไฟฟ้าเพื่อให้ผู้เรียนฝึกออกแบบทดสอบ และใช้วงจรนั้นได้ หรือแม้แต่เด็กนักเรียนประถมศึกษาก็สามารถใช้สื่อประสมในการเสนอเรียงความแก่ครูผู้สอน และเพื่อร่วมชื่นชมกันการใช้สื่อประสมในการศึกษาจะมีประโยชน์มากมายหลายด้าน อาทิเช่น 1) ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน 2) การสืบค้นเชื่อมโยงฉับไว 3) การโต้ตอบระหว่างสื่อและผู้เรียน 4) ให้สารสนเทศที่หลากหลาย 5) ทดสอบความเข้าใจของผู้เรียน และ 6) สนับสนุนให้เกิดความคิดรวบยอด

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไดร่วมกับสื่อประสม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งนี้ จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ และทักษะในการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนได้รับการพัฒนาดีขึ้นได้ ให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการปฏิบัติจริง เรียนรู้อย่างมีความสุข มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเกิดองค์ความรู้ที่คงทนถาวรมีการพัฒนาต่อยอดไปสู่ในระดับที่สูงขึ้นไป ผู้วิจัยคาดหวังว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไดร่วมกับสื่อประสม จะเป็นนวัตกรรมที่สามารถ

แก้ปัญหาข้างต้นได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้เปรียบเทียบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไโดร่วมกับสื่อประสม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อน และหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไโดร่วมกับสื่อประสม
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไโดร่วมกับสื่อประสม กับเกณฑ์ร้อยละ 80
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไโดร่วมกับสื่อประสม

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิด

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค เอส ที เอ ดี ชุคกี้ วรณกุล (2538) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรสรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน โดยมุ่งเน้น และสนับสนุนให้นักเรียนประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต และปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข อันจะทำให้นักเรียนมีพัฒนาการในทุกด้าน ๆ อย่างสมบูรณ์

1.2 องค์ประกอบของกิจกรรมเสริมหลักสูตร วัชรภรณ์ เจริญสุข (2547) อ้างถึงใน พงษ์ มาณ (2553) กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรม มีดังนี้ 1) ชื่อกิจกรรม 2) คำชี้แจง 3) จุดประสงค์ของกิจกรรม 4) เวลาที่ใช้ 5) สื่อ อุปกรณ์ 6) เนื้อหาสาระ 7) กิจกรรมการเรียนการสอน 8) การประเมินผล

1.3 ความสำคัญ และความจำเป็นในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ชุคกี้ วรณกุล (2538) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างชีวิตในโรงเรียนกับชีวิตจริง เป็นสนามให้นักเรียนทดลองใช้ความรู้ และประสบการณ์จากห้องเรียนให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง ช่วยขัดข้อเสียเปรียบของระบบโรงเรียนในเรื่องเวลา สถานที่ และบุคลากร ให้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงมีความสำคัญอยู่หลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ 1) กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยพัฒนาให้นักเรียนแต่ละคนมีศักยภาพทั้งในด้านพัฒนาด้านตนเอง และสังคม และทำให้ผู้เรียนสามารถค้นหาความสามารถ และความถนัดของตนเอง 2) กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ย่อมหมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย บุคคล อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่กว้างขวางขึ้น 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยพัฒนาปฏิสัมพันธ์ประสบการณ์เป็นผลที่ตัวบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์เป็นมูลฐานของการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์

2. การจัดการเรียนตามแนวคิดทฤษฎีของโคไโด (Baker อ้างอิงถึงใน ธวัชชัย นาควง, 2544) ซอลทาน โคได (Zoltan Kodaly 1882-1967 ชาวฮังการี) เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงการดนตรี ด้วยความเด่น 3 ด้านคือ การเป็นนักประพันธ์เพลง (Composer) การเป็นนักค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาการดนตรี (Musicologist) และการเป็นนักการศึกษาในการสอนดนตรี (Music Educator) โดยมีความเชื่อว่าการสอนดนตรีว่า ก่อนที่จะสามารถปฏิบัติทักษะของเครื่องดนตรีได้นั้น ผู้เรียนจะต้องมีการรู้และเข้าใจการอ่านโน้ตเสียก่อน โดยมีการสอนวิชาดนตรีในวัยได้ดี ดังนั้นจึงเป็นที่มาของแนวคิด และวิธีการสอนเรื่องการอ่านโน้ตที่เกิดขึ้นจากโคไโดมากมายหลายวิธี ระบบการสอนของโคไโดเน้น

การร้อง และการอ่านเป็นหลักเพื่อให้ผู้เรียนสามารถจดจำเสียง ซึ่งโคโดมีหลักการแนวคิดในการพัฒนาทักษะการอ่าน โน้ตมีหลากหลายวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ประกอบด้วย 4 หลักการ คือ 1) โทนิคซอล-ฟา (Tonic Sol-Fa) หมายถึง การใช้สัญลักษณ์ตัวอักษรในการบ่งบอกถึงชื่อของตัวโน้ต 2) สัญญาณมือ หมายถึง เป็นการทำสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงชื่อของตัวโน้ต 3) สัญลักษณ์ภาพของจังหวะ หมายถึง ภาพที่แสดงถึงค่าความยาวของเสียง ที่กำกับด้วยตัวโน้ต 4) การร้อง หมายถึง เป็นการใช้ออกเสียงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการจดจำของเสียงตัวโน้ตได้

3. สื่อประสม

3.1 ความหมายของสื่อประสม กิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่า สื่อประสม หมายถึง การนำสื่อหลาย ๆ ประเภทมาใช้ร่วมกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนการสอน โดยการใช้สื่อแต่ละอย่างตามลำดับขั้นตอนของเนื้อหา และในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาร่วมด้วย เพื่อการผลิต หรือการควบคุมการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเสนอข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว แบบวีดิทัศน์ และเสียง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สื่อประสม หมายถึง สื่อการเรียนรู้หลาย ๆ อย่าง หลากหลากรูปแบบที่ สัมพันธ์กับเนื้อหาที่จะใช้สอน สามารถเป็นได้ทั้งสื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อประดิษฐ์ก็ได้ อันประกอบไปด้วยตัวอักษร รูปภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ โดยงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยนำสื่อมาประกอบการสอน ประกอบด้วย 1) โปรแกรมนำเสนอ ด้วยคอมพิวเตอร์ 2) คลิปเสียง 3) คลิปวิดีโอ 4) โปรแกรม Sibilus และ 5) คีย์บอร์ดไฟฟ้า

4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโดร่วมกับสื่อประสม

4.1 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโดร่วมกับสื่อประสม หมายถึง การจัด กิจกรรมการเรียนรู้นอกเวลาเรียนเพื่อเสริมการเรียนรู้ในเรื่องการอ่านโน้ตดนตรีสากลเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการบรรเลง ดนตรีซึ่งนำแนวคิดทฤษฎีของโคโดร่วมกับสื่อประสม โดยมีลำดับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แนวคิดทฤษฎีของโคโดไม่ได้ มีลำดับขั้นตอนการสอนแบบตายตัว จึงมีการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพื้นฐาน 3 ขั้น คือ 1) ขั้นนำ หมายถึง การเริ่มต้นกิจกรรมการเรียนการสอนโดยผ่านการตั้งคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนในขั้นการสอนหรือเป็นขั้นที่ทบทวน ความรู้เดิมจากการเรียนรู้ของคาบก่อนหน้า 2) ขั้นสอน + แนวคิดทฤษฎีของโคโดร่วมกับสื่อประสม หมายถึง ขั้นเข้าสู่ บทเรียนโดยมีทั้งเนื้อหาของทฤษฎีและการปฏิบัติโดยมีการสาธิตและให้นักเรียนทำตามจนกว่านักเรียนจะมีความเข้าใจ และสามารถกระทำได้โดยมีการใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโดร่วมกับสื่อประสมในขั้นการสอนเท่านั้น และ 3) ขั้นสรุป หมายถึง การสรุปบทเรียนที่ได้เรียนรู้หรือได้ปฏิบัติ โดยผ่านการตั้งคำถาม สรุปบทเรียนโดยผ่านตัวแทนของนักเรียน หรือการ ปฏิบัติทักษะร่วมกัน

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทิศนา ขัมมณี (2551) กล่าวถึง ความหมายผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนว่า เป็นการเข้าถึงความรู้ (Knowledge Attained) การพัฒนาทักษะในการเรียน อาจพิจารณาจาก คะแนนสอบที่กำหนดให้คะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้หรือทั้งสองอย่าง หรือทักษะที่ได้รับและพัฒนาจากการ เรียนการสอน โดยอาศัยการทดสอบเป็นเครื่องมือวัดผลของความรู้ หรือทักษะที่ผู้เรียน ได้รับมาจากวิชาต่าง ๆ ที่ได้เรียน

5.2 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2552) การสร้างแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้ 1) วิเคราะห์หลักสูตร และสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร 2) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) กำหนดชนิดของข้อสอบ และศึกษาวิธีสร้าง 4) เขียนข้อสอบ 5) ตรวจทานข้อสอบ 6) จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง 7) ทดสอบ และวิเคราะห์ข้อสอบ 8) จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นหลังการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโดร่วมกับสื่อประสม โดยงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วัดด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์แบบเลือกตอบ จำนวน 20 ข้อ

6. ทักษะการปฏิบัติ

6.1 ความหมายของทักษะปฏิบัติ ชูศรี วงศ์รัตน์ (2560) ได้ให้ความหมายของทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะปฏิบัติ หรือทักษะพิสัย หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว รวดเร็ว โดยผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะทางด้านจิตพิสัยที่สำคัญประกอบด้วย เช่น มีความสนใจ ความขยัน มีวินัย ความอดทน เป็นต้น

6.2 ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2535) ดนตรีจัดเป็นภาษาหนึ่ง ดังนั้นการอ่านภาษาดนตรีได้จึงมีความสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนภาษาทั่วไป การอ่านภาษาออกทำให้ผู้นั้นมีความเข้าใจ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ไม่รู้จักจบ เช่นเดียวกับการอ่านภาษาดนตรีได้ทำให้มีโอกาสเรียนรู้ดนตรีได้ไม่มีที่สิ้นสุดเช่นกัน จุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งในการสอนดนตรี คือ ความสามารถในการอ่านโน้ตดนตรีได้ของผู้เรียน โดยนัยนี้หมายถึงความสามารถของผู้เรียนที่สามารถอ่านโน้ตดนตรีที่ไม่เคยเห็นเป็นระดับเสียงที่ถูกต้องในลักษณะของการร้อง หรือการเล่นเครื่องดนตรีได้ นอกจากนี้ยังหมายรวมไปถึงการอ่านโน้ตดนตรี และตีความออกมาเป็นเสียงจากผลงานการประพันธ์เมื่อได้ฟังเพลงดังกล่าว ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ดนตรีจากการฟังอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

6.3 การวัด และประเมินผลทักษะปฏิบัติ กฤษฎากาญจน์ โดพิทักษ์ (2562) การออกแบบเครื่องมือประเมินการปฏิบัติที่มีคุณภาพ สามารถจำแนกเครื่องมือประเมินการปฏิบัติออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ เครื่องมือประเภทที่ใช้การทดสอบ และเครื่องมือประเภทที่ไม่ใช้การทดสอบ งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือประเภทไม่ใช้การทดสอบ ซึ่งจะเน้นผลงานของผู้เรียนจากการปฏิบัติการเล่นโน้ตดนตรีสากลด้วยการร้อง โดยจะใช้เกณฑ์การประเมินการให้คะแนนรูบริก (Scoring Rubric) มีประเด็นพิจารณาทักษะปฏิบัติ 2 ประเด็นประกอบด้วย 1) จังหวะ 2) ทำนอง และเกณฑ์การคะแนน 5 ระดับ ประกอบด้วย ดีเยี่ยม ดีมาก ดี พอใช้ และปรับปรุง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ทักษะปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีสากล หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจถึงภาษาทางดนตรี โดยประกอบด้วยเครื่องหมาย และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนการอ่านอักษร และอักขระของภาษาที่นำไปสู่การสื่อสาร ซึ่งแตกต่างจากเครื่องหมาย และสัญลักษณ์ทางดนตรีเมื่อสามารถเข้าใจ และอ่านได้ จำได้จะนำไปสู่การบรรเลงดนตรีที่ถูกต้อง ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยวัดทักษะปฏิบัติ โดยวัดจากแบบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีสากล โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบแยกส่วน (Analytic Rubric) มีประเด็นพิจารณาทักษะปฏิบัติ 2 ประเด็นประกอบด้วย 1) จังหวะ 2) ทำนอง และเกณฑ์การคะแนน 5 ระดับ ประกอบด้วย ดีเยี่ยม ดีมาก ดี พอใช้ และปรับปรุง

7. ความพึงพอใจ

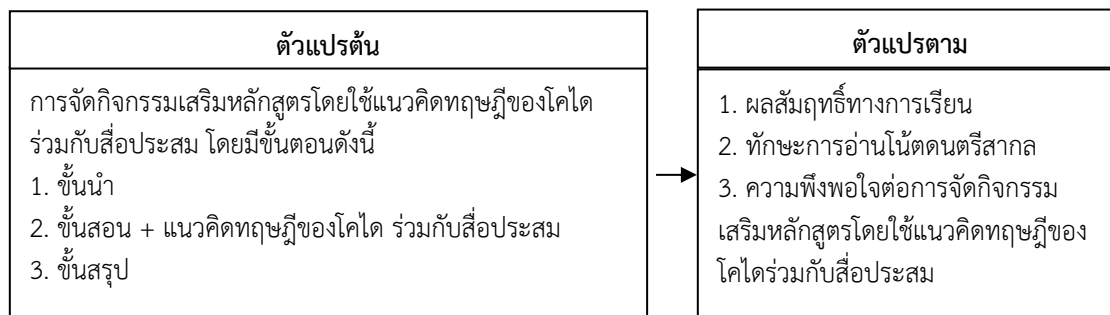
7.1 ความหมายของความพึงพอใจ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้สอดคล้องกันสามารถสังเคราะห์และสรุปได้ ดังนี้ (ปริยากรณ์ วงศ์อมฤตโรจน์ (2544), ศุภสิริ โสมาเกตู (2544) ความรู้สึกของบุคคลในเชิงบวก ความชอบ ความประทับใจ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความประทับใจ และสามารถกระทำสิ่งนั้นจนประสบความสำเร็จ

7.2 เครื่องมือวัดความพึงพอใจ เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2545) ได้กล่าวถึง การสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจ เป็นการสร้างเครื่องมือที่ใช้ประเมินทางด้านทัศนคติ เป็นข้อความที่ใช้เพื่อการเก็บข้อมูลทางด้านจิตพิสัย เช่น ความคิดเห็น ความคิดสร้างสรรค์ ทัศนคติต่าง ๆ มาตราวัดทัศนคติ มีอยู่หลายชนิด ที่นิยมนำมาใช้ คือ วิธีของ Likert งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ และประยุกต์การวัดความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านจัดการการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัด และประเมินผล จำนวน 20 ข้อ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความพึงพอใจของนักเรียน หมายถึง ระดับความประทับใจ อารมณ์ความรู้สึกพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านจัดการการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และ 4) ด้านการวัด และ

ประเมินผล ประเมินโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้
2. ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล ทั้งหมด 4 ห้อง จำนวน 128 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้
 - 2.1 แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม โดยมีขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน แผนละ 2-4 ชม. รวม 10 ชม.
 - 2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.1.2 นำแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ให้ตรวจสอบความเหมาะสมโดยใช้เกณฑ์การประเมินระดับความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) ดังนี้

ระดับความคิดเห็น

- 5 หมายถึง องค์กรประกอบของแผนมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง องค์กรประกอบของแผนมีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง องค์กรประกอบของแผนมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง องค์กรประกอบของแผนมีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง องค์กรประกอบของแผนมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์พิจารณาค่าเฉลี่ย

ระดับความคิดเห็น

ระดับคะแนนเฉลี่ย

เหมาะสมมากที่สุด

4.51 - 5.00

เหมาะสมมาก

3.51 - 4.50

เหมาะสมปานกลาง

2.51 - 3.50

เหมาะสมน้อย

1.51 - 2.50

เหมาะสมน้อยที่สุด

1.00 - 1.50

2.1.3 แล้วนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์โดยพิจารณาจากค่าความเหมาะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปถือว่ามีความเหมาะสม สรุปผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าแผนการสอนมีความเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.94 อยู่ในระดับมากที่สุด

2.1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างและผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล จำนวนนักเรียน 30 คน

2.1.5 จัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้จัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากล เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนการทดลองและหลังการทดลองเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 20 ข้อ

2.2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการ วิธีการสร้างเครื่องมือ และหลักสูตรที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโคร่วมกับสื่อประสม และสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของกิจกรรม โดยเป็นลักษณะของข้อสอบปรนัย จำนวน 40 ข้อ ใช้จริง 20 ข้อ

2.2.2 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นไปเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกิจกรรมที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกิจกรรมที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกิจกรรมที่ต้องการวัด

ปรากฏว่าค่า IOC ของแบบทดสอบเท่ากับ 0.67-1.00 เป็นจำนวน 40 ข้อ

2.2.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างและผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล จำนวนนักเรียน 30 คน จากผลการวิเคราะห์ พบว่า มีข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 27 ข้อ โดยข้อสอบที่ผู้วิจัยคัดเลือกจำนวน 20 ข้อ มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.50-0.77 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.27-0.60 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 0.80

2.2.4 จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.3 แบบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติ การอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโคร่วมกับสื่อประสม โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบทักษะการอ่านโน้ต ดังนี้

2.3.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวิเคราะห์แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ศึกษาเทคนิควิธีการสร้างแบบทดสอบภาคปฏิบัติ วิเคราะห์แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ศึกษาเทคนิควิธีการสร้างแบบทดสอบภาคปฏิบัติ

2.3.2 สร้างแบบทดสอบ และเกณฑ์การประเมิน ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยจะใช้เกณฑ์การประเมินการให้คะแนนรูปกริก (Scoring Rubric) มีประเด็นพิจารณาทักษะปฏิบัติ 2 ประเด็นประกอบด้วย 1) จังหวะ 2) ทำนอง และเกณฑ์การคะแนน 5 ระดับ ประกอบด้วย ดีเยี่ยม ดีมาก ดี พอใช้ และปรับปรุง

2.3.3 นำแบบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีสากลที่สร้างขึ้นไปเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

+1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าประเด็นการประเมินและเกณฑ์การให้คะแนนสอดคล้องกับจุดประสงค์

0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าประเด็นการประเมินและเกณฑ์การให้คะแนนสอดคล้องกับจุดประสงค์

-1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญ ไม่แน่ใจว่าประเด็นการประเมินและเกณฑ์การให้คะแนนไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์

จากการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 ซึ่งเป็นค่าดัชนีความสอดคล้องที่ใช้ได้

2.3.4 นำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลที่สร้างและผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล จำนวนนักเรียน 30 คน และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้หาความเชื่อมั่นทั้งฉบับจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีสากลทั้งฉบับ เท่ากับ 0.83

2.3.5 จัดพิมพ์แบบประเมินวัดทักษะปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีสากล ฉบับสมบูรณ์ และนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.4.1 ศึกษาการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากตำราวัดผลทางการศึกษาและศึกษาทฤษฎี เนื้อหาสาระ แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ และสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 20 ข้อ

2.4.2 นำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ให้ตรวจสอบความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมแบ่งเป็น 5 ระดับ แล้วนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ โดยพิจารณาจากค่าความเหมาะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปถือว่ามีความเหมาะสม สรุปผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าแผนการสอนมีความเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.67 อยู่ในระดับมากที่สุด

2.4.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้าง และผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล จำนวนนักเรียน 30 คน ปรากฏว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.93

2.4.4 จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้จัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ชี้แจงนักเรียน เพื่อทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนบทบาทของผู้สอน จุดประสงค์ของกิจกรรม และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

3.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 ข้อ โดยใช้เวลา 60 นาที

3.3 ดำเนินการสอนโดยใช้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแผนการจัดการเรียนรู้และแบบวัด และประเมินทักษะการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้กิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้เวลาสอน 4 แผน จำนวน 10 ชม. ครั้งละ 2 ชม./วัน

3.4 ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 ข้อ โดยใช้เวลา 60 นาที

3.5 ทำการทดสอบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลที่จัดให้นักเรียน ซึ่งจะใช้เกณฑ์การวัด และการประเมินจากแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ชุด 2 ชม. ให้คะแนนรายบุคคลหลังจากใช้แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3.6 ผู้เรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียน การจัดการเรียนรู้กิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.7 เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องการอ่านโน้ตดนตรีสากล โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียนโดยใช้ค่า t-test แบบ Dependent Samples ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติ เรื่องการอ่านโน้ตดนตรีสากล โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสมกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 โดยใช้ค่า t-test แบบ One Sample ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการเรียนดนตรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไตร่วมกับสื่อประสม (n=30)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D	t
ก่อนการจัดกิจกรรม	20	10.80	4.37	7.510**
หลังการจัดกิจกรรม	20	16.07	3.28	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีโคไตร่วมกับสื่อประสมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ เท่ากับ 16.07) สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ เท่ากับ 10.80) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโคโตร่วมกับสื่อประสม กับเกณฑ์ร้อยละ 80 ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโคโตร่วมกับสื่อประสม กับเกณฑ์ร้อยละ 80 (n=30)

ประเด็นการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D	เกณฑ์ร้อยละ 80	t
จังหวะ	5	4.30	0.84	4	1.964*
ทำนอง	5	4.37	0.76	4	2.626*
ค่าเฉลี่ยรวม	10	8.67	1.49	4	2.445*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีโคโคโตร่วมกับสื่อประสม โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ เท่ากับ 8.67) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นการประเมินทำนองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.37) รองลงมา คือ ประเด็นการประเมินจังหวะ ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.30)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโคโตร่วมกับสื่อประสม ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคโคโตร่วมกับสื่อประสม (n=30)

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการอ่านโน้ตดนตรีสากลเพิ่มมากขึ้น	4.53	0.63	มากที่สุด
2. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติการเล่นดนตรีได้จริง	4.40	0.81	มาก
3. การเรียบเรียงเนื้อหามีความถูกต้อง สมบูรณ์ครบถ้วน	4.37	0.72	มาก
4. เนื้อหามีความยาก-ง่าย เหมาะสมกับผู้เรียน	4.47	0.78	มาก
5. การจัดเนื้อหา เหมาะสมกับเวลาเรียน	4.43	0.73	มาก
รวมด้านเนื้อหา	4.44	0.73	มาก
6. วิธีการสอนของครูมีคุณภาพ	4.67	0.66	มากที่สุด
7. นักเรียนมีความสนุกสนานในการเรียน	4.50	0.68	มาก
8. นักเรียนเข้าใจการเรียนได้อย่างรวดเร็ว	4.27	0.83	มาก
9. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง	4.43	0.86	มาก
10. นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.57	0.68	มากที่สุด
รวมด้านการจัดการเรียนรู้	4.49	0.75	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D	แปลผล
11. นักเรียนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์และสื่ออย่างเพียงพอ	4.30	0.75	มาก
12. มีสื่อการสอนที่หลากหลาย	4.63	0.61	มากที่สุด
13. ใช้สื่อที่ส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ตดนตรีอย่างเหมาะสม	4.50	0.68	มาก
14. สื่อมีความน่าสนใจ	4.53	0.73	มากที่สุด
15. สื่อมีความทันสมัย	4.40	0.77	มาก
รวมด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	4.47	0.71	มาก
16. การประเมินมีความชัดเจนและยุติธรรม	4.53	0.73	มากที่สุด
17. มีการวัดและประเมินผลเป็นรายบุคคล	4.33	0.76	มาก
18. การประเมินสอดคล้องกับกิจกรรม	4.40	0.77	มาก
19. เกณฑ์และวิธีการวัดและประเมินผลเหมาะสมและหลากหลาย	4.50	0.57	มาก
20. ครูให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปพัฒนาตนเอง	4.53	0.73	มากที่สุด
รวมด้านการวัดและประเมินผล	4.46	0.71	มาก
รวม	4.47	0.72	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีโคไตร่วมกับสื่อประสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.47 SD เท่ากับ 0.72) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.49 SD เท่ากับ 0.75) รองลงมา คือ ด้านการใช้สื่อการสอน ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.47 SD เท่ากับ 0.71) ด้านการวัด และประเมินผล ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.46 SD เท่ากับ 0.71) และด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.44 SD เท่ากับ 0.73) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วิธีการสอนของครูมีคุณภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.67 SD เท่ากับ 0.66) และนักเรียนเข้าใจการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}$ เท่ากับ 4.27 SD เท่ากับ 0.83)

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม ($\bar{x}$ เท่ากับ 16.07) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ได้เนื่องจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งนี้ จัดเพื่อให้นักเรียนพัฒนาทั้งในด้านความรู้ และกระบวนการทักษะอย่างเป็นระบบ มีวิธีการ และรูปแบบที่หลากหลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) อีกทั้งแนวคิดทฤษฎีของโคไโด เป็นหลักการแนวคิดที่นำมาจัดการเรียนก่อนสอน โดยแก้ปัญหาการอ่านโน้ตโดยตรงโดยประกอบไปด้วย 4 หลักการ 1) โทนิคซอล-ฟา (Tonic Sol-Fa) หมายถึง การใช้สัญลักษณ์ตัวอักษรในการบ่งบอกถึงชื่อของตัวโน้ต 2) สัญลักษณ์มือ หมายถึง เป็นการทำสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงชื่อของตัวโน้ต 3) สัญลักษณ์ภาพของจังหวะ หมายถึง ภาพที่แสดงถึงค่าความยาวของเสียงที่กำกับด้วยตัวโน้ต 4) การร้อง หมายถึง เป็นการใช้ออกเสียงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการจดจำของเสียงตัวโน้ตได้ โดยแนวคิดทฤษฎีของโคไโดมีความหลากหลายไม่ซับซ้อนทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น (ธวัชชัย นาควง, 2544) นอกเหนือจากนั้นยังรวมไปถึงการจัดลำดับการเรียบเรียงเนื้อหา ที่มีลำดับความง่ายไปหายากตามความสามารถของนักเรียน ครูต้องมีความเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้ เพื่อจะสามารถอธิบายให้นักเรียนมีความรู้ และความเข้าใจในการ

เรียนมากที่สุด และมีสื่อประกอบการสอนที่มีความน่าสนใจจะทำให้ผู้เรียนนั้นเห็นภาพ และเข้าใจเพิ่มขึ้นนอกเหนือ
เพียงแค่การอธิบายจากครูผู้สอน (กิดานันท์ มลิทอง, 2543) กล่าวว่า สื่อประสมเป็นการนำสื่อหลาย ๆ ประเภทมาใช้
ร่วมกันทั้งวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนการสอน โดยการใช้สื่อ
แต่ละอย่างตามลำดับขั้นตอนของเนื้อหา และในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาร่วมด้วยเพื่อการผลิต หรือการควบคุม
การทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเสนอข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์ และเสียง
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีชญา สนโต (2561) การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่องการอ่านโน้ตสากลโดยใช้วิธีการ
สอนแบบโคตายกับวิธีการสอนแบบปกติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเด่นชัยประชานุกุล
ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบโคตายมีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา ขาวผ่อง (2555) เทคโนโลยีสื่อประสมสอน
หลักการขับร้องเพลงไทยเดิมสำหรับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน
สูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างจากจำนวนผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนไม่สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05

2. ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้
แนวคิดทฤษฎีโคไต๋ร่วมกับสื่อประสมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลัง
การจัดกิจกรรม ($\bar{x}$ เท่ากับ 8.67) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ได้เนื่องจาก การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งนี้เป็นกิจกรรม
นอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนในด้านของการปฏิบัติ เพราะในรายวิชาพื้นฐานไม่ได้มีโอกาที่จะสามารถ
ปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีสากลได้อย่างเข้มข้น จึงจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งนี้ เพื่อเพิ่มเพื่อเสริมสร้างทักษะ
ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครอบคลุมการพัฒนาด้านวิชาการและวิชาชีพแนวคิด
(กระทรวงวัฒนธรรม, 2565) รวมถึงทฤษฎีของโคไต๋ไม่ได้เป็นวิธีการสอนแบบมีขั้นลำดับที่ตายตัวทำให้ผู้สอนมีความ
ยืดหยุ่นที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามลักษณะความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ คุณครูจะมีการ
สาธิตประกอบกับการให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างในสื่อ และให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม โดยครูพิจารณาความเหมาะสมใน
การฝึกแต่ละครั้งทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติ และฝึกการอ่านโน้ตได้อย่างชำนาญมากยิ่งขึ้น (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2534)
ดนตรีจัดเป็นภาษาหนึ่ง ดังนั้นการอ่านภาษาดนตรีได้จึงมีความสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนภาษาทั่วไป การอ่านภาษา
ออกทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ไม่รู้จัก เช่นเดียวกับการอ่านภาษาดนตรีได้ทำให้มีโอกาสนเรียนรู้
ดนตรีได้ไม่มีที่สิ้นสุดเช่นกัน นอกเหนือจากนั้นแล้ว สื่อประสมที่นำมาใช้ยังสามารถช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ตดนตรี
สากลของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ สัญลักษณ์ภาพแทนค่าความยาวของเสียง ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจ
มากขึ้น คลิปเสียงเป็นตัวอย่างเสียงให้นักเรียนได้เข้าใจว่าจะต้องปฏิบัติเช่นไร (เอกวิทย์ แก้งประดิษฐ์, 2545) ซึ่งสื่อ
ประสมที่นำมาใช้ทำให้กระตุ้นการเรียนการสอนให้ผู้เรียน หรือผู้รับสารเกิดความรู้ความเข้าใจดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ
งานวิจัยของ พัดชา บริบูรณ์างกูร (2564) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล เรื่อง สัญลักษณ์ในการ
บันทึกโน้ต และการอ่านโน้ตของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โดยใช้วิธีการสอนแบบโคตาย ผลการวิจัยมีดังนี้ 1)
ภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนอยู่ในระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยมีนักเรียน
จำนวน 24 คน อยู่ในระดับดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 63.15 และมีนักเรียนจำนวน 14 คน อยู่ในระดับดีมาก
คิดเป็นร้อยละ 32.78 2) คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ
งานวิจัยของ มาริยา ปณณกิจการ (2556) การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตตาม
แนวคิดโคตายสำหรับผู้เรียนเปียโนวัยผู้ใหญ่ตอนต้นผลการวิจัยมีดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านโน้ต
ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนในกลุ่มทดลอง ($M = 13.3$, $S.D = 0.97$) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม ($M = 11.9$, $S.D = 0.42$) และมีขนาด
อิทธิพลค่าความแตกต่าง ($D = 1.87$) เป็นขนาดใหญ่ หมายความว่า ผลทางการเรียนด้านทักษะการอ่านโน้ต ระหว่าง

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดโคตยาและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดโคตยามีประสิทธิภาพความแตกต่างสูงกว่าอยู่ในระดับมาก

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีโคตยา ร่วมกับสื่อประสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.47 S.D เท่ากับ 0.72) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคตยาร่วมกับสื่อประสม ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการอ่านโน้ตดนตรีสากลอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย และผู้เรียนมีเวลาที่จะสามารถฝึกฝนเพราะเนื่องจากเป็นกิจกรรมเสริมนอกเวลาเรียนทำให้ลดความเร่งรีบจากการที่มีเวลาอย่างจำกัดในการศึกษา เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีสากล และสื่อที่นำมาประกอบการสอนยิ่งส่งเสริมทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติตามการอ่านโน้ตดนตรีสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผลที่ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งผลที่พึงพอใจของ ศุภสิริ โสมาเกต (2544) ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจ ไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงาน หรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ความพึงพอใจในการเรียน จึงหมายถึง ความรู้สึกพอใจชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมเรียนการสอน และต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จของนักเรียน องค์ประกอบความพึงพอใจประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านการวัด และประเมินผล จึงส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคตยาร่วมกับสื่อประสม มีความพึงพอใจในระดับมากซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีชญา สนโต (2561) การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่องการอ่านโน้ตสากลโดยใช้วิธีการสอนแบบโคตยากับวิธีการสอนแบบปกติ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนเด่นชัยประชานุกุล ผลการวิจัยมีดังนี้ นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนวิธีการสอนแบบโคตยา มีความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาเรียนดนตรีสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิพัฒน์ธรรมาไสย (2564) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ฟ้อนนางแอ่นใต้ขอฝน โดยใช้แนวคิดของแอ่วร่วมกับการสื่อประสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคตยาร่วมกับสื่อประสมให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลดี ครูผู้สอนต้องศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลอย่างละเอียดก่อนนำมาใช้จริง

1.2 แบบฝึกทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากลในแต่ละเรื่องของงานวิจัยจัดทำเพื่อให้มีความเหมาะสมของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัย หากมีการนำไปใช้ต่อสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมของนักเรียนของผู้ที่นำไปใช้เนื่องจากบริบท หรือกลุ่มนักเรียนที่มีความแตกต่างกันอาจทำให้ผลการวิจัยไม่ได้เป็นอย่างที่ผู้นำไปใช้คาดหวัง

1.3 แผนที่ 1 ที่มีจำนวน 4 ช.ม. เป็นแผนที่ใช้เวลามากที่สุดเนื่องจากต้องการให้นักเรียนเข้าใจถึงรูปร่างและเครื่องหมายสัญลักษณ์พื้นฐานอย่างถูกต้องแม่นยำ มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นผ่านแบบฝึกหัดที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ต้องให้เวลาในแผนที่ 1 มากเป็นพิเศษ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแนวคิดทฤษฎีของโคตยาไปใช้ร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีชั้นสอนอย่างชัดเจน เช่น การจัดการเรียนรู้แบบชูชุกีและแนวคิดทฤษฎีของโคตยา หรือการจัดการเรียนรู้แบบเดวิสและแนวคิดทฤษฎีของโคตยา ฯลฯ

2.2 การจัดกิจกรรม ควรสอดแทรกความสนุกสนานโดยกระตุ้นด้วยการใช้เกมส์ เพื่อให้บรรยากาศในการจัดกิจกรรมไม่ตึงเครียดมากเกินไป

2.3 ควรมีการพัฒนาในด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ให้มีความกระชับและสามารถเสร็จสิ้นได้ด้วยใช้สื่อไม่เยอะจนเกินไป เพื่อให้เกิดความไม่ยุ่งยากต่อการใช้สื่อ

2.4 การใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไต ควรมีการประยุกต์ให้มีความทันสมัยโดยการนำมาพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตพร้อม ๆ กับการใช้เครื่องดนตรีในการบรรเลง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการบรรเลงดนตรีอย่างแท้จริง

2.5 งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สื่อซึ่งประกอบไปด้วย 1) โปรแกรมนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ 2) คลิปเสียง 3) คลิปวิดีโอ 4) โปรแกรม Sibilus และ 5) คีย์บอร์ดไฟฟ้า ซึ่งสามารถที่พัฒนา และสามารถใช้อุปกรณ์ที่เพิ่มเติมขึ้นอีกได้เพื่อมาช่วยส่งเสริมให้การเรียนเกิดคุณภาพมากขึ้น เช่น บัตรคำ โปรแกรม Logic Pro x โปรแกรม Pro Tools เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎากาญจน์ โตพิทักษ์. (2562). การประเมินการปฏิบัติ: แนวคิดสู่การปฏิบัติ-Performance Assessment: Concept to Practice. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). คู่มือกิจกรรมเสริมหลักสูตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ.

กัลยา ขาวผ่อง. (2555). เทคโนโลยีสื่อประสมสอนหลักการขับร้องเพลงไทยเดิม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

กิดานันท์ มลิทอง. (2543). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูศักดิ์ วรณกุล. (2538). กิจกรรมร่วมหลักสูตร. เชียงใหม่: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย: แนวทางการนำไปใช้อย่างมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

ณัฐธ สุทธิจิตต์. (2541). จิตวิทยาการสอนดนตรี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐธ สุทธิจิตต์. (2535). กิจกรรมดนตรีสำหรับครู. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตรีชฎา สมนโต. (2561). การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่องการอ่านโน้ตสากลโดยใช้วิธีการสอนแบบโคตากับวิธีการสอนแบบปกติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเด่นชัยประชานุกูล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย คณิศรศาสตร์ ราชภัฏอุดรดิตถ์.

ทิตินา แคมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัชชัย นาควงษ์. (2544). โคไตสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มหาวิทยาฬย.

ปรียาภรณ์ วงศ์ออนูตรโรจน์. (2544). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พฤทธิ มาเนตร. (2553). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบจัดกรอบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. สารนิพนธ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัตชา บริบูรณ์างกูร. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล เรื่อง สัญลักษณ์ในการบันทึกโน้ตและการอ่านโน้ตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการสอนแบบโคตาย. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์กรุงเทพ.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2552). หลักการวัดและประเมินผลศึกษา. กรุงเทพฯ: แฮาส์ ออฟ เคอร์มิสท์.

- ภูมิบัณฑิต บำไย. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติฟอนนางแอกไค์ขอฝนโดยใช้แนวคิดของแฮร์โรว์ ร่วมกับสื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มาริยา ปั่นณะกิจการ. (2556). การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตตามแนวคิด โคตยาสำหรับผู้เรียนเป็นโน้ตผู้ใหญ่ออนต้น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ วิทยาลัย.
- ศุภสิริ โสมาเกต (2544). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความพึงพอใจในการเรียน ภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการเรียนรู้โดยโครงการงานกับการ เรียนรู้ตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์. (2545). เทคโนโลยีการศึกษา:หลักการและแนวคิดสู่การปฏิบัติ. สงขลา: ภาควิชาเทคโนโลยีและการ สื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

คณะผู้เขียน

นายพิเศษชาย คณะทอง

นิสิตนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
e-mail: 64g1912011@parichat.skru.ac.th

ดร.มนตรี เต็นดวง

อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
e-mail: montree.de@skru.ac.th

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

Development of Syntectics Learning Activities to Promote Creative Writing Abilities
of Prathomsuksa 2 Students

พนิดา เชิงหอม* และจิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Panida Chenghom* and Jitraporn Wongkamjan
Faculty of Education, Roi-Et Rajabhat University

Received: May 24, 2023

Revised: July 7, 2023

Accepted: July 10, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ก่อนเรียน และหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านหนองคู ตำบลเด่นราษฎร์ อำเภอนางรอง จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 19 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ และแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่าร้อยละ สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test Dependent) ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 83.25/82.98 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ คือ 75/75 และ 2) ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์สูงกว่าก่อนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ซินเนคติกส์ กิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research titled “Development of Synectics Learning Activities to Promote Creative Writing Abilities of Prathomsuksa 2 Students” aimed 1) to develop synectics learning activities that can foster creative writing abilities of Prathomsuksa 2 students to be effective according to the criteria of 75/75 2) to compare the creative writing abilities of Prathomsuksa 2 students before and after using the synectics learning model. The samples used in the research were Prathomsuksa 2 students in the academic year 2022 Ban Nong Koon School, Den Rat Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province under the jurisdiction of Roi Et Primary Educational Service Area Office Area 2 including 1 classroom of 19 students chosen by cluster random sampling, using school as a random unit. The research tool was the learning management plan by using synectics learning management and a form to measure creative writing abilities. Mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D) and percentage were used, t-test dependent were applied for data analysis. The findings were as follows 1) The efficiency of synectics learning management activities on creative writing Efficiency (E1/E2) was equal to 83.25/82.98, which was higher than the specified performance criterion of 75/75. 2) The creative writing ability of Prathomsuksa 2 students after studying through synectics learning was significantly higher at the statistical significance level of .05.

Keyword: Synectics, Synectics Learning Activities, Creative Writing Ability

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับปรับปรุงตามผลการรับฟังความเห็นจากประชาชน) ได้กล่าวถึงบริบทการพัฒนาประเทศในมิติด้านสังคม และทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่าในส่วนของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลของการยกระดับสุขภาวะ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ตามดัชนีการพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติสะท้อนว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีความรู้ความสามารถโดยรวมเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามีทักษะด้านการอ่าน หรือการศึกษาหาความรู้ลดลง และมีจำนวนเยาวชนที่ไม่ได้เรียนและไม่ได้ทำงานใด ๆ เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์และไม่ได้รับการพัฒนา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทักษะด้านการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้เป็นทักษะที่ต้องได้รับการพัฒนา และปลูกฝังให้ผู้เรียนเล็งเห็นถึงความสำคัญ ทั้งนี้จึงอาจรวมไปถึงทักษะของการเขียนด้วย ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องให้ความสำคัญควบคู่กันไป

ภาษาไทยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อคนไทยทุกคน เพราะภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ และภาษายังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน รวมทั้งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติที่มีมาช้านาน ดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ได้ระบุไว้ว่า “ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่า ควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ทั้งนี้ภาษาไทยเป็น

ทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตจริง เพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่นักเรียนต้องใช้ตั้งแต่ระดับประถมไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย

การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการศึกษาระดับประถมศึกษา การทบทวนเชิงวิชาการตระหนักถึงความสำคัญของการเขียน และประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อการเรียนการสอน จึงได้กำหนดการเขียนไว้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 2 การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ใช้ กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูล สารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) โดยเฉพาะในระดับ ขั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตัวชี้วัด ท 2.1 ป. 2/2 เขียนเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ และ ท 2.1 ป. 2/3 เขียนเรื่องสั้น ๆ ตามจินตนาการ ซึ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนจะได้รับการฝึกทักษะเขียนเรื่องสั้นๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ และเขียนเรื่องสั้น ๆ ตามจินตนาการ หรือเชิงสร้างสรรค์จากคำ ภาพ และหัวข้อที่กำหนด

จากผลการประเมินการอ่าน และเขียนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ของ โรงเรียนบ้านหนองคูณ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเขียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 66.78 ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 (แบบรายงานผลการประเมินตนเองของครู ปีการศึกษา 2564) และ จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2564 พบว่า ควรมีการพัฒนา ทักษะการเขียนเพิ่มเติม เพื่อให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดจากข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความ ต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริม และพัฒนาทักษะด้านการเขียน นอกจากนี้ตัวครูผู้สอนภาษาไทย ยังให้ ความสำคัญในการแก้ปัญหาการอ่านมากกว่าการเขียน จึงเป็นผลให้นักเรียนอ่านได้ แต่เขียนไม่คล่อง ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็น ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จึงเล็งเห็นว่าควรมีการส่งเสริมและพัฒนาแบบการจัดการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาการเขียนของนักเรียนให้ดีขึ้น

จากการได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีเทคนิคกระบวนการหลายกระบวนการในการ ช่วยสอน และพบว่า กระบวนการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ (Synectics Method) สามารถส่งเสริมการเขียน เชิงสร้างสรรค์ได้ และมากกว่านั้นซินเนคติกส์ยังสามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ดี ผลของ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งเป็นกระบวนการ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดความคิดอย่างเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงความคิด จัดลำดับความคิดอย่าง เป็นระบบ สังเกตได้จากผลงานการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนจากการทำแบบทดสอบหลังการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่ได้นำเอาแนวความคิด และวิธีการเขียนตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์มาปรับปรุงและพัฒนา งานเขียนให้มีความน่าสนใจ แปลกใหม่ และสมบูรณ์มากขึ้น (จกมล วจนะเสถียร, 2560) ซึ่งลักษณะการถ่ายทอด ความคิดอย่างเป็นระบบนี้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ทั้ง 6 ขั้น เป็นรูปแบบที่จอยส์ และเวล (Joyce and Weil, 1996) พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดของกอร์ดอน (Gordon, 1961 อ้างถึงใน อติยศ สรรคบุรณ ุรักษ์ และธนาเทพ พรหมสุข, 2560) จะเห็นได้ว่า รูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์เป็นรูปแบบการสอนที่พัฒนาด้าน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนด้วยการฝึกกระบวนการทางความคิด โดยให้ผู้เรียนคิดเปรียบเทียบ ซึ่งจะทำให้ ผู้เรียนเกิดความคิดกว้างไกลออกไปจากเดิมที่เคยมีอยู่ อันเป็นแนวทางให้คิดสิ่งที่แปลกใหม่ขึ้นได้ ดังนั้นผู้สอน จำเป็นต้องเป็นผู้ที่เปิดกว้างทางความคิด มีความคิดสร้างสรรค์ และยอมรับแนวคิดของผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังปรากฏงานวิจัยที่นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริม และพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกันว่า การจัด กิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์สามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังที่ จกมล วจนะเสถียร (2559) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ สุพิชญา วลัยยะเมธี (2560) ได้ทำศึกษารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ ซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านหาดสองแคว

อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี ๒๕๖๑) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และ พริยะพงศ์ พิมพ์ระล่ำ และอัฐพล อินตะเสนา (๒๕๖๕) ได้ทำการศึกษาการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

จากความสำคัญ ปัญหา หลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ (Synectics) ในการพัฒนาการเรียนภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานและเป็นประโยชน์ในการเขียนเรื่องอย่างสร้างสรรค์ในระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๗๕/๗๕
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ก่อนเรียน และหลังเรียน

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิด

1. กิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

1.1 ความหมายของซินเนคติกส์ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ไว้ดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๕๕๑) การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ด้วยวิธีการเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย เชื่อมโยงความคิดของผู้เรียน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ทางความคิดที่แปลกใหม่ออกไปจากเดิม

1.2 หลักการ แนวคิดของรูปแบบซินเนคติกส์ (Synectics) รูปแบบการเรียนการสอนแบบซินเนคติกส์ (Synectics) เป็นรูปแบบที่จอยส์และเวล (Joyce & Weil, 1996) พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดของกอร์ดอน ที่กล่าวว่า บุคคลทั่วไปมักยึดติดกับวิธีคิดแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ โดยไม่ค่อยคำนึงถึงความคิดของคนอื่น ทำให้การคิดของตนคับแคบลง และไม่สร้างสรรค์ ซึ่งบุคคลจะเกิดความคิดเห็นที่สร้างสรรค์แตกต่างไปจากเดิมได้ หากมีโอกาสได้ลองคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่เคยคิดมาก่อน หรือคิดโดยสมมติตัวเองเป็นคนอื่น และถ้ายังให้บุคคลจากหลายกลุ่มประสบการณ์มาช่วยกัน แก้ปัญหาก็จะยิ่งได้วิธีการที่หลากหลายยิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสอนแบบซินเนคติกส์มีบทบาทในการเป็นตัวช่วยไม่เพียงเฉพาะกระตุ้นความคิดเท่านั้น แต่ยังนำการอุปมาอุปไมยมาใช้เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการใช้การเปรียบเทียบอุปมาสิ่งที่ไม่สัมพันธ์กัน เป็นมุมมองใหม่ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวคิดในการสร้างความคุ้นเคยให้กับสิ่งที่ต่างกัน และทำให้สิ่งที่ต่างกันมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. การอุปมาอุปไมยโดยอิงตัวเอง (Personal Analogy) เป็นการที่บุคคลจินตนาการว่าตนเองเป็นวัตถุที่ตนกำลังทำงานอยู่ โดย Gordon เชื่อว่าองค์ประกอบสำคัญของการอุปมาอุปไมยโดยอิงตัวเองคือ ความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น

2. การอุปมาอุปไมยโดยตรง (Direct Analogy) หรือการยกตัวอย่างการอุปมาอุปไมยโดยตรงจะมีความชัดเจน และจำเพาะเจาะจง และทำให้ได้ผลลัพธ์ทันทีและสามารถดำเนินการซ้ำได้

3. การอุปมาอุปไมยโดยอิงสัญลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ (Symbolic Analogy) เป็นรูปแบบของการอุปมาอุปไมยที่ใช้ภาพเชิงวัตถุ และไม่เกี่ยวกับบุคคลในการบรรยายปัญหา คือ ใช้มันที่หนึ่งของ “วิธีการ” โดยเปลี่ยนการใช้สมการแทนด้วยการเขียนภาพประกอบทางความคิด และการใช้มันที่หนึ่งของ “คุณสมบัติ” ที่มีความหลากหลาย ฉะนั้นการมี

ความรู้ หรือมีประสบการณ์ในหลายสาขาอาชีพที่แตกต่างกันทำให้ผู้แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์มีโอกาสดำเนินวิธีการแก้ปัญหาโดยการอุปมาอุปไมยเชิงบัญญัติได้หลายรูปแบบ แน่นอนว่าจะได้ผลลัพธ์ของปัญหาต่างจากที่เคยคุ้นเคย หรือทำปัญหาที่คุ้นเคยให้แปลกได้มากยิ่งขึ้น

4. การอุปมาอุปไมยโดยอิงการเพ้อฝัน (Fantasy Analogy) เป็นการอุปมาอุปไมยที่กล่าวว่าผลงานเชิงสร้างสรรค์เป็นตัวแทนของการเติมเต็มความปรารถนา ซึ่งรูปแบบการอุปมาอุปไมยลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพอย่างมากถ้าใช้ในกระบวนการคิดช่วงต้นสำหรับการสร้างความคุ้นเคยจากสิ่งแปลกใหม่ โดยผู้แก้ปัญหากำหนดปัญหา ด้วยแรงปรารถนาอย่างใดก็ได้อันปลอดจากเหตุผล หรือกฎเกณฑ์ใดที่เคยประพฤติปฏิบัติมา ซึ่งจะเป็นตัวเชื่อมที่ตระหว่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับแนวทางการแก้ปัญหา

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการแนวคิดของรูปแบบซินเนคติกส์จะยึดแนวคิดในการจัดการเรียนรู้อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ การอุปมาอุปไมยโดยอิงตัวเอง การอุปมาอุปไมยโดยตรง การอุปมาอุปไมยโดยอิงบัญญัติ หรือสัญลักษณ์ และการอุปมาอุปไมยโดยอิงการเพ้อฝัน

1.3 การจัดการเรียนการสอนแบบซินเนคติกส์ (Synectics) นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ (Joyce & Weil, 1992) (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2552) (ทศินา แวมมณี, 2547) (พิสิษฐ์ ฌอน บัวนก และไพศาล สุวรรณน้อย, 2554) อ้างถึงใน อติยศ สรรคบุรณารักษ์ และธนาเทพ พรหมสุข, 2560) (ศศศร เดชะกุล, 2553)

ขั้นที่ 1 บรรยาย/นำเสนอการณณ์ เป็นขั้นที่ผู้สอนบรรยายเพื่อนำเสนอการณณ์ หรือเล่านิทานเพื่อกระตุ้นนำเข้าสู่การเขียนเรื่องแล้วให้ผู้เรียนทำงาน โดยอาจให้เขียนเรื่องตามหัวข้อที่กำหนด เสร็จแล้วให้เก็บผลงานไว้ก่อน เช่น ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนเรื่องสั้นเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยให้นักเรียนกำหนดชื่อเรื่องเอง

ขั้นที่ 2 การเปรียบเทียบ (Direct Analogy) เป็นขั้นที่ผู้เรียนเปรียบเทียบทางตรงทั้งความเหมือน และความต่างของคำคู่ หรือสิ่งที่ยกตัวอย่างวิเคราะห์เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงความเป็นไปได้ และไม่ได้จากคำคู่ที่ครุยกตัวอย่าง ซึ่งคำควรให้มีลักษณะที่สัมพันธ์กับเนื้อหา หรืองานที่ให้ผู้เรียนทำในขั้นที่ 1 และเลือกคู่ที่ดีที่สุด ถ้าขั้นที่ 1 เขียนเรื่องสั้นเกี่ยวกับธรรมชาติ ขั้นที่ 2 คำที่ใช้เปรียบเทียบควรเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยครูจดเฉพาะคำแสดงคุณลักษณะไว้

ขั้นที่ 3 การเปรียบเทียบกับตนเอง (Personal Analogy) เป็นขั้นที่ผู้เรียนเปรียบเทียบ หรือสมมติตนเองเป็นสิ่งที่ใดสิ่งหนึ่งที่เลือกในขั้นที่ 2 และแสดงความรู้สึกออกมา โดยครูจดเฉพาะคำแสดงคุณลักษณะไว้

ขั้นที่ 4 การหาคำที่มีความหมายขัดแย้งกัน (Compressed Conflict) เป็นขั้นที่ผู้เรียนหาคำ หรือวลีที่ได้จากการเปรียบเทียบในขั้นที่ 2 และ 3 มาประกอบกันเป็นคำใหม่ที่มีความหมายขัดแย้งกันแล้วเลือกคู่ที่ดีที่สุด

ขั้นที่ 5 การเปรียบเทียบทางตรง และอธิบายความหมายเป็นขั้นที่ผู้เรียนนำคำคู่ในขั้นที่ 4 เปรียบเทียบทางตรง และผู้เรียนช่วยกันอธิบายความหมาย

ขั้นที่ 6 การนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งาน เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนนำงานเขียนที่ทำไว้เดิมในขั้นที่ 1 ออกมาทบทวนใหม่ และลองเลือกนำความคิดที่ได้มาใหม่จากกิจกรรมขั้นที่ 5 มาใช้ในงานเขียนของตนในขั้นที่ 1 ทำให้งานเขียนมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

2. การเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.1 ความหมายของความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการได้ให้ความหมายของความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (อัจฉรา ชิวพันธ์, 2553) (ถวัลย์ มาศจรัส, 2550) (Furner, 1973) (จงกล วจนะเสถียร, 2559) ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการเขียนถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดริเริ่ม ความคิดแปลกใหม่ ละเอียดลลอ ผ่านจินตนาการและประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยสำนวนภาษาที่สละสลวยมีลักษณะเฉพาะของตนเองได้อย่างน่าสนใจ ใช้คำเชื่อมโยงประโยคได้อย่างเหมาะสม เขียนสะกดคำได้ถูกต้องเรียงลำดับเหตุการณ์ได้ต่อเนื่องสอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง และให้คุณค่าทางจิตใจ สามารถวัดได้โดยการทำแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์แบบอัตนัย ใช้เกณฑ์การวัดตามรูปแบบการประเมินของ จงกล วจนะเสถียร

(2560) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องและครอบคลุมถึงหลักการและแนวคิดของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ 5 ประเด็นการประเมินประกอบด้วย

1. การตั้งชื่อเรื่อง
2. เนื้อหาและการเรียงลำดับเหตุการณ์
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. การเขียนคำเชื่อมโยงประโยค
5. การเขียนสะกดคำ

2.2 ลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ว่า (ปราณี สุรสิทธิ์, 2549) (กรรณิการ์ พวงเกษม อ้างถึงใน พิสมัย ช่วงภักดี, 2554) (กระทรวงศึกษาธิการ อ้างถึงใน ชนินิ มั่นตะสูตร, 2564) การเขียนเชิงสร้างสรรค์ จะต้องมียุทธศาสตร์ ดังนี้

2.2.1 มีความคิดริเริ่ม แปลกใหม่ในการนำเสนอ

2.2.2 เป็นการเขียนจากประสบการณ์ จินตนาการของผู้เขียน เรียงลำดับเหตุการณ์ได้ต่อเนื่อง มีความละเอียดลออ สอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง

2.2.3 ใช้สำนวนภาษาดี ใช้คำเชื่อมโยงประโยคเหมาะสม สละสลวย อ่านแล้วสัมพันธ์ต่อเนื่อง และเขียนสะกดคำถูกต้อง

2.2.4 ให้สาระความรู้รวมถึงการเร้าความรู้สึกของผู้อ่าน

2.3 รูปแบบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงรูปแบบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ดังนี้ (ไพโรธ เลิศพิริยกลม, 2543) (ถวัลย์ มาตจรัส, 2546) (เสนีย์ วัฒวรรณ อ้างถึงใน ปริศนา ทะวันเวทย์, 2561) รูปแบบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง ซึ่งมีกลวิธีในการเขียนที่หลากหลาย ไม่ว่าผู้เขียนจะเลือกกลวิธีใด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวิธีการเขียน และจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร และที่สำคัญไปกว่านั้น การจะเลือกกลวิธีใดก็ตามต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเกิดงานเขียนที่สร้างสรรค์

2.4 ความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ดังนี้ (Tidyman, 1974 อ้างถึงใน อนุรักษ์ ไชยฮัง, 2555) (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2552) (ถวัลย์ มาตจรัส, 2552) การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญทั้งต่อบุคคล และสังคม ช่วยยกระดับความคิด และประเทืองสติปัญญา ซึ่งก่อให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ส่งเสริมวัฒนธรรม พัฒนาสมองให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่

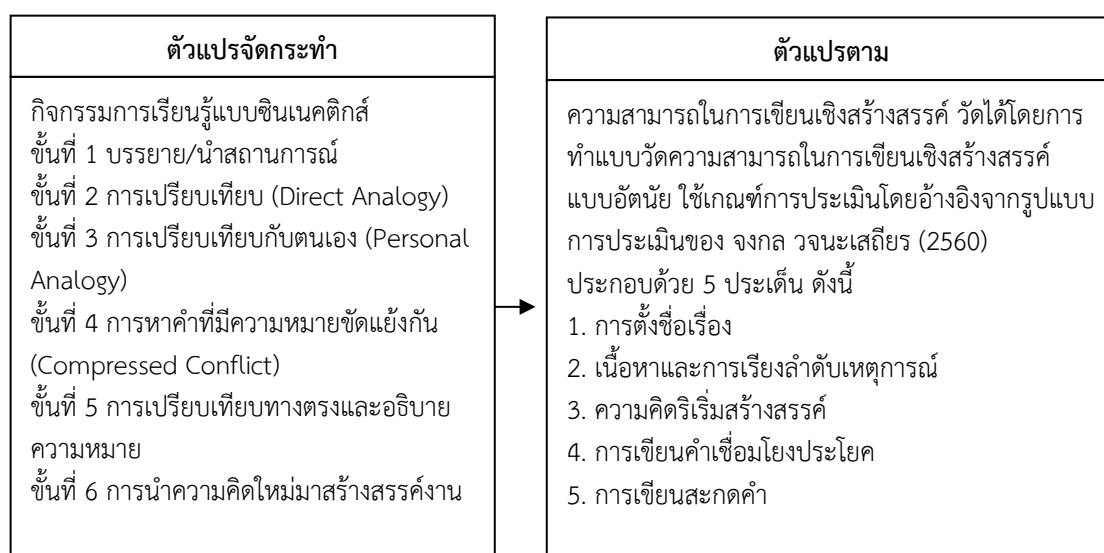
2.5 ประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ดังนี้ (Low, 1974 อ้างถึงใน บุญเดือน คูสุวรรณ, 2547) (วรรณิ โสมประยูร, 2537 อ้างถึงใน ชนินิ มั่นตะสูตร, 2564) (Burn, Broman & Alberte, อ้างถึงใน อนุรักษ์ ไชยฮัง, 2555) การเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีประโยชน์ต่อทั้งครู และนักเรียน ประโยชน์ต่อครู คือ ได้ทราบถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน และรู้ถึงความรู้สึกลึกซึ้ง และประสบการณ์ของนักเรียน ประโยชน์ต่อนักเรียน คือ ได้พัฒนาทักษะการคิด การใช้ภาษา อารมณ์ ความรู้สึก และได้ฝึกทักษะการเขียนตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน

2.6 การประเมินการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการประเมินการเขียนเชิงสร้างสรรค์สามารถสรุปได้ดังนี้ (กรรณิการ์ พวงเกษม, 2544) (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2544) (จกมล วจนะเสถียร, 2560) (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) วิธีการวัดและประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ต้องมีหลักเกณฑ์การวัดที่ยุติธรรม และครอบคลุมถึงความรู้ทุกด้านของนักเรียน เพื่อให้ได้งานการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ

จากการได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบการประเมินของ จงกล วชนะเสถียร (2560) มีความสอดคล้อง และครอบคลุมถึงหลักการ และแนวคิดของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ผู้วิจัยจึงได้เลือกรูปแบบการประเมินนี้มาปรับปรุงเพื่อใช้ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ 5 ประเด็นการประเมิน ดังนี้

1. การตั้งชื่อเรื่อง
2. เนื้อหาและการเรียงลำดับเหตุการณ์
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. การเขียนคำเชื่อมโยงประโยค
5. การเขียนสะกิดคำ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เราจะนำ Synectics ไปใช้ในการสอนให้มีประสิทธิภาพอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนในสังกัดกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 1 อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ประกอบด้วย 16 โรงเรียน จำนวน 16 ห้องเรียน แต่ละห้องนักเรียนความสามารถ จำนวนนักเรียน 205 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านหนองคูณ ตำบลเด่นราษฎร์ อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน

1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 19 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ จำนวน 6 แผน แผนละ 2 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

แผนที่ 1 ประโยคบอกเล่าเรื่องราว

แผนที่ 2 เขียนเล่าจากรูปภาพ 1

แผนที่ 3 เขียนเล่าจากรูปภาพ 2

แผนที่ 4 ประสบการณ์สร้างสรรค์งาน

แผนที่ 5 จินตนาการตามชื่อเรื่อง 1

แผนที่ 6 จินตนาการตามชื่อเรื่อง 2

สร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีทั้งหมด 6 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 บรรยาย/นำเสนอการณ์

ชั้นที่ 2 การเปรียบเทียบ (Direct Analogy)

ชั้นที่ 3 การเปรียบเทียบกับตนเอง (Personal Analogy)

ชั้นที่ 4 การหาคำที่มีความหมายขัดแย้งกัน (Compressed Conflict)

ชั้นที่ 5 การเปรียบเทียบทางตรงและอธิบายความหมาย

ชั้นที่ 6 การนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งาน

นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) โดยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2553) ดังนี้ 5 หมายถึง เหมาะสมในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง เหมาะสมในระดับมาก 3 หมายถึง เหมาะสมในระดับปานกลาง 2 หมายถึง เหมาะสมในระดับน้อย และ 1 หมายถึง เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด วิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพโดยนำคะแนนจากแบบประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พร้อมทั้งที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำร่วมด้วย มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผล ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการประเมิน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละแผน ดังนี้ ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.59-4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.43-0.51 และเมื่อสรุปรวมทุกแผนพบว่ามีความเฉลี่ย เท่ากับ 4.70

2.2 แบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นแบบอัตนัย ก่อนเรียนจำนวน 1 ข้อ และหลังเรียนจำนวน 1 ข้อ ซึ่งทั้ง 2 ข้อเป็นแบบทดสอบที่มีโครงสร้างและประเด็นเดียวกัน เพื่อประเมินการเขียนเชิง

สร้างสรรค์จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ใช้เกณฑ์การประเมินโดยอ้างอิงจากรูปแบบการประเมินของ จงกล วณะเสถียร (2560) ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้

1. การตั้งชื่อเรื่อง
2. เนื้อหาและการเรียงลำดับเหตุการณ์
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. การเขียนคำเชื่อมโยงประโยค
5. การเขียนสะกดคำ

นำแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง หรือ ค่า IOC มีเกณฑ์การประเมินดังนี้ (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2553)

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบนั้นสามารถใช้วัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์
 - 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นสามารถใช้วัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์
 - 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบนั้นไม่สามารถใช้วัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์
- โดยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่คำนวณได้ต้องมีค่าระหว่าง 0.50-1.00

ผลการประเมิน พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีค่าเท่ากับ 1.00 ทั้ง 2 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยชี้แจงผู้เรียนเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) บรรยาย/นำเสนอการณณ์ 2) การเปรียบเทียบ 3) การเปรียบเทียบกับตนเอง 4) การหาคำที่มีความหมายขัดแย้งกัน 5) การเปรียบเทียบทางตรงและอธิบายความหมาย และ 6) การนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งาน

3.2 ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย 1 ข้อ

3.3 ดำเนินการจัดการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 ชั่วโมง

3.4 ในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทำใบกิจกรรมของแต่ละแผน ตรวจสอบให้คะแนน

3.5 เมื่อสิ้นสุดจากการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย 1 ข้อ

3.6 ครูผู้สอน ประเมินความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน

3.7 นำผลการทดสอบไปวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา โดยดำเนินการหาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์และวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนจากการทำแบบวัดความสามารถ ดังนี้

- ใบกิจกรรมทั้ง 6 แผนมีคะแนนรวมเท่ากับ 60 คะแนน วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และร้อยละของคะแนนจากการทำใบกิจกรรม

- แบบวัดความสามารถ มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และร้อยละของคะแนนจากการทำแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทั้งก่อนและหลังจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

- หาประสิทธิภาพ E1/E2 โดยการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์คะแนนจากการทำใบกิจกรรม (E1) กับแบบวัดความสามารถหลังเรียน (E2)

- เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์คะแนนการทำแบบวัดความสามารถก่อนและหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

4.1 หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 75/75 โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และร้อยละของคะแนนระหว่างการทำกิจกรรมและแบบวัดความสามารถหลังเรียน

4.2 เปรียบเทียบความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และทดสอบด้วยสถิติ t-test Dependent

ผลการศึกษา

ผลวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 83.25/82.98 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ คือ 75/75

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของกระบวนการแผนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 75/75

คะแนน	จำนวนนักเรียน (n)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1)	19	60	49.95	5.09	83.25
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)	19	30	24.89	3.86	82.98
ประสิทธิภาพของแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ (E1/E2) = 83.25/82.98					

จากตาราง 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการแผนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประสิทธิภาพ (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 83.25/82.98 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 75/75

2. ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

การทดสอบ	จำนวน (n)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D	t	Sig
ก่อนเรียน	19	30	19.47	3.76	-8.839	.000*
หลังเรียน	19	30	24.89	3.86		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ = 24.89, S.D = 3.86) สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ = 19.47, S.D = 3.76) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบประเด็นความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ตามประเด็นประเมินทั้ง 5 ข้อ ระหว่างก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ทำให้พบพัฒนาการทางด้านการเขียนของผู้เรียน โดยพบว่า ประเด็นที่ผู้เรียนมีการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และประเด็นที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง

ตาราง 3 เปรียบเทียบประเด็นความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

ประเด็นการประเมิน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ แบบซินเนคติกส์	ก่อนการจัด กิจกรรม		หลังการจัด กิจกรรม		t	Sig
	($\bar{X}$)	S.D	($\bar{X}$)	S.D.		
1. การตั้งชื่อเรื่อง	2.58	0.51	2.74	0.45	-1.837	.083
2. เนื้อหาและการเรียงลำดับเหตุการณ์	5.53	1.50	6.63	1.61	-3.240	.005*
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	5.53	1.81	7.89	1.49	-5.457	.00*
4. การเขียนคำเชื่อมโยงประโยค	4.16	1.17	5.05	1.03	-3.923	.001*
5. การเขียนสะกดคำ	1.68	0.67	2.58	0.51	-6.877	.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า ประเด็นที่ผู้เรียนมีการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ =7.89, S.D=1.49) สูงกว่าความคิดสร้างสรรค์ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ =5.53, S.D=1.81) ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และประเด็นที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการการตั้งชื่อเรื่องหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ =2.74, S.D=0.45) และการตั้งชื่อเรื่องก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ =2.58 S.D= 0.51) ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของกระบวนการแผนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 83.25/82.98 หมายความว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียน คือ การทำใบกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 83.25 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 82.98 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแผนการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เรื่อง การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 75/75 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ทั้ง 6 ขั้น ส่งเสริมต่อการทำกิจกรรมภายในชั้นเรียน สามารถจุดประกายทางความคิด และสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนมีความต้องการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกด้วยการเขียน และเกิดความมั่นใจในการเขียนมากขึ้น จนสามารถถ่ายทอดความคิดที่แปลกใหม่ และสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2551) กล่าวว่า รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน และการคิดร่วมกันเป็นกลุ่ม จัดกระบวนการเรียนรู้ตามลำดับที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกระบวนการเปรียบเทียบ จึงสามารถเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคน และของกลุ่มได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการเลือกและเรียบเรียงหน่วยการเรียนรู้ การศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เอกสารต่าง ๆ วิเคราะห์หลักสูตร

วิเคราะห์เนื้อหา ผลการเรียนรู้ ศึกษาองค์ประกอบในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วจึงลงมือสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ จงกล วณะเสถียร (2559) กล่าวว่า การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบซินเนคติกส์ ควรเริ่มจากศึกษา และทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบซินเนคติกส์ นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษา และความเหมาะสมของเนื้อหา และเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิริยะพงศ์ พิมพะลัป และอัฐพล อินตะเสนา (2565) ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.83/82.23 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการจัดการเรียนรู้นี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.89 ก่อนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.47 อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนด้วยวิธีการเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย เชื่อมโยงความคิดของผู้เรียน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ทางความคิดที่แปลกใหม่ออกไปจากเดิม หลักการแนวคิดของรูปแบบซินเนคติกส์จะยึดแนวคิดในการจัดการเรียนรู้อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ การอุปมาอุปไมยโดยอิงตัวเอง การอุปมาอุปไมยโดยตรง การอุปมาอุปไมยโดยอิงบัญญัติ หรือสัญลักษณ์ และการอุปมาอุปไมยโดยอิงการเพื่อฝัน รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ส่วนใหญ่มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นการสร้างอุปมาแบบตรงหรือเปรียบเทียบแบบตรง 3) ขั้นการเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ 4) ขั้นการสร้างอุปมาคำคู่ขัดแย้ง 5) ขั้นการอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง และ 6) ขั้นการนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียน โดยนำการเปรียบเทียบ 3 ประการ คือ การเปรียบเทียบทางตรง การเปรียบเทียบแบบบุคคล และการเปรียบเทียบแบบคู่คำขัดแย้งมาให้ให้นักเรียนได้คิดพิจารณา ซึ่งผู้เรียนจะสามารถเสนอบทเรียนในมุมมองที่ต่างออกไป การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์จึงเป็นรูปแบบที่น่าสนใจในการนำไปใช้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิ้นธุ์ ศรีพลพา (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนด้วยการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ญัฐนิชา จิตตะคาม (2561) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะเขียนเชิงสร้างสรรค์ รายวิชาภาษาไทย นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ รายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนโดยใช้

รูปแบบการสอนแบบปกติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ทักษะเขียนเชิงสร้างสรรค์รายวิชาภาษาไทย ของกลุ่มทดลองที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบปกติ

เมื่อพิจารณาไปถึงประเด็นของการประเมินความสามารถจากการทำแบบทดสอบความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้น มีการพัฒนามากที่สุด คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ = 7.89, S.D.=1.49) สูงกว่าความคิดสร้างสรรค์ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ = 5.53, S.D.= 1.81) ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประเด็นที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการตั้งชื่อเรื่องหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ = 2.74, S.D. = 0.45) และการตั้งชื่อเรื่องก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ($\bar{X}$ = 2.58 S.D. = 0.51) ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมมากกว่าที่กำหนด เช่น ในขั้นที่ 4 การหาคำที่มีความหมายขัดแย้งกันเพราะนักเรียนจะต้องใช้ความรู้ และใช้เวลาพอสมควรในการนำคำที่ไม่เกี่ยวข้องกันมาเป็นคำเดียวกันผู้สอนจึงอาจยกตัวอย่างให้นักเรียนได้เกิดภาพ เพื่อให้นักเรียนได้ดึงเอาประสบการณ์เดิมเข้ามาช่วย

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เป็นการสอนในรูปแบบการอุปมาอุปไมยโดยอิงตัวเอง การอุปมาอุปไมยโดยตรง การอุปมาอุปไมยโดยอิงบัญญัติ หรือสัญลักษณ์ และการอุปมาอุปไมยโดยอิงการเพื่อฝัน ผู้สอนจึงควรให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดออกมาให้ได้มากที่สุด และดึงเอาสิ่งเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับงานเขียนให้มากที่สุด และควรเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียนที่จะส่งผลต่อการแสดงความคิด และจินตนาการที่แตกต่างกัน อีกทั้งผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ และขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิธีการวัดและประเมินผลเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการประเมินการเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.2 ควรทำการวิจัยและศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่ เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เช่น การใช้สำนวนเพิ่มเติม หรือคำคล้องจอง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ พวงเกษม. (2544). การสอนเขียนโดยใช้จินตนาการทางสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:

ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เกศินี จุฑาวิจิตร. (2552). การเขียนสร้างสรรค์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ Idea ดี ๆ ไม่มีวันหมด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

จงกล วณะเสถียร. (2559). การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จกมล วณะเสถียร. (2560). การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 286-298.
- ชนนี มั่นตะสูตร. (2564). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้กลวิธี SCPC ร่วมกับโปรแกรม Scratch ในการสร้างการ์ตูน Animation สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- ณัฐนิชา จินตะคาม. (2561). การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2546). เรื่องสั้นและการเขียนเรื่องสั้น การเขียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการศึกษาและอาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2550). นวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2552). การเขียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการศึกษาและอาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- ทิตินา แคมมณี. (2547). ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเดือน คูสุวรรณ. (2547). การใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์และความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ปราณี สุรสิทธิ์. (2549). การเขียนสร้างสรรค์ เชิงวารสารศาสตร์. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ปริศนา ทะวันเวทย์. (2561). ผลการใช้ชุดกิจกรรมภาพการ์ตูน ประกอบคำถามตามแนวคิดหมวก 6 ใบ เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พิริยะพงศ์ พิมพ์ระลัด และอัฐพล อินตะเสนา. (2565). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(11), 403-419.
- พิสมัย ช่วงภักดี. (2554). การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. รายงานการศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพโรธ เลิศพิริยกลม. (2543). การย่อความ. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ศศศร เดชะกุล. (2553). การพัฒนาชุดกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์ แบบเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับเด็กหญิงระดับประถมศึกษา ของสถานแรกรับเด็กหญิงบ้านธัญญพร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สินธุ์ ศรีพลพา. (2557). การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- สุคนธ์ สินธพานนท์, วรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์ และพรรณี สินธพานนท์. (2552). พัฒนาทักษะการคิด...? พิชิตการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.

- สุพิชญา วัลลิยะเมธี. (2560). รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2551). 21 วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนากระบวนการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2565 จาก <http://nsc.nesdc.go.th/nscdp/>.
- สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา. (2544). คู่มือดำเนินการประเมินคุณภาพเชิงวินิจัยข้อบกพร่องทางการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปี 2543. กทม.: ประสานการพิมพ์.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. (2553). ภาษาพาสอน เรื่อง นำรู้สำหรับครูภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.
- อดิยศ สรรคบุรณรักษ์ และธนาเทพ พรหมสุข. (2560). ซินเนคติกส์: รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมนวัตกรรม และกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21. Veridian E-Journal Silpakorn University, 10(3), 2555-2566.
- อนุรักษ์ ไชยอึ้ง. (2555). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีเอสพีซีพีและแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อความสามารถในการเขียนร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์และเมตาคognition ในการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

References

- Joyce, B. & Weil, M. (1992). **Model of Teaching**. (4th Ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Joyce, B. & Weil, M. (1996) **Model of Teaching**. (5th Ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Furner, B. A. (1973). Creative Writing Through Creative Dramatics. **The Journal of Elementary Engmentary English**, 50(13), 3.

คณะผู้เขียน

นางสาวพนิดา เชิงหอม

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120
e-mail: panidachenghom@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120
e-mail: Jitroporn.jw@gmail.com

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครู
กลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
Characteristics of School Administrators in New Normal Age According
to the Perception of Rattanakosin Teachers Group under Bangkok Primary
Educational Service Area Office

ศิริพร นาใจยงค์* และอุไร สุทธิรัมย์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Siripohn Najaiyong* and Urai Suthiyam
Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

Received: July 7, 2023

Revised: October 17, 2023

Accepted: October 18, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนจำนวน 210 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Cohen & Morrison (2018) และการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษา และเทียบสัดส่วน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้านความตรง อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.974 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .964 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.401–0.850 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) การรับรู้ของครูที่มีต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านการติดต่อสื่อสารด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก 2) การรับรู้ของครูต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการติดต่อสื่อสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านการมีวิสัยทัศน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ยุคนิวนอร์มอล

Abstract

The objectives of this research were to study and to compare the characteristics of school administrators in new normal according to perception of Rattanakosin teachers group under Bangkok Primary Educational Service Area Office. This study was quantitative research. The sample of 210 teachers were determined by using a Cohen table and drawn by using a simple random sampling method. The research tool was an opinion questionnaire. For the quality checks of research tool, the validity was ranging from 0.80 to 1.00, with an overall validity of 0.974 and the overall reliability of the items was 0.964. The discrimination of questionnaire was ranging from 0.401 to 0.850. The statistics used for analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. The results revealed that 1) The teachers' perception towards desirable characteristics of school administrators in the new normal era under the office of Bangkok primary educational service area, in terms of communication, creativity, visionary and morality were overall at the high level. 2) The comparative teachers' perception towards the desirable characteristics of school administrators in the new normal era under the office of Bangkok primary educational service area classified by work experience, morality, visionary and communication were different at the statistical significance level of .05. In contrary, the overall teachers' perception towards desirable characteristics classified by school size was not different whereas the teachers' perception classified by visionary was different at the statistical significance level of .05.

Keywords: School Administrators, Characteristics, New Normal Age

บทนำ

ในช่วงปลาย พ.ศ. 2562-2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 หรือโคโรนาไวรัส เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรงจนแพร่กระจายไปในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วย และล้มตายจำนวนมาก จนกลายเป็นครั้งใหญ่ จากสถานการณ์ดังกล่าวมีผู้คนจำนวนมากมาได้รับผลกระทบในด้านของความเจ็บป่วย การงาน หรือรายได้ ซึ่งทุกคนต่างก็ต้องการให้ประเทศของตนเองฟื้นตัวได้เร็วที่สุดจากการระบาดนี้ ไม่เพียงแต่สร้างผลกระทบเชิงการแพทย์ และสาธารณสุขเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการเมือง โดยหลายประเทศเริ่มตระหนัก และหาทางปรับตัวป้องกันตนเอง เพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม (จิตเวช เทพชาตรี, 2563) ที่มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต เกิดเป็นวิถีใหม่ของการดำรงวิถีชีวิตทำให้เราจำต้องปฏิบัติกันเป็นปกติต่อเนื่อง ในระยะเวลาหนึ่งจนเกิดเป็นความพอใจในที่สุดทั้งหมดนี้ก็ได้กลายเป็นนิวนอร์มอล

ความปรกติใหม่นี้เมื่อเวลาผ่านไป ทำให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม (สุภาภรณ์ พรหมบุตร, 2563) เหตุการณ์ดังกล่าว มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทำให้ต้องปิดโรงเรียน และมหาวิทยาลัยกลายเป็นสาเหตุให้นักเรียนจำนวนมาก ร้อยละ 90 ของนักเรียนทั้งหมดในโลกได้รับผลกระทบ ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาต้องใช้การเรียนการสอนทางไกลอย่างเร่งด่วน โดยการใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ทางไกลเพื่อการเรียนการสอนจนกลายเป็นความปกติใหม่ของการศึกษาในประเทศไทย และของทั่วโลก เนื่องจากการปรับตัวครั้งใหญ่ (ณิชา พิทยาพงศกร, 2564)

ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในการบริหารจัดการ สนับสนุน ส่งเสริม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา รวมถึงแนะนำการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประโยชน์ และสามารถเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ถูกต้อง ตระหนักถึงประโยชน์ และโทษของเทคโนโลยีดิจิทัล มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ครูหรือบุคลากรของสถานศึกษา สอดคล้องกับ SSW Model ในการสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3 ด้าน คือ 1) บริหารตน (Self) 2) บริหารคน (Staff) 3) บริหารงาน (Work)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล (New Normal) ต้องเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการศึกษา เช่น การประชุมออนไลน์ การจัดการเอกสารออนไลน์ผ่านคลาวด์ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว แม้ว่าจะไม่ได้เปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยตรง แต่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้แก่ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้สอดคล้องกับวิสัย วังษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2563)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารของสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล หรือประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบในการวางแผนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอลให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพต่อการบริหารที่เหมาะสม อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามคุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

การศึกษา เรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมศึกษารวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบกรวิจัยนี้ ได้นำทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (Situational Theories) ของ Hersey & Blanchard (1970) ทฤษฎี 3-D Management Style ของ William J. Reddin (1970) และทฤษฎี Theory Z Organization ของ Ouchi, William G. (1991) เพราะภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำพหุองค์การไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ รวมไปถึงความสามารถในการสร้างแรงจูงใจแก่ครู และบุคลากร

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว نرمอล ตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (Situational Theories) ของ Hersey & Blanchard (1970) เป็นพฤติกรรมมุ่งงาน (Task Behavior) ซึ่งผู้นำจะให้บุคคล หรือกลุ่มทำหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในงาน และพฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์ (Relationship Behavior) ซึ่งผู้นำจะใช้การติดต่อสื่อสารแบบสองทาง หรือมากกว่า โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ พิจารณาจากความพร้อม (Readiness) ของผู้ใต้บังคับบัญชาใน 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถ (Ability) พิจารณาจากความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และด้านความเต็มใจ (Willingness) ที่จะทำงานประสบความสำเร็จ พิจารณาจากความเชื่อมั่น พันธะผูกพัน และแรงจูงใจที่จะทำงานนั้น ๆ โดยจะแบ่งได้ 4 ระดับที่ต่อเนื่องกัน คือ ระดับต่ำ (R1) ระดับต่ำถึงปานกลาง (R2) ระดับปานกลางถึงสูง (R3) และระดับสูง (R4)

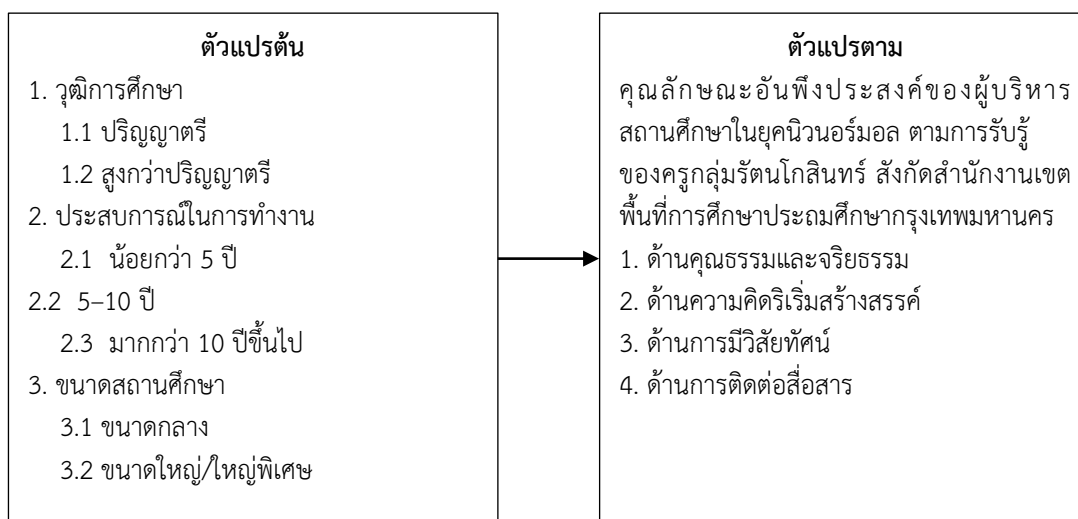
ทฤษฎี 3-D Management Style ของ William J. Reddin (1970) มีสมมติฐานคล้ายกับแบบพฤติกรรมผู้นำสถานการณ์ของ Fiedler บนพื้นฐานแนวคิดภาวะผู้นำของเรดดินมี 3 มิติ คือ 1) มิติมุ่งงานหรือกิจสัมพันธ์ (Task Orientation) เป็นพฤติกรรมมุ่งให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ตามปฏิบัติงานอย่างได้ผล โดยผู้บังคับบัญชาเริ่ม และอำนวยความสะดวก

2) มิติมุ่งสัมพันธ์ภาพ หรือมิตรสัมพันธ์ (Relation Orientation) พฤติกรรมของผู้นำที่ชี้ให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจ ไว้วางใจ และให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน และ 3) มิติมุ่งประสิทธิผล (Effectiveness Orientation) การเพิ่ม ประสิทธิภาพ หรือพฤติกรรมด้านงาน และมิติพฤติกรรมมนุษย์สัมพันธ์แบบภาวะผู้นำต่าง ๆ อาจมีประสิทธิภาพ หรือไม่มี ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสถานการณ์

ทฤษฎี Theory Z Organization ของ Ouchi, William G (1991) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความคิด และความคิดอยู่ในตัว การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมมีประโยชน์ทั้งต่อพนักงานและองค์กร เพื่อสร้างบรรยากาศที่สร้างสรรค์ และ สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของทุกคนในองค์กรและมีการกระจายอำนาจไปยังส่วนล่าง (Decentralization) และพัฒนาถึงคุณภาพชีวิตผู้นำเป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยประสานงานร่วมคิดพัฒนา และใช้ทักษะใน การอยู่ร่วมกัน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาจาก องค์ประกอบที่มีความถี่สูง และอย่างน้อยร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด และเหมาะสมเข้ากับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสังเคราะห์ได้ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) ด้านการมี วิสัยทัศน์ 4) ด้านการติดต่อสื่อสาร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูผู้ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนรัตนโกสินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 13 โรงเรียน ข้าราชการครูจำนวน 455 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนรัตนโกสินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 210 คน ใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จาก

การเปิดตารางสำเร็จรูปของ Cohen และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดสถานศึกษา จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างครูของแต่ละขนาดสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) นำมาแจกแจงความถี่เป็นรายชื่อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ท (Likert Scale) แบบสอบถามจำนวน 4 ด้าน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. เสนอแบบสอบถามต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพ หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.916

2. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นโดยวิธีการของครอนบาค ได้เท่ากับ 0.987

3. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยใช้รูปแบบออนไลน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนรัตนโกสินทร์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

2. ขอความอนุเคราะห์จากครูในโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ เพื่อแจกแบบสอบถามแบบออนไลน์ ซึ่งมีจำนวน 13 โรงเรียน ระหว่างวันที่ 23 มกราคม ถึงวันที่ 31 มกราคม 2566

3. รวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนรัตนโกสินทร์ จำนวน 210 คน จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Cohen & Morrison (2018) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดสถานศึกษา และเทียบสัดส่วน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้รับคืนทั้งหมดจำนวน 210 ฉบับ นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

4. นำข้อมูลที่ได้ ไปประมวลผลการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมแบบสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลสถานภาพของครูผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา นำมาแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การแปลความหมายค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้เกณฑ์ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท มี 5 ระดับ ดังนี้

4.50-5.00 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล อยู่ในระดับมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล อยู่ในระดับมาก

2.50-3.49 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล อยู่ในระดับปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล อยู่ในระดับน้อย

1.00-1.49 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร แยกตามขนาดสถานศึกษา และวุฒิการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการทดสอบค่าที (T-test)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาใน ยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ F-test แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย เป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé's Posthoc Comparison Method)

ผลการศึกษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้ผลการวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล กลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา และวุฒิการศึกษา สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบ ค่าที (T-test) Independent จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ด้วยการทดสอบที่ใช้ คือ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยใช้การวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ภาพรวม และรายด้าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร	ระดับการรับรู้ของครู		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.42	.56	มาก
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.44	.55	มาก
ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.43	.55	มาก
ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.46	.52	มาก
รวม	4.44	.50	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$, S.D=.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X}= 4.46$, S.D=.52) รองลงมา คือ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X}= 4.44$, S.D=.55) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X}= 4.42$, S.D=.56)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาในภาพรวม และรายด้าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาใน ยุคนิวนอร์มอล	วุฒิการศึกษา				t	p
	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	S.D		
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.42	.56	4.44	.54	-.286	.775
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.45	.54	4.39	.57	.713	.477
ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.43	.57	4.44	.47	-.186	.852
ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.47	.53	4.44	.48	.348	.728
รวม	4.44	.51	4.43	.47	.155	.877

* p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวมและรายด้าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร สถานศึกษา ในยุคนิวนอร์มอล	ประสบการณ์ในการทำงาน						F	p
	น้อยกว่า 5 ปี		5-10 ปี		มากกว่า 10 ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	S.D		
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.33	.55	4.36	.62	4.60	.43	4.768	.009*
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.34	.56	4.41	.57	4.56	.50	2.544	.081
ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.28	.63	4.42	.56	4.58	.41	4.386	.014*
ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.37	.53	4.42	.58	4.60	.39	3.646	.028*
รวม	4.33	.50	4.40	.54	4.58	.41	4.373	.014*

* p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล โดยภาพรวมด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการติดต่อสื่อสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé's Post Hoc Comparison) ดังตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันในภาพรวม

ประสบการณ์ในการทำงาน	$\bar{x}$	น้อยกว่า 5 ปี	5-10 ปี	มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
		4.34	4.40	4.59
1. น้อยกว่า 5 ปี	4.34			*
2. 5-10 ปี	4.40			
3. มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	4.59			

* $p < .05$

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว นอร์มอลต่างกัน โดยภาพรวม พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีทัศนคติแตกต่างกับครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีทัศนคติสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันด้านคุณธรรม จริยธรรม

ประสบการณ์ในการทำงาน	$\bar{x}$	น้อยกว่า 5 ปี	5-10 ปี	มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
		4.33	4.36	4.60
1. น้อยกว่า 5 ปี	4.33			*
2. 5-10 ปี	4.36			*
3. มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	4.60			

* $p < .05$

จากตารางที่ 5 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิว นอร์มอลต่างกันในด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน 2 คู่ คือ คู่ที่ 1 น้อยกว่า 5 ปี กับมากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี คู่ที่ 2 ระหว่าง 5-10 ปี กับ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 5-10 ปี โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 5-10 ปี

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันด้านการมีวิสัยทัศน์

ประสบการณ์ในการทำงาน	$\bar{x}$	น้อยกว่า 5 ปี	5-10 ปี	มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
		4.29	4.42	4.58
1. น้อยกว่า 5 ปี	4.29			*
2. 5-10 ปี	4.42			
3. มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	4.58			

* $p < .05$

จากตารางที่ 6 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลต่างกันในการการมีวิสัยทัศน์ พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีทัศนคติต่อผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิสัยทัศน์ แตกต่างกับครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันด้านการติดต่อสื่อสาร

ประสบการณ์ในการทำงาน	$\bar{X}$	น้อยกว่า 5 ปี	5-10 ปี	มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
		4.38	4.43	4.61
1. น้อยกว่า 5 ปี	4.38			*
2. 5-10 ปี	4.43			
3. มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	4.61			

* $p < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลต่างกันในการติดต่อสื่อสาร พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีทัศนคติแตกต่างกับครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครู ที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคนิวนอร์มอล	ขนาดสถานศึกษา				t	p
	ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่และ ขนาดใหญ่พิเศษ			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.47	.60	4.36	.48	1.345	.180
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.48	.56	4.37	.54	1.477	.141
ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.49	.55	4.34	.54	1.988	.048*
ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.50	.55	4.41	.46	1.226	.222
รวม	4.49	.53	4.37	.45	1.640	.102

* $p < .05$

จากตารางที่ 8 พบว่า ครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ที่สังกัดสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ด้านการมีวิสัยทัศน์พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอเสนออภิปรายผล ดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการติดต่อสื่อสาร รองลงมา คือ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยมีคุณภาพสูง เพราะกรุงเทพมหานครมีรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย ทันสมัย สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ในด้านสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารได้หลากหลาย เช่น Website Line Facebook เป็นต้น เป็นแนวทางการวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการที่เหมาะสม ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาตามเป้าหมาย และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับ อีรินุช วาริรักษ์ (2563) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เห็นชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม และจริยธรรม ด้านการเป็นผู้นำ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการสร้างชุมชน และด้านการสร้างแรงจูงใจ ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักในคุณค่าของการดำรงตำแหน่งผู้บริหารทำให้ครูสามารถสังเกต และรับรู้ถึงคุณลักษณะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ อัมทิพย์ อาจปึกษา (2564) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านสังคม ชุมชน ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร และด้านการจัดระบบ กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะ เพราะปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเป็นมืออาชีพ มีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา วิชาการ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ประสานงานกับบุคลากรแต่ละฝ่ายทั้งภายใน และภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพต้องประพฤติตาม ประกอบด้วยมาตรฐานด้านความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพ รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ เพื่อให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร สอดคล้องกับ กุลจิรา รักษนคร (2563) กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อของสังคมโลก เพราะมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการองค์กรของผู้บริหารอย่างมาก ส่งผลต่อคุณลักษณะของผู้บริหารที่ต้องปรับเปลี่ยนแปลง เพื่อความสำเร็จของการพัฒนาระบบการศึกษา แสวงหาวิธีการ ทักษะ ศักยภาพ และความสามารถในการนำพาองค์กรทางด้านการศึกษาไปสู่ศตวรรษที่ 21 ที่โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองตามความคาดหวังของสังคม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสามารถในหลายด้านที่เหนือกว่าคนทั่วไป ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องเป็นคนดีของสังคม และยึดหลักการของศาสนาเป็นพื้นฐานของความคิดความงามในการอยู่ร่วมกัน

สอดคล้องกับ พนิดา รัชฎาเพชร (2565) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารได้รับการอบรมตามหลักสูตรผู้บริหารที่มีกระบวนการเสริมสร้าง และเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และประสบการณ์ ทั้งทางด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความเป็นผู้นำ เพื่อให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพในภาวะสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับ พรทิพย์ สุขเอียด (2562) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า ทักษะของครู ด้านคุณธรรม จริยธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับปัญญา บัวบาน (2565) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคอินวอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะผู้บริหารยุคใหม่เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถบริหารจัดการตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง รู้จักการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความคิดที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจ และมีความรอบคอบ มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นในด้านโครงสร้าง ระบบการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนของครู อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการส่งเสริมการทำงานร่วมกันกับครูในสถานศึกษา สอดคล้องกับ นงเยาว์ สิงทองกุล (2564) ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับ นิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว พบว่า ด้านการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ โดยรวม และรายชื่ออยู่ในระดับมาก

ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก เพราะการบริหารสถานศึกษามีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้และเข้าใจในตนเอง รู้ถึงคุณภาพของความสุขใจ ความสามารถความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม และต้องเข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ข้อจำกัดในฐานะผู้นำของตนเอง และเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับ นิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ดับมากสอดคล้องกับ ศวิสมน แป้นทิม (2563) ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า ด้านมีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับมาก

ด้านการติดต่อสื่อสารตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก เนื่องจากงานด้านการติดต่อสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นจะต้องใช้ความสามารถด้านการสื่อสารได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การเขียน และการอ่าน ตลอดจนมีความสามารถในการใช้เครื่องมือสื่อสารชนิดต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ ธีรณัฐ วาริรักษ์ (2563) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ด้านการติดต่อสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ชนิตา สรสมฤทธิ์ (2564) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการติดต่อสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า

2.1 ครูที่มีระดับวุฒิการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐาน ครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีทั้งภาพรวม และรายด้าน ทั้งนี้เป็นเพราะครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่ามีแนวความคิดที่สูงกว่า เพราะมีความรู้ ความคิด มุมมองที่กว้างมากกว่าทำให้มองรูปแบบ และวิธีการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารได้ชัดเจน และเข้าใจแนวทางมากกว่าสอดคล้องกับ มณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลวิจัย พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพราะผู้บริหารเข้าใจในหลักการบริหารสามารถประยุกต์ได้เหมาะสมตามสถานการณ์

2.2 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล ตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลต่างกัน โดยภาพรวม พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอล แตกต่างกับครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี อาจทำให้ครูมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่ามองเห็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษามากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย เพราะครูที่มีประสบการณ์ ในการทำงานมากกว่ามีการปรับตัวที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้ทันต่อวิธีการดำเนินงาน และมาตรฐานของการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษามากกว่า เช่นเดียวกับ พรทิพย์ สุขเอียด (2562) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปมีทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 5 ปี ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีความรู้ และประสบการณ์อยู่กับผู้บริหาร และการเรียนการสอนในโรงเรียนมากกว่า

2.3 ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านการมีวิสัยทัศน์พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีบริบทของสถานศึกษาแตกต่างกัน มีโครงสร้างของการบริหารงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นอาจทำให้ความใกล้ชิด คำนึง และพบปะในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษามีความแตกต่างกัน นอกจากนี้เมื่อโครงสร้างของการบังคับบัญชา และสายงานการบังคับบัญชาแตกต่างกันย่อมทำให้ครูที่สังกัดขนาดศึกษาขนาดต่าง ๆ มีแนวคิดหรือทัศนคติต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลแตกต่างกันด้วย สอดคล้องกับ ชนิดา สรสัมฤทธิ์ (2564) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนใน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โดยรวมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สอดคล้องกับ นิภาพร รอดไพบูลย์ (2565) ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว พบว่า ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ทักษะด้านจรรยาบรรณและคุณธรรมจริยธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาคุณวินนอร์มอลควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข และยึดหลักการของศาสนาเป็นพื้นฐานของความคิดความงามในการอยู่ร่วมกัน
2. ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผู้บริหารสถานศึกษาคุณวินนอร์มอล ควรเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการความสถานการณ์ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความคิดที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจ และมีความรอบคอบ มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์ผู้บริหารสถานศึกษาคุณวินนอร์มอล ควรเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมซึ่งส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษา
4. ด้านการติดต่อสื่อสารผู้บริหารสถานศึกษาคุณวินนอร์มอล จำเป็นจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างดีในด้านการพูด การฟัง การเขียน การอ่าน ตลอดจนมีความสามารถในการใช้เครื่องมือสื่อสารชนิดต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะติดต่อสื่อสารจึงเป็นหัวใจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษา และวิจัยสภาพปัญหาในการการบริหารทั้ง 4 ด้าน ให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการบริหารการงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ นักเรียน ชุมชน เพื่อการรับรู้และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารในแต่ละบริบทได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กุลจิรา รักชนกร. (2563). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 328-344.
- ชนิดา สรสัมฤทธิ์. (2564). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(1), 61-69.
- จิตแข เทพชาตรี. (2563). *New Normal* ไลฟ์สไตล์ใหม่ บนโลกใบเดิม. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565 จาก <http://www.samitivejhospitals.com/th/article/detail/new-normal>.
- ณิชา พิทยาพงศกร. (2564). *New Normal* ของการศึกษาไทยคืออะไร เมื่อการเรียนทางไกลไม่ใช่คำตอบ. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2565 จาก <https://tdri.or.th/2020/05/desirable-new-normal-for-thailand-education>.
- ธีรณัฐ วาริวัณ. (2563). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียน กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- นิภาพร รอดไพบูลย์. (2565). **ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงเยาว์ สิงทองกุล. (2564). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1**. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 6(1), 153.
- ปัญญา บัวบาน. (2565). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี-ระยอง**. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พินดา รัชฎาเพชร. (2565). **คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2**. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13 วันที่ 12 พฤษภาคม 2565 (2354-2368). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พรทิพย์ สุขเอียด. (2562). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษাপทุมธานี เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2563). **การออกแบบการเรียนรู้ใน New Normal**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศวิสมน แป้นทิม. (2563). **คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2**. วารสารเซนต์จอห์น, 23(32), 180-197.
- สุภาภรณ์ พรหมบุตร. (2563). **New normal กับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง**. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2565 จาก <https://dsp.dip.go.th/th/category/2017-11-27-08-04-02/2020-06-29-14-39-49>.
- อัมทิพย์ อาจปึกษา. (2564). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2**. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 4(1), 6-15.

References

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). **Research Methods in Education** (8th Ed.). London: Routledge.
- Hersey & Blanchard, (1970). **Management of Organizational: Utilizing Human Resources**. New York: McGraw-Hill.
- Hersey, P., Blanchard, K. H., & Johnson, D. E. (2001). **Management Of organizational** (6th Ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- William, J. Reddin. (1970). **Managerial Effectiveness**. New York: McGraw-Hill Book.
- Ouchi, William G. (1991). **Theory Z: How american Business Can Meet the Japanese Challenge**. (9th Ed.). Reading, MA: Addison-Wesley.

คณะผู้เขียน

นางสาวศิริพร นาใจยงค์

นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

711 อ่อนนุช ซ.7 แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250

e-mail: oiepancake@gmail.com

รองศาสตราจารย์อุไร สุทธิรัมย์

อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

e-mail: urai_suthiyam@hotmail.com

การบูรณาการหลักขรวาธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล
ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
An Integration of Gharavasa-dhamma for Leadership Development of Executives at
Khok Kham Municipality, Bang Pla Ma District, Suphanburi Province

พระมหาวิชัย วิชโย (ชื่นภิรมย์)* นพดล ดีไทยสงค์ และธิติวดี หมั่นมี
คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

Phramaha Wichai Vijayo (Chuenphirom)*, Noppadol Deethaisong and Thitiwut Munmee
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College

Received: March 30, 2023

Revised: May 29, 2023

Accepted: May 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เสนอแนวทางการบูรณาการหลักขรวาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม การดำเนินการวิจัยเป็นการแบบผสมวิธี ระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยภายในเขตเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 318 คน โดยวิธีสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการพรรณนา แจกแจงความถี่ประกอบตาราง และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 รูป หรือคนวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการบูรณาการหลักขรวาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล คือการนำหลักขรวาธรรม 4 คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะไปใช้ในกระบวนการทำงานในองค์กร เช่น การวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การจัดองค์กร การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการติดตามประเมินผลการทำงาน

คำสำคัญ: การบูรณาการ หลักขรวาธรรม พัฒนา ภาวะผู้นำ

Abstract

This study consisted of the following objectives: 1) to investigate the leadership characteristics of executives at Khok Kham Municipality Bang Pla Ma District Suphanburi Province 2) to compare the opinions of people toward leadership of executives classified by personal factors; and 3) to propose the guidelines for integrating Gharavasa-dhamma for leadership development of executives at Khok Kham Municipality. This study used a mixed-method approach. The sample group used for the quantitative method consisted of 318 people in Khok Kham Municipality, Bang Pla Ma District, Suphanburi Province chosen by stratified random sampling. The tool used for data collection was a questionnaire. The obtained data were analyzed by frequency percentage, mean, standard deviation, t-test, and f-test of One-Way ANOVA. The data collected from open-ended questionnaire were analyzed by a frequency table. The qualitative method employed in-depth interview to collect data with 14 key informants. The obtained data were analyzed by content analysis. The results were found that: 1) The leadership level of executives at Khok Kham Municipality was overall at the high level. 2) Comparing the opinions of people toward leadership of executives classified by personal factors, people with different educational levels and occupations had different opinions at the statistical significance level of 0.01 whereas no difference in opinions was found among people with different genders ages and monthly incomes. 3) The guidelines for integrating Gharavasa-dhamma for leadership development of executives are to incorporate the Gharavasa-dhamma (sacca dama khanti and caga) in work processes of the organization such as planning goal setting reorganization personnel development and monitoring-evaluation.

Keywords: An Integration, Gharavasa-dhamma, Development, Leadership

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกของการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำที่สามารถแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการกระตุ้นให้บุคคลอื่นเชื่อและยอมรับวิธีการทำงานของตน เพราะสังคมในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อภาวะผู้นำขององค์กรซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนภารกิจไปสู่ความสำเร็จหากองค์กรใดมีผู้นำที่เข้มแข็งมีความรู้ความสามารถ ประกอบกับบริหารงานโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการครองตน และการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาจะช่วยเสริมแรงให้องค์กรเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่อง การวัดระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจึงมีความสำคัญเพราะทำให้ทราบว่ามีความลักษณะผู้นำเชิงจริยธรรมแบบใด และจะสามารถพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำได้อย่างไรเพื่อให้ผู้นำได้รับการพัฒนา และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดขององค์กร (พิชัย โสวัจสสตากุล, 2557) บทบาทของผู้นำองค์กรจึงเปรียบเสมือนนักบริหารที่ต้องใช้กลวิธีในการนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ ทั้งนี้ เนื่องจากภาวะผู้นำจะเป็นภาวะที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร ซึ่งบุคลากรในองค์กรจะให้ความร่วมมือปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใด ผู้นำที่ดีจึงต้องใช้ภาวะผู้นำของตนในการอำนวยความสะดวกให้ภารกิจหน้าที่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดให้ได้ทั้งผลงาน และให้ได้ทั้งใจ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการบริหารงาน เพราะผลงานด้านต่าง ๆ ขององค์กรมีส่วนสัมพันธ์กับคุณภาพของความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำ จะเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จขององค์กรเพราะถ้าหากองค์กรใดได้ผู้บริหาร หรือผู้นำที่มีคุณภาพเข้าไปบริหารงานแล้วย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า องค์กรนั้นต้องได้รับการพัฒนา และเจริญรุ่งเรืองแน่นอน ผู้นำเป็นจุดดวงประทีปขององค์กรเป็นตัวแทนขององค์กร และเป็นจุดรวมพลัง

ของคนในองค์กร ดังนั้น ผู้นำจะต้องรับผิดชอบทั้งบุคลากรในองค์กร และผลงานที่เกิดขึ้นโดยการปรับตัวเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง หรือเพื่อรักษาสถานภาพ และบทบาทของตัวเองให้ชัดเจน

การปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดินไทย เนื่องมาจากการปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิ และหน้าที่พลเมืองอันจะนำไปสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2552)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญหน่วยหนึ่ง คือ “เทศบาล” ซึ่งถือเป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีที่สุดของประเทศไทยเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เก่าแก่ของไทย มีวิวัฒนาการสืบต่อกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2461 ในสมัยรัชกาล ที่ 6 ซึ่งทรงดำริตั้ง “ดุสิตธานี” ขึ้นเป็นครั้งแรก อีกทั้งรัฐบาลหลายยุคหลายสมัยเน้นถึงความสำคัญของเทศบาลเสมอมาจะเห็นได้จากการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2546) นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ฝึกหัดหรือปูพื้นฐานทางการเมืองของรัฐบาล เป็นหน่วยที่ให้บริการสาธารณะที่ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลเป็นการบริการสาธารณะ (Public Service) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้ง โดยตรงเป็นที่คาดหวังกันว่า การบริหาร และจัดการ (Management and Administration) ของเทศบาลในยุคปัจจุบันมีแนวโน้มที่แตกต่างจากอดีต ต้องมีลักษณะเป็นบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว คล่องตัว ใกล้ชิด ทัวถึง โปร่งใส ตรวจสอบได้ หรือเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539)

โครงสร้างของการบริหารงานของเทศบาลมีลักษณะที่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของหน่วยงาน (Of Local People) เป็นหน่วยงานที่บริหารโดยประชาชนในท้องถิ่นเอง (By Local People) และเป็นหน่วยงานที่บริหารงานเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมในท้องถิ่น (For Local People) รวมตลอดถึงการมีฐานะเป็นนิติบุคคล การมีองค์ประกอบของโครงสร้างองค์กรที่ปกครองด้วย 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ ที่ต่างก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชน (Popular Vote) โดยมาจากการเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) ของประชาชน การมีงบประมาณ หรือรายได้ของตนเอง มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดของตนเองได้อย่างอิสระ (Autonomy) ภายในเขตพื้นที่ของเทศบาล การมีระบบบริหารงานบุคคลของตนเองถือเป็นจุดแข็งของการบริหารงานเทศบาล แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังมีปัญหา หรือมีการตั้งคำถามที่ยังต้องการคำตอบอีกหลาย ๆ เรื่อง เช่น ประสิทธิภาพของการจัดบริการสาธารณะที่เทศบาลดำเนินการจะมีคุณภาพเท่าเทียม หรือดีกว่าที่รัฐจัดให้หรือไม่ จากการศึกษาของ สายยันต์ ภิรมย์กิจ (2547) ยังพบว่า บุคลากรของท้องถิ่นไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เช่น บุคลากรฝ่ายการเมือง ทั้งฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติของเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งบางส่วนเข้าสู่ตำแหน่งอย่างไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม มาจากการซื้อเสียง หรือการใช้อิทธิพลเมื่อเสียเงินจนได้เข้ามาแล้วก็ใช้เทศบาลเป็นสถานที่ประกอบธุรกิจ เช่น ประมูลรับเหมาก่อสร้าง จัดซื้อจัดจ้างรับจ้างติดต่อยกย่าย หรือวิ่งเต้นล้มคดีความเพื่อถอนทุนคืน รวมทั้งระดับวุฒิการศึกษาที่ค่อนข้างน้อย กล่าวคือ ไม่ค่อยมีบุคลากรวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป และส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านการบริหารงานของเทศบาลมาก่อน เหล่านี้ล้วนทำให้บุคลากรฝ่ายการเมืองของเทศบาลไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เพราะ “เทศบาล” เป็นส่วนหนึ่งของภาครัฐที่มีหน้าที่หลักในการจัดการสาธารณะ ซึ่งถูกคาดหวังจากประชาชน มีความเรียกร้องต้องการที่จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน แต่ปัจจัยที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดหวังไว้ ตัวแปรที่สำคัญที่สุด คือ ผู้นำสำหรับเทศบาลผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน คือ “นายกเทศมนตรี” ปัจจุบันมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน

คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม โดยเฉพาะนายกเทศมนตรีถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหาร และพัฒนาท้องถิ่น ประกอบกับเทศบาลตำบลโคกครามมีพื้นที่ขนาดเล็ก นายกเทศมนตรีจึงเปรียบเสมือนเสาหลักที่สำคัญยิ่งต่อหน่วยงานต่อผู้ได้บังคับบัญชา คุณภาพและบทบาทของนายกเทศมนตรีมีความสัมพันธ์อย่าง

ใกล้ชิดกับคุณภาพการปฏิบัติงานของเทศบาล การที่นายกเทศมนตรีมีความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำในมุมมองของพระพุทธศาสนาในกรอบแนวคิดในศตวรรษที่ 21 ประสานกันในการส่งเสริมคุณสมบัติภาวะผู้นำในการนำพาองค์กรให้ทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมช่วยส่งเสริมการสร้างคุณสมบัติภาวะผู้นำด้านการพัฒนาตน ซึ่งสอดคล้องตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ขรราวาสธรรม 4 ประการ เมื่อพิจารณาผู้นำที่ประสบความสำเร็จทั้งในอดีต และปัจจุบัน พบว่า ผู้นำเหล่านั้นจะต้องมีหลักขรราวาสธรรม 4 ยึดเหนี่ยวเป็นข้อปฏิบัติ ไม่ข้อใดก็ข้อหนึ่ง หรือบางคนก็มีครบทั้ง 4 ข้อซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุนส่งเสริมให้เป็นผู้นำที่น่าเคารพศรัทธาได้รับการยอมรับสามารถครองใจผู้ร่วมงาน และสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะการบูรณาการหลักขรราวาสธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจะศึกษาหลักภาวะผู้นำตามหลักขรราวาสธรรม 4 อันประกอบด้วย 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ และ 4) จาคะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบูรณาการหลักขรราวาสธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) เพื่อทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักขรราวาสธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการบริหาร ซึ่งตามทฤษฎีดังกล่าว “ภาวะผู้นำ” หมายถึง คุณสมบัติ เช่น สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งมา พุทธองค์ตรัสไว้ในโคปาลสูตร โดยการเปรียบเทียบ ผุ่งโค และโคจำฝูง เกี่ยวกับ ผู้นำ และผู้ตาม ไว้ว่า “เหมือนโคหัวหน้าฝูงว่ายน้ำไปสู่ฝั่งตรงกันข้าม หากโคหัวหน้าฝูงว่ายน้ำไปตรง เมื่อฝูงโคทั้งหลายก็ไปตรงตามกัน และประสบกับความปลอดภัย หากโคหัวหน้าฝูงพาวายไปคด โคทั้งฝูงที่ติดตามย่อมจะดำเนินไปคด และประสบกับความลำบาก ฉะนั้น ในหมู่มนุษย์ก็ฉนั้น บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ หรือเป็นผู้นำหากมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต หรือในการปกครองแล้วผู้ตามย่อมจะเดินตามแบบ ของผู้นำด้วยดี และประสบกับความปลอดภัยหากว่าผู้นำ หรือหัวหน้าไม่ประกอบ ด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิต หรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะดำเนินไปตาม และประสบกับความลำบาก ฉะนั้น” ภาวะผู้นำจึงเป็นพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) หรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุจุดหมายร่วม หรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่น และให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์กร ทั้งยังเรียกได้ว่าเป็น ศิลปะ หรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่มุ่งใจ หรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวก โดยการใช้กระบวนการสื่อความหมาย หรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกันกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้ ในขณะที่ “ผู้นำ” คือ ผู้มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม หรือผู้มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ คือ มีลักษณะโดดเด่น มีวิสัยทัศน์ มีค่านิยมที่จะเหมาะสม และมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ตลอดจนมีความสามารถในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ยุ้งยาก และซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม เป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือการเลือกตั้ง หรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของ

ตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นบุคคลที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ใน 3 กรณี คือ 1) เป็นบุคคลที่มีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น 2) มีบทบาทเหนือบุคคลอื่น และ 3) มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้หน่วยงานดำเนินไปสู่เป้าหมาย

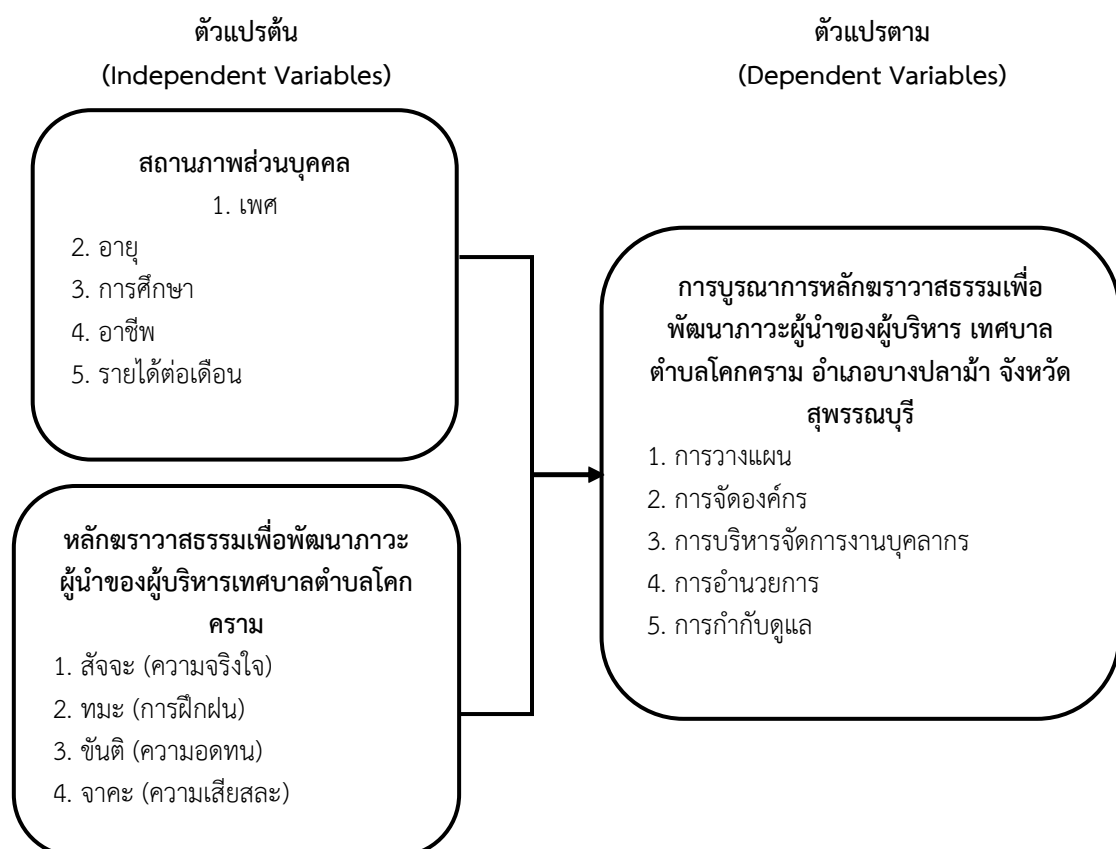
การใช้หลักจรรยาบรรณของผู้นำในการบริหาร ธรรม 4 ข้อนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำขององค์การในการบริหารงานได้ดังนี้

1. สัจจะ มีความซื่อสัตย์ต่อคนรอบข้างทำให้เกิดความไว้วางใจ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความสบายใจ และตั้งใจทำงาน ส่งผลให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ
 2. ทมะ การฝึกตน ผู้บริหารที่ดีต้องฝึกตนเองให้ดีกว่าแล้วค่อยไปบริหารคนอื่นแนะนำคนอื่น
 3. ขันติ ความอดทน ผู้บริหารต้องมีความอดทนอดกลั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น หรือมีอุปสรรคเกิดขึ้น
 4. จาคะ ความเสียสละในที่นี้มีความหมาย 2 นัย หนึ่งคือ การเสียสละแบ่งปันสิ่งของที่ทำมาได้ให้แก่คนในองค์การอย่างเป็นธรรม และสอง คือ การเสียสละอารมณ์ที่ทำให้ใจเศร้าหมอง โกรธ อาฆาต
- ดังนั้นการบูรณาการหลักจรรยาบรรณ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การบูรณาการหลักจรรยาบรรณเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี 4 ด้าน ได้แก่ 1) สัจจะ หมายถึง ความจริง 2) ทมะ หมายถึง การฝึกฝน 3) ขันติ หมายถึง ความอดทน และ 4) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีแตกต่างกัน (H1)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 317 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) นำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการบทความและงานแปล ตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารอื่น ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ดังนี้

1) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก

2) ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับหลักฆราวาสธรรม ตำราทางวิชาการต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักธรรม หลักภาวะผู้นำของผู้บริหาร หลักฆราวาสธรรม และหลักการบริหารเทศบาล รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เมื่อค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคเอกสารแล้ว นำมาเรียบเรียงเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งลำดับต่อไปผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลงพื้นที่โดยการรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ใช้ในการศึกษา “การบูรณาการหลักฆราวาสธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือ (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมดจำนวน 14 คน

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน ภายในเขตเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1,548 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) มาจากประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบูรณาการหลักฆราวาสธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักฆราวาสธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยสังเคราะห์จากหลักฆราวาสธรรม 4 ด้าน ได้แก่ 1) สัจจะ หมายถึง ความจริง 2) ทมะ หมายถึง การฝึกฝน 3) ขันติ หมายถึง ความอดทน และ 4) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี 5 ด้าน ได้แก่

1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การบริหารจัดการงานบุคลากร 4) การอำนวยการ และ 5) การกำกับดูแล และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด (Open ended Question) ให้เลือกตอบแบบเสรี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการประสานงานกับผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ภายในเขตเทศบาลตำบลโคกคราม ทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 318 ฉบับ พร้อมรับคืนด้วยตนเอง

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พรรณนาระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 14 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 2 ท่าน 2) กลุ่มข้าราชการ/เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล จำนวน 9 ท่าน และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม

การบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของ ผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1) สัจจะ ความจริง/ความซื่อสัตย์	4.46	0.381	มาก	1
2) ทมะ การฝึกฝน	4.41	0.357	มาก	3
3) ขันติ ความอดทน	4.46	0.450	มาก	1
4) จาคะ ความเสียสละ	4.43	0.344	มาก	2
รวม	4.44	0.283	มาก	

พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.44 S.D = 0.283) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านสัจจะ ความจริง/ความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.46 S.D = 0.381) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านขันติ ความอดทน ($\bar{X}$ = 4.46 S.D = 0.450) อยู่ในระดับมาก และด้านทมะ การฝึกฝน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.41 S.D = 0.357) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ
1) ด้านการวางแผน	4.43	0.374	มาก	4
2) ด้านการจัดองค์กร	4.44	0.349	มาก	3
3) ด้านการบริหารจัดการงานบุคลากร	4.41	0.385	มาก	5
4) ด้านการอำนวยความสะดวก	4.46	0.365	มาก	2
5) ด้านการกำกับดูแล	4.48	0.403	มาก	1
รวม	4.44	0.282	มาก	

พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.44 S.D. = 0.282) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการกำกับดูแล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.48 S.D. = 0.403) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก ($\bar{X}$ = 4.46 S.D. = 0.365) อยู่ในระดับมาก และด้านการบริหารจัดการงานบุคลากร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.41 S.D. = 0.385) อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน

มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. แนวทางการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

1) ด้านการวางแผน ผู้บริหารกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน มีการวางแผนงานเตรียมความพร้อมกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า มีวิสัยทัศน์ในการมองภาพรวมขององค์กร และวางเป้าหมายในการพัฒนาการทำงาน และวางลำดับความสำคัญในการวางแผน และมีแผนป้องกันในการปฏิบัติงาน เทศบาลตำบล 2) ด้านการจัดองค์กร คือ จัดแบ่งสายงานให้ครอบคลุมกับภาระงาน และกำหนดอำนาจหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน กำหนดโครงสร้างขององค์กรให้เป็นระบบเรียบร้อย ง่ายต่อการสั่งการ ส่งเสริมการจัดการความรู้ การพัฒนาองค์กรแก่บุคลากร และคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และคุณสมบัติตรงกับสายงานเข้าทำงาน 3) ด้านการบริหารจัดการงานบุคลากร ผู้บริหารต้องพัฒนาองค์ความรู้ และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน มีการแนะนำ ทำความเข้าใจในภาระงาน บทบาทหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติงานราบรื่น เสริมสร้างการทำงาน การเรียนรู้ และทักษะต่าง ๆ ตามตำแหน่งงาน ให้บุคลากรอยู่เสมอ และส่งเสริมให้บุคลากรมีความเสียสละ รับผิดชอบ ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ 4) ด้านการอำนวยการ ผู้บริหารต้องมีการสื่อสาร สั่งการ ประสานงานที่ชัดเจนเพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ สร้างปฏิสัมพันธ์ และบรรยากาศการทำงานที่ดีระหว่างคนในองค์กร และผู้รับบริการ ติดตามตรวจสอบการทำงานของบุคลากรให้ดำเนินไปตามแผน หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีการประชุมปรับปรุง การปฏิบัติงานรับฟังความคิดเห็นเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) ด้านการกำกับดูแล ผู้บริหารต้องติดตามรายงานผลการทำงานทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อให้ทราบถึงภารกิจที่ได้มอบหมายสั่งการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน จัดลำดับปัญหาที่ต้องแก้ไข และประเมินสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ เก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน และนำผลมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และกำหนดนโยบายการกำกับดูแล ติดตามควบคุม สามารถตรวจสอบความโปร่งใสได้

2) ด้านสัจจะ ความจริง ผู้บริหารต้องบริหารงานด้วยความจริงใจ ซื่อสัตย์สุจริต วางตัวให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งรับผิดชอบต่อหน้าที่ คำพูด และการกระทำของตนไม่บ่ายเบี่ยง ไม่แก้ตัว หรือปิดการะ ปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายกำหนดเวลา ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา และไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

3) ด้านทมะ การฝึกฝน ผู้บริหารต้องรู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ ระลึกรู้ตัวอยู่เสมอ ระมัดระวังการแสดงออกในการทำงาน ฝึกฝนพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะการบริหารของตนเอง ใช้สติปัญญาในการบริหาร และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรอยู่เสมอ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่องของตนอยู่เสมอ

4) ด้านขันติ ความอดทน ผู้บริหารต้องอดทนต่อสิ่งที่กระทบกระทั่ง ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา รู้จักระงับคำพูดและการกระทำในยามที่รู้สึกไม่พอใจ อธิบายให้บุคลากร และประชาชน เข้าใจถึงปัญหาโดยไม่ใช้อารมณ์ในการพูดคุย

5) ด้านจาคะ ความเสียสละ ผู้บริหารต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม ต้องเป็นคนใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน พร้อมที่จะช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ของประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีวาจาสุภาพ มีอัธยาศัยดี เอื้อเฟื้อต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน

อภิปราย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

1) ด้านการวางแผน ระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัด

สุพรรณบุรี โดยภาพรวมในด้านการวางแผนอยู่ในระดับมาก โดยจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารมีแผนยุทธศาสตร์ ในการบริหารงานที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้จริงมีการคิดโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ มาพัฒนาชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรพจน์ แบนเนียน (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง” ผลการวิจัย พบว่า สภาพภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสูงสุด คือ ด้านการคิด และวางแผนเชิงกลยุทธ์ รองลงมา คือ ด้านการกำหนดทิศทาง และด้านที่มีระดับต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาผู้นำในปัจจุบันและในอนาคต

2) ด้านการจัดองค์กร ระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมในด้านการจัดองค์กร อยู่ในระดับมาก โดยจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารมีการแบ่งงานกันทำ และการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการบริหารจัดการเทศบาลให้เป็นองค์กรที่ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย เป็นองค์กรสุจริตไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรพจน์ แบนเนียน (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง” ผลการวิจัย พบว่า สภาพภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสูงสุด คือ ด้านการคิด และวางแผนเชิงกลยุทธ์ รองลงมา คือ ด้านการกำหนดทิศทาง และด้านที่มีระดับต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาผู้นำในปัจจุบัน และในอนาคต

3) ด้านการบริหารจัดการงานบุคลากรระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมในด้านการบริหารจัดการงานบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยจะเห็นได้ว่าผู้บริหารให้โอกาส และสนับสนุนคนที่มีความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้” ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาระดับการพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแบบภาวะผู้นำสรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้เป็นทีมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านบุคคลที่รอบรู้ ด้านรูปแบบวิธีความคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมาก

4) ด้านการอำนวยการ ระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมในด้านการอำนวยการ อยู่ในระดับมาก โดยจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารเป็นผู้รู้จักชุมชน รู้จักพิจารณาความต้องการของชุมชน รู้หลักการหรือรู้เหตุซึ่งสามารถมองปัญหาของชุมชนได้อย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระโกศล มณีटना (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหาร” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำทางการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยภาคเหนือตอนล่าง ด้านการอำนวยการ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความรอบรู้ด้านรู้หลักการรู้หลักเกณฑ์ รู้กฎระเบียบต่าง ๆ และสามารถมองปัญหาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยได้รอบคอบรอบด้านก่อนวินิจฉัยสั่งการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และมีการส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาศักยภาพความสามารถของตนเองอยู่เสมอ

5) ด้านการกำกับดูแล ระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมในด้านการกำกับดูแล อยู่ในระดับมาก โดยจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารมีการกำกับดูแลชุมชนโดยให้ประชาชนทุกคนตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชน มีความสามารถในการบริหารงาน และบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนสร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองของนายกเทศมนตรีในการบริหารเทศบาลตำบล ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารนโยบายท้องถิ่นของเทศบาลตำบล โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ซึ่งพบว่า มีประเด็นสำคัญ 6 ประการ ประกอบด้วย 1) กระบวนการกำหนดนโยบายสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน 2) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรให้สามารถแก้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกระจายรายได้ และแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน 3) ด้านการจัดบริการสาธารณะไว้ทั่วถึงทุกกลุ่มของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ยากจน และด้อยโอกาสในชุมชน 4) ด้านสนับสนุนงบประมาณ ควรสนับสนุนให้มีโครงการสร้างรายได้ และสร้างอาชีพที่เหมาะสมให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการดำเนินการให้มีการบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง 6) ด้านการให้ความรู้ การครองชีพ การศึกษา สุขภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน และชุมชน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

1) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอ บางพลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลจะสะท้อนไปสู่มุมมองของประชาชนโดยไม่สำคัญว่าเป็นเพศใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชัย กอชัยศิริกุล (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีเพศ การศึกษา และอายุ แตกต่างกัน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษาและอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอ บางพลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลจะสะท้อนไปสู่มุมมองของประชาชนโดยไม่สำคัญว่าเป็นช่วงอายุใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพาบ ชูติมาโร (ปีสะหวาด) (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักธรรมาภิบาล โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ผู้บริหารและครูที่มี เพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์สอนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอ บางพลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจากระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะสะท้อนถึงการรับรู้ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระถนอม อนิโฆ (มิ่งขวัญ) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยทะเล แตกต่างกันเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอ บางพลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจากอาชีพที่แตกต่างกันย่อมมีมุมมองต่อปัญหาการแก้ปัญหา ซึ่งแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี วรรณสกุลเจริญ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรี และประสิทธิผลของเทศบาลเมืองในประเทศไทย” ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีในแต่ละเทศบาลเมืองด้วยค่าสถิติ F-test พบว่า ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของประสิทธิผลของเทศบาลในแต่ละเทศบาลเมืองด้วยค่าสถิติ F-test พบว่า ประสิทธิภาพในการดำเนินงานในแต่ละเทศบาลเมืองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5) ประชาชนที่มีรายได้ต่อเนื่องต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลจะสะท้อนไปสู่มุมมองของประชาชนโดยไม่สำคัญว่าเป็นช่วงรายได้ต่อเนื่องระดับใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิพิพัฒน์ รักพรหมคล (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในการพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้” ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแบบภาวะผู้นำทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคลที่รอบรู้ ด้านรูปแบบวิธีความคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้เป็นทีม และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบูรณาการหลักธรรมาธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

1) ด้านการวางแผน ผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกครามต้องกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน (สัจจะ) ไตร่ตรองวางแผนงานเตรียมความพร้อมพร้อมกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า (ทมะ) มีวิสัยทัศน์ในการมองภาพรวมขององค์กร และวางแผนเป้าหมายในการพัฒนาการทำงาน (ขันติ) วางลำดับความสำคัญในการช่วยเหลือประชาชน และมีแผนป้องกันในการปฏิบัติงาน (จาคะ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพนธ์ แนนเนียน (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง” ผลการวิจัย พบว่า 2.1) ด้านจักษุมา บูรณาการ ด้านการกำหนดทิศทาง ประกอบด้วย 3 แนวทาง และด้านการคิด และวางแผนเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 2 แนวทาง 2.2) ด้านวิริโร บูรณาการ ด้านการคิด และวางแผนเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย 1. แนวทาง ด้านการดำเนินงานให้สำเร็จ ประกอบด้วย 2 แนวทาง ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วนในองค์กร ประกอบด้วย 2. แนวทาง และด้านการพัฒนาผู้นำในปัจจุบัน และในอนาคต ประกอบด้วย 3 แนวทาง 2.3) ด้านนิสสัยสัมพันธ์ บูรณาการ ด้านการดำเนินงานให้สำเร็จ ประกอบด้วย 1 แนวทาง ด้านการสร้างสัมพันธ์กับทุกภาคส่วนในองค์กร ประกอบด้วย 1 แนวทาง ด้านการสร้างพันธมิตร ประกอบด้วย 3 แนวทาง และด้านการสร้างจิตวิญญาณการเป็นสมาชิกขององค์กร ประกอบด้วย 3 แนวทาง

2) ด้านการจัดองค์กร ผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกครามต้องจัดแบ่งสายงาน ให้ครอบคลุมกับภาระงานและกำหนดอำนาจหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน (สัจจะ) ส่งเสริมการจัดการความรู้ การพัฒนาองค์กรแก่บุคลากร (ทมะ) กำหนดโครงสร้างขององค์กรให้เป็นระบบง่ายต่อการสั่งการ ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา (ขันติ) คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ตรงกับสายงานเข้าทำงาน และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในองค์กร (จาคะ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระโกศล มณีรัตน (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหาร” ผลการศึกษา พบว่า ด้านการจัดองค์กร คือ 1) ส่งเสริมการจัดโครงสร้างองค์กรการกำหนดอำนาจหน้าที่สายการบังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนเน้นการกระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (กายภาวนา) 2) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาองค์กรให้มีความมั่นคงยึดกฎเกณฑ์ระเบียบ กฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ในการวินิจฉัยสั่งการ (ศีลภาวนา) 3) ส่งเสริมการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรที่มีความมั่นคงและเจริญงอกงามในคุณธรรมจริยธรรม (จิตภาวนา) 4) การส่งเสริมการจัดการความรู้ สร้างมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ จัดการมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศในด้านวิชาการ (ปัญญาภาวนา)

3) ด้านการบริหารจัดการงานบุคลากร ผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกครามต้องมีการแนะนำทำความเข้าใจในภาระงาน บทบาทหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติงานราบรื่น (สัจจะ) พัฒนาองค์ความรู้ และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน (ทมะ) เสริมสร้างการทำงาน การเรียนรู้ และทักษะต่าง ๆ ตามตำแหน่งงาน ให้บุคลากรอยู่เสมอ (ขันติ) ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเสียสละ รับผิดชอบ ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ (จาคะ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยา สุขเกษม (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2” ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหารธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา

ควรดำเนินการ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ควรพัฒนาผู้นำให้มีมนุษยสัมพันธ์ และผู้นำควรมีใจเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้กำลังใจ ชื่นชม ให้รางวัล ให้ความรัก และความจริงใจกับบุคลากรอย่างทั่วถึง 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ควรพัฒนาผู้นำให้มีวิสัยทัศน์ มีการกระจายงานตามความสามารถของบุคลากร และผู้นำควรเอาใจใส่ ช่วยแก้ปัญหา สร้างขวัญ และกำลังใจให้กับบุคลากรไม่เกิดความอิจฉา พยายามดีกับความสำเร็จ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ควรพัฒนาผู้นำให้มีเจตคติที่ดีกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และผู้นำควรแสดงความรัก ความหวังดี และความห่วงใยอย่างจริงใจกับทุกคน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ควรพัฒนาผู้นำให้มีทักษะหลายด้าน และผู้นำควรมีลักษณะเป็นคนมีเมตตา นำเข้าหา ไม่ดุดัน และควบคุมอารมณ์ตนเองได้

4) ด้านการอำนวยการ ผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกครามต้องสื่อสาร สั่งการ ประสานงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ (สัจจะ) มีการประชุมปรับปรุงการปฏิบัติงานรับฟังความคิดเห็น เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ทมะ) ติดตามตรวจสอบการทำงานของบุคลากรให้ดำเนินไปตามแผน หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ขันติ) สร้างปฏิสัมพันธ์ และบรรยากาศการทำงานที่ดีระหว่างคนในองค์กร และผู้รับบริการ (จาคะ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพ สิทธิพานิช (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาธรรมในการทำงานของบุคลากรสำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ผลการวิจัย พบว่า พันธกิจที่ให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและหน่วยสนับสนุนพันธกิจ ยึดหลักขันติ ความอดทน เนื่องจากการติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอกองค์กรที่มีพฤติกรรมแตกต่างกัน บุคลากรต้องจัดการกับข้อร้องเรียนของผู้รับบริการด้วยความอดทน หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หลักจาคะ ความเสียสละ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ และทบทวนกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพจิตใจของบุคลากร โดยยึดหลักธรรมาธรรม 4 อย่างต่อเนื่องต่อไป

5) ด้านการกำกับดูแลผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม ต้องกำหนดนโยบายการกำกับดูแล ติดตาม ควบคุม สามารถตรวจสอบความโปร่งใสได้ (สัจจะ) เก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน และนำผลมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (ทมะ) แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน และประเมินสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ (ขันติ) ติดตามรายงานผลการทำงานทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อให้ทราบถึงภารกิจที่ได้มอบหมายสั่งการ (จาคะ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อวดี สุนทรวิภาต (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลของผู้บริหารเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” ผลการวิจัย พบว่า ด้านหลักประสิทธิภาพ มี 2 องค์ประกอบ คือ ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดลดขั้นตอน และระยะเวลาปฏิบัติงาน ด้านหลักประสิทธิผล มี 4 องค์ประกอบ คือ มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติตามพันธกิจมีการจัดการความเสี่ยง ติดตามประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงงาน ด้านหลักการตอบสนอง มี 2 องค์ประกอบ คือ บริการอย่างมีคุณภาพ และสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ ด้านหลักการรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มี 2 องค์ประกอบ คือ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีระบบติดตามและประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1) ควรฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงานให้แก่ บุคลากรเทศบาลตำบล เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น

2) ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบล โดยคำนึงถึงการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการ

3) ควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างบุคลากร และประชาชนในประเด็นปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหการให้บริการของเทศบาลตำบล เพื่อกำหนดเป็นมาตรการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ตามวิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร และควรเปิดโอกาสบุคลากรและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนด้วย

4) ผู้บริหารควรกำหนดแผน หรือนโยบายในการบริหารกิจการของเทศบาลที่มีความเหมาะสม และพอดี โดยการนำความรู้ และเทคนิควิทยาการสมัยใหม่มาบูรณาการในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งผลประโยชน์ต่อประชาชนเป็นสำคัญ

5) ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม และจริยธรรม อุทิศตัวเพื่อปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา และหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม และการปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม และยุติธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาวิจัยให้กว้าง และครอบคลุมมากขึ้น เช่น เก็บข้อมูลกับประชาชนโดยทั่วไป หรือเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งอำเภอ เป็นต้น

2) ควรบูรณาการหลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักอิทธิบาท 4 พละ 4 เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

3) ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หรือหน่วยงาน เพื่อจะได้นำไปพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา สุขเกษม. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โกวิทย์ พวงงาม. (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ. วิญญูชน.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธนสร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง. (2558). ภาวะผู้นำทางการเมืองของนายกเทศมนตรีในการบริหารเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 10(1), 171-190.

ธีรพจน์ แบนเนียน. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(2), 129-130.

พระโกศล มณีรัตน. (2561). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหาร. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระถนอม อนิโฆ (มิ่งขวัญ). (2561). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมของเทศบาลตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพาบ ชุตินาโร (ปิยะหวาด). (2557). ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักขรรวาสธรรมโรงเรียน ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิชัย ไสวจัสสตากุล. (2557). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของนายกเทศมนตรีกับความผูกพันต่อองค์การของพนักงานเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.

- ภูมิพิพัฒน์ รักพรหมมงคล. (2558). แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 4(1), 143-160.
- มยุรี วรรณสกุลเจริญ. (2562). ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีและประสิทธิผลของเทศบาลเมืองในประเทศไทย. วารสารรัชตภาค, 13(30), 57-70.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.(2549). หลักรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพฯ. เอ็กสเปอร์เน็ท.
- สมชัย กอชัยศิริกุล. (2558). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สายยันต์ ภิรมย์กิจ. (2547).บทบาทของเทศบาลตำบลหนองบัวระเหวในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภาพ สิทธิพานิช. (2560). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการทำงานของบุคลากรสำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2565). สถิติจำนวนประชากร. พื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ท้องถิ่นเทศบาลตำบลโคกคราม ตำบลโคกคราม ข้อมูลเดือน มกราคม 2565. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2565 จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>.
- อ้อวดี สุนทรวินิจ. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลของผู้บริหารเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

References

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: New York: Harper & Row.

คณะผู้เขียน

พระมหาวิชัย วิชโย (ขึ้นถาวร)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
249 ถนน ประชาธิปไตย ตำบล ร้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี สุพรรณบุรี 72000
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
e-mail: mcu60.Wichai@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพดล ดีไทยสงค์

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
249 ถนน ประชาธิปไตย ตำบล ร้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี สุพรรณบุรี 72000
e-mail: brother.nop@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี

รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ / อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ 55 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
e-mail: Armmo_2006@hotmail.com

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรม
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

Guidelines for Developing Elderly's Quality of Life by Employing Intellectual and
Cultural Capital to Reduce Local Disparities: A Case Study of Ban HuayWa
Non Kong Sub-District, Ban Fang District, Khon Kaen Province

สุนทรชัย ชอบยศ*

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Sunthonchai Chopyot*

College of Politics and Governance, Mahasarakham University

Received: July 12, 2023

Revised: September 11, 2023

Accepted: September 14, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบค้นข้อมูลทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว้า 2) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 12 คน ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว้า ได้แก่ 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา (ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น) 2) ศิลปะการแสดง (หมอลำสินไซ กลองยาว รำวงคองก้า) 3) แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (ฮีต 12 คอง 14) 4) ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล (อาหาร และการแพทย์พื้นบ้าน) 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (การทอผ้าไหม การทอประคตเอวไหม เครื่องจักสานหัตถกรรมท้องถิ่น) 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (การเล่นวงตีนเกวียน, การเล่นต่อไก่) ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น ได้แก่ 1) การพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์ และสินค้าท้องถิ่น (อาหาร สิ่งทอ สินค้าวัฒนธรรม) 2) การพัฒนากลุ่มบริการ และการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม (การศึกษา/ท่องเที่ยว ด้านการแพทย์แผนไทยโบราณ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ)

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำ

*สุนทรชัย ชอบยศ (Corresponding Author)

e-mail: sunthonchai.c@msu.ac.th

*บทความนี้ได้รับการอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2563

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

The study aimed to achieve two main objectives: firstly, to delve into the reservoir of intellectual and cultural capital harbored by the elderly population of the Ban Huai Wa community; and secondly, to scrutinize the prospect of leveraging this reservoir for local development, thereby mitigating disparities in the region. Employing a qualitative research methodology, the investigation encompassed interviews with a cohort of 12 individuals. The findings illuminated a spectrum of intellectual and cultural capital within the Ban Huai Wa elderly cohort encompassing: 1) vernacular literature and linguistics (embodied in local histories) 2) performative arts (exemplified by Mor Lam Sin Sai resonant long drums and spirited Kongka dances) 3) communal customs, ceremonial rituals traditional practices and festive celebrations (including the vivacious Heat 12 Kong 14 festival) 4) a reservoir of insights and practices concerning the natural world and the cosmos (encompassing sustenance and traditional healing) 5) the artisanal dexterity of tradition (embracing silk weaving intricate silk waist weaving wickerwork and indigenous handicrafts) and 6) folk pastimes, sporting traditions and martial prowess (evident in captivating wagon bands and spirited cockfighting contests). Guidelines emerge from these findings to amplify the potential of the elderly's intellectual and cultural capital poised to redress local inequalities: 1) Cultivation of niche product clusters and indigenous goods (ranging from culinary delights to textile artistry and cultural artifacts) and 2) Elevation of service-oriented clusters with enriched cultural value (encompassing spheres like education tourism ancient Thai traditional medicine regional arts and culture, and the vibrant tapestry of folk games).

Keywords: Elderly, Intellectual and Cultural Capital, Inequality

บทนำ

ประเทศไทยภายหลังสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2564 ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสมบูรณ์ คือ มีประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ภาวะการณ์เช่นนี้รัฐบาลได้มีความพยายามในการหามาตรการในการรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว สำหรับกรอบในการพัฒนาผู้สูงอายุในฐานะกลุ่มคนที่ต้องมีการดูแล เนื่องจากอยู่ในวัยบั้นปลายชีวิต และสภาพร่างกายอาจไม่เอื้ออำนวยต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ เพราะผู้สูงอายุสามารถแบ่งได้ทั้ง กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม ผู้สูงอายุติดบ้าน และผู้สูงอายุติดเตียง ดังนั้น การออกแบบนโยบายจึงต้องทำให้สอดคล้องกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจใช้กรอบในการพัฒนาผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลก (WHO) คือ แนวคิด Active Ageing หรือแนวคิด“พลฒพลัง” ที่เน้นเรื่องการมีสุขภาพที่แข็งแรง (Strong) มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต (Security) และการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น (Social Participation) (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ทั้งนี้ สำหรับประเทศไทยผู้สูงอายุจำนวนมากยังต้องทำงานหารายได้ เนื่องจากไม่มีบุตรหลานเลี้ยงดูเป็นที่พึ่ง และไม่มีเงินออมพอที่จะใช้ดำรงชีวิตในวัยชรา จากการสรุปรายงานการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2558) พบว่า มีผู้สูงอายุที่ทำงาน 3.84 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2554-2557 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตร และประมง ในพ.ศ. 2557 มีผู้สูงอายุที่ได้รับบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุจากการทำงาน ร้อยละ 18.2 ของผู้สูงอายุที่ทำงานทั้งหมด ความเหลื่อมล้ำในสังคมเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงในการบริหารการพัฒนาในระดับโลก กล่าวคือ องค์การสหประชาชาติมีการกำหนดให้ประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำ (Reducing Inequality) เป็นหนึ่งในหลักที่ต้องคำนึงถึงใน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals (SDGs) สำหรับประเด็นผู้สูงอายุอาจพิจารณาได้ทั้งมิติ ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิ และโอกาส ทั้งความเหลื่อมล้ำด้านระบบการดูแลสุขภาพ และโอกาสในการได้รับสวัสดิการ จากรัฐอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ จุดเน้น และประเด็นการพัฒนาหลักของการสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เน้น 1) การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด โดยจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาส และผู้ที่อาศัยใน พื้นที่ห่างไกล 2) การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ 3) การกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุม และทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพในด้านการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสวัสดิการ 4) การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็น พลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนา และพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพ ของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชน จัดสวัสดิการ และบริการในชุมชน นอกจากนี้ในรายงานสังคมโลกปี 2566 (World Social Report, 2023) ของ องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2023) ได้มุ่งให้ความสนใจไปที่การไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลังในโลกสังคม ผู้สูงอายุ (Leaving No One Behind In An Ageing World) อันเป็นการส่งสัญญาณถึงแนวโน้มสังคมสูงวัยที่จะ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น และการออกแบบนโยบายที่ต้องสอดคล้องกับบริบทสังคมโลก

สำหรับผู้สูงอายุนั้นถือเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า และเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหากให้โอกาส และเห็น ความสำคัญของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมีภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ ได้การศึกษา และรวบรวมชุดข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิปัญญา และวัฒนธรรมสามารถต่อยอดในการพัฒนาท้องถิ่น และตัวผู้สูงอายุเองได้ ทั้งเรื่องการจัดการศึกษาในท้องถิ่น การพัฒนารายได้ และอาชีพแก่ผู้สูงอายุอันเป็นการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น เพราะจากข้อมูลสำนักสถิติแห่งชาติ (2558) พบว่า ผู้สูงอายุมีรายได้จากบุตรเริ่มมีแนวโน้มลดลง ขณะที่รายได้ จากการทำงานเพิ่มขึ้น หรือผลการศึกษาของเพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอ และคณะ (2557) พบว่า ผู้สูงอายุไทย ในชุมชนยังอยู่ในสถานะทางสังคมเศรษฐกิจที่ค่อนข้างยากลำบาก สำหรับความต้องการผู้สูงอายุนั้น นอกจากปัจจัย ทางเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัยแล้ว ความต้องการด้านร่างกายที่แข็งแรง จิตใจที่เข้มแข็ง และความต้องการด้านสังคม ที่ผู้สูงอายุต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีความสำคัญอย่างมาก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) กรณีชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เข้าสู่สังคมผู้สูงวัยจากข้อมูลเทศบาล ตำบลโนนฆ้อง (ปี 2560) พบว่า มีผู้สูงอายุถึง 996 คน คิดเป็นร้อยละ 17.96 ของประชากร ในขณะที่ช่วงรายได้ระหว่าง 600-1,000 บาท มากถึง ร้อยละ 49.0 ข้อมูลนี้สะท้อนถึงปัญหาในระดับพื้นที่ที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2563) ทั้งนี้ การพัฒนาผู้สูงอายุ โดยการใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ค่อนข้างจำกัด และการคิดหาแนวทางอื่น ๆ ในการเสริมสร้างรายได้ และอาชีพก็จำกัดไปด้วย โดยผู้สูงอายุมีรายได้น้อย และต้องพึ่งพาท่านอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อการยังชีพ เช่น การเป็นพนักงานโรงงานใกล้บ้าน และบางรายมีรายได้จากเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุเท่านั้น หากมีแนวทางในการใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่มีในตัวผู้สูงอายุก็จะเป็นการสร้างโอกาส ทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เหมาะสมตามลักษณะช่วงวัยของผู้สูงอายุ และจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีความมั่นคงปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยนำทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมมาเป็น สื่อกลางในการพัฒนารายได้ และอาชีพรวมถึงการส่งเสริมการศึกษา และสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนวัยอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสำรวจข้อมูลทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว้า
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย” โดยปัจจุบันผู้สูงอายุ หรือผู้ที่มีอายุ 60 ปี ของประเทศไทยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วเมื่อเทียบกับประชากรวัยอื่น ๆ ของประเทศ ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)” (มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 10 ตามที่องค์การสหประชาชาตินิยามไว้) พ.ศ. 2548 ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในปี 2564 โดยผู้สูงอายุจะมีมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากร (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) การมีผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนมากขึ้น ทำให้เกิดข้อกังวลว่าจะส่งผลกระทบต่อ การลดลงของรายได้เฉลี่ยประชากร เนื่องจากวัยแรงงานลดลง รายจ่ายภาครัฐจะเพิ่มขึ้นทั้งด้านการประกันสังคม สุขภาพอนามัย และสวัสดิการผู้สูงอายุ

การสูงวัยของประชากรโลกในปี 2559 คิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งโลก หากพิจารณาตามนิยามของ องค์การสหประชาชาติผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 ของประชากรถือว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วหาก เปรียบเทียบระดับโลก นั้นย่อมหมายความว่าโลกของเรากำลังก้าวเข้าสู่สังคมโลกแห่งผู้สูงอายุอย่างแท้จริง องค์การ สหประชาชาติได้มีแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดหลังจากการจัดประชุมสมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน พ.ศ. 2545 โดยกำหนดเป้าหมายหลักสำคัญในการพัฒนาผู้สูงอายุ 3 ประเด็น คือ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)

- 1) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา
- 2) สูงวัยอย่างสุขภาพดี และมีสุขภาพพอ
- 3) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุน และเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ในขณะเดียวกันองค์การอนามัยโลกได้กำหนดแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุด้วยแนวคิด Active Ageing ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมผู้สูงอายุให้เป็นผู้ที่มีพลพลัง โดยมีแนวคิดสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี (Healthy) 2) ผู้สูงอายุมีความมั่นคง หรือการมีหลักประกันชีวิต (Security) 3) และผู้สูงอายุ มีส่วนร่วม (Participation)

กรอบแนวคิดระดับสากลทั้งขององค์การสหประชาชาติ และองค์การอนามัยโลกมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประเทศ ภาควิชาสังคมในการขับเคลื่อนกิจกรรมผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กลไกระดับนโยบาย ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่นต้องมีการวางแผนแนวทาง เพื่อสนับสนุน และรองรับแนวคิดสำคัญ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุทั้งในเรื่องของสุขภาพ เรื่องความเป็นอยู่รวมถึงเรื่องการใช้ศักยภาพของ ผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเน้นการพัฒนาที่ให้ทุกภาคส่วน มีบทบาทในการทำกิจกรรม และเข้าถึงทรัพยากรของรัฐในทุกระดับ

พ.ศ. 2561 ประเทศไทยได้ประกาศให้สังคมผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากตระหนักถึงปัญหาสำคัญ ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยเพราะการทำงานแบบแยกส่วน และขาดการบูรณาการ มีความซ้ำซ้อน ในเชิงประเด็น และพื้นที่มีหลายหน่วยงานที่ดำเนินการด้านผู้สูงอายุ แต่ยังขาดการพูดคุย และจัดระบบให้เป็นในทิศทาง เดียวกัน นอกจากนี้กฎหมายระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุก็ไม่ได้เชื่อมต่อการดำเนินงาน และขาด ฐานข้อมูลผู้สูงอายุตั้งแต่ประชากรผู้สูงอายุ ที่เข้ารับบริการของภาครัฐ หรือความต้องการของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถ

แสดงให้เห็นถึงผลการทำงานในภาพรวมทั้งประเทศ ส่งผลต่อการประเมินสถานการณ์ และการกำหนดนโยบายระดับต่าง ๆ รัฐบาลจึงมีความพยายามในการที่จะทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ เพื่อนำนโยบายด้านผู้สูงอายุไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงกำหนดมาตรการในการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องผู้สูงอายุ ด้วยแนวทาง 6 Sustainable 4 Change กล่าวคือ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) 1) การสร้างระบบคุ้มครอง และสวัสดิการผู้สูงอายุ 2) การทำงาน และการสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ 3) ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ 4) ปรับสภาพแวดล้อมชุมชน และบ้าน ให้ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ 5) ธนาครเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุประเทศไทย 6) การสร้างความรอบรู้ให้คนรุ่นใหม่ เตรียมความพร้อมในทุกมิติ และ 4 การเปลี่ยนแปลง (Change) ได้แก่ 1) ยกระดับความร่วมมือเสริมสร้างพลังสังคมสูงอายุ 2) การปรับเปลี่ยนกฎหมายระเบียบปฏิบัติข้อบังคับให้เอื้อต่อการทำงานด้านผู้สูงอายุ 3) การปฏิรูประบบข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) พลิกโฉมนวัตกรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมผู้สูงอายุ

เมื่อเราเห็นภาพทะเลแห่งความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งในระดับโลก และระดับชาติแล้ว ลองพิจารณาดูว่าขณะนี้ ท้องถิ่นไทยเรามีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และของโลก เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะต้องไม่ลืมว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมาย อย่างน้อยข้อมูลจำนวนประชากรที่มีในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคงพอพยากรณ์ได้ว่า สถานการณ์การเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับพื้นที่ เป็นอย่างไรจะมีมาตรการ หรือนโยบายใดบ้าง โดยเฉพาะแนวทางที่ต่างจากการกำหนดโดยส่วนกลาง เช่น การแจกเบี้ยยังชีพ มาตรการ และแนวทางต่าง ๆ ในการหนุนเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุอาจต้องฟังเสียงของผู้สูงอายุมากขึ้น และการเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุไปพร้อมกันด้วย และหากมาดูนโยบายของรัฐที่เป็นแนวทางแก่การทำงานด้านผู้สูงอายุ อาจเป็นแนวทางในการพัฒนาในระดับพื้นที่ได้อีกด้วย

แนวคิดด้วยความเหลื่อมล้ำกับผู้สูงอายุ

รายงานสังคมศาสตร์โลก (ISSC, IDS & UNESCO, 2016) ได้กำหนดขอบข่ายความเหลื่อมล้ำไว้ถึง 7 ประการ คือ 1) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Economic Inequality) อันเป็นความแตกต่างระหว่างระดับของรายได้ สินทรัพย์ ความมั่งคั่ง และทุน และมาตรฐานการครองชีพ รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันในการจ้างงาน 2) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Social Inequality) อันเป็นความแตกต่างระหว่างสถานะทางสังคมของกลุ่มประชากรต่าง ๆ เช่น ชนชั้น วรณะ หรือกลุ่มอายุ ซึ่งหมายถึง ความไม่สมดุลของระบบที่มีรากฐานมาจากการทำงานของสถาบันทางสังคม เช่น การศึกษา สุขภาพ ความยุติธรรม และการคุ้มครองทางสังคม ความไม่เท่าเทียมกันเหล่านี้ในบทบาทหน้าที่ การตัดสินใจ สิทธิ และปัจจัยกำหนด ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการ และการคุ้มครองสำหรับกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนโอกาสในชีวิต และความสามารถในการบรรลุถึงผลลัพธ์บางอย่าง 3) ความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Inequality) ความแตกต่างในสถานะระหว่างกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ ความไม่เท่าเทียมกันทางวัฒนธรรมครอบคลุมการเลือกปฏิบัติตามเพศ ชาติพันธุ์ และเชื้อชาติ ศาสนา ความทุพพลภาพ และอัตลักษณ์ของกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งมีรากฐานมาจากเหตุผลทางวัฒนธรรม และการปฏิบัติทางประวัติศาสตร์ 4) ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง (Political Inequality) ถูกกำหนดให้เป็นความสามารถที่แตกต่างกันสำหรับบุคคล และกลุ่มบุคคลที่จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง และได้รับประโยชน์จากการตัดสินใจเหล่านั้น แม้ในระบบการเมืองที่มีกระบวนการเปิด และความเท่าเทียมกันของกระบวนการระหว่างพลเมือง ความไม่เท่าเทียมกันทางการเมืองยังหมายถึงโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันในการดำเนินการทางการเมือง 5) ความเหลื่อมล้ำด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Inequality) ครอบคลุมถึงความแตกต่าง และความเหลื่อมล้ำในคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลและกลุ่มต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ รวมถึงระดับของการปกป้องสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ และโอกาสที่จะได้ประโยชน์จากการใช้ประโยชน์ การสัมผัสกับมลพิษ และความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และภัยพิบัติ นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการนำวิถีชีวิตที่ยั่งยืนมาใช้ และความสามารถในการมีอิทธิพลต่อการกำหนดการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม 6) ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ (Spatial Inequality) ใช้เพื่ออธิบายความเหลื่อมล้ำในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

และรายได้ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยทั่วไประหว่างศูนย์กลาง และรอบนอกระหว่างพื้นที่ในเขตเมือง และชนบท และระหว่างภูมิภาคที่มีทรัพยากรที่มีประโยชน์มาก หรือน้อยต่างกัน 7) ความเหลื่อมล้ำทางความรู้ ประกอบด้วยปัจจัยมากมายที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และประเภทของความรู้ที่แตกต่างกัน รวมถึงผลที่ตามมาจากความไม่เสมอภาคเหล่านี้ นอกจากนี้ยังรวมถึงคำถามที่ว่าความรู้ของใครมีความสำคัญ และความรู้ประเภทใดที่ถือว่าสำคัญที่สุด ความไม่เท่าเทียมกันทางความรู้ระหว่างบุคคล และกลุ่ม ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการตัดสินใจอย่างรอบรู้ เข้าถึงบริการ และมีส่วนร่วมในชีวิตทางการเมือง และมีความสัมพันธ์กับความไม่เท่าเทียมกันเชิงพื้นที่ โดยที่พื้นที่รอบนอกที่เข้าถึงความรู้น้อยกว่าก็เป็นที่ยึดกันน้อยกว่าเช่นกัน

สำหรับสังคมไทยพิจารณาความเหลื่อมล้ำว่า คือ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้มีโอกาสกับผู้ด้อยโอกาส โดยโอกาสที่ทำให้มีความต่างกันของผู้คน คือ โอกาสในการเข้าถึง ต่อรอง และจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม (พลเดช ปิ่นประทีป, 2562) โดยพิจารณารูปแบบความเหลื่อมล้ำมีอยู่ด้วยกันสามรูปแบบ คือ ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง และรายได้ ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส และความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง และรายได้กระจุกตัวเฉพาะกลุ่มคน และเฉพาะพื้นที่ ในขณะที่ด้านการกระจายโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ และในมิติความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจทางการเมือง และการต่อรองในการเข้าถึง และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น

ภัทร ชัยวัฒน์ และสวริย์ บุญยมนานท์ (2554) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลสถานะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนมาตั้งแต่ปี 2529-2552 จำแนกประชากรออกเป็น 4 กลุ่มตามช่วงอายุวิเคราะห์ผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่เกิดภายในแต่ละกลุ่มอายุประชากร และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มอายุประชากร ตลอดจนวิเคราะห์ความแตกต่างทางรายได้ระหว่างประชากรสูงอายุด้วยกัน และปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างทางรายได้ผลการศึกษา พบว่า ประชากรในแต่ละกลุ่มอายุ มีลักษณะเฉพาะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรกลุ่มสูงอายุ ซึ่งพบว่า เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำที่สุด ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้หรือรายได้ต่ำ ทั้งนี้ รายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือเป็นหลัก และในขณะเดียวกันประชากรกลุ่มสูงอายุมิมีความแตกต่างทางรายได้ภายในกลุ่มสูงที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความเหลื่อมล้ำกันเองของกลุ่มผู้สูงอายุมีสูง เพราะมีผู้สูงอายุไม่กี่คนที่ถือครองรายได้จำนวนมากไว้จำนวนมากคนละหลายหมื่นล้าน ในขณะที่ผู้สูงอายุบางคนมีทั้งความขรา และความยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือมีจำนวนมากกว่าถึง ร้อยละ 60-70 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอให้ภาครัฐมีนโยบายที่สร้างแรงจูงใจให้วัยแรงงานวางแผนหลังการเกษียณอายุ รวมถึงในเรื่องของการทำประกันรายได้ผู้สูงอายุ และการใช้ประโยชน์จากภาษีทางตรงให้มากขึ้น

กล่าวได้ว่าผู้สูงอายุไทยในชุมชนชนบทยังอยู่ในสถานะทางสังคม เศรษฐกิจที่ค่อนข้างยากลำบาก กล่าวคือ ร้อยละ 90.0 มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา และต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 60.0 ไม่ได้ทำงาน โดยพบว่า ร้อยละ 11.0 ของผู้สูงอายุไม่มีรายได้ใด ๆ ที่เหลือมีรายได้จากคนในครอบครัวหารายได้เองจากดอกผล และเบี้ยยังชีพ โดยพบว่า ร้อยละ 88.0 มีรายได้จากเบี้ยยังชีพ และร้อยละ 48.0 มีรายได้จากลูกหลาน และร้อยละ 29.0 หารายได้เอง เมื่อเป็นเช่นนี้ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุ สร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้ เนื่องจากรายได้เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัว (เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอ และคณะ, 2557) ดังนั้น การเสริมสร้างรายได้ หรือการสร้างหลักประกันทางรายได้ เช่น การมีหลักประกันสุขภาพ หรือการสร้างโอกาสการทำงานในวัยสูงอายุ จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้แพร่ขยายไปให้มากขึ้น และสามารถครอบคลุม ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ เพื่อไม่ให้เป็นการผลักครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ปัญหาของผู้สูงอายุที่ยากจนมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษเพราะมักไม่มีลูกหลานดูแล หรือลูกหลานไม่พร้อมดูแล จึงควรมีสวัสดิการพิเศษสำหรับผู้สูงอายุเหล่านี้ เช่น การเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่มจาก

เบี้ยสูงอายุพื้นฐาน การให้การดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long-term Care For Elderly) ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่คนในครอบครัวให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ และในกรณีที่ไม่มีครอบครัวก็ให้มีสถานดูแลผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐาน สามารถใช้ชีวิตในบ้านปลายอย่างมีคุณค่า (สมชัย จิตสุชน, 2558)

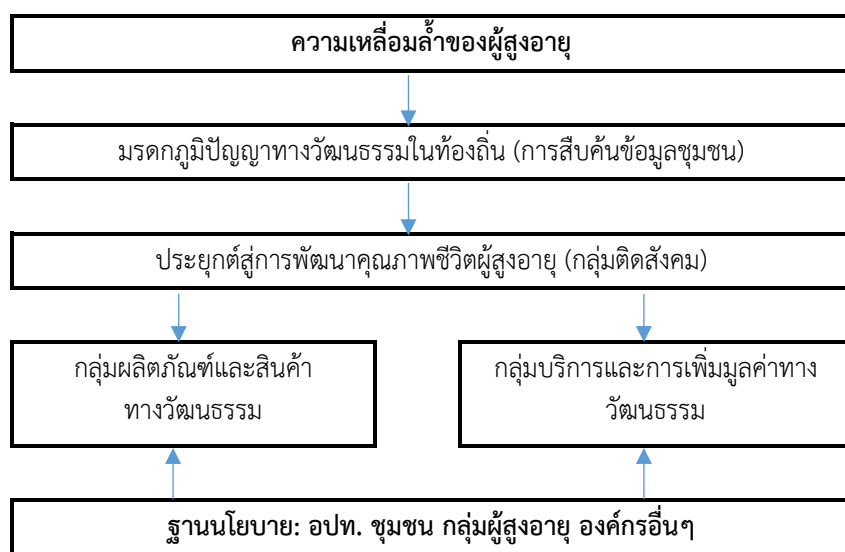
กล่าวโดยรวมแล้วผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเปราะบางในสังคมสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มคน โดยเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่มีลูกหลาน ยังมีแนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการไม่มีรายได้ และอาชีพที่มั่นคงในช่วงก่อนสูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุสภาพทางกายภาพของร่างกายเปลี่ยนไป โรคภัยไข้เจ็บ และการใช้ชีวิตประจำวันเริ่มมีปัญหา หากไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐรวมถึงการมีรายได้ที่เพียงพอแก่การดูแลตนเองก็ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในที่สุด จากสภาพความไม่มั่นคงทางรายได้ และขีดความสามารถในการดูแลตนเองที่ลดถอยลง ส่งผลต่อช่องว่างความเหลื่อมล้ำในช่วงวัยของกลุ่มประชากรวัยผู้สูงอายุมากขึ้น กลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปที่ไม่ใช่ข้าราชการเกษียณ พนักงานเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจที่เกษียณอายุทำงาน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ไม่แน่นอนมีความผันผวนของรายได้เปลี่ยนไปตามภาวะเศรษฐกิจยิ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง และรายได้นั้นย่อมหมายถึงโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่ดีย่อมมีขีดจำกัดตามไปด้วย ทั้งนี้หากแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง กลุ่มติดสังคมสามารถพัฒนาศักยภาพ สร้างอาชีพ และรายได้รวมทั้งสร้างสุขภาวะจากการร่วมกลุ่มในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุได้อีกด้วย

การกล่าวถึงแนวคิดว่าด้วยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาวัฒนธรรม เป็นช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นที่เพราะมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ของประเทศไทย หากพิจารณาจะพบว่าผู้สูงวัยคือผู้ทรงคุณค่า เนื่องจากชีวิตได้ผ่านประสบการณ์มาอย่างยาวนาน มีองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตรวมถึงความรู้ในเชิงภูมิปัญญาวัฒนธรรม ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงความหมายของ “วัฒนธรรม” อาจสามารถแบ่งออกกว้าง ๆ เป็นวัฒนธรรมที่มีตัวตนสัมผัสได้ (Tangible Culture) และวัฒนธรรมไร้รูป (Intangible Culture) ดังที่ UNESCO (2003) ได้แบ่ง “มรดกวัฒนธรรม” ออกเป็น 2 ส่วนคือ Tangible Cultural Heritage คือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ และ Intangible Cultural Heritage คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญา ทรัพย์สินทางปัญญา ระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรม และวิถีชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นี้มีผู้เสนอว่าน่าจะใช้คำว่า “วิถีชน” จะเห็นภาพได้ชัดเจนกว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเภทที่สองนี้ถือเป็นสิ่งที่มีในผู้สูงอายุ และหากไม่มีการเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านั้นย่อมหายไปตามกาลเวลา และอายุขัยของคนแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพภูมิประเทศ กลุ่มชน หรือชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันหลากหลาย ความแตกต่างหลากหลายนี้ คือ ความสวยงามเพราะมีภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ต่างกัน

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ให้ความหมายวัฒนธรรมว่า หมายถึง “วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีพิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชน และสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สืบส่งต่อกันมา สืบทอด เรียนรู้ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจ และวัตถุอย่างสันติสุข และยั่งยืน” นอกจากคำว่าวัฒนธรรมดังที่ได้อภิปรายมาแล้วยังมีการใช้คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” (Intangible Cultural Heritage) (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558) ซึ่งมีการส่งเสริมให้ศึกษา และรวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถึง 7 สาขา คือ สาขาภาษา สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน สาขาศิลปะการแสดง สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล สาขาความรู้ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล สาขาช่างฝีมือดั้งเดิม และสาขากีฬาภูมิปัญญาไทย และนิยามขอบเขตข้างต้นทำให้ (กระทรวงวัฒนธรรม 2556 อ้างถึงในสุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2562) ได้แบ่งวัฒนธรรม ออกกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่ และวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ เรื่องศาสนา ศิลปะ วรรณคดี กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ส่งเสริมในเรื่องจิตใจ นอกจากนี้ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2554) ยังให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมา

แต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับประยุกต์ และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเศรษฐกิจมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่ผู้สูงอายุมีองค์ความรู้ทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และสามารถที่จะนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาต่อยอดในการพัฒนา เพื่อให้สามารถพัฒนารายได้ และเพิ่มสวัสดิการทางสังคมในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ทั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ และสินค้าทางวัฒนธรรม และกลุ่มบริการ และเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม โดยมีกลไกทางนโยบายสำคัญผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคชุมชน ประชาสังคม และภาคีอื่นที่เกี่ยวข้องในการแสดงบทบาทร่วมในการพัฒนาผู้สูงอายุ โดยแสดงในกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการใช้ทุนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ที่มา: สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ (2563)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาที่เน้นสองแนวทางหลัก คือ การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การสัมภาษณ์หรือสอบถามความเห็นผู้เกี่ยวข้อง (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยศึกษากรณีชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

(1) การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เช่น รายงานการวิจัย บทความ วารสาร และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัฒนธรรม/มรดกทางวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำกับผู้สูงอายุ

(2) การสัมภาษณ์ หรือสอบถามความเห็นผู้เกี่ยวข้อง (In-depth Interview) เช่น ประชาชนผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำชุมชน บ้านห้วยหว้า จำนวน 12 คน โดยคัดเลือกตามความเชี่ยวชาญแต่ละประเด็นของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญด้าน 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล 4) ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (ตามกรอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่าง ๆ ข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเรียนรู้ไปกับการเก็บข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนข้างต้น อันได้แก่ การค้นคว้าผ่านเอกสาร (Documentary Study) และวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ตามที่พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (2550) ได้อธิบายว่าการสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย (Induction) เป็นการสร้างข้อเสนอ หรือข้อวินิจฉัย โดยอาศัยการให้เหตุผลของผู้วิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปจากหลักฐาน (Premise) ที่เป็นที่ยอมรับหรือบางสิ่งบางอย่างที่รู้ว่าเป็นจริง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสังเกตการณ์ หรือข้อเท็จจริงโดยเฉพาะ สอดคล้องกับสุภางค์ จันทวานิช (2561) ได้อธิบายว่าในการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยนั้นเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการสร้างข้อสรุปทั่วไปที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยใช้กรณีหรือแหล่งข้อมูลเฉพาะจำนวนหนึ่งเป็นหลัก แล้วกล่าวอ้างความจริงทั่วไปขึ้นจากความจริงเฉพาะของข้อมูล ชุดดังกล่าว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ในภาคสนามมาเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมผ่านทางเอกสาร และผลการวิจัยต่าง ๆ ที่ได้อ้างถึงโดยมุ่งที่จะตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ ที่ได้ตั้งไว้ข้างต้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ สุภางค์ จันทวานิช (2551) ได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงอุปนัย (Induction) ว่าผู้วิจัยจะต้องสร้างข้อสรุปในระหว่างการศึกษาในภาคสนาม (Field Research) อยู่ตลอดเวลาในขั้นตอนของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth-Interview) นอกจากนี้หลังจากการรวบรวมข้อมูลในภาคสนามแล้วผู้วิจัยต้องสร้างข้อสรุปโดยทั่วไป (Generalization) ทั้งหมดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ผลการศึกษา

ข้อมูลทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว้า

แนวคิดสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คือ การต้องรู้จักรากเหง้าและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อจะได้นำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนา การจะรู้จักท้องถิ่นได้มีความจำเป็นต้องรู้ลึกในข้อมูลและต้องอาศัยการสืบค้น บันทึก และสร้างกระบวนการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น (สุนทรชัย ขอบยศ, 2562) เพื่อให้เกิดการสร้างพื้นที่ และบทบาทแก่ผู้สูงอายุ ในฐานะผู้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมที่ยังมีขีดความสามารถการพัฒนาตนเอง และชุมชนท้องถิ่นได้ เมื่อมีการสำรวจข้อมูลทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว้า พบว่ามีประเด็นที่สำคัญในพื้นที่ ดังนี้

1) วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษาผ่านการใช้ประวัติศาสตร์บอกเล่าอันเป็นการบอกเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการตั้งหมู่บ้านจนถึงสถานการณ์ปัจจุบัน

บ้านห้วยหว้าเดิมที่มีชื่อว่าบ้านป่าดู่ เดิมขึ้นกับตำบลบ้านเหล่า อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งก่อนหน้าที่จะจัดตั้งหมู่บ้านนั้น มีคณะบุคคลที่สำคัญในการอพยพย้ายถิ่นฐานมาที่ตั้งหมู่บ้าน ณ ปัจจุบันอยู่สี่ครัวเรือน (ที่พบในเอกสารมีนายพุทธานันท์ กองลี นายบุตรี วงษ์ธรรม นายชม แสนจำลา) ซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านหนองบอน ตำบลหัวขวาง ซึ่งปัจจุบัน คือ บ้านหนองบอน ตำบลหนองบอน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งการย้ายถิ่นฐานมาในครั้งนี้ได้ตั้งถิ่นฐานที่บ้านหนองสำโรง (หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าบ้านหนองฮง) ซึ่งปัจจุบัน คือ หมู่ที่ 5 ตำบลโนนฆ้อง จากนั้นไม่นานก็มีกลุ่มเพื่อนอพยพตามมาอาศัยด้วยกัน ซึ่งต่างคนต่างจับจองหาที่ดินทำกินจนขยายออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งหนึ่งในสี่ครอบครัวก็มาดูแลที่ดอนป่าดู่ มองเห็นความอุดมสมบูรณ์ของป่าดู่ และลำห้วยที่มีน้ำใสสะอาด จึงชักชวนเพื่อนมาอยู่ด้วยทั้งเพื่อนเก่า และเพื่อนใหม่อพยพต่อมาเรื่อย ๆ ในที่สุดพลเมืองก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทางการจึงได้มีการประกาศจัดตั้งหมู่บ้านป่าดู่ขึ้นใน พ.ศ. 2455 โดยยึดถือภูมิประเทศที่มีป่าดู่ (ต้นประดู่) ที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการขยายตัวของประชากร และมีการตัดไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนจนในที่สุดป่าดู่ขนาดใหญ่ และอุดมสมบูรณ์ก็หายไป ทั้งนี้ เหลือต้นประดู่ขนาดใหญ่ที่ล้มอยู่ในดอนปู่ตาขนาดเท่าโอ่งแดงแต่ไม่มีใครกล้าที่จะนำมาใช้

ประโยชน์เพราะผู้เฒ่าผู้แก่ไม่ให้เอามาใช้ประโยชน์เป็นที่ยึดถือของผู้เฒ่าผู้แก่ แต่ปัจจุบันความเชื่อเริ่มลดลงแล้วสามารถตัดไม้ประดู่มาใช้ประโยชน์ได้

เมื่อสภาพภูมิประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านมีการคิดที่จะเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็นบ้านห้วยหว้า (ซึ่งเดิมมีหมู่บ้านเดียว คือ หมู่ที่ 6) ซึ่งการเปลี่ยนชื่อในครั้งนั้นก็ยึดถือลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ลำห้วยนั้นมีต้นหว้าจำนวนมาก เรียกได้ว่าตลอดลำห้วยมีแต่ต้นหว้าซึ่งเป็นสภาพทางธรรมชาติ (เป็นลูกหว้าขี้มด หรือหว้าสีชมพู) จากการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านป่าดู่มาเป็นบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านห้วยหว้าทั้งสองหมู่บ้าน (หมู่ 6 และ 8) มีความยึดถือในคำสอนโบราณ และมีความยึดถือในประเพณีอีสาน คือ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ อย่างเหนียวแน่นมีการปฏิบัติตามประเพณีพิธีบุญในทุกเดือนตามวัฒนธรรมลาวอีสาน ในชุมชนมีวัดตลาดโพธิ์ศรีเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

สิ่งที่ได้จากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่กล่าวมา คือ การสะท้อนความเป็นชุมชนดั้งเดิม ชื่อหมู่บ้านผูกโยงกับต้นไม้ที่พบมากในบริเวณชุมชนการที่ผู้สูงอายุสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ก็ช่วยให้ระลึกถึงการตั้งชุมชน และสามารถบอกเล่าเรื่องราวแก่คนรุ่นใหม่ในประเด็นภูมิบ้านนามเมืองได้ ซึ่งแตกต่างจากการตั้งบ้านเรือนผ่านโครงการจัดสรร

2) ศิลปะการแสดงที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ หมอลำสินไซ เป็นศิลปะการแสดงของอีสานโบราณมีความนิยมก่อนเข้าสู่ยุคหมอลำเพลิน โดยเป็นการแสดงโดยการเสนากลอนลำที่อธิบายการเดินทางของสินไซตลอดทั้งเรื่อง ทั้งนี้ภายหลังการสืบค้นประวัติศาสตร์หมอลำสินไซบ้านห้วยหว้า พบว่า มีคณะหมอลำกลุ่มแรก ๆ ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ในราว พ.ศ. 2500 โดยมีคณะหมอลำสินไซในอดีต 2 คณะ (สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2562) คือ คณะบุปผาเทิดศิลป์ และคณะชาธิ์บันเทิดศิลป์ ปัจจุบันมีการพัฒนาสู่การเป็นหมอลำผู้สูงอายุในนามกลุ่มอนุรักษ์ และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซบ้านห้วยหว้า นอกจากนี้ยังมีศิลปะพื้นบ้านกลองยาวอีสาน ซึ่งชุมชนบ้านห้วยหว้ามีคณะกลองยาวที่ใช้แสดง และรับงานว่าจ้างตามชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ และยังพร่องรอยการแสดงราวคองก้า เป็นศิลปะการแสดงที่เน้นกิจกรรมรวมหมู่ และสามารถประยุกต์กับกิจกรรมผู้สูงอายุได้ เพราะเป็นการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยความระมัดระวัง และมีเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้ในชุมชนบ้านห้วยหว้ายังมีนักดนตรีอีสานที่สำคัญ คือ มือพิณห้วยหว้า ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในชุมชน ซึ่งปัจจุบัน (2566) พ่อसान กงลี อายุ 81 ปี แม้จะเข้าสู่วัยชราแล้วแต่พ่อसान ยังมีการเล่นพิณตามเทศกาลงานบุญอยู่เสมอ เช่น การเข้าไปร่วมวงของกลุ่มกลองยาวบ้านห้วยหว้าในช่วงที่มีการแสดงกลองยาว การตีพิณในช่วงบุญสำคัญในชุมชน เช่น บุญกฐิน การตีพิณให้กลุ่มอนุรักษ์ และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไซ เป็นต้น

3) แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล ได้แก่ การสืบสานประเพณีฮีต 12 คอง 14 อันเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนอีสานมาอย่างยาวนาน ซึ่งในชุมชนบ้านห้วยหว้ามีการยึดถือฮีต 12 คอง 14 มาอย่างต่อเนื่องยาวนานซึ่งนับเป็นชุมชนอีสานที่หาได้ยากเพราะมีการปฏิบัติตามฮีตในทุกเดือน ซึ่งต่างจากชุมชนอีสานสมัยใหม่ที่มีการยุบรวบกิจกรรมเช่น การรวบบุญบั้งไฟกับบุญมหาชาติเข้าด้วยกัน หากแต่ชุมชนบ้านห้วยหว้า มีการจัดงานเทศกาลสำคัญในชุมชนเป็นประจำทุกปี และเป็นส่วนหนึ่งในฮีต 12 โดยเฉพาะประเพณีบุญบั้งไฟ และบุญกุ่มข้าวใหญ่ของหมู่บ้าน

4) ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล ประเด็นนี้พิจารณาจากอาหารขึ้นชื่อของท้องถิ่น (แกงไก่ใส่หน่อไม้ดอง ข้าวเหนียวอีสาน) การแพทย์แผนไทย และการแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งในพื้นที่มีผู้สูงอายุที่สามารถรักษาอาการบางอย่างผ่าน หนอยาฝน และหนอยาเป่าน้ำมันต/น้ำมัน อันเป็นการรักษาทางเลือกที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และสามารถรักษาควบคู่ไปกับการรักษาแบบวิทยาศาสตร์ตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีประเด็นขวัญภูมิ และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอันบอกเล่าเรื่องราวแนวคิดเรื่องการจัดตั้งถิ่นฐานชุมชนในอดีตที่มีการใช้พื้นที่ดอนปู่ตาทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน และทิศตะวันตกเป็นป่าช้า เป็นต้น

5) งานช่างฝีมือดั้งเดิมในพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยหว้า พบกิจกรรม หรือร่องรอยการทอผ้าไหม การทอประคตเอวไหม เครื่องจักสานหัตถกรรมท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ซึ่งประเด็นนี้นับเป็นกลุ่มสินค้าทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี หากได้รับ

การพัฒนาต่อยอด จากการสำรวจข้อมูลในปัจจุบัน (2563) พบว่า มีร่องรอยการทำผ้าไหม ทั้งเพื่อการใช้ในครัวเรือน ใช้เป็นเครื่องสมมาในงานมงคลสมรสใช้เป็นของฝาก หรือรวมไปถึงสินค้าที่อาจไม่ได้ตั้งใจผลิตเพื่อขายมากนัก โดยในชุมชนมีกี่ทอผ้าประมาณ 40 หลัง (กี่ คือ เครื่องมือในการทอผ้าไหมของชุมชน) โดยมีผู้สูงอายุทอผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง ประมาณ 10 คน คนที่ทอผ้าไหมส่วนใหญ่จะมีผู้มาสั่งทำเพื่อนำไปจัดจำหน่ายตามช่องทางต่าง ๆ ตามแต่พ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้ว่าจ้าง ซึ่งหากชาวบ้านมีเส้นไหมเองก็สามารถว่าจ้างผู้สูงอายุให้ทอให้ได้เช่นเดียวกัน โดยจะคิดค่าทอผืนละ 500 บาท ซึ่งถือเป็นค่าแรงในการทอ และในส่วนการมัดหมี่นั้นก็จะมีการมัดหมี่ประจำชุมชน ซึ่งปัจจุบันหลงเหลือผู้สูงอายุอยู่ประมาณ 2-3 คนที่สามารถทำได้

6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวในชุมชนที่พบ เช่น การเล่นวงตีนเกวียน หรือ กังตั้นเกวียน การเล่นตั้งตั้นโตก การเล่นต่อไก่ โดยการละเล่นเหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์ในแง่การศึกษาท้องถิ่น และการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นได้ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ และการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สามารถทำในต่างช่วงวัยกันได้

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว สามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าว เพื่อนำมาใช้ในการประยุกต์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ตามแนวทางดังนี้

ประการแรก การพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์ และสินค้าท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร ได้แก่ ปลาข้าวบองพื้นบ้าน แกงไก่ไล่หน่อไม่ต้อง ข้าวเขียบพื้นบ้าน (สามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นของฝากได้) ผลิตภัณฑ์ด้านผ้า และสิ่งทอ ได้แก่ ผ้าไหมพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ด้านวัฒนธรรม และศาสนา ได้แก่ ประคตเอวไหม (ใช้รัดเอวพระภิกษุ) ผลิตภัณฑ์ด้านช่างฝีมือดั้งเดิม (เครื่องจักสาน) ได้แก่ การสานกระดัง การสานตะกร้า และเครื่องจักสานอื่น ๆ การมีทุนเหล่านี้จะสามารถพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผ่านการหนุนเสริม การทำกิจกรรมร่วม และการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง การพัฒนากลุ่มบริการ และการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมกลุ่มนี้ สามารถที่จะออกแบบเพื่อการสร้างการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น และเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น กลุ่มบริการ และการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมมีประเด็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การแพทย์แผนไทยโบราณการรักษาด้วยการเป่าน้ำมันต/น้ำมัน การรักษาโรคเลือดตกยางออก (ยาฝน) ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มกลองยาวบ้านห้วยหว้า กลุ่มอนุรักษ์ และประยุกต์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมอลำสินไชบ้านห้วยหว้า มีอภินิหารห้วยหว้า และรางวัลกองก้า การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การเล่นเตย วงตีนเกวียน หรือกังตั้นเกวียน ต่อไก่ นิทานพื้นบ้าน/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ ประวัติศาสตร์แบบบอกเล่าของหมู่บ้าน และประเพณีสำคัญ ได้แก่ บุญบั้งไฟ และบุญกุ่มข้าวใหญ่บ้านห้วยหว้า

ประการที่สาม การพัฒนากลไก เพื่อส่งเสริมการพัฒนารายได้แก่ผู้สูงอายุในท้องถิ่นผ่านกลไกผู้สูงอายุ ประเด็นนี้สามารถพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุผ่านการส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการพัฒนาจัดตั้งเป็น “องค์กรสาธารณประโยชน์” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิ และสวัสดิการผ่านระบบเงินทุนของกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม และกองทุนผู้สูงอายุ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพ การรวมกลุ่ม และพัฒนาผู้สูงอายุที่มีขีดความสามารถเฉพาะให้สามารถเข้าถึงเงินทุนรายบุคคลผ่านกองทุนผู้สูงอายุได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ต้องสร้างการรับรู้และความเข้าใจในประเด็นสิทธิ และสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อจะได้ขับเคลื่อนสู่การรวมกลุ่มผู้สูงอายุ และสามารถพัฒนารายได้ อาชีพ และเกิดการพบปะของผู้สูงอายุในกิจกรรมที่เหมาะสมตามบริบท ความถนัด และความสนใจของผู้สูงอายุ

ประการที่สาม กลไกระดับท้องถิ่นต้องหนุนเสริม ร่วมเป็นเครือข่ายกับผู้สูงอายุ และแสวงหาเครือข่ายอื่นในการพัฒนาศักยภาพ และรายได้แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้มีทั้งอำนาจ และหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลผู้สูงอายุต้องให้ความสนใจ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพ และการดูแลทุกข์สุข

ของผู้สูงอายุผ่านการใช้ฐานข้อมูลที่มีในระดับพื้นที่ หรือการสำรวจ และการใช้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุ เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดพลติพลัง (Active Ageing) คือ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่ดี (Strong Health) การมี หลักประกันความมั่นคงในชีวิต (Security) และการมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่น (Social Participation) อีกด้วย นอกจากนี้ท้องถิ่นจะเป็นกลไกร่วมมือกับกลุ่มผู้สูงอายุแล้ว การแสวงหาภาคีเครือข่ายในการร่วมพัฒนาผู้สูงอายุจะมีส่วน ในการช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้ เช่น เรื่องการเข้าถึงสิทธิ และสวัสดิการผู้สูงอายุ อาจร่วมมือกับพัฒนาสังคม และ ความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันการศึกษา องค์กรภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนเรื่องผู้สูงอายุให้เข้ามาเป็นภาคีในการ พัฒนาผู้สูงอายุได้ เพื่อให้เห็นมุมมอง และความสนใจที่สอดคล้องกับความถนัดขององค์กรภาคีเหล่านั้น แต่เป้าหมาย สุดท้ายที่ร่วมกันขับเคลื่อน คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั่นเอง ทั้งนี้ หากพิจารณาลงรายละเอียดในพื้นที่ศึกษา ภาคีเครือข่ายสามารถพัฒนาตัวแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมโดยการ 1) การค้นหา และตระหนักในสภาพปัญหาความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในพื้นที่ 2) การสืบค้นหาข้อมูลมรดกภูมิปัญญา ที่มีในชุมชนจะใช้เป็นทุนที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ในทางนโยบาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ 3) การออกแบบการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น 4) กลไกทางนโยบาย และเครือข่าย ทางนโยบายควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงการเก็บข้อมูลชุมชน ในมิติเชิงวัฒนธรรมที่จะสามารถนำมาพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็น ผู้ทรงคุณค่า และภูมิปัญญาท้องถิ่นยังการเคลื่อนตัวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ ผู้สูงอายุมีมากถึงร้อยละ 20 ของ ประชากร (ปี 2564) จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหันกลับมาทบทวนขีดความสามารถชุมชน โดยเฉพาะองค์ความรู้ของ ผู้สูงอายุ การพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จะยั่งยืนหากใช้แนวคิดจากคน ในวัฒนธรรมนั้น ๆ ทั้งนี้ หากมองการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถพัฒนาภายใต้กรอบของ Hadeel Halaweh et al., (2018) ที่อธิบายมุมมองของการเป็นผู้สูงอายุที่ดีไว้สามขอบเขตด้วยกัน คือ ความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดี (Sense of Well-being) การมีสุขภาพกายที่ดี (Having Good Physical Health) และการมีสุขภาพจิตที่ดี (Preserving Good Mental Health) ซึ่งองค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นตัวแบบ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ดังนี้

ประการแรก ความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดี เช่น ความรู้สึกสนุกสนาน (Feeling Joyous) ความพอใจในตัวเอง (Self-possessed Contentment) ความพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม (Satisfying Social Relationships) และ การเป็นอยู่อย่างอิสระ (Staying Independent)

ประการที่สอง การมีสุขภาพกายที่ดี ได้แก่ การอยู่อย่างกระฉับกระเฉง (Staying Active) การปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บ (Free From Debilitated Illness) พฤติกรรมการกินเพื่อสุขภาพ (Healthy Eating Habits) ป้องกัน การหกล้ม (Fall Prevention) และมีลักษณะทางกายภาพที่ดี (Having a Good Physical Appearance)

ประการที่สาม การมีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การตื่นตัว หรือกระตือรือร้น (Staying Alert) มีทัศนคติที่ดี (Having a Positive Attitude) และมีวิธีการรักษาสุขภาพจิตที่ดี (Modes to Keep Good Mental Health) โดยกิจกรรมทาง วัฒนธรรมที่จำแนกในงานศึกษาครั้งนี้ทั้งที่สามารถนำมาเป็นการพัฒนาสินค้า และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการบริการ ทางวัฒนธรรมสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุ มีความสุข มีรายได้ และเป็นอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี โดยนำองค์ความรู้ที่ตน มีมาขับเคลื่อนได้

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในท้องถิ่นอาจจำแนกได้เป็นสองแนวทางใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) การพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์ และสินค้าท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุ

มีความถนัด (เช่น อาหารพื้นถิ่น สิ่งทอ สินค้าวัฒนธรรม) สามารถเชื่อมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ซึ่งการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การจักสานหรือแปรรูปไม้ไผ่ การทำประคบเอวไหม การเข้าร่วมกิจกรรมในฮีต 12 ของผู้สูงอายุชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Netuveli, G. & Blane, D. (2008) ที่เห็นว่าปัจจัยหลักสองประการที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุ คือ ภาวะสมองเสื่อม และภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ การนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้สามารถเพิ่มได้ทั้งมูลค่า และทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่าของตน และการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาสามารถลดภาวะซึมเศร้าได้ และยังสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนได้อีกด้วย (ภัทรา สุขะสุนธร, 2563; กนิษฐา แยมโพธิ์ใช้, 2565) 2) การพัฒนากลุ่มบริการ และการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม (การศึกษา/ท่องเที่ยว ด้านการแพทย์แผนไทยโบราณ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถพัฒนากลุ่มบริการ และเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมได้ (พิมพ์ภา เพ็งนาเรนทร์ 2560) ซึ่งกลุ่มบริการทางวัฒนธรรมสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติความเป็นอยู่ที่ดีทางกาย (Physical Wellbeing) ความผาสุกด้านวัตถุปัจจัย (Material Wellbeing) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลความสัมพันธ์ และการเป็นส่วนหนึ่งทางสังคม (Interpersonal Relations and Social Inclusion) การพัฒนาตนเอง (Personal Development) การตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) การเป็นผู้มีอารมณ์ดี (Emotional Wellbeing) การเข้าถึงสิทธิ (Rights) การร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม (Environment) การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Relationships) การมีกิจกรรมนันทนาการ และการพักผ่อน (Recreation and Leisure Activities) และการรู้สึกความปลอดภัย และมีความมั่นคงในชีวิต (Safety/Security) (Davidson, G. et al., 2017) ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมสามารถส่งเสริมสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุได้อีกด้วย (ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ, 2561) ดังนั้น การรวมกลุ่ม และการทำงานทางวัฒนธรรมในระดับชุมชน สามารถตอบโจทย์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และผู้สูงอายุได้ในขณะเดียวกัน การเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมโดยที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมนั้น จะสอดคล้องกับจุดเน้น และประเด็นการพัฒนาหลักของการสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่เน้นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากร และการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนา และพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการ และบริการในชุมชน โดยผู้สูงอายุในฐานะคนกลุ่มหนึ่งในสังคม ต้องได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดระบบการทำงาน การรวมกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้ และการมีทัศนคติที่เห็นคุณค่าของตนในยามชราภาพ

การมีข้อมูลทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นเพียงขั้นต้นของการรู้จักหน้าตา และลักษณะความสามารถของผู้สูงอายุในท้องถิ่นเท่านั้น หากไม่นำข้อมูลเหล่านั้นผลึกเข้าไปในเวทีนโยบายสาธารณะ ทั้งในระดับชุมชน และท้องถิ่นคงเป็นเรื่องยากที่จะเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และการพัฒนาผู้สูงอายุกลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มติดสังคมที่มีความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างปกติ และสามารถสื่อสารรวมถึงทำงานที่ตนถนัดในทางวัฒนธรรมได้ เช่น การสาน การถัก การทอ การร้องรำ เป็นต้น งานเหล่านี้หากมีการรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มก็จะนำไปสู่การต่อรองกับชุมชน และท้องถิ่นในการหนุนเสริมทางนโยบาย ทั้งนี้ การพัฒนาบางประเด็น เช่น การเพิ่มมูลค่าทางการบริการวัฒนธรรมมีความจำเป็นที่ต้องทำร่วมกับชุมชน โดยให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นตัวแสดงหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น การบอกเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนต้องอาศัยพื้นที่ หรือเวทีที่เปิดขึ้นโดยชุมชนในการให้พื้นที่ในการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุ รวมถึงบริการอื่น ๆ เช่น การละเล่นของเด็กในแบบฉบับดั้งเดิมของชุมชน การทำอาหารท้องถิ่น การแสดงหมอลำสินไซ หรือการรำวงคองกา ซึ่งเป็นกลุ่มบริการทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถทำได้อย่างโดด ๆ โดยผู้สูงอายุต้องอาศัยกลไกทางสังคม ทั้งภาครัฐ และชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมในการนำกิจกรรมเชิงบริการทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการเพิ่มรายได้ในงานบริการของผู้สูงอายุ โดยหากชุมชนมีกิจกรรมเชิง

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ คือกลุ่มหนึ่งที่ไม่ควรถูกมองข้าม เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความสามารถ และพร้อมที่จะนำเสนอองค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่ตนมีเพราะเป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจ และเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุเคยทำมา และเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตที่ช่วยให้เกิดการสร้างรายได้ และการมีศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุในชุมชน และสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ประการแรก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับพื้นที่ควรให้การสนับสนุนการส่งเสริมการสร้างรายได้ และอาชีพแก่ผู้สูงอายุ โดยการใช้ฐานข้อมูล และองค์ความรู้ที่ผู้สูงอายุมีมาต่อยอด และพัฒนาให้เป็นรูปธรรม ซึ่งอาจมีการสนับสนุนงบประมาณ โดยตรงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจมีการเสนอขอของบประมาณจากกองทุนผู้สูงอายุ ในการพัฒนารายได้อาชีพ และนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุ และลดความเหลื่อมล้ำในระดับท้องถิ่นในระดับหนึ่งลงได้

ประการที่สอง การพัฒนาชุมชนของหน่วยปกครองท้องถิ่น เช่น ชุมชน/หมู่บ้าน ต้องพิจารณาช่องทางการพัฒนา และการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ นำมาเชื่อมกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ โดยไม่ละเลยต่อกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ควรนำองค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่มีมาใช้ในการสร้างเป็นจุดแข็งในการพัฒนาเชิงพื้นที่ และเชื่อมโยงกับกลุ่มคนต่างช่วงวัยในท้องถิ่น

ประการที่สาม กลุ่มผู้สูงอายุมีความจำเป็นที่ต้องรวมกลุ่ม เพื่อเสริมพลังอำนาจของกลุ่มในการต่อรองกับฝ่ายนโยบาย โดยเฉพาะการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งย่อมสามารถพัฒนาการเข้าถึงแหล่งทุน และเข้าถึงสิทธิ และสวัสดิการอื่น ๆ ตามมาอีกมาก เช่น หากมีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุก็สามารถจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ และสามารถเข้าถึงแหล่งงบประมาณจากกองทุนผู้สูงอายุได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถขอทุนสนับสนุนในลักษณะโครงการพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ซึ่งสามารถนำมรดกภูมิปัญญาที่มีเป็นทุนสำคัญในการเป็นฐานในการพัฒนาได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชน และได้วิเคราะห์แนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาผู้สูงอายุด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้หากจะเกิดรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น การพัฒนางานวิจัยโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมลักษณะงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) จะช่วยให้การขับเคลื่อนบางเรื่องชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตามคงต้องใช้งบประมาณ และระยะเวลาในการศึกษาพอสมควร ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้สามารถเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ฝ่ายนโยบายระดับท้องถิ่น หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). **มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ 6 Sustainable 4 Change**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). **คู่มือการจัดทำข้อเสนอโครงการในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2559**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมศึกษา.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2554). **ทำเนียบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการดำเนินงานวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- กนิษฐา แยมโพธิ์ใช้. (2565). การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลตลาดใหม่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบึงสามพัน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, (12)1, 331-342.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). รายงานผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้านผู้สูงอายุ พ.ศ. 2549-2558. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2562). ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุข ใน ก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำ: ความท้าทายในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. 2550. การสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง: ทฤษฎีและปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สมาธรรม.
- พิมพ์งา เพ็ญนาเรนทร์. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอ และคณะ. (2557). โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม: การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ. รายงานการศึกษาระดับบัณฑิตยศึก คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 13(25), 1-12
- ภัทรา สุขะสุนธร. (2563). การพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ภัศร ชัยวัฒน์ และสวรัย บุญยमानนท์. (2554). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). สรุปผลที่สำคัญการทำงานของรัฐบาลในประเทศไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2551). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัย วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน. มหาสารคาม: โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ. (2562). กลอนลำและประวัติศาสตร์หมอลำสินไชบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. มหาสารคาม: อภิชิตการพิมพ์.
- สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ. (2562). แนวทางการสร้างความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุในการอนุรักษ์และประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น: กรณีศึกษาการอนุรักษ์หมอลำสินไช ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุ ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. รายงานโครงการจ้างงานประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

References

- Netuveli, G. & Blane, D. (2008). **Quality of Life in Older Ages**. British Medical Bulletin: Oxford University Press.
- Davidson, G., Irvine, R., Corman, M., Kee, F., Kelly, B., Leavey, G., & McNamee, C. (2017). **Measuring the Quality of Life of People with Disabilities and their Families: Scoping Study Final Report**. Department for Communities: Queen's University Belfast.
- Halaweh, H., Dahlin-Ivanoff, S., Svantesson, U. & Willen, C. (2018). Perspectives of Older Adults on Aging Well: A Focus Group Study. **Journal of Aging Research**. Retrieved on February 14, 2023 from: <https://doi.org/10.1155/2018/9858252>.
- ISSC, IDS & UNESCO. (2016). **World Social Science Report 2016, Challenging Inequalities: Pathways to a Just World**. UNESCO Publishing: Paris.
- United Nations. (2023). **World Social Report 2023: Leaving No One Behind in an Ageing World**. Department of Economic and Social Affairs: United Nations.
- UNESCO. (2003). **Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage**. Paris: UNESCO.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนทรชัย ขอบยศ

สังกัดสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบล ขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย มหาสารคาม 44150

e-mail: sunthonchai.c@msu.ac.th

แนวทางการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย The Legalization of Gambling in Thailand

คีตติก โต๊ะมาจี* ศุภกร ปุญญฤทธิ์ สุณีย์ กัลยะจิตร และวินันทกานต์ รุจิรักดี
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Sitdik Tohmangee*, Suppakorn Poonyarith, Sunee Kanyajit and Veenunkarn Rujiprak
Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

Received: August 16, 2023

Revised: October 10, 2023

Accepted: October 12, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ที่มีต่อสังคมไทย 2) เพื่อสำรวจผลกระทบที่รัฐ และสังคมไทยได้รับจากการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย และ 3) เพื่อให้คำแนะนำแนวทางการจัดการการพนันที่เหมาะสมในประเทศไทย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และการเลียนแบบถูกนำมาใช้เป็นฐานในการศึกษาครั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 คน ได้แก่ ผู้ประกอบวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยงาน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตัวแทนองค์กรศาสนาที่ได้รับผลกระทบจากการพนัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาเกิดจากพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ซึ่งใช้งานมายาวนานมากกว่า 80 ปี จึงมีความล้าหลัง โดยระบุโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 5,000 บาท ไม่มีมาตรการรองรับ และจัดการการพนันในรูปแบบใหม่ ข้อบังคับการพนัน ควรกำหนดประเภทความผิดเกี่ยวกับการพนันใหม่ แก้ไข พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ให้ใช้โทษประเภทอื่น และแก้ไขค่าปรับในมาตรา 12 มาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ผลการวิจัยนี้ทำให้รัฐบาลได้ทราบถึงการปรับเปลี่ยนที่จำเป็นในการจัดทำพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ให้ทันสมัย และเข้ากับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งกำหนดมาตรการต่อไป อีกทั้งยังทำให้คนในสังคมไทยได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการพนัน

คำสำคัญ: คำแนะนำแนวทาง การพนันที่ถูกกฎหมาย พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478

Abstract

This qualitative research aimed (1) to study the problems and obstacles of gambling under the Gambling Act B.E. 2478 regarding Thai society, (2) to explore the impacts of the legalization of gambling on the state and Thai society in Thailand, and (3) to provide recommendations for appropriate gambling management guidelines in Thailand. The theory of social learning and imitation was applied as a base in this study. The data collection was conducted through in-depth interview with 25 key informants including professional practitioners, police officials, lawyers, administrative

* คีตติก โต๊ะมาจี (Corresponding Author)

e-mail: tohmangeesitdik@gmail.com

officials and religious organization representatives affected by gambling. The data were analyzed by using content analysis. The results indicated that the problems occurred due to Gambling Act B.E. 2478, which had been used for more than 80 years and become outdated with maximum fine of no more than 5,000 Baht. There was no measure to support and manage a new form of gambling. Gambling regulations should specify new types of gambling offenses, amend the Gambling Act B.E. 2478, use other types of punishment, and amend fines in section 12, section 13 and section 14 of the Gambling Act B.E. 2478 The results of this research allowed the government to be aware of the adjustment needed for making Gambling Act B.E. 2478 to be more modern and relevant to the current context of Thai society as well as establish further measures. It also provided people in Thai society with ways to enhance knowledge, understanding, and attitudes toward gambling.

Keywords: Guidelines Recommendations, Legal Gambling, The Gambling Act B. E. 2478

บทนำ

การพนันเป็นสิ่งที่มียูอยู่ในสังคมโลกมาอย่างยาวนานนับพันปี และคงอยู่มาจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน จึงถือได้ว่าการพนันเป็นเรื่องใกล้ตัวของมนุษย์ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนั้นการพนันถูกใช้เป็นกิจกรรมเพื่อสันทนาการที่ได้รับความสนใจอย่างมากของประชาชนรูปแบบหนึ่ง และเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่อาจถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์สากล ทั้งนี้เพราะมีปรากฏให้พบเห็นอยู่ในสังคมทุกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือวัฒนธรรม และทุกระดับอารยธรรม จนอาจกล่าวได้ว่าการพนันเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน แม้จะไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าการพนันมีจุดกำเนิดเริ่มต้นมาตั้งแต่ในยุคใดสมัยใด ปัจจุบันตลาดการพนันโลกได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการขยายตัวเป็นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา จากรายงานการพนันโลก พบว่า มูลค่าของกำไรที่ได้รับจากการให้บริการเกี่ยวกับการพนันมีมูลค่าเพิ่มขึ้น จากการเปรียบเทียบระหว่างปี 1990 และปี 2010 โดยเพิ่มขึ้นจาก ประมาณ 2 แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ เพิ่มเป็นมูลค่าประมาณ 4 แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 2010 นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นสูงกว่า 5 แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 2019 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มูลค่าการพนันในภูมิภาคเอเชีย และตะวันออกกลางมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นมากที่สุด ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันสัดส่วนของตลาดการพนันของภูมิภาคเอเชีย และตะวันออกกลางมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 32.9 ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของตลาดการพนันสูงที่สุดในโลก (Betting, 2015)

การเล่นการพนันมีการพัฒนารูปแบบตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี เมื่อสิ่งต่าง ๆ มีการพัฒนามากยิ่งขึ้นก็ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการของการเล่นพนัน เกิดการพนันในรูปแบบบ่อนการพนัน หรือที่เรียกเป็นทางการว่า บ่อนกาสิโน นอกจากนี้จากการพัฒนาทางเทคโนโลยีจึงเกิดเป็นบ่อนกาสิโนรูปแบบออนไลน์เกิดขึ้น หรือในรูปแบบเกมกาสิโนออนไลน์ สร้างโลกการพนันเสมือนจริงทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการพนันได้ง่าย เข้าถึงได้ทุกสถานที่ และตลอดเวลาโดยไม่มีข้อจำกัด (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) การเล่นการพนันถือเป็นกิจกรรมที่ทำให้ประชาชนอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม และเป็นกิจกรรมที่อาจทำให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสังคม อีกทั้งในปัจจุบันยังมีการลักลอบการเล่นพนันกันอย่างแพร่หลาย ทั้งที่เป็นการเล่นที่จัดขึ้นเองในกลุ่มสังคมเพื่อนฝูง หรือเล่นกันอย่างเป็นขบวนการ มีเงินเดิมพันจำนวนมหาศาล โดยรูปแบบการพนันที่ไม่ได้ขออนุญาต ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมายทั้งสิ้น เช่น หวยใต้ดิน การเปิดพนัน การพนันปลากัด การพนันฟุตบอล เป็นต้น (องอาจชัยเพชรโยธิน, 2541)

ในห้วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยประสบปัญหาการปราบปรามบ่อนการพนันที่ผิดกฎหมาย รวมถึงการเล่นการพนันที่ผิดกฎหมายทุกรูปแบบ โดยมีการเสนอแนวคิดทำบ่อนกาสิโนแบบถูกต้องตามกฎหมายมาแล้วในอดีต

หลายครั้ง แต่มีการคัดค้านอย่างหนัก โดยมีนักวิชาการวิเคราะห์ว่าหากมีบ่อนกาสิโนแบบถูกกฎหมายในเมืองไทย แม้จะมีเม็ดเงินจำนวนมหาศาลที่จะหลั่งไหลเข้าประเทศ แต่ต้นทุนทางสังคมที่ต้องสูญเสียก็มีไม่น้อยไปกว่ากัน ปัญหาที่จะเกิดขึ้น คือ จะทำให้เกิดการฟอกเงินอย่างสะดวกสบายอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ที่ผ่านมามีประเทศไทยมีการฟอกเงินค่อนข้างคึกคัก ทั้งคนในเอง และคนนอก คนทั่วไปมีทัศนคติต่อการพนันแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งในบางยุคการพนันถือเป็นสิ่งบันเทิงประเภทหนึ่งที่มีไว้เพื่อความสนุกสนานของประชาชนพลเมือง โดยผู้ปกครอง หรือรัฐจึงไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว หรือกำหนดหนวดกฎเกณฑ์ ในการเล่นการพนันของประชาชนพลเมือง แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปสภาพของสังคมที่กลายเป็นสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การพนันจากที่เป็นสิ่งบันเทิงก็กลายมาเป็นสิ่งต้องห้าม หรือเป็นบาป เป็นสิ่งผิดศีลธรรมที่รัฐจำเป็นต้องมีการเข้ามาแทรกแซง เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ปัญหาที่ตามมา คือ คนจะหมกมุ่นกับการเล่นพนัน และก่อปัญหาสังคมโดยไม่จำเป็น และที่สำคัญนิสัยคนเอเชียชอบเล่นพนันโดยไม่รู้จักขอบเขต เล่นหวังรวยข้ามคืน เล่นเอาเป็นเอาตาย แตกต่างจากคนในประเทศที่พัฒนาแล้วจะเล่นเพื่อความบันเทิง เพื่อสันทนาการในยามว่าง สังคมไทยอ่อนแอเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ประเทศไทยเราไม่มีกฎหมายฉบับใดที่จะบังคับใช้ได้อย่างสม่ำเสมอ (วรารักษ์ สามโกเศศ, 2558)

ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 เป็นกฎหมายพนันที่ใช้บังคับมาเป็นเวลานานกว่า 80 ปี แต่ยังไม่ได้ปรับปรุงเนื้อหาสาระสำคัญให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของการเล่นพนันในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะต่างไปจากเดิมซึ่งบทบัญญัติในกฎหมายการพนันฉบับนี้หลายเรื่อง ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา หรือผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการพนัน ไม่ว่าจะเป็นการพนันถูกกฎหมาย หรือการพนันผิดกฎหมาย รูปแบบ หรือวิธีการพนันในปัจจุบันทำให้ปัญหาการพนันผิดกฎหมายมีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุหนึ่งเกิดจากรัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐไม่มีนโยบาย หรือยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพนันที่ชัดเจน หน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณาออกใบอนุญาตตามกฎหมาย คือ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งก็ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ควบคุม หรือกำกับดูแลกิจการพนันตามที่ควรจะเป็น เช่น ไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบจากการพนัน หรือการเสี่ยงโชค โดยเฉพาะผลกระทบด้านลบทางสังคม และเศรษฐกิจที่เกิดจากการพนัน การศึกษามาตรการทางกฎหมายของปัญหาการพนันในต่างประเทศทำให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทาง หรือนโยบายการพนันของแต่ละประเทศที่มีปัจจัยหลายประการ เช่น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ บริบททางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน หลักศีลธรรม ทางศาสนา หรือผลกระทบทางสังคม กรณีศึกษาที่ภาครัฐจะมีนโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมการพนัน มีการเสนอกฎหมายการพนันแห่งชาติที่เป็นระบบกำกับดูแลกิจการพนันของรัฐบาลกลาง มีกฎหมายการพนันของเขตปกครองต่าง ๆ แต่ก็ยังมีความเชื่อมโยงกันอยู่ในเรื่องมาตรฐานในการกำกับดูแลการออกใบอนุญาต องค์กรกำกับดูแลกิจการพนันระดับชาติ คือ คณะกรรมการการพนันแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรฐานในภาพรวม การเสนอให้มีการพนันรูปแบบใหม่ รวมถึงการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการควบคุม หรือกำกับดูแลธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมพนันอย่างมีระบบ มีการศึกษาผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการพนัน รวมทั้งจุดแข็งที่ควรนำมาพิจารณาปรับใช้กับประเทศไทย คือ สาระสำคัญของกฎหมายพนันฉบับต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยแม้ว่ากฎหมายพนันบางฉบับจะบัญญัติไว้นานหลายสิบปี แต่ก็มีมีการแก้ไขปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ (ไพศาล ลิ้มสถิต; เชษฐ รัชดาพรณาธิกุล และจุมพล แดงสกุล, 2556)

จากข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงปัญหาว่าแท้ที่จริงแล้วการพนันในสังคมไทยมีอยู่ทั่วไป และในทางปฏิบัติก็ไม่มีทางควบคุมได้ทั้งหมด การพนันควรถูกกฎหมาย หรือรัฐควรมีมาตรการดำเนินการแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง โดยมีกฎหมายรองรับ และมีหน่วยงานกำกับดูแลอย่างชัดเจน พร้อมทั้งปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัย ทั้งนี้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 เป็นกฎหมายพนันที่ใช้บังคับมาเป็นเวลานานกว่า 80 ปี หรือมากกว่า 8 ทศวรรษ ดังนั้นจึงควรพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน การพนันเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยประดุจเส้นขนานที่มีอาจแยกออกจากสังคมไทยได้ เพียงแต่บางช่วงบางยุคบางสมัยอาจหลบซ่อนอยู่ในส่วนลึกของสังคมด้วยปัจจัยหลายประการ รวมถึงความลึกลับของกฎหมาย จนนำมาซึ่งการแบ่งแยกทางความคิดของคนในสังคมไทยว่าแท้ที่จริงแล้วการพนันควรถูกกฎหมาย หรือไม่ คำถามในข้อเท็จจริง ข้อมกฎหมาย และในเชิงศีลธรรม การพนันถูก

กฎหมาย คือ โอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำพารายได้อันมหาศาลเพื่อการพัฒนาประเทศ คือ หุบเหวที่จะดูดสังคมสู่ความวิบัติ สองข้อความคิดในสังคมที่ยังอาจหาข้อยุติไม่ได้ในตอนนี้ ที่สุดแล้วคำถามที่ว่าการพนันในสังคมไทยควรเป็นไปในทิศทางใด ไม่ว่าผลจากงานวิจัยชิ้นนี้จะสรุปไปในทิศทางไหน ประเทศไทย คือ ผู้ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา ปัญหา และอุปสรรค ของการพนัน ตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 กับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่รัฐ และสังคมไทยพึงจะได้รับจากการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย
3. เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการพนันให้เหมาะสมในประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Hierarchy of Need Theory) แรงจูงใจเป็นแรงขับที่ใ้มนุษย์เจริญเติบโต และพัฒนา หรือพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลของ “หลักนักจิตวิทยามนุษยนิยมมีความเชื่อว่าทุกคนมีแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อการเติบโต” ภายในตัวของทุกคน ซึ่งผู้คิดค้นทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ คือ ศาสตราจารย์อับราฮัม มาสโลว์ ได้เริ่มจากการเป็นนักจิตวิทยาทดลองที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ และมีเป้าหมายว่าจะนำผลของการวิจัยดังกล่าวมาอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ศาสตราจารย์อับราฮัม มาสโลว์ เชื่อว่าการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จำนวนมากสามารถอธิบายได้ โดยใช้แนวโน้มของบุคคลในการค้นหาเป้าหมายที่จะทำให้ชีวิตของเขาเป็นไปอย่างที่เขาต้องการ ความปรารถนา และได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง เป็นความจริงที่จะกล่าวว่า กระบวนการของแรงจูงใจเป็นหัวใจของทฤษฎีบุคลิกภาพ โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีความต้องการ” และเป็นการยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นของความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ มาสโลว์ได้แบ่งลำดับความต้องการออกเป็นปริมาตร 5 ลำดับขั้น สามารถเรียงลำดับเริ่มจากลำดับความต้องการระดับเริ่มต้นไปยังความต้องการในระดับสูงสุดของมนุษย์ (ชาตบุษย์ ฮายุกต์, 2559) ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นในบุคคลเป็นขั้นพื้นฐานเริ่มต้น โดยเป็นขั้นที่มีความสำคัญต่อบุคคลมากที่สุด และยังสามารถสังเกตเห็นได้ชัดที่สุด เมื่อเทียบกับความต้องการในระดับขั้นที่สูงขึ้นไป ซึ่งในขั้นนี้จะเป็นความต้องการเพื่อความสามารถในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ และความต้องการความอบอุ่น เป็นต้น

1.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย ได้รับความพึงพอใจแล้ว บุคคลก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่าความต้องการความปลอดภัย หรือความรู้สึกมั่นคง มาสโลว์ กล่าวว่า ความต้องการความปลอดภัยนี้จะสังเกตได้ง่ายในทารก และในเด็กเล็ก ๆ เนื่องจากทารก และเด็กเล็ก ๆ ต้องการความช่วยเหลือ และต้องพึ่งพอาศัยผู้อื่น เช่น ทารกจะรู้สึกกลัวเมื่อถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง หรือเมื่อเขาได้ยินเสียงดัง ๆ หรือเห็นแสงสว่างมาก ๆ เป็นต้น

1.3 ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs) บุคคลต้องการได้รับความรัก และความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น อาจเป็นความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัวรวมถึงความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น โดยสมาชิกจะเป้าหมายสำคัญสำหรับบุคคลที่ต้องการจะได้รับความรัก หรือความเป็นเจ้าของ กล่าวคือ บุคคลจะรู้สึกไม่สบายใจเมื่อถูกทอดทิ้ง หรือไม่ได้รับความสำคัญ ถูกตัดออกจากสังคม เป็นต้น

1.4 ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem Needs) เป็นความต้องการขั้นต่อมาของบุคคล เมื่อบุคคลได้รับความรัก และการให้ความรักแก่ผู้อื่นอย่างพึงพอใจแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกต้องการที่จะได้รับ

การยอมรับนับถือ โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เป็นความต้องการที่บุคคลมีความนับถือตนเอง (Self-respect) ส่วนลักษณะที่ 2 เป็นความต้องการของบุคคลที่จะได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from Others)

1.5 ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization Needs) ถ้าความต้องการลำดับขั้นก่อน ๆ ได้ทำให้เกิดความพึงพอใจอย่างมีประสิทธิภาพ ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้น บุคคลที่ประสบผลสำเร็จในขั้นสูงสุดนี้จะใช้พลังอย่างเต็มที่ในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ และศักยภาพของเขา และมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงตนเอง พลังแรงขับของเขาจะกระทำพฤติกรรมตรงกับความสามารถของตน หรือกล่าวโดยสรุป ก็คือ การเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงเป็นความต้องการอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะบรรลุถึงจุดสูงสุดของศักยภาพ

จากทฤษฎีดังกล่าว ทำให้เห็นว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และต้องการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีความต้องการทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ทั้งนี้เพื่อสนองต่อความต้องการที่ไม่สิ้นสุดของตนเอง อย่างไรก็ตาม โลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลง และมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางเทคโนโลยี สังคมวัฒนธรรมที่มีการขับเคลื่อนโดยระบบเศรษฐกิจโดยมีผู้คนในสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน ระบบทุนนิยมเข้ามาหล่อหลอมคนในสังคมให้มีความต้องการที่มากขึ้น เนื่องจากคนเราทุกคนย่อมมีความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง ยกหน้าถือตา ซึ่งทำให้ผู้คนจำนวนมากตกอยู่ภายใต้วัตถุนิยมโดยไม่รู้ตัว เช่นเดียวกับการเล่นเกม หรือการพนันก็เป็นสิ่งที่ผู้คนพยายามแสวงหาสิ่งที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตน ไม่ว่าจะเป็นในโลกออนไลน์ หรือโลกแห่งความเป็นจริงก็ตาม ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ผู้คนยกย่องในสถานะทางการเงิน หรือความมั่งมีในทรัพย์สิน จึงเป็นสาเหตุให้ผู้คนใช้แรงจูงใจดังกล่าวในการเดิมพัน หรือเสี่ยงโชคกับการเล่นเกม หรือการพนันตามทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพนันตามแนวพฤติกรรมศาสตร์ (Concepts About Gambling According to Behavioral Science) พื้นฐานทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งศาสตร์หนึ่งที่เกิดขึ้น และมีการพัฒนามาโดยลำดับ โดยเริ่มตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 20 ที่เกิดจากการกล่าวถึงความสำคัญของทฤษฎีการวิจัย และการนำผลวิจัยทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ ก็คือ การกล่าวถึงแนวคิดสำคัญต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน การให้คำจำกัดความ และข้อเสนอต่าง ๆ ทั้งหมดนี้จะแสดงให้เห็นการมองปรากฏการณ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และมีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบาย และคาดเดาสถานการณ์นั้น ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม กระบวนการที่พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น หรือมีการพัฒนาขึ้น และสุดท้าย ได้แก่ ผลผลิตที่ได้รับจากทั้งตัวปัจจัย และกระบวนการเกิดทฤษฎีทางพฤติกรรมจึงสามารถอธิบาย และให้การคาดเดาได้ว่าเมื่อมีปัจจัยนั้น ๆ เกิดขึ้นจะเป็นเช่นไร แนวคิดที่เกี่ยวกับการพนันตามแนวพฤติกรรมศาสตร์เกี่ยวกับการพนันที่สำคัญมีอยู่ 2 แนวคิด คือ แนวคิดเชิงอนุรักษ์นิยม (Conservatism) เป็นแนวคิดที่เน้นด้านศีลธรรมอันมีผลอย่างมากต่อรัฐ และสังคมที่จะเกิดการคัดค้านการเล่นการพนัน และแนวคิดด้านปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เน้นในด้านการศึกษา “คน” โดยที่ไม่สนใจว่าปัจจัยแวดล้อมที่เป็นลักษณะโครงสร้างสังคม หรือเศรษฐกิจจะส่งผลอย่างไร ต่อเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายให้พนันนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือผิดกฎหมาย โดยจะศึกษาตัวพฤติกรรมมนุษย์เป็นหลัก จะทำให้เห็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการพนันของมนุษย์ว่าจะส่งผลอย่างไรต่อสังคม โดยการพิจารณาพฤติกรรมในการเล่นการพนันของมนุษย์ และผลที่อาจกระทบต่อสังคมเมื่อคนในสังคมเล่นการพนัน จึงจะเกิดมุมมองในทิศทางลบว่าเล่นการพนันนั้นจะเป็นปัญหาในสังคม และจำเป็นที่จะต้องได้รับการควบคุมดูแลเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น ฉะนั้น แนวคิดเรื่องการพนันตามแนวพฤติกรรมศาสตร์ จึงอธิบายว่า การเล่นการพนันเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของมนุษย์โดยไม่มีเหตุผล ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบด้านการเงิน และหนี้สินต่อผู้เล่น นอกจากนี้สำหรับแนวคิดทางสังคมศาสตร์นั้นมองว่าในแง่ดีของการพนันนั้น การเล่นการพนันเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เล่นเกิดความเพลิดเพลิน นอกจากนี้ยังเป็นการปลดปล่อยความเป็นตัวของตัวเอง แม้ว่าผู้เล่นนั้นจะรู้ตัวอยู่แล้วว่าอาจต้องสูญเสียทรัพย์สินไปกับการเล่น และมีโอกาสน้อยที่จะชนะก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เล่นนั้นต้องการที่จะได้รับรางวัลผ่านการได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีกลุ่มเพื่อน แต่อย่างไรก็ดีการพนันยังเป็นกิจกรรมที่จะมีโทษต่อผู้เล่น

ในระยะยาว เนื่องจากการเล่นพนันนั้นเป็นกิจกรรมที่จะทำให้ลายตัวของผู้เล่นการพนันเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นักจิตวิทยา และนักจิตบำบัดที่มองว่า ผู้เล่นการพนันนั้นอาจไม่มีความสามารถในการยับยั้ง หรือห้ามตนเองไม่ให้เล่น การพนันได้ ดังนั้นแนวคิดพฤติกรรมศาสตร์มองว่า การเล่นเกมสังคมออนไลน์ที่เข้าข่ายการพนันบนอินเทอร์เน็ต จะส่งผลในด้านลบมากกว่าในด้านที่ดี เช่นเดียวกับการเล่นการพนันทั่วไป ซึ่งการพนันทำให้เกิดหนี้สินเป็นโทษมากกว่า ที่จะเพื่อตอบสนองให้เกิดความบันเทิงต่อสังคม และต่อตัวผู้เล่นเองในระยะยาว (สุพิศาล ภักดีนฤนาถ, 2556)

3. ทฤษฎีการพนันแบบดั้งเดิม (Conventional Views) เป็นผลงานวิจัยของนักสังคมวิทยา จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ และอาชญาวิทยา ในช่วงปี 1970 ถึง 1980 โดยมีสมมติฐานร่วมกันหลายอย่าง เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ที่เกิดขึ้นระหว่างการพนันกับสังคมโดยไม่มีข้อยกเว้น การศึกษาการพนันในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความล่าช้า เพราะมีปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อวิธีการ และเนื้อหาการวิเคราะห์ (McMillen, Marshall, Murphy, Lorenzen, & Wangh, 2004) ดังนี้

3.1 อิทธิพลอนุรักษ์นิยมของความเชื่อทางศีลธรรม เป็นปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อการค้นคว้าทางวิชาการ เกี่ยวกับการพนัน สมมติฐานทางทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรม และกฎหมาย การทำงาน การผลิต และการบริโภค การเมือง และเศรษฐศาสตร์ ในอดีต และปัจจุบันได้ทำให้เกิดวิธีการวิเคราะห์การพนันแบบอนุรักษ์นิยม ที่ได้ยืนยันว่าสิ่งที่มาแต่เดิมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

3.2 วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (Positivist) ที่มีบทบาทในการครอบงำในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และยึดมั่นในสมมติฐานการดำรงอยู่ของความจริง (รูปธรรม) ที่ปราศจากอคติได้ก่อให้เกิดวิธีการศึกษาที่ไม่สนใจ (นามธรรม) สิ่งที่สะท้อนความจริง ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการปิดบังตัวเองจากแนวคิดสถานะทางกฎหมายของการพนันทางการเมือง

3.3 การคิดค้นทฤษฎี หรือคำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่น และความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะทางกฎหมาย ซึ่งทฤษฎีการพนันแบบดั้งเดิมถูกโจมตีว่าไม่สามารถจะอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้มากนัก เพราะมีจุดอ่อนที่สำคัญร่วมกัน คือ 1) ยึดถือว่าการพนันเป็นสิ่งคงที่ตลอดกาล และมีอยู่แบบเดียว โดยไม่มีความผิดแผกแม้แต่น้อย หรือโดยไม่ต้องสนใจพลังทางการเมือง และศีลธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสิ่ง กำหนดค่านิยม 2) ยึดกับปรัชญาการศึกษาแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นสิ่งจำเพาะต่อการพัฒนาทางสังคม และประวัติศาสตร์ ของทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิปัจเจกชนนิยม และการใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ ซึ่งในความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับการพนันเกี่ยวโยงกับกฎฐาน (Norm) ซึ่งในทางสังคมวิทยา หมายถึง พฤติกรรม และบทบาทภายในสังคม หรือกลุ่มที่ปรากฏ และมีความหวังในระเบียบวินัย

3.4 เชื่อว่าการพนันเป็นปัญหาของการควบคุมทางสังคมและการบริหาร ดังจะเห็นได้จากประเทศ ออสเตรเลีย ซึ่งการพนันได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่การโต้แย้งจากปัจจัยด้านศีลธรรม และสถานะทาง กฎหมายของการพนันมักจะทำให้สังคมเกิดขัดแย้งขึ้น

3.5 มีมุมมองเหมือนนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่แยกการวิเคราะห์การเมือง และเศรษฐกิจออกจากกัน โดยเด็ดขาด และถือว่าแนวคิดด้านวัฒนธรรมเป็นเพียงการสะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจทำให้เชื่อว่าการพนัน เป็นการพักผ่อน (Leisure) เป็นกิจกรรมทางสังคมที่แยกจากการทำงาน และการผลิต

3.6 ถือว่าการพนันเป็นสิ่งที่ไม่มีที่มาที่ไป (A Historical) หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลง จึงไม่สนใจพลวัต ของโครงสร้าง และกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน

3.7 ใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (Positive Approach) ในการวิจัยซึ่งยึดติดกับลักษณะภายนอกของ ความสัมพันธ์ระหว่างสังคม

3.8 พวกเขาประสบปัญหาการยึดสังคมตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Ethnocentrism) คือ การไม่มีการพิจารณา สาเหตุปัจจัยต่าง ๆ เปรียบเทียบกันตรงไปตรงมาระหว่างบริบททางการเมือง และวัฒนธรรมที่ต่างกัน

3.9 ปรัชญาการศึกษาของพวกเขาขาดลักษณะวิชาวิธี (Dialectical) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดการพัวพัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น ทุน และรัฐ หรือระหว่างประชาชาติกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งวิธีการศึกษาการพัวพันรูปแบบดั้งเดิมนั้นก่อให้เกิดความไม่เป็นอิสระด้านวิธีการ และมีความเกี่ยวเนื่องกัน 2 ประการ คือ หน้าที่นิยม (Functionalism) และประจักษ์นิยม (Positivism) โดยจะเห็นได้ว่าการศึกษาส่วนใหญ่ที่มีลักษณะหน้าที่นิยม (Functionalism) ทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยการเน้นเป้าหมายของแนวคิดเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม การศึกษาในแนวหน้าที่นิยมให้ความสนใจกับผลกระทบของการพัวพันที่มีต่อสังคม บทบาทของการพัวพันในการเสริม และขยายค่านิยมของสังคม และทิศทาง และการปรับตัวของการพัวพันให้เข้าสถาบันทางสังคมอื่น ๆ (McMillen, Marshall, Murphy, Lorenzen & Wangh, 2004)

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และการเลียนแบบ (A Theory of Social Learning and Imitation) มิลเลอร์ และดอลแลนด์ (Miller & Dollard, 1941) นักจิตวิทยาเห็นว่า การที่แต่ละบุคคลเลียนแบบจากตัวแบบนี้มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 ประการคือ 1) ความต้องการเลียนแบบ (Need) คือ ตัวเราใด ๆ ก็ตามที่มีพลังมากพอที่จะให้เกิดการกระทำขึ้น ตัวเรานี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตัวเร้าที่เกิดขึ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกายเพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ หรือไม่ เรียกว่า “แรงขับปฐมภูมิ” เป็นแรงขับที่ทดแทนแรงขับปฐมภูมิ และเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดการแสดงออกที่สังคมยอมรับ 2) สื่อเร้าให้เกิดการเลียนแบบ (Cue) สื่อเร้านี้จะเป็นตัวตัดสินใจว่าจะมีการสนองตอบอะไรเกิดขึ้น ตอบสนองเมื่อไร และที่ไหนในสถานการณ์ที่การเรียนรู้ทางสังคมเกิดขึ้นนั้นสื่อเร้าที่สำคัญที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคม 3) การตอบสนอง (Response) เป็นการตอบสนองของบุคคลต่อสื่อเร้า โดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก แต่เมื่อมีการกระทำของผู้อื่นเป็นตัวอย่างปรากฏให้ลอกเลียนแบบได้ดีแล้ว จึงไม่สามารถลองผิดลองถูกแต่เป็นการลอกเลียนแบบจากการกระทำของตัวแบบแทน 4) รางวัล (Reward) รางวัลที่ได้รับจะเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจว่าจะมีพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกหรือไม่ และรางวัล ยังหมายถึง ความพึงพอใจของผู้ลอกเลียนแบบ ในกรณีของการพัวพันนั้น ผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เล่นการพัวพัน เช่น บ้านเป็นบ่อนการพัวพันหรืออยู่ในย่านชุมชนเพื่อนบ้าน หรือเพื่อนฝูงเล่นการพัวพันมักจะถูกล่อลวงดล่าวชักจูงได้ง่ายขึ้น สิ่งยั่วยุทั้งจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสารเฉพาะกลุ่มที่มีแนวโน้มจะเล่นการพัวพันอยู่แล้วถูกกระตุ้นให้เล่นการพัวพัน และผู้ที่เล่นอยู่แล้วเล่นในปริมาณที่มากขึ้นและระบบสารเคมีในสมองผิดปกติเกิดการหลั่งสารโดปามีนในสมองมาก ซึ่งเป็นสารที่ทำให้บุคคลรู้สึกตื่นเต้น เป็นสุข สนุกสนาน ขณะที่สารสื่อประสาทสมอง ซีโรโทนิनลดลง ซึ่งเป็นสารที่ช่วยให้บุคคลมีความยับยั้งชั่งใจ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนติดการพัวพัน (พิสมัย พิบุรย์ศักดิ์ และคณะ, 2528, อ้างถึงใน ประหยัด พวงจำปา, 2537)

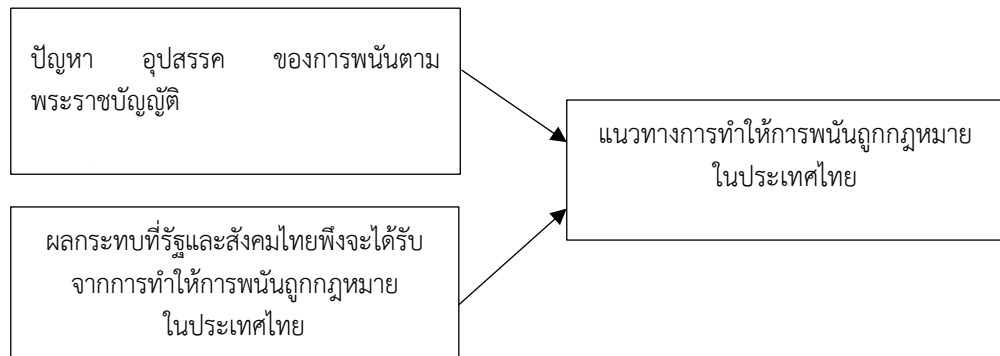
5. ทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบ (Social Disorganization Theory) มีความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือระบบนิเวศน์ทั้งกายภาพ และวิถีชีวิตของประชาชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่อาจก่อให้เกิดอาชญากรรม โดยความกดดันทางสังคมนี้สามารถเกิดได้กับบุคคลหลากหลาย ภายในสังคมที่มีความโกลาหล หรือกิเลสที่เป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดความอยากร่ำรวยในสิ่งต่าง ๆ โดยขาดการคิดวิเคราะห์ถึงเหตุผล จึงนำไปสู่การแย่งแย่ง และทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองได้ผลประโยชน์ตามที่ต้องการ โดยบุคคลจะโต้ตอบต่อความกดดันดังกล่าวใน 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการปฏิบัติตาม (Conformity) เป็นรูปแบบที่บุคคลได้ปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคม แม้ว่าจะเกิดสภาพกดดันต่าง ๆ ที่ต้องการทำให้ตนเองมีความร่ำรวย แต่ก็ยังเลือกที่จะปฏิบัติตามรูปแบบวิธีที่สังคมยอมรับ ไม่ว่าวิธีนั้นจะทำให้ประสบความสำเร็จเร็ว หรือช้า ก็จะต้องตั้งใจศึกษาหาหนทางในการปฏิบัติตามโดยสุจริต ซึ่งจะพบได้มากในสภาวะที่สังคมปกติ 2) รูปแบบการเปลี่ยนแปลง (Innovation) เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากรในสังคม เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยอมรับเฉพาะจุดหมายเพื่อความร่ำรวย ดังนั้นจึงหาวิธีการในการสร้างความร่ำรวยโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นวิธีการที่ผิดกฎหมาย หรือขัดต่อศีลธรรมในสังคมหรือไม่ 3) รูปแบบการยึดถือวัฒนธรรมใหม่ (Ritualism) กลุ่มนี้เป็นบุคคลที่มีการปรับตัวที่ไม่ยอมรับจุดหมายทางสังคม แต่ยังคงปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมยอมรับ ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม และไม่ปฏิบัติตามที่ผิดกฎหมาย

ไม่ได้มุ่งหวังความร่ำรวย 4) รูปแบบยอมแพ้ หรือล่าถอย (Retreatism) บุคคลที่ยึดแนวทางในการนำพาตนเองหลีกเลี่ยง ไม่ยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายของสังคม และการปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมให้การยอมรับ ดังนั้นกลุ่มนี้จะปลีกตัวออกจาก แรงกดดัน หรือความต้องการของสังคม เช่น ดิยาเสพติด ติดสุราเรื้อรัง เป็นต้น 5) รูปแบบการปฏิวัติ (Rebellion) การปรับตัวต่อความกดดันทางสังคม โดยจะไม่ยอมรับทั้งจุดมุ่งหมาย และวิธีการในการบรรลุจุดมุ่งหมายของสังคม ที่อาศัยอยู่ ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้รู้สึกไม่เห็นด้วยกับความมุ่งหวังของสังคม จึงได้เปลี่ยนจุดมุ่งหมายนี้ใหม่ โดยอาจเป็น จุดมุ่งหมายทางการเมืองซึ่งวิธีการอาจต้องใช้กำลังปฏิวัติ หรืออาจเป็นวิธีการอย่างสันติ แต่ประเด็นสำคัญ คือ บุคคล กลุ่มนี้จะหยุดการเป็นสมาชิกของสังคม และอยู่ภายใต้วัฒนธรรมใหม่ที่เห็นว่าเหมาะสมมากกว่า (สำนักวิจัยและพัฒนา ระบบงานราชทัณฑ์, 2556)

6. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ฟรอยด์ (Freud) เสนอทฤษฎีจิตวิเคราะห์เชื่อว่าการ ประกอบอาชญากรรมเป็นการแสดงออกของสัญชาตญาณที่ขาดการควบคุม โดยแบ่งบุคลิกภาพของมนุษย์ออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งการขัดแย้งระหว่างส่วนต่าง ๆ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือประกอบอาชญากรรมได้โดยง่าย ดังนี้ 1) อิด (Id) ลักษณะของสัญชาตญาณที่ฝังลึกเป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ มีที่มาจากแรงผลักดันทางชีววิทยา เป็นองค์ประกอบติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งจะช่วยให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง และเป็นจุดเริ่มต้นของจิตใต้สำนึกที่มีต่อ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม และจะเป็นฝ่ายกำหนดการปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นสภาพจิตใจที่ยังไม่ ชัดเจนแต่อย่างใด เป็นความคิดความต้องการแรกเริ่ม และสำคัญของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร และ ความต้องการทางเพศ เป็นต้น 2) อีโก้ (Ego) องค์ประกอบที่ได้รับการพัฒนามาจากอิด เมื่อผ่านการเรียนรู้ ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอีโก้จะเป็นเครื่องมือสำคัญของอิดที่นำมาใช้เพื่อแสวงหาความพอใจ จากความต้องการในภาวะเช่นนี้ อีโก้ยังได้รับการปรุงแต่งทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างอิดกับอีโก้ในระยะนี้ จะเห็น ได้จากลักษณะของเด็กภายหลังแรกเกิดจนถึงอายุ 1-2 ขวบ ที่มีความต้องการในสิ่งใดจะพยายามให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้นทันที โดยการแย่งชิงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลอื่นยังขาดการขัดเกลา และขาดความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนต้องการ พฤติกรรมของเด็กในช่วงนี้ย่อมไม่แตกต่างกับพฤติกรรมของอาชญากร แต่จะเป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ต่อมา เด็กได้เรียนรู้ว่าการปฏิบัติตนอีโก้ เพื่อสนองต่อความต้องการของตน อิดได้รับการขัดขวางจากผู้ใหญ่ประสบการณ์ที่เด็ก ได้รับจากการอบรมสั่งสอน หรือการลงโทษ จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรจะทำ และอะไรที่ไม่ดีต้องละเว้น การปฏิบัติตัวของเด็กจะได้รับการพัฒนาเพื่อให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และเริ่มรู้จักตนเอง รู้จักภาวะที่เป็นเหตุการณ์จริงบุคคล และสถานที่เริ่มมีความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในความเป็นจริง แต่ในช่วงนี้ทำให้เกิดความขัดแย้ง และความลังเลใจ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างวัตถุประสงค์ ที่แท้จริงของอิดกับสภาพที่เท็จจริงภายในสังคม ดังนั้นบุคลิกภาพในช่วงนี้จึงอยู่ในขั้นที่วิกฤติ คือ จะทำให้บุคคล ต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ หรือจะปฏิเสธหลักเกณฑ์ดังกล่าว ถ้าอีโก้ ยอมรับเกณฑ์ทางสังคมเพราะสภาพความมีสติ หรือความรู้สึกนึกคิด (Consciousness) อีโก้ก็จะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สาม ของบุคลิกภาพ 3) ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) เครื่องมือเพื่อรับสภาพความต้องการของสังคม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการ ปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคม ซุปเปอร์อีโก้จะทำให้อีโก้ยอมรับเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมอย่างไม่มี เงื่อนไข การตอบสนองของอีโก้ต่อสภาพแวดล้อมเกิดขึ้นเพราะหลักขั้นศีลธรรม ซึ่งได้รับ 15 การอบรมเลี้ยงดู โดยผ่าน ขบวนการของการเรียนรู้จนสามารถละทิ้งอิดโดยจะไม่ปฏิบัติตามความต้องการของอิดอีกต่อไป ซึ่งเรียกว่าความกดดัน แต่กลไกนี้ยังไม่สามารถที่กำจัดอิดให้หมดไปได้ เพียงแต่ช่วยอีโก้ให้หลบเลี่ยงการควบคุมของอิดเท่านั้น ดังนั้น ซุปเปอร์อีโก้จึงเป็นภาวะจิตใจขั้นสูงสุดมีการขัดเกลาพัฒนาด้วยการที่คน ๆ นั้นได้รับอิทธิพลจากศีลธรรม ศาสนา การคำนึงถึงความผิด การยึดมั่นในจารีตประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคมรวมถึงประสบการณ์ที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอน ทำให้เรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรทำ และอะไรที่ควรละเว้นไม่ปฏิบัติ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการกระทำความผิดของ บุคคลเกิดขึ้นจากสภาวะทางจิตใจเป็นสำคัญ เนื่องจากภาวะจิตใจทำให้มีผลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ

การที่ทุกคนจะทำอะไรลงไป ย่อมแล้วแต่การสั่งการของจิตใจ ดังนั้นภาวะจิตใจจึงเป็นตัวการที่ทำให้มนุษย์ทำในสิ่งที่ถูกต้อง หรือสิ่งที่ผิดกฎหมาย (นิศากร อุบลสุวรรณ, 2557)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาคั้งนี้ จำนวน 25 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน 5 คน นักกฎหมาย จำนวน 5 คน เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง จำนวน 5 คน ภาควิชาครีเอช่าย ภาคประชาชนด้านการพนัน จำนวน 3 คน ตัวแทนองค์กรด้านศาสนา จำนวน 2 คน ผู้ได้รับผลกระทบจากการพนัน จำนวน 3 คน นักวิชาการด้านการพนัน จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interviews) ซึ่งประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ ที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งการสัมภาษณ์ในลักษณะนี้จะมีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากมีความประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายไม่จำกัดขอบเขต

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร (Documentary Data) หนังสือ กฎระเบียบข้อบังคับ วารสาร บันทึกร ค้นคว้า รวบรวม จากอินเทอร์เน็ต ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักกฎหมาย เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ภาควิชาครีเอช่ายภาคประชาชนด้านการพนัน ตัวแทนองค์กรด้านศาสนา ผู้ได้รับผลกระทบจากการพนัน นักวิชาการด้านการพนัน ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อภิปราย และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในคำถาม

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ปัญหา อุปสรรค ของการพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 กับบริบทของสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน คือ การกำหนดอัตราโทษที่น้อยไป หากจะปราบปรามแก้ไขควรมีโทษที่สูงกว่านี้ การเพิ่มโทษปรับของผู้เล่น และผู้จัดให้มีการเล่น เพราะจะทำให้ไม่สามารถควบคุมการพนันได้ อุปสรรคของอัตราโทษที่น้อยทำให้คนไม่มีความเกรงกลัว การบังคับใช้กฎหมายไม่มีความครอบคลุมในทุกกลุ่ม การบังคับกับกลุ่มคนที่ไม่มีเงินทองในสังคม ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ หากเทียบอายุการใช้งานพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือว่าเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งควรมีการปรับปรุงในสาระสำคัญ อีกทั้งยังมีพระราชบัญญัติการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย แน่นนอนว่ากฎหมาย

การพนันที่มีความล้าหลัง ไม่ทันสมัย อาจต้องมีการทบทวนถึงการบังคับใช้ การปรับปรุงให้ทันยุคทันสมัย เนื่องจากสมัยก่อนเงินยังไม่เพื่อขนาดนี้ อัตราโทษปรับต่าง ๆ ไม่รุนแรง จึงควรพิจารณาแก้ไขเรื่องค่าปรับในมาตรา 12 มาตรา 13 และมาตรา 14 อีกทั้งการบังคับใช้กฎหมายของผู้ปฏิบัติไม่มีความเข้มข้น ไม่ครอบคลุม เฉพาะบางกลุ่มส่วนมากเป็นชาวบ้านผู้หาเช้ากินค่ำ ส่วนผู้มีอำนาจบาบริมนั้นกฎหมายการพนันไม่สามารถเอาผิดได้ ต้องยอมรับว่าแม้พระราชบัญญัติจะอนุญาตให้มีการเล่นการพนันบางประเภทที่ถูกกฎหมาย แต่ในมุมมองทางศาสนาด้วยสภาพของสังคมไทยยังมีอุปสรรคในด้านจริยธรรม ศีลธรรม ขนบประเพณีไทย ที่มีความเชื่อมโยงกับหลักความเชื่อด้านศาสนา เป็นการซ้ำเติมให้สังคมเผชิญปัญหาด้านลบและทำให้สังคมนั้นถอยหลังไปสู่ยุคของการทำในสิ่งที่ผิด โดยทำให้ชาวสะอาดโดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาให้ดี อีกทั้งอุปสรรคของคนในยุคปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ในอดีตเรายังมองว่าการพนันเป็นสิ่งที่เปื้อนด้านมืด เป็นกิจกรรมของกลุ่มคนที่ผิดกฎหมาย แต่ปัจจุบันทัศนคติของคนไทยเปลี่ยนไป โดยมองว่าการพนันสามารถทำให้ถูกและสร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับใครก็ตามที่อยากมีฐานะ เท่ากับว่านิสัยการเล่นการพนันของคนไทยยังอยู่และทัศนคติเปลี่ยนไป อีกทั้งทัศนคติของคนไทยมองว่าการพนันเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรม แม้ว่าในหลาย ๆ ประเทศเองแหล่งการพนันต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีเบื้องลึกที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่คู่กันไม่อาจแยกจากกันได้ ถึงแม้จะในประเทศในซีกโลกตะวันตกที่บอกว่าประเทศพัฒนาแล้ว มีระบบกฎหมายที่ทันสมัย ยังมีอุปสรรคในการบังคับใช้ และควบคุมรวมถึงมุมมองต่อการพนันที่แตกต่างกันออกไป

2. ผลกระทบเชิงลบ ที่รัฐและสังคมไทยพึงจะได้รับจากการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย ตัวที่บอกว่าการพนันผิดกฎหมายแต่ก็ยังมีคนจำนวนมากยังแอบเล่นการพนันในรูปแบบต่าง ๆ และมองว่าไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมมากเท่าไรนัก หรือเป็นความผิดต่อเนื่องตัวร่างกายอะไรมาก แต่ทั้งนี้การพนันที่เล่นจนทำให้คนหลงมกายนนำไปสู่อาชญากรรมก็มี ฉะนั้นการนำการพนันเข้าสู่ระบบจะเป็นการดีมากกว่าโดยสามารถกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การจัดเก็บภาษี การจำกัดอายุของผู้เล่น หรือพื้นที่เปิดให้เล่นการพนันอย่างเหมาะสม โดยในปัจจุบันคิดว่าควรมีกฎหมายที่ออกมาควบคุมและนำการพนันทุกรูปแบบเข้าสู่ระบบ เพราะเราไม่สามารถจำกัดให้คนเล่นน้อยลงได้ คิดว่าข้อเสียทางสังคมมีมากกว่าข้อดี ในมิติทางสังคมรอบข้างที่ผู้คนเจริญเติบโตขึ้นมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเล่นการพนัน สภาพะการรับรู้หรือการตระหนักรู้ของคนในสังคมอาจจะน้อยจนนำไปสู่การเดินเข้าวงจรของการพนัน ถึงแม้จะมองว่าหากการพนันถูกกฎหมายสามารถนำภาษีเข้ารัฐได้ เกิดการจ้างงานขึ้น แต่ต้องไม่ลืมหรือคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมจนนำไปสู่การก่ออาชญากรรม การเป็นคดีความต่าง ๆ โดยสภาพปัจจุบันกลุ่มคนรุ่นใหม่เล่นการพนันกันมากขึ้นเพื่อหวังความร่ำรวย การมีทรัพย์สินเงินทอง อาจเริ่มเล่นจากเล็กน้อยจนนำไปสู่การเล่นที่มากขึ้นจนนำไปสู่ผลกระทบทางสังคมและสถาบันครอบครัวในหลาย ๆ มิติได้

อาจจะมองว่าเป็นด้านเสียมากกว่าด้านดีที่มีอยู่ ถ้าหากเรารู้ข้อจำกัดของตัวเองในการเล่น เช่น หากรัฐทำให้การพนันในทุกรูปแบบถูกกฎหมาย กลุ่มคนที่เล่นต้องรู้ข้อจำกัดของตัวเองว่าสามารถเล่นได้แค่ไหน แค่นั้นที่จะไม่ทำ ความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น รัฐควรจัดการควบคุมและนำเข้าสู่ระบบอย่างครอบคลุม รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีเครือข่ายภาคประชาชน สมาคม ชมรม มูลนิธิต่าง ๆ คอยสนับสนุนให้ความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนักถึงประโยชน์และโทษ ข้อดีข้อเสียแก่คนในชุมชนนั้น ๆ การประสานงานกับผู้นำชุมชนทุกชุมชน การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยหลักสำคัญคือการสร้างการรับรู้ของคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ชุมชนต้องแข็งแกร่ง การสร้างการป้องกันหรือการใส่ใจคนในชุมชน การสร้างกิจกรรมกลุ่มให้ความรู้ จากประสบการณ์มีคนมาขอคำปรึกษา ปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการพนันหากเราตั้งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ให้คำปรึกษาในชุมชนสามารถแก้ปัญหาได้ อีกทั้งหากการพนันถูกกฎหมายจริงก็มองว่าเครือข่ายภาคประชาชนสามารถสนับสนุนกิจกรรมการเล่น โดยมีข้อจำกัดเพื่อการเล่นอย่างสร้างสรรค์เพื่อความสนุกเพียงเล็กน้อย ไม่สร้างปัญหาในวงกว้างจนส่งผลกระทบต่อสังคม และประเทศชาติ แต่ทั้งนี้รัฐต้องสนับสนุนอย่างจริงจังในทุกมิติ

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการพนันให้เหมาะสมในประเทศไทย หลักการบนพื้นฐานของการกำหนดนโยบายเพื่อประชาชนโดยส่วนใหญ่ บางนโยบายมุ่งเน้นไปที่การจัดการภายในโครงสร้างหรือการจัดการการออกกฎหมาย การบังคับใช้บทบา อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย รวมถึงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงและสามารถบูรณาการการทำงานกับผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ก่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังนี้ ข้อเสนอแนะได้ด้านการออกกฎหมาย เพราะการออกกฎหมายควรมีความชัดเจนทุกมิติหรือให้มีความทันสมัย ส่งผลให้การดำเนินการปราบปรามหรือป้องกันไม่มีประสิทธิภาพ โดยสามารถกำหนดนโยบายให้การพนันถูกกฎหมาย โดยมีเงื่อนไขจำกัดอย่างชัดเจน มีข้อจำกัดด้านนโยบายในส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่วงการพนัน เพราะเด็กขาดความยั้งคิดและมีความต้องการสูงเมื่อเข้าสู่วงการพนัน และเมื่อไม่มีเงินทอง ก็อาจจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้ นโยบายเป็นสิ่งที่สำคัญแต่สิ่งที่มีความสำคัญพอ ๆ กับนโยบายคือ ตัวบุคคล เพราะตัวบุคคลที่จะมาจัดการเรื่องนี้หรือมาใช้นโยบาย มาตรการต่าง ๆ คุณต้องเข้าใจการพนันอย่างแท้จริง ที่มาที่ไปของการพนันทุกรูปแบบ เมื่อมีความรู้ด้านการพนันทุกมิติเราสามารถเขียนนโยบายที่ครอบคลุมได้ เช่น การพนันบางอย่างคนยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นการพนันหรือไม่ คนบางคนขาดความรู้ นโยบายที่ออกมาจึงควรคำนึงถึงจุดนี้ ฉะนั้นตัวคนและการเข้าจะระบบเป็นสิ่งสำคัญในการออกนโยบายด้านการพนัน โดยผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ายากที่จะควบคุมการพนันได้แบบเบ็ดเสร็จ แต่ควรมีนโยบายที่สามารถจัดการได้ เช่น ระบบหรือเงื่อนไขการพนันที่รัฐควบคุม ด้านสังคม ด้านภาษี และควรออกนโยบายเพื่อกำกับดูแลเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น

นโยบายที่อยากจะเสนอแนะและอยากให้หลักต้นจนนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางที่ชัดเจน คือ หนึ่งอยากผลักดันการพนันให้เข้าสู่ระบบของกฎหมาย เพราะอาจจะก่อให้เกิดผลดีในหลายมิติอย่างมาก ในบริบทที่สังคมพอที่จะรับได้ ส่วนนโยบายข้อที่สองที่อยากจะผลักดันคือการให้ความรู้และป้องกันถึงผลกระทบหากการพนันถูกกฎหมายในกลุ่มผู้เล่นที่เป็นเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่

อภิปรายผล

1. ปัญหา อุปสรรค ของการพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 กับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ภายหลังจากนั้นมีการหยิบยกประเด็นปัญหาในเรื่องมิตการพนันในหลาย ๆ ด้านขึ้นมาหารือ รวมทั้งการพยายามแก้ปัญหาหลายครั้งจากหลายรัฐบาล แต่ก็ไม่เคยปรากฏการแก้ไขปัญหายอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมจนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่าพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ของประเทศไทยที่ถูกใช้มาแล้ว 88 ปี หรือมากกว่า 8 ทศวรรษ หากมีการเปรียบเทียบการออกกฎหมายเป็นระบบชุดคำสั่งของประเทศ ถ้ามีการออกแบบอย่างเหมาะสม ได้สัดส่วนกับประโยชน์ ในการแก้ปัญหาก็จะสามารถทำให้ปัญหาการพนันที่ส่งผลกระทบต่อในมิติของกฎหมาย รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายของผู้ปฏิบัติ โดยส่งผลกระทบโดยตรงต่อกฎหมายที่จะใช้บังคับกับประชาชนทุกคน

2. ปัญหาและอุปสรรคสภาพสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย จากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการพนัน สะท้อนให้เห็นว่าโดยหลักการแล้ว หลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย แสดงให้เห็นว่าการทำให้การพนันเป็นสิ่งถูกกฎหมาย คือการสร้างความชอบธรรมและส่งเสริมการเล่นพนันให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้มีการเล่นการพนันที่เพิ่มสูงขึ้นของกลุ่มคนทุกเพศทุกวัยในสังคมและสามารถเล่นพนันได้ง่ายขึ้น และผลกระทบทางลบของการพนันจะส่งผลบานปลายและกระทบกับมิติทางด้านสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอย่างมากในวงกว้าง เช่น การเป็นหนี้ ขาดงาน ขาดความรับผิดชอบ ภาวะครอบครัวแตกแยก และอาชญากรรมและที่สำคัญที่สุดคือสังคมไทยขาดประสบการณ์ ทำให้ขาดความเชื่อถือในการทำกับดูแล และนอกจากนี้ระบบการทำงานของตำรวจและนักการเมืองยังขาดความพร้อม ต่อย้าความเชื่อว่าการทำการพนันให้ถูกกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ไม่เป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม

3. ข้อดี ข้อด้อย ของการพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 กับบริบทของสังคมไทย ด้านเศรษฐกิจ และการจัดเก็บภาษี การเปิดให้มีการพนันถูกกฎหมายเป็นเรื่องที่สังคมไทยถกเถียงกันมานานถึงสิ่งที่รัฐ พึงได้รับและคง ยังไม่อาจได้ข้อสรุปในเร็ว ๆ นี้ แต่ในหลายประเทศ รัฐบาลรู้จักพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส อนุญาตให้การพนันเป็นสิ่งถูก กฎหมายได้โดยไม่ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ออกกฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวด แลสร้างรายได้จำนวนมหาศาลให้กับรัฐ

4. ผลกระทบเชิงลบ ที่รัฐและสังคมไทยพึงจะได้รับจากการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย จากการศึกษา ผลกระทบเชิงลบในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมผลกระทบทางสังคมนับเป็นประเด็นสำคัญที่มักถูกยกขึ้น เพื่อพิจารณาว่าสังคมนั้น ๆ ควรมีการยอมรับการพนันหรือไม่ ในระดับใด ดังนั้น จากการศึกษาเกี่ยวกับการพนันได้ ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์ พบว่า การพนันสร้างผลกระทบต่อองค์ประกอบ ของโครงสร้างของสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) กลุ่มทางสังคม (Social Group) (2) สถาบันสังคม (Social institutions) และ (3) สถานภาพและบทบาท (Status and Roles) โดยองค์ประกอบโครงสร้างของสังคมที่ ช่วยพยุงค้ำจุน หรือช่วยให้สังคมมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองมาน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของโครงสร้าง ทั้ง 3 ของสังคม กล่าวคือ การพนันถูกกฎหมายก่อให้เกิดมลพิษทางสังคม เป็นบ่อเกิดของปัญหาทางสังคมกระทบต่อ สังคมและวัฒนธรรมของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข ควรมีการดำเนินงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยแนวทาง ระยะสั้นนั้น ควรจัดกิจกรรมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและรณรงค์เรื่องภัยคุกคามจากการพนัน รวมถึงการเปิดเวที รับฟังการจัดการพนันให้เหมาะสมในประเทศไทย จากหลายสาขาวิชาชีพทุกภาคส่วน

1.2 ข้อเสนอแนะแนวทางระยะยาวนั้น ควรสร้างความตระหนักรู้ สร้างความเข้าใจต่อการพนันในมิติต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

1.3 ผลักดันประเด็นการรู้เท่าทันพนันออนไลน์เป็นวาระสำคัญเร่งด่วน

1.4 สร้าง และพัฒนาให้เกิดกลไกในกำกับของรัฐเพื่อบูรณาการร่วมมือในการดำเนินงาน

1.5 ตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาหาแนวทางการสร้างองค์ความรู้ การจัดการความรู้ และเผยแพร่ส่งเสริม บทบาท ระดมความร่วมมือ ป้องกันลดผลกระทบจากการพนัน

1.6 จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา บำบัดเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการพนัน รวมถึงสร้างเครือข่ายสนับสนุน ให้เกิดเครือข่ายเฝ้าระวังส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายด้านการพนัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในด้านความเสี่ยงการก่อให้เกิดอาชญากรรม ของผู้ที่เสียทรัพย์สินหรือได้รับผลกระทบ จากการเล่นการพนัน จนนำไปสู่การก่ออาชญากรรมในรูปแบบใดได้บ้าง

2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบในระดับภูมิภาคหรือระดับจังหวัด เพื่อให้ได้รูปแบบ (Model) และ สามารถกำหนดเป็นนโยบายสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านการพนัน

2.3 ควรทำการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการใช้เครื่องมือ ที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

2.4 ควรทำการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย หรือแตกต่างกันมากขึ้น เพื่อให้ตอบโจทย์ ปัญหาด้านการพนันได้อย่างครอบคลุมในทุกมิติ

เอกสารอ้างอิง

- ชาตบุษย์ ฮายุกต์. (2559). การบังคับใช้กฎหมายควบคุมการพนันออนไลน์: ศึกษากรณีเกมสั้งคมออนไลน์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). การพนันล้ำหน้าสู่ 5.0 เข้าง่ายกระตุ้นล้นถึๆ. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2566 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1923996>.
- นิศากร อุบลสุวรรณ. (2557). การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประหยัด พวงจำปา. (2537). ปัจจัยที่มีผลต่อการทำผิดซ้ำของผู้ถูกคุมความประพฤติ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพศาล ลิ้มสถิต, เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล และจุมพล แดงสกุล. (2556). มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาการพนันในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- วรารักษ์ สามโกเศศ. (2558). *Global Change 2*. กรุงเทพฯ: โอเพนเวิลด์ส.
- สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์.
- สุพิศาล ภักดีนถนถ. (2556). 4 Dimensions การบริหารงานสืบสวน: กองบังคับการปราบปราม. นนทบุรี: กรีนแอปเปิ้ลกราฟฟิคปรินตติ้ง.
- องอาจ ชัยเพชรโยธิน. (2541). การบังคับใช้กฎหมายการพนัน ศึกษากรณีทายผลการแข่งขันฟุตบอล. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

References

- Betting, G. (2015). *Global Gaming Report 2013* Global Betting & Gaming Consultants (GBGC). London: Global Betting & Gaming Consultants.
- McMillen, J., Marshall, D., Murphy, L., Lorenzen, S., & Waugh, B. (2004). *Help-seeking by Problem Gamblers, Friends and Families: A Focus on Gender and Cultural Groups*. Canberra: ACT Gambling and Racing Commission.
- Miller, N. E., & Dollard, J. (1941). *Social learning and imitation*. New Haven: Yale University.

คณะผู้เขียน

คิตติ์ก โต๊ะมาจ

นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (อาชญวิทยาและงานยุติธรรม)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
11/3 หมู่ 4 เขตหนองจอก กรุงเทพฯ 10530
e-mail: tohmangeesitdik@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกร ปุณญฤทธิ์

อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
e-mail: suppakorn.pon@mahidol.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยะจิตร

อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
e-mail: sunee.kan@mahidol.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร.วินันท์กานต์ รุจิภักดิ์

อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
e-mail: veenunkarn.ruj@mahidol.ac.th

อิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง
และขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์
Effects of Innovation on the Competitive Advantage of Small and Medium
Enterprises in Surin Province

ดลใจ พิพัฒน์พงษ์ อารยา อึ้งไพบูลย์กิจ* กิตติธรา อมรสิน อรุณี นามวงศ์ และนันท์ทยา สายไทย
คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

Doljai Phiphatphong, Araya Uengpaiboonkit*, Kittithara Amorsin, Arunee Namwong
and Nanthaya Saythai
Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Isan Surin Campus

Received: July 26, 2023

Revised: October 10, 2023

Accepted: October 12, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรแบบทราปจำนวนประชากร 1,521 ราย ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นแบบหลายขั้นตอน เริ่มจากการแบ่งกลุ่มตามอำเภอ การแบ่งกลุ่มประเภทของธุรกิจ แบ่งกลุ่มอย่างเป็นสัดส่วน และการสุ่มแบบอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด และนวัตกรรมองค์กรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และพบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด และนวัตกรรมองค์กรสามารถอธิบายตัวแปรความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ ร้อยละ 82.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

คำสำคัญ: นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด นวัตกรรมองค์กร ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

The purpose of this study was to examine the effects of innovation on the competitive advantage of small and medium enterprises in Surin province. Questionnaires were used for collecting data from small and medium enterprises (SMEs) in Surin province. The sample size was determined by employing the formula for the finite population of 1,521 SMEs and the sample consisted of 400

*อารยา อึ้งไพบูลย์กิจ (Corresponding Author)

e-mail: araya_eung@hotmail.com

SMEs. The multi-stage sampling started with dividing the district, followed by business segmentation, proportional grouping, and simple random sampling. The data were analyzed by using multiple correlation analysis and multiple regression analysis. Results showed that product innovation, process innovation, marketing innovation, and organization innovation had positive effect on overall competitive advantage. It also found that product innovation, process innovation, marketing innovation, and organization innovation can explain the competitive advantage variable 82.80 % at the statistical significance level of 0.05.

Keyword: Product Innovation, Process Innovation, Marketing Innovation, Organization Innovation, Competitive Advantage

บทนำ

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่มีความยืดหยุ่นสูง มีโครงสร้างการทำงานไม่ซับซ้อน สายการบังคับบัญชาสั้น จึงทำให้มีการตัดสินใจที่รวดเร็ว สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้คล่องตัวกว่าองค์กรที่มีขนาดใหญ่ แต่ยังคงพบปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ปัญหาด้านการแข่งขันธุรกิจขนาดย่อมจะมีความสามารถในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันยากกว่าองค์กรที่มีขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านการพัฒนาวัตกรรม ทั้งนี้ อาจเนื่องจากธุรกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มักจะผลิตสินค้าด้วยภูมิปัญญา หรือความรู้ความชำนาญที่ตนมีมากกว่าการพัฒนาด้วยนวัตกรรม เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเงินทุนจึงทำให้ไม่สามารถที่จะแข่งขันกับธุรกิจขนาดใหญ่ในด้านการพัฒนาวัตกรรมได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าธุรกิจขนาดย่อมจะไม่มีการพัฒนาวัตกรรมเลย ส่วนใหญ่มีการพัฒนาวัตกรรมแบบเริ่มต้นไปทีละเล็กทีละน้อย พัฒนานวัตกรรมบางส่วนบางชิ้นบางตอน จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการพัฒนาวัตกรรมทีละเล็กทีละน้อยเหล่านี้จะช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับ SMEs ได้จริง หรือไม่ มากน้อยเพียงใดจากเหตุผลดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการพิสูจน์ว่านวัตกรรมมีอิทธิพล หรือส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

กระบวนการสร้างนวัตกรรมของ SMEs คือ ระบบ หรือกระบวนการในการจัดการสำหรับการสร้างนวัตกรรมภายในองค์กรเพื่อพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ หรือการยกระดับความสามารถในการผลิต การจัดการต้นทุนต่ำ การตอบสนองความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ SMEs ในมิติต่าง ๆ เช่น มิติด้านเป้าหมายของนวัตกรรม มิติด้านการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรม และมิติด้านการส่งผลกระทบต่อการทำงาน (กฤตภักดิ์ ไม้เรียง, 2563) มิติต่าง ๆ เหล่านี้มีความครอบคลุมการพัฒนานวัตกรรมของ SMEs และผลของการพัฒนานวัตกรรมที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในประเทศไทยมีการกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีจำนวน SMEs มากที่สุดในประเทศไทย เมื่อแยกจำนวนวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมตามขนาดของวิสาหกิจ พบว่า วิสาหกิจขนาดย่อม (Micro) รองลงมา คือ วิสาหกิจขนาดย่อม (SE) และวิสาหกิจขนาดกลาง (ME) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายละเอียดลักษณะการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจขนาดย่อม พบว่าส่วนใหญ่เป็นธุรกิจประเภทส่วนบุคคล และอื่น ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจในภาคการค้าจังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดย่อม (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) และจังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวต่ำเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ ดังนั้น จังหวัดสุรินทร์จึงเป็นจังหวัดหนึ่งสมควรได้รับการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมธุรกิจให้สามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นในตลาดได้ และเป็นตัวแทนที่ดีตัวแทนหนึ่งในการทดสอบอิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรม ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

ความหมายของนวัตกรรม จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบนักวิชาการและนักวิจัยให้ความหมายของ คำว่านวัตกรรมไว้ ดังนี้ Weerawardena & Mavondo (2011) กล่าวว่า นวัตกรรม หมายถึง นวัตกรรม คือ องค์ประกอบสำคัญในองค์กรในการสร้างมูลค่า และความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนในการเปลี่ยนแปลง ทุกวันนี้ และสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวนนวัตกรรม จึงหมายถึง ความคิดที่โดดเด่น กระบวนการ และการผลิต ผลิตภัณฑ์ใหม่นวัตกรรมมีความสำคัญต่อองค์กรที่จะนำมา ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนในสภาพแวดล้อม เชิงพลวัตของตลาด (Lees & Leesh, 2016) นวัตกรรมเป็นแนวความคิดในการสร้าง และการใช้ความคิดใหม่ ในบทบาทของบุคคลในทีม (Lees & Leesh, 2016) นวัตกรรม คือ การประยุกต์ใช้แนวคิด หรือพฤติกรรมที่เป็น นวัตกรรม นวัตกรรมองค์กร หมายถึง การสร้างผลิตภัณฑ์ และบริการที่ใช้งานได้ และเป็นประโยชน์ต่อองค์กร นวัตกรรมองค์กร คือ ความเต็มใจขององค์กรในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบริการที่ทันสมัย และมีการจัดหาตลาด สู่ความสำเร็จ (Gumusluoglu & Ilsev, 2009) ความสำคัญของนวัตกรรม คือ การค้นพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับนวัตกรรม และการสร้างมูลค่าหลักฐานที่ทำให้เชื่อว่าพฤติกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมของระดับ บุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร (Timothy et al., 2016) ความเข้าใจของการจัดการนวัตกรรมจะเป็นเส้นทาง สู่ความสำเร็จของความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งหากองค์กรใดมีความกลัวต่อความเสี่ยงที่จะสร้างนวัตกรรมจะทำให้ องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง (Covin & Slevin, 1989 สอดคล้องกับ ธนกร แก้วมณี และจิรพล จิยะจันทร์ (2561) กล่าวถึงความสำคัญของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นวัตกรรมเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาผสมรวมกันให้กลายเป็นสิ่งใหม่ เช่น การนำเสนอสินค้าที่มีคุณภาพใหม่ การใช้วิธีการผลิตแบบใหม่ การเปิดตลาดใหม่ การค้นหาแหล่งซื้อวัตถุดิบใหม่ หรือการค้นหาวัตถุดิบชนิดใหม่ และ การก่อตั้งกิจการใหม่ เป็นต้น ดังนั้น จากความหมายของนวัตกรรมที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่านวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่เกิดจากการใช้ความรู้ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัย และใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดี มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ประกอบไปด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) หมายถึง ความแปลกใหม่ หรือหมายถึง ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ออกสู่ตลาดอย่างทันทั่วทั้งที่ อาจเป็นสินค้าใหม่ หรือบริการใหม่ หรือเป็น การพัฒนาสินค้า หรือบริการที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิม นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) หมายถึง การแนะนำวิธีการผลิตใหม่ เทคโนโลยีใหม่ ๆ การดำเนินการตามวิธีการผลิตใหม่ การดำเนินการตามขั้นตอนใหม่ที่ดีขึ้น หรือองค์ประกอบใหม่ในการดำเนินงานขององค์กร นวัตกรรมการตลาด (Market Innovation) หมายถึง วิธีการใหม่ที่มี การเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ การวางตำแหน่ง การส่งเสริมการขาย หรือการกำหนดราคา และนวัตกรรมองค์กร (Organization Innovation) หมายถึง การแนะนำวิธีการใหม่ขององค์กร อาจจะเป็นแนวทางการดำเนินธุรกิจขององค์กร ในธุรกิจ ในสถานที่ทำงาน หรือในความสัมพันธ์ภายนอก ซึ่งวิธีการนี้ไม่เคยถูกนำมาใช้ในองค์กรก่อนหน้านี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน

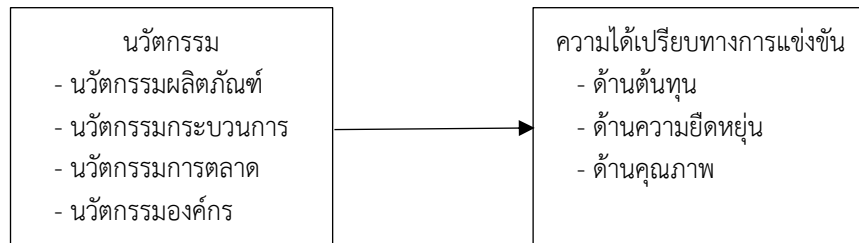
ความได้เปรียบทางการแข่งขัน เป็นผลมาจากทรัพยากรที่หายากมีคุณค่า และไม่เหมือนใคร มีความสัมพันธ์กับลูกค้าซึ่งจะทำให้องค์กรมีสถานะการแข่งขันที่ยั่งยืน Kay (1993) เห็นว่าความได้เปรียบในการแข่งขันเป็นอะไรที่มากกว่าข้อดีที่องค์กรมีอยู่ในท้องตลาด และส่งผลให้ผลการดำเนินงานดีกว่าเดิม Ma (2000) กล่าวว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันกับความเหนือกว่าตำแหน่งที่เปรียบเทียบกับในตลาดที่ทำให้องค์กรสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ดีกว่า โดยการใช้กลยุทธ์ที่ยากต่อการลอกเลียนแบบ ความได้เปรียบทางการแข่งขันยังเป็นผลมาจากรูปแบบของทรัพยากรอันมีค่าหายากไม่สามารถทดแทนได้ และไม่มีประโยชน์ ซึ่งเป็นผลมาจากการรวมทรัพยากร และความสามารถที่ไม่ซ้ำกัน Dickson (1992) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ และกลยุทธ์ทางการตลาดเป็นแหล่งสำคัญในการสร้าง และรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขัน การบรรลุข้อได้เปรียบที่หายากแต่ต้องใช้มากกว่าการแสวงหาข้อมูลจากลูกค้า และคู่แข่ง และตอบสนองต่อความต้องการของตลาดอย่างรวดเร็วมากกว่าคู่แข่ง นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความสามารถของ SMEs ในการกำหนดประเภทของข้อมูลที่ต้องใช้ได้รับ และตีความได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อวางแผนกลยุทธ์ และเพื่อสร้างตำแหน่งทางการตลาดที่มีการแข่งขันในอนาคต (Day, 1994) ในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันองค์กรจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้า และการกระทำของคู่แข่งเป็นสิ่งล้ำค่าแต่ SMEs ที่มุ่งเน้นตลาดที่ต้องการกระบวนการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ เพื่อแปลงข้อมูลเป็นความรู้ที่สามารถเผยแพร่ และรวมเข้ากับผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ โดยเฉพาะเงื่อนไขที่เหมาะสมกับ SMEs ในการสร้างมูลค่าโดยรวมมากกว่าคู่แข่งเท่านั้น เมื่อธุรกิจกำลังเผชิญกับความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ทำให้องค์กรมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ประเด็นต่าง ๆ เช่น การขยายตัวของการแข่งขัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร และความพยายามทางด้านเศรษฐกิจที่จะเป็นผู้บุกเบิกทำให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การอยู่รอด และการเจริญรุ่งเรืองในสภาพแวดล้อมดังกล่าว องค์กรจำเป็นต้องใช้คุณลักษณะขององค์กรชั้นนำ และมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจ จึงต้องกระตุ้นให้พนักงานของตนเองเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง และเป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้บรรลุกลยุทธ์ที่วางไว้ ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขัน ประกอบด้วย 1) ด้านต้นทุน 2) ด้านความยืดหยุ่น และ 3) ด้านคุณภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับบทบาทของนวัตกรรมกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า ผลการศึกษาถึงบทบาทของนวัตกรรมกับความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nouri et al., (2016) โดยมีผลการวิจัยที่สอดคล้อง และสนับสนุนว่านวัตกรรมส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน เช่น งานวิจัยของ Kach et al., (2015) ที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของความรู้พนักงานที่แตกต่างกันในกลยุทธ์นวัตกรรม และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ผลการศึกษา พบว่า ความสนใจในเรื่องแรงงานที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมของบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ยังมีความรู้ประเภทต่าง ๆ สำหรับการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น จะพบว่า นวัตกรรมมีบทบาทสำคัญที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Arenhardt et al., (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ อิทธิพลของนวัตกรรมในการใช้ประโยชน์ในการดึงดูดความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ในบราซิล ผลการศึกษา พบว่า ระดับการนำนวัตกรรมมาใช้ในบริษัทที่เข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์สูง และความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมกระบวนการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสำคัญแต่อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ และ Teodorescu et al., (2015) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมแหล่งที่มาความได้เปรียบทางการแข่งขันในห่วงโซ่มูลค่าของวิสาหกิจการท่องเที่ยว ผลการศึกษา พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเป็นแหล่งที่มาของความได้เปรียบทางการแข่งขัน เช่นเดียวกับ Rua et al., (2023) ศึกษาการเชื่อมโยงนวัตกรรมแบบเปิดและความได้เปรียบทางการแข่งขัน: บทบาทของการบริหารความเสี่ยงขององค์กร และกลยุทธ์องค์กร ผลการศึกษา

ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมแบบเปิดกับการบริหารความเสี่ยงขององค์กร กลยุทธ์องค์กร และความได้เปรียบทางการแข่งขัน Posen et al., (2023) ศึกษาการจำลองแนวคิดใหม่: ผลกระทบต่อความสามารถแบบไดนามิก นวัตกรรม และความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า องค์กรควรให้ความสำคัญกับความสามารถ และนวัตกรรมที่ไม่หยุดนิ่งอันจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมและความได้เปรียบทางการแข่งขันจากการศึกษาของนักวิจัยต่าง ๆ เช่น Wongsansukcharoen & Thaweepaiboonwong (2023), Migdadi (2022), Knudsen et al., (2021), Migdadi (2021), Hwang et al., (2020), Adebajo et al., (2018), Amarakoon et al., (2018), Hsieh & Chou (2018)

จากการทบทวนวรรณกรรมนำไปสู่กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด และนวัตกรรมองค์กรมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,521 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2563) ทำการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นของ Taro Yamane (1967) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เนื่องจากประชากรกระจายตัวอยู่ในทุกพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ และแต่ละพื้นที่มีหลากหลายประเภทธุรกิจรวมกันอยู่ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ดีผู้วิจัยจึงเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากการแบ่งกลุ่ม SMEs ออกเป็น 17 อำเภอ แล้วทำการแบ่งกลุ่มตามประเภทของธุรกิจ และทำการแบ่งแบบสัดส่วนแล้วดำเนินการเลือกสุ่มอย่างง่าย การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยัง SMEs จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และได้รับการตอบกลับมาทั้งจำนวน โดยเป็นแบบสอบถามที่ถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ จึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรม และส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยส่วนที่ 1 เป็นคำตอบแบบให้เลือกตอบ (Check List) ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 เป็นคำตอบแบบเลือกตอบ 5 ระดับ (Rating Scale) คือ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับมาก 3 หมายถึง ระดับปานกลาง 2 หมายถึง ระดับน้อย และ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยทำการทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งสอดคล้องกับ สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุจิตตานนท์ (2554) ที่นำเสนอว่า ค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.6 นั้น เป็นระดับความเที่ยงตรงที่ยอมรับได้ และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.874 ซึ่งสอดคล้องกับ สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุจิตตานนท์ (2554) ที่ให้แนวคิดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.7

3. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ซึ่งเป็นสถิติที่มีความเหมาะสมในการศึกษาอิทธิพลของตัวแปร และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ และผลกระทบของนวัตกรรมที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งเขียนสมการได้ ดังนี้

สมการ	CA	=	$\beta_0 + \beta_1PI + \beta_2CI + \beta_3MI + \beta_4OI + \epsilon$
CA	แทน		คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม
PI	แทน		คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรม ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์
CI	แทน		คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรม ด้านนวัตกรรมกระบวนการ
MI	แทน		คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรม ด้านนวัตกรรมการตลาด
OI	แทน		คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรม ด้านนวัตกรรมองค์กร

ผลการศึกษา

จากการศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษา พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนวัตกรรม

นวัตกรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับ
นวัตกรรมผลิตภัณฑ์	3.97	0.46	มาก	2
นวัตกรรมกระบวนการ	3.96	0.56	มาก	3
นวัตกรรมการตลาด	3.98	0.51	มาก	1
นวัตกรรมองค์กร	3.80	0.57	มาก	4
รวม	3.93	0.41	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนวัตกรรม พบว่า วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมมีระดับนวัตกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ =3.93, S.D.=0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมมีนวัตกรรมด้านการตลาดมากที่สุด อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ =3.98, S.D.=0.51) รองลงมา คือ ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ =3.97, S.D.=0.46) ด้านนวัตกรรมกระบวนการ อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ =3.96, S.D.=0.56) และด้านนวัตกรรมองค์กรอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ =3.80, S.D.=0.57) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ความได้เปรียบทางการแข่งขัน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับ
ด้านต้นทุน	2.98	0.88	ปานกลาง	3
ด้านความยืดหยุ่น	3.36	0.71	ปานกลาง	2
ด้านคุณภาพ	3.67	0.71	มาก	1
รวม	3.31	0.61	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมมีระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันในภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ($\bar{X}$ =3.31,

S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านคุณภาพมากที่สุด อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.71) รองลงมา คือ ด้านความยืดหยุ่น อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ($\bar{X}$ = 3.36, S.D. = 0.71) และด้านต้นทุน อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ($\bar{X}$ = 2.98, S.D. = 0.88) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของนวัตกรรมกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ตัวแปร	CA	PI	CI	MI	OI
$\bar{X}$	3.32	3.97	3.96	3.98	3.80
S.D.	0.61	0.46	0.56	0.51	0.57
CA	-	0.398*	0.269*	0.324*	0.491*
PI		-	0.452*	0.559*	0.398*
CI			-	0.562*	0.448*
MI				-	0.491*
OI					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า ค่าความสัมพันธ์ของแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันไม่มากนัก ดังนั้น จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity ดังนั้น ตัวแปรทั้งหมดจึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Black, 2006)

ตารางที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยนวัตกรรมกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน

นวัตกรรม	ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA)			t	p-value
	สัมประสิทธิ์การ	ความคลาดเคลื่อน	เบต้า		
	ถดถอย	มาตรฐาน			
ค่าคงที่ (a)	0.459	0.128		3.591	.000*
นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (PI)	0.357	0.049	0.268	7.247	.000*
นวัตกรรมกระบวนการ (CI)	0.270	0.053	0.023	5.519	.000*
นวัตกรรมการตลาด (MI)	0.459	0.044	0.427	10.445	.000*
นวัตกรรมองค์กร (OI)	0.105	0.117	0.070	2.894	.000*
F = 162.778, P < 0.000, Adj R ² = 0.828, R ² = 0.829, R = 0.910					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้แก่ ตัวแปรนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด และนวัตกรรมองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) ซึ่งตัวแปรทั้งสี่สามารถอธิบายความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 82.80 (R² = 0.828) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ดังต่อไปนี้

$$\text{ความได้เปรียบทางการแข่งขัน} = 0.459 + 0.357 (\text{นวัตกรรมผลิตภัณฑ์}) + 0.270 (\text{นวัตกรรมกระบวนการ}) + 0.459 (\text{นวัตกรรมการตลาด}) + 0.105 (\text{นวัตกรรมองค์กร})$$

อภิปรายผล

นวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งนี้เนื่องมาจากนวัตกรรมจึงเป็นวิธีการ กระบวนการ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่องค์กรพัฒนาขึ้นมาใช้ในองค์กร และการตลาดองค์ประกอบของนวัตกรรมทั้งสี่ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กรได้ (Yasin et al., 2014) สอดคล้องกับ De Lara & Guimaraes (2014) ที่กล่าวว่า อิทธิพลของความได้เปรียบทางการแข่งขันมาจากแรงผลักดันของนวัตกรรม เช่นเดียวกับ Kamboj & Rahman (2014) ที่กล่าวว่า นวัตกรรมมีผลกระทบทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และนวัตกรรมที่เป็นเทคโนโลยี และไม่ใช้เทคโนโลยีนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน การดำเนินงานของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้จากการนำ นวัตกรรมมาใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงความสามารถของ องค์กรที่จะคิดค้นสิ่งใหม่ไม่เพียงแต่ช่วยให้องค์กรสามารถอยู่รอดได้ แต่ยังมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาองค์กร (Yasin et al., 2014) ให้องค์กรเจริญเติบโต โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็ก (Raymond & St-Pierre, 2010) ธุรกิจขนาดกลาง และ ขนาดเล็กจำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้บรรลุความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Aini et al., 2013) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญจน์กาส ยิงชล (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์ ในระดับ SMEs งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงนวัตกรรมที่เกิดขึ้นภายในอุตสาหกรรมยานยนต์มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการ SMEs ในกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในวิสาหกิจขนาดย่อม ส่วนใหญ่เกิดจากการลองผิดลองถูกใช้ประสบการณ์ในอดีต และปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้บางครั้งเกิดเป็นนวัตกรรมที่ช่วยในการดำเนินธุรกิจ โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น การลดราคาสินค้าทำให้เกิดการใช้กลยุทธ์ ต้นทุนต่ำ หรือความต้องการที่จะผลิตสินค้าให้ได้ตามความต้องการของลูกค้าเกิดเป็นการร่วมมือกันสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้วยกันกับลูกค้า เป็นต้น เมื่อธุรกิจมีการเติบโต หรือเข้าสู่การเป็นวิสาหกิจขนาดกลาง ผู้ประกอบการจะเริ่มมีแนวคิด ทางการบริหารมากขึ้น และเริ่มใช้เครื่องมือ หรือนวัตกรรม เพื่อช่วยยกระดับมาตรฐาน และความสามารถในการแข่งขัน ให้สูงขึ้นตามไปด้วย เช่น การใช้ระบบปฏิบัติการเพื่อช่วยวิเคราะห์ข้อมูล และช่วยตัดสินใจในกระบวนการผลิต และ ขายสินค้า การใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วยโฆษณาสินค้า และการวางระบบโลจิสติกส์ เพื่อให้กระบวนการทำงานในทุก ขั้นตอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และงานวิจัยของ เพ็ญสุข เกตุมณี และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ความได้เปรียบ ในการแข่งขันของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุค Thailand 4.0 นำเสนอแนวทางการพัฒนาธุรกิจ วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมควรเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ภายในองค์กร และความสามารถทางนวัตกรรม โดยควรมีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของบุคลากรให้มีความต่อเนื่อง จนบุคลากรมีองค์ความรู้พัฒนาทักษะส่วนบุคคล ได้ดีขึ้นจนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานในประจำวันที่ตนเอง รับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้ จะส่งผลต่อการสร้างความแตกต่าง การทำให้ต้นทุนต่ำ เพื่อให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการ แข่งขัน และอารยา อิงไพลย์กิจ และคณะ (2562) ศึกษาอิทธิพลของทุนทางปัญญาในการสร้างนวัตกรรม เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมภาคการผลิตในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า ทุนทางปัญญาที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรม และนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความได้เปรียบ ทางการแข่งขัน และ Posen et al., (2023) ศึกษาการจำลองแนวคิดใหม่: ผลกระทบต่อ นวัตกรรม และความได้เปรียบ ทางการแข่งขัน พบว่า องค์กรควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมที่ไม่หยุดนิ่งอันจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการ แข่งขันของธุรกิจ

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากธุรกิจมีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงการดำเนินงาน พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างจากเดิม เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้า โดยการใช้ ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สามารถสะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ ๆ ขององค์กรไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ และคุณสมบัติ

ในการใช้งาน วิธีการใช้งาน หรือการยืดอายุการใช้งาน หรือการยืดอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์ ซึ่งช่วยให้ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัทธ์ธีรา สมทรง (2564) ที่ศึกษาบทบาทของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของ SMEs ผลการศึกษา พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีผลกระทบตอความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohd (2012) ศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ SMEs พบว่า นวัตกรรมมีส่วนในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

นวัตกรรมกระบวนการมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากธุรกิจ SMEs มีการพัฒนา และปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการใช้วัตถุดิบ ระยะเวลาในการผลิตอัตราการสูญเสีย หรือการปล่อยของเสียจากการผลิตจึงทำให้ธุรกิจ SMEs มีความได้เปรียบทางการแข่งขันมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ เสาร์พูล และธมยันตี ประยูรพันธ์ (2566) ที่ศึกษาพบว่า นวัตกรรมกระบวนการส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดชายแดนใต้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อารยา อังไพบูลย์กิจ และคณะ (2562) ที่ศึกษา พบว่า การสร้างนวัตกรรมกระบวนการส่งผลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมภาคการผลิตในกลุ่มนครชัยบุรินทร์

นวัตกรรมการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งนี้เนื่องมาจากธุรกิจ SMEs ให้ความสำคัญกับลูกค้าเป็นหลัก ด้วยการนำเสนอนวัตกรรมการตลาดที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ ในตลาดที่ไม่เคยมีคู่แข่งมาก่อน ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนงานขาย และการตัดสินใจของลูกค้าซึ่งทำให้สินค้า และบริการได้รับความสนใจจากลูกค้ามากขึ้น เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ การออกแบบการจัดวางสินค้าใหม่ การจัดโปรโมชั่นสินค้า รวมไปถึงการใช้กลยุทธ์การกำหนดราคาเข้าร่วมด้วย เพื่อเพิ่มการขาย การตลาด และการเปิดตลาดใหม่ที่ทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Quaye & Mensah (2018) ที่ศึกษาพบความสำคัญของนวัตกรรมการตลาดที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และ Distanont & Khongmalai (2018) ที่ศึกษา พบว่า การพัฒนานวัตกรรมการตลาดเป็นเครื่องมือกลยุทธ์ในการแข่งขันที่สำคัญสำหรับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจ และ จันทิมา พรหมเกษ และคณะ (2562) พบว่า นวัตกรรมการตลาดเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

นวัตกรรมองค์กรมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งนี้เนื่องมาจากธุรกิจ SMEs มีการพัฒนาบุคลากรภายในองค์กรในการกระตุ้นกิจกรรมข้ามสายงาน และการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม เพื่อสร้างนวัตกรรมในองค์กรอันจะส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตายุ รมเย็น (2564) ที่ศึกษาความสามารถทางนวัตกรรม และความสามารถทางการตลาดที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่จังหวัดสงขลาผลการศึกษา พบว่า ความสามารถด้านนวัตกรรมองค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานของกิจการ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของจุฑาภรณ์ เสาร์พูล และธมยันตี ประยูรพันธ์ (2566) ที่ศึกษา พบว่า นวัตกรรมองค์กรส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดชายแดนใต้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ตัวแปรนวัตกรรม ประกอบด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด และ นวัตกรรมองค์กร มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจ SMEs หากต้องการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมทั้ง 4 อย่าง ได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด และนวัตกรรมองค์กร โดยเฉพาะนวัตกรรมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของ SMEs มากที่สุด โดย SMEs ควรมีการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ของสินค้า

ชนิดเดิมเพิ่มขึ้น หรือควรมีการหาตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ อาจจะต้องมีการส่งเสริมการขายในรูปแบบที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นให้มีความน่าสนใจและสามารถสร้างยอดขายได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอื่นอีก เช่น คุณภาพของการบริการ ความพึงพอใจของลูกค้า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตภัก ไม้เรียง. (2563). รูปแบบนวัตกรรมบริหารธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 5(2), 255-268.
- กัญจน์กาจ ยิ่งชล. (2559). **นวัตกรรมของอุตสาหกรรมยานยนต์ในระดับ SMEs**. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฬารณีย์ เสาร์พูล และธมนันตี ประยูรพันธ์. (2566). นวัตกรรมการจัดการทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในจังหวัดชายแดนใต้. **วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ**, 3(2), 105-124.
- จันทิมา พรหมเกษ จักเรศ เมตตะธำรง และวรรณิดา สารีคำ. (2562). ผลกระทบของศักยภาพผู้ประกอบการสมัยใหม่และนวัตกรรมการตลาดที่มีผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. **วารสารเทคโนโลยีสุรนารี**, 3(2), 79-96.
- ธนกร แก้วมณี และจิรพล จิยะจันทร์. (2561). บทบาทของนวัตกรรมต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประเภทเฟอร์นิเจอร์และสินค้าตกแต่งบ้าน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.**, 6 (2), 606-618.
- พัทธธีรา สมทรง. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และพันธมิตรทางธุรกิจที่มีผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคเหนือตอนบน. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี**, 15(2), 91-102.
- เพ็ญสุข เกตุมณี วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล สิริลักษณ์ ทองพูน และกนกแก้ว จันทรังทอง. (2561). ความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุค Thailand 4.0. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 37(4), 243-256.
- ศตายุ รมย์เย็น. (2564). **ความสามารถทางนวัตกรรมและความสามารถในการตลาดที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุทธิ ขัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). **แบบแผนการวิจัยและสถิติ**. กรุงเทพฯ: บจ.ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566). **รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2565**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). **รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2562**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- อารยา อิงไพบูลย์กิจ วิชิต อุ๋อ่อน และกัลยารัตน์ ชีระธนชัยกุล. (2562). แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในธุรกิจการขนส่งของไทย. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.**, 6(3), 1145-1158.

References

- Aini, E. K., Long Shen, D. C., Musadieq, M. A., & Hanayani, S. R. (2013). The Role of Innovation Capability on Business Performance at Small Medium Enterprises. **Journal Profit**, 7(1), 101-110.
- Adebanjo, D., Teh, P. L., & Ahmed, P. K. (2018). The Impact of Supply Chain Relationships and Integration on Innovative Capabilities and Manufacturing Performance: The Perspective of Rapidly Developing Countries. **International Journal of Production Research**, 56(4), 1708–1721.
- Amarakoon, U., Weerawardena, J., & Verreynne, M. L. (2018). Learning Capabilities, Human Resource Management Innovation and Competitive Advantage. **International Journal of Human Resource Management**, 29(10), 1736–1766.
- Arenhardt, D. L., Battistella, L. F. & Grohmann, M. Z. (2016). The Influence of the Green Innovation in the Search of Competitive Advantage of Enterprises of the Electrical and Electronic Brazilian Sectors. **International Journal of Innovation Management**, 20(1), 1-21. Retrieved on April 21, 2020 from <https://doi.org/10.1142/S1363919616500043>.
- Black, K. (2006). **Business Statistics for Contemporary Decision Making** (4th Ed.). USA: John Wiley & Son.
- Covin, J. G., & Slevin, D. P. (1989). Strategic Management of Small Firms in Hostile and Benign environments. **Strategic Management Journal**, 10(1), 75-87.
- De Lara, F. F., & Neves Guimaraes, M. R. (2014). Competitive Priorities and Innovation in SMEs: A Brazil Multi-Case Study. **Journal of Technology Management & Innovation**, 9(3), 51-64.
- Day, G. S. (1994). The Capabilities of Market-Driven Organizations. **Journal of Marketing**, 58(4), 37–52.
- Dickson, P. R. (1992). Toward a General Theory of Competitive Rationality. **Journal of Marketing**, 56(1), 69–83.
- Distanont, A., & Khongmalai, O. (2018). The Role of Innovation in Creating a Competitive Advantage. Kasetsart. **Journal of Social Sciences**, 41(1), 15-21.
- Gumusluoglu, L., & Ilsev, A. (2009). Transformational Leadership, Creativity, and Organizational Innovation. **Journal of Business Research**, 4(62), 461-473.
- Hsieh, Y. H., & Chou, Y. H. (2018). Modeling the Impact of Service Innovation for Small and Medium Enterprises: A System Dynamics Approach. *Simulation Modelling Practice and Theory*, 82 (March 2018), 84–102.
- Hwang, W. S., Choi, H., & Shin, J. (2020). A Mediating Role of Innovation Capability Between Entrepreneurial Competencies and Competitive Advantage. *Technology Analysis and Strategic Management*, 32(1), 1–14.
- Kach, A., Azadegan, A., & Wagner, S. M. (2015). The Influence of Different Knowledge Workers on Innovation Strategy and Product Development Performance in Small and Medium- Size Enterprise. **International Journal of Production Research**, 53(8), 2489-2505.
- Kamboj, S., & Rahman, Z. (2014). **Marketing Capability, Innovative Capability and Sustainable Competitive Advantage: A Conceptual Framework**. Research and Sustainable Business, Department of Management Studies Indian Institute of Technology.
- Kay, T. (1993). Neuropsychological Treatment of Mild Traumatic Brain Injury. **The Journal of Head Trauma Rehabilitation**, 8(3), 74–85. Retrieved on April 21, 2020 from <https://doi.org/10.1097/00001199-199309000-00009>.

- Knudsen, E. S., Lien, L. B., Timmermans, B., Belik, I. & Pandey, S. (2021). Stability in Turbulent Times? the Effect of Digitalization on the Sustainability of Competitive Advantage. **Journal of Business Research**, **128** (May 2021), 360–369.
- Lees, N., & Leesh, I. (2016). Competitive Advantage through Responsible Innovation in the New Zealand Sheep Dairy Industry. **International Food and Agribusiness Management**, **19**(4), 1-20.
- Ma, H. (2000). Competitive Advantage and Firm Performance. **Competitive Review**, **10**(2), 15-32.
- Migdadi, M. M. (2021). Knowledge Management, Customer Relationship Management and Innovation Capabilities. **Journal of Business and Industrial Marketing**, **36**(1), 111–124.
- Migdadi, M. M. (2022). Knowledge Management Processes, Innovation Capability and Organizational Performance. **International Journal of Productivity and Performance Management**, **71**(1), 182–210.
- Mohd, R. M. (2012). Competitive Strategy of Malaysian Small and Medium Enterprises: An Exploratory Investigation. **American International Journal of Contemporary Research**, **2**(1), 285-2983.
- Nouri, B. A., Mousavi, M. M., & Soltani, M. (2016). Effect of Transformational Leadership and Knowledge Management Processes on Organizational Innovation in Ardabil University of Medical Sciences. **International Journal of Management, Accounting and Economics**, **3**(11), 672-698.
- Posen, H. E., Ross, J. M., Wu, B., Benigni, S., & Cao, Z. (2023). Reconceptualizing Imitation: Implications for Dynamic Capabilities, Innovation, and Competitive Advantage. **Academy of Management Annals**, **17**(1), 74-112.
- Quaye, D., & Mensah, I. (2018). Marketing Innovation and Sustainable Competitive Advantage of Manufacturing SMEs in Ghana. **Management Decision**, 1-21. Retrieved on September 15, 2023 from <https://doi.org/10.1108/MD-08-2017-0784>.
- Raymond, L., & St-Pierre, J. (2010). R & D as a Determinant of Innovation in Manufacturing SMEs: An Attempt at Empirical Clarification. **Technovation**, **30**(1), 48-56.
- Rua, O. L., Neto, F. M., & Oliva, M. A. (2023). Linking Open Innovation and Competitive Advantage: The Roles of Corporate Risk Management and Organisational Strategy. **Baltic Journal of Management**, **18**(1), 104-121.
- Yamane, T. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis** (2nd Ed.). New York: Harper and Row.
- Teodorescu, N., Stancioiu, A. F., Ravar, A. S., & Botos, A. (2015). Creativity and Innovation-Sources of Competitive Advantage in the Value Chain of Tourism Enterprises. **Theoretical and Applied Economics**, **22**(1), 35-48.
- Timothy, D., Onesimo, M., & Riyad, I. (2016). Quantifying Aboveground Biomass in African Environments: A Review of the Trade-Offs Between Sensor Estimation Accuracy and Costs. **Tropical Ecology**, **57**(3), 393-405.
- Weerawardena, J., & Mavondo, F. T. (2011). Capabilities, Innovation and Competitive Advantage. **Industrial Marketing Management**, **40** (2011), 1220-1223.
- Wongsansukcharoen, J., & Thaweepailoonwong, J. (2023). Effect of Innovations in Human Resource Practices, Innovation Capabilities, and Competitive Advantage on Small and Medium Enterprises' Performance in Thailand. **European Research on Management and Business Economics**, **29**(1), 1-13.

Yasin, G., Nawab, S., Bhatti, K., & Nazir, T. (2014). Relationship of Intellectual Stimulation, Innovations and SMEs Performance: Transformational Leadership a Source of Competitive Advantage in SMEs. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 19(1), 74-81.

คณะผู้เขียน

อาจารย์ดลใจ พิพัฒน์พงษ์

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
145 หมู่ 15 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
e-mail: doljai.le@rmuti.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารยา อิงไพบุลย์กิจ

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
145 หมู่ 15 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
e-mail: araya.ue@rmuti.ac.th

อาจารย์กิตติธรา อมรสิน

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
145 หมู่ 15 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
e-mail: kittitara.am@rmuti.ac.th

นางสาวอรุณี นามวงศ์

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
145 หมู่ 15 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
e-mail: arunee.na@rmuti.ac.th

นางสาวนันท์ทยา สายไทย

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
145 หมู่ 15 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
e-mail: nanthaya.sa@rmuti.ac.th

ระบบบริการสุขภาพด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
และการดูแลเด็กปฐมวัย ในหน่วยบริการปฐมภูมิ
Health Service System of Breastfeeding Promotion
and Early Childhood Care in Primary Care Unit

เนตรชนนี กมลรัตนานันท์¹ อารียา เตชะไมตรีจิตต์^{1*} อันธิมา สายบุญศรี¹ และพีรยุทธ รัตนเสลานนท์²
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต¹
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี²

Netrachanee Kamonratananun¹ Areeya Techamaitrechit^{1*} Unticha Saiboonsri¹
and Peerayut Rattanaselanon²
Faculty of Nursing, Suan Dusit University¹
Suphanburi Public Health Office²

Received: May 24, 2023

Revised: September 4, 2023

Accepted: September 6, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยแบบผสมผสานแบบคู่ขนานนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจระบบบริการ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการดูแลเด็กปฐมวัยในหน่วยบริการปฐมภูมิแห่งหนึ่ง ในเขตสุขภาพที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ 12 ข้อ สำหรับสำรวจระบบบริการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงบริการ 2) ระบบสนับสนุนบริการ 3) สมรรถนะของผู้ให้บริการ 4) การให้บริการต่อเนื่อง และ 5) ผลลัพธ์จากบริการ และแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์เชิงลึก และการทบทวนวรรณกรรม ตัวอย่างด้านนมแม่ คือ 1) เจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ (n=1) 2) อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน อสม. สุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์อำนาจ (n=120) 3) มารดาหลังคลอดมีบุตร 0-6 เดือน (n= 43) สุ่มอย่างง่าย จาก 30% ของประชากร ตัวอย่างด้านเด็กปฐมวัย คือ 1) เจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ (n=1) 2) อสม. ใช้ตัวอย่างเดิม 3) ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (N=17) เลือกแบบเจาะจง 4) ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย วิเคราะห์อำนาจ และสุ่มอย่างง่าย (n=118) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการ และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการสำรวจระบบบริการ 5 ด้านในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในทุกตัวอย่างอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ยกเว้นเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิประเมินในระดับปานกลางถึงดี เจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ และ อสม. ได้รับความรู้ และทักษะด้านนมแม่ เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมในระยะ 3 ปี ผลการสำรวจระบบบริการ 5 ด้านในการดูแลเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ และอสม. ได้รับการพัฒนาตนเองด้านเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีปัญหาการสื่อสาร ผลจากการระบาดของโรค โควิด-19 ทำให้การเข้าถึงบริการ และการให้บริการต่อเนื่องได้รับผลกระทบทั้งในด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการดูแลเด็กปฐมวัย

*อารียา เตชะไมตรีจิตต์ (Corresponding Author)

e-mail: areeya_tec@dusit.ac.th)

คำสำคัญ: การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การดูแลเด็กปฐมวัย ระบบบริการสุขภาพ หน่วยบริการปฐมภูมิ

Abstract

This study adopted a mixed method approach of convergent design and aimed to examine a health care system of breastfeeding and early childhood care in the primary healthcare unit in a province of health region 5 Data were collected by 12-item questionnaires with 5-point scale to assess 5 elements of healthcare system including 1) service access 2) health service support systems 3) provider competencies 4) continuous service delivery 5) service outcome, as well as the open-ended questions, in-depth interview, and literature review. For the study of breastfeeding, the samples were: 1) primary healthcare worker (n=1), 2) village health volunteers (VHV) who were randomly chosen (n=120) 3) postpartum mothers with newborns up to 6 months (n=43) who were randomly selected approximately 30 % of the population. The samples of early childhood care were: 1) primary healthcare worker (n=1) 2) VHV (n=120) 3) child development center teacher (N=17) 4) child's parents (N=118). The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, triangulation validation for data content and content analysis. The results of the breastfeeding study revealed that the 5 elements of health care system were rated at the high to highest level, except primary healthcare worker which was rated at the moderate to high level. The primary healthcare worker and VHV required the development of childcare knowledge and breastfeeding skills as there was a lack of training for 3 years. The results of 5 elements of healthcare system of early childhood care were rated at the high to highest level. The primary healthcare worker and VHV had continuous childcare education, but still had communication problems. Pandemic of Covid-19 had negative effects on service access and continuous service both in breastfeeding promotion and early childhood care.

Keyword: Breastfeeding Promotion, Early Childhood Care, Health Care System, Primary Health Care Unit

บทนำ

หน่วยบริการปฐมภูมิเป็นหน่วยบริการสุขภาพที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยควรส่งเสริมให้ได้รับนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนแรก และได้อาหารตามวัยร่วมกับนมแม่ต่อเนื่องถึง 2 ปี หรือนานกว่านั้น (World Health Organization, 2018) เนื่องจากนมแม่ช่วยให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และ สังคมที่ดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (เนตรรัชณี กมลรัตนานันท์, 2561) มารดาหลังคลอดควรได้รับการสนับสนุนทางสังคมอย่างเพียงพอใน 1-2 สัปดาห์แรกหลังคลอด เพื่อให้คุณแม่ได้สำเร็จ ไม่ยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เร็วเกินไป (Arbour et al., 2019, Mersky et al., 2021) แต่ผลการดำเนินงานในระดับประเทศ ปีงบประมาณ 2564 และ 2565 เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการล่าช้า ร้อยละ 26.95 และ 25.31 ตามลำดับ (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดสุขภาพของกรมอนามัย ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดที่เป็นพื้นที่การวิจัยในครั้งนี้ ทุกตัวชี้วัดอยู่ในระดับสูงกว่าในระดับจังหวัด ระดับเขตและค่าเป้าหมายของประเทศ เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการ

ไม่สมวัยร้อยละ 8.73 แต่ไม่พบสถิติของเด็กแรกเกิดต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียวในระดับอำเภอ เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิที่ทำการวิจัยครั้งนี้ให้ข้อมูลว่า บันทึกเยี่ยมบ้านแม่หลังคลอดด้วยลายมือในแบบฟอร์ม และนำข้อมูลมาลงในโปรแกรม Hosxp ของกระทรวงสาธารณสุขเพียงระบบเดียว และไม่สามารถดึงข้อมูลนอกเหนือจากที่ปรากฏในระบบมาใช้งานได้ แม้จะเป็นผู้ลงข้อมูลเอง (Pongkiatchai et al., 2023) บางส่วนของตัวบ่งชี้ที่ประมวลด้วยโปรแกรมนี้ ดังตารางที่ 1 (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดสุขภาพสตรี และเด็กปฐมวัยระดับอำเภอ จังหวัดที่ทำการวิจัย และเขตสุขภาพที่ 5

ตัวชี้วัดสุขภาพของประเทศ	ร้อยละของผลการดำเนินงานตามปีงบประมาณในแต่ละระดับ					
	2564			2565		
	อำเภอ	จังหวัด	เขต/ ประเทศ	อำเภอ	จังหวัด	เขต/ ประเทศ
- ร้อยละของเด็กแรกเกิดต่ำกว่า 6 เดือน กินนมแม่อย่างเดียว (ค่าเป้าหมาย =50%)	*	73.26	62.35 /62.21	*	71.50	62.73 /61.55
- ร้อยละของเด็กอายุ 9,18,30,42 และ 60 เดือน ได้รับการคัดกรอง พัฒนาการ (ค่าเป้าหมาย =90%)	97.51	96.60	88.00 /84.87	92.66	92.59	88.82 /87.09
- ร้อยละของเด็ก อายุ 0-5 ปี มี พัฒนาการสมวัย (ค่าเป้าหมาย 85%)	91.27	90.52	87.10 /82.55	96.40	94.99	86.20 /85.13

หมายเหตุ: * ไม่พบข้อมูลในระบบฐานข้อมูลระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (Multiple Indicator Cluster Surveys Programme: MICS) เป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้เปรียบเทียบในระดับนานาชาติ และมีความน่าเชื่อถือทางสถิติสูง พบทารกที่อายุต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียวร้อยละ 14 ในช่วง พ.ศ. 2558–2559 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) และร้อยละ 28.6 ในปี พ.ศ. 2565 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ทารกควรได้รับนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน อย่างน้อยร้อยละ 50 ในปี 2568 ผลสำรวจ MICS กับผลสำรวจของกระทรวงสาธารณสุขไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันอาจเนื่องมาจากวิธีการในการจัดเก็บข้อมูลมีความแตกต่างกันจากข้อมูล MICS นี้ จึงทำให้ในขณะนี้ประเทศไทยยังคงไปไม่ถึงเป้าหมายของ SDGs

สำหรับพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหน่วยบริการปฐมภูมิ ที่มีผลการดำเนินงานด้านสุขภาพดีเด่น ได้รับรางวัลระดับประเทศด้านเครือข่าย อสม. ดีเด่น (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 2565) ปัจจัยสนับสนุนเหล่านี้ อาจช่วยให้การพัฒนางานด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการดูแลเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้น หรือดีเลิศได้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระบบบริการด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการดูแลเด็กปฐมวัยในหน่วยบริการปฐมภูมิของเขตสุขภาพที่ 5 ซึ่งเป็นเขตพื้นที่บริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่คณะผู้วิจัยสังกัด โดยหวังให้ข้อมูลจากการสำรวจนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานสู่การพัฒนาบริการสุขภาพชุมชนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจระบบบริการด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ
2. เพื่อสำรวจระบบบริการด้านการดูแลเด็กปฐมวัยในหน่วยบริการปฐมภูมิ

การทบทวนวรรณกรรมระบบบริการด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการดูแลเด็กปฐมวัย

การทบทวนวรรณกรรมสู่การพัฒนาเครื่องมือสำรวจระบบสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐานระบบบริการสุขภาพของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (2564) ดังนี้

1. การเข้าถึงบริการ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่จำเป็นและมีคุณภาพ โดยไม่มีเงื่อนไขทางการเงิน (World Health Organization, 2020) มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) สิทธิการรักษาครอบคลุมทุกคน 2) การดูแลสุขภาพทั่วไป 3) การดูแลทันเวลา 4) บุคลากรที่ให้บริการมีความสามารถ และเข้าใจวัฒนธรรม (Agency for Healthcare Research and Quality, 2020 ในบริบทของไทยมีปัจจัยอื่น เช่น 1) การเอื้อต่อการเข้าถึงบริการ 2) การสร้างแรงจูงใจในการใช้บริการ 3) การส่งเสริมการใช้บริการ 4) การลดความจำเป็นในการรักษาพยาบาล 5) การควบคุมคุณภาพ และการใช้ทรัพยากร (บุษบา สงวนประสิทธิ์, นันทิยา ปรีชาเสถียร เกตุรินทร์ บุญคล้าย และ อารีย์ แสงรัศมี, 2562) การวิจัยนี้ นิยามการเข้าถึงในเชิงภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของสถานพยาบาลสามารถเข้ารับบริการได้เท่าเทียมกัน ความเพียงพอของทรัพยากร และการเข้าถึงด้านค่าใช้จ่ายในการรักษา

2. ระบบสนับสนุนบริการที่มีคุณภาพ ควรเป็นระบบเดียวครบวงจร Global Security Organization (2023) ได้แก่ ระบบสื่อสารที่สนับสนุนให้มีคุณภาพบริการที่ดี (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2564) นำเทคโนโลยีการสื่อสารมาสนับสนุนบริการสุขภาพให้มีคุณภาพดีขึ้น เช่น สื่อสังคมออนไลน์ให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้รับบริการผ่านการสนทนาออนไลน์ หรือระบบติดตามสุขภาพด้วยปัญญาประดิษฐ์ ผ่านอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ เช่น สมาร์ทโฟน เป็นต้น (Shepherd, Sanders, Doyle & Shaw, 2015) และสนับสนุนการทำงานโดย อสม. ในการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านพฤติกรรมสุขภาพ การให้คำแนะนำ ควบคุม และเฝ้าระวังโรค (ณฐนนท์ บริสุทธิ์, 2563) การวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับระบบสนับสนุนบริการโดย อสม.

3. สมรรถนะของผู้ให้บริการ ควรมีความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ และรับผิดชอบงานบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่มีคุณภาพ การพัฒนาความรู้ และทักษะสำหรับผู้ให้บริการ ทั้งในบุคลากรภาครัฐในหน่วยบริการปฐมภูมิ และภาคชุมชนจะช่วยเพิ่มสมรรถนะผู้ให้บริการ (ศศิกันต์ กาละ รังสินันท์ ขาวนาค กนกวรรณ เขียวมนตรี นิตยา ไชยรัตน์ ศศิมา ศรีเพชร และอิงหทัย ดำจุติ, 2561)

4. การให้บริการต่อเนื่อง ได้แก่ การเยี่ยมบ้านหลังคลอด และการติดตามพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน และสังคม (ชนิษฐา เมฆกมล, 2561) และการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุข การดูแลอย่างต่อเนื่อง ทำให้อัตราเกิดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงขึ้น (Arbour, et al., 2019, Mersky, et al., 2021) การวิจัยนี้สำรวจการดูแลต่อเนื่องติดตามเยี่ยมบ้านในมารดาหลังคลอด และการติดตามพัฒนาการเด็กปฐมวัย

5. ผลลัพธ์จากการบริการ ควรได้รับการอย่างทันท่วงที ปลอดภัยเหมาะสม และเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) ผลจากการบริการต่อเนื่องตั้งแต่ตั้งครรภ์ถึงหลังคลอดช่วยให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงขึ้นอย่างชัดเจน (Arbour, et al., 2019, Mersky, et. al, 2021) รวมถึงการติดตามภาวะสุขภาพเด็กปฐมวัยที่ให้ผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ดี (ชนิษฐา เมฆกมล, 2561) ผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ มารดาหลังคลอดได้รับการส่งเสริมให้เลี้ยงลูกด้วยนมอย่างต่อเนื่อง และเด็กปฐมวัยได้รับการติดตามด้านพัฒนาการ เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจ ระเบียบการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ คู่ขนานกัน เพื่อทำความเข้าใจกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณให้ลึกและชัดเจนขึ้น (Creswell & Clark, 2017) โดยเฉพาะด้านความรู้สึกที่จะช่วยให้ตีความหมายผลการวิจัยในมุมมองที่กว้าง และสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น (Toyon, 2021) ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน ตุลาคม 2564 ถึง ธันวาคม 2565

ประชากรและตัวอย่าง

1. ประชากร คือ 1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ แห่งหนึ่งในเขตสุขภาพที่ 5 จำนวน 11 คน 2) ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 17 คน 3) อสม. 182 คน 4) มารดาหลังคลอดที่มีบุตรแรกเกิดถึง-6 เดือน 160 คน และ 5) มารดาที่มีบุตรปฐมวัย 1,122 คน ในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยบริการปฐมภูมิ

2. ตัวอย่างในการศึกษาด้านนมนแม่ ตัวอย่างตอบแบบสอบถาม คือ 1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ ผู้รับผิดชอบงานด้านนมนแม่ 1 คน เลือกแบบเจาะจง 2) อสม. กำหนดขนาดตัวอย่าง ด้วยวิธี Power Analysis (Heinrich-Heine University, 2020) กำหนดขนาดอิทธิพล = .15, Power of Test ($1 - \beta$) = .95 และระดับนัยสำคัญ α ที่ .05 ได้ตัวอย่าง 107 คน (Heinrich-Heine University, 2017) เพิ่มตัวอย่างเพื่อป้องกันข้อมูลสูญหายได้ตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย 120 คน 3) มารดาหลังคลอดประมาณตัวอย่างจากกฎแห่งความชัดเจน 15-30 % ของประชากร (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555) จำนวน 48 คน และเพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลได้ตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย 55 คน ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ 1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ เลือกแบบเจาะจง 1 คน และสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้ตัวอย่าง ดังนี้ 2) อสม. 3 คน และ 3) มารดาหลังคลอด 3 คน

3. ตัวอย่างในการศึกษาด้านเด็กปฐมวัย ตัวอย่างตอบแบบสอบถาม คือ 1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ 1 คน เลือกแบบเจาะจง ผู้รับผิดชอบงานเด็กปฐมวัย 2) อสม. เป็นตัวอย่างเดียวกับตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามด้านนมนแม่ 4) ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ประมาณขนาดตัวอย่างจากกฎแห่งความชัดเจน 10 % ของประชากร (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555) คือ 112 คน เพิ่มจำนวนเพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย ได้ตัวอย่าง 120 คน เลือกด้วยการสุ่มอย่างง่าย 4) ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเลือกแบบเจาะจงจากครูทั้งหมดที่ประจำอยู่ในพื้นที่ ที่ดำเนินการวิจัย 17 คน ผู้ให้ข้อมูลหลัก 1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ 1 คน เลือกแบบเจาะจง 2) ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3) อสม. และ 4) ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย เลือกแบบสุ่มอย่างง่ายจากตัวอย่าง 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ 1) แบบสอบถามสำรวจระบบบริการ ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2) ด้านการดูแลเด็กปฐมวัย พัฒนจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบบริการ 5 ด้าน คือ การเข้าถึงบริการ ระบบสนับสนุนบริการ สมรรถนะของผู้ให้บริการ การให้บริการต่อเนื่อง และผลลัพธ์จากบริการเป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ ข้อที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 ตัดทิ้ง (Turner & Carlson, 2003) ได้ค่า IOC เท่ากับ .67-1.00 ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ตรวจสอบความสอดคล้องภายใน ด้วย Cronbach's Alpha Coefficient: α 1) แบบสอบถามด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 3 ชุด เท่ากับ .83 .89 และ .96 2) แบบสอบถามด้านเด็กปฐมวัย เท่ากับ .87 .85 และ .97 ตามลำดับ

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ 1) ผู้วิจัย 2) แบบสอบถามปลายเปิด 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับบริการด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเกี่ยวกับการดูแลเด็กปฐมวัย ขอความเห็นของผู้เชี่ยวชาญผ่านการตอบแบบสอบถาม ความตรงเชิงเนื้อหาใช้ค่า IOC นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองเก็บข้อมูล และตรวจสอบความ สอดคล้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodology Triangulation) เก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง คือ แบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการศึกษาและทบทวนเอกสาร

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

โครงการวิจัยนี้ ได้รับการรับรองจาก คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เลขหนังสือรับรองที่ SDU-RDI-HS-2022-016

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์ ใน Google Form แก่ เจ้าหน้าที่ประจำสถานบริการปฐมภูมิ และครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และตอบแบบสอบถามเป็นเอกสารสำเนาสำหรับ อสม. มารดาหลังคลอด และผู้ดูแลเด็กปฐมวัยให้ตัวอย่างอ่านข้อความขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย โดยกดยอมรับในรูปแบบ On Line หรือเซ็นยินยอมในเอกสารขอความยินยอมตามรูปแบบของแบบสอบถาม ได้รับการตอบกลับ ดังนี้ เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ 2 ฉบับ ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 17 ฉบับ อสม. 120 ฉบับ มารดาหลังคลอด 43 ฉบับ และผู้ดูแลเด็กปฐมวัย 118 ฉบับ

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสอบถามปลายเปิด การจดบันทึกตามแบบสัมภาษณ์ บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และการทบทวนวรรณกรรม โดยเก็บข้อมูลคู่ขนานไปกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลใช้สถิติเชิงพรรณนา แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาแบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า (Direct Qualitative Content Analysis) จากการทบทวนวรรณกรรมด้านระบบบริการ 5 ด้าน นำข้อมูลจาก การตอบคำถามปลายเปิด และการสัมภาษณ์ นำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น (Content Analysis) ไม่ได้เจาะลึกถึงปรากฏการณ์ หรือองค์ความรู้ใหม่ เช่น การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) (Vaismoradi & Snelgrove, 2019) วิเคราะห์โดย 1) เตรียมข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปเสียงคำต่อคำ จากการสัมภาษณ์ และข้อความจากแบบสอบถามปลายเปิด 2) กำหนดประเด็นวิเคราะห์แบบมีทิศทางตามวรรณกรรมที่ได้ทบทวน 5 ประเด็นหลักของระบบสุขภาพ 3) เข้ารหัส และจัดหมวดหมู่ สาระหลัก สาระรอง และ 4) การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย

3. นำเสนอผลการวิจัยที่ผสมผสานผลการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพเพื่อความสำเร็จของผลการวิจัย

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1) ผู้ให้บริการ (1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ รับผิดชอบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 1 คน เป็นเพศหญิง อายุ 33 ปี การศึกษาปริญญาตรี 1 คน ประสบการณ์การทำงานนมแม่ 6 ปี (2) อสม. เป็นเพศหญิง 97 คน (80.83%) อายุเฉลี่ย 53.79 ปี (SD = 11.31) อายุระหว่าง 51 ถึง 60 ปี 40 คน (33.33%) อายุระหว่าง 41-50 ปี 31 คน (25.83%) ระดับการศึกษาประถมศึกษา 68 คน (56.67%) มัธยมศึกษาตอนปลาย 26 (21.67%) และมัธยมศึกษาตอนต้น 20 (16.67%) และมีประสบการณ์มากกว่า 5 ปีขึ้นไป 81 คน (67.50%)

2) ผู้รับบริการ (1) มารดาหลังคลอด อายุเฉลี่ย 28 ปี (SD =5.90) อายุระหว่าง 21-30 ปี 24 คน (55.81%) การศึกษาระดับมัธยมต้น 12 คน (27.91%) มัธยมปลาย 10 คน (23.26%) อาชีพรับจ้างทั่วไป 20 คน (46.51%) และค้าขาย 12 คน (27.91%) สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า 34 คน (79%) รายได้น้อยกว่า 12,000 บาท/เดือน 33 คน (76.74%)

1.2 ผลสำรวจการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิประเมินการเข้าถึงบริการระบบสนับสนุนการให้บริการ สมรรถนะของผู้ให้บริการ และการให้บริการอย่างต่อเนื่องในระดับปานกลางถึงมาก ส่วน อสม. และมารดาหลังคลอดที่มีบุตรอายุ 0 ถึง 6 ปี ประเมินในระดับมากถึงมากที่สุด ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการสำรวจแบบแผนการให้บริการด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

รายการประเมิน	เจ้าหน้าที่ฯ (n=1)		อสม. (n=120)		มารดาหลังคลอด (n=43)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	SD
การเข้าถึงบริการ	4	0.00	4.52	0.59	4.53	(0.76)
ระบบสนับสนุนการให้บริการ	3	0.00	4.36	0.45	4.48	(0.60)
สมรรถนะของผู้ให้บริการ	4	1	4.46	0.53	4.51	(0.82)
การให้บริการอย่างต่อเนื่อง	3.50	0.5	4.45	0.55	4.37	(0.72)
ผลลัพธ์จากการรับบริการ	4.50	0.5	4.38	0.63	4.51	(0.59)

1.3 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ 1) ด้านการเข้าถึงบริการ รูปแบบการเข้าถึงระบบบริการเปลี่ยนไป หลังการระบาดของโรคโควิด-19 งดให้บริการเยี่ยมบ้านแบบพบปะกัน แต่เยี่ยมบ้านผ่านการโทรศัพท์ติดตาม ทำให้การให้บริการลดประสิทธิภาพลง 2) ด้านระบบสนับสนุนบริการ ใช้การสื่อสารออนไลน์ โทรศัพท์ อสม. ไม่มีบทบาท 3) สมรรถนะผู้ให้บริการ ผู้รับบริการเชื่อมั่นในสมรรถนะของผู้ให้บริการไม่เชื่อมั่นในสมรรถนะของ อสม. ด้วยเงื่อนไขของประสบการณ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่องเยี่ยมบ้าน 3 ครั้งคือ 7, 14 และ 45 วัน หลังคลอด พบการบริการไม่ต่อเนื่องจากการปฏิบัติงานควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ และ 5) ผลลัพธ์จากการบริการ ผู้รับบริการพึงพอใจต่อการบริการที่ได้รับว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาของผู้รับบริการหลังสิ้นสุดการรับบริการแต่มีมุมมองต่อผลลัพธ์ที่แท้จริงไม่ตรงกับผู้ให้บริการ ตัวอย่างบทสนทนา ดังนี้

“ก่อนโควิด... เราจะเยี่ยมถึงบ้านจริง ๆ รับข้อมูลจากโรงพยาบาลเครือข่ายส่งรายชื่อแม่หลังคลอดมาให้ในไลน์กลุ่มแม่ และเด็ก พยาบาลออกเยี่ยมบ้านพร้อมแพทย์แผนไทย...ตอนนี้จะโทรติดตามถามว่า ตอนนี้ยังเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่หรือเปล่า ถ้าเขาตอบว่าให้อยู่ เราก็เข้าใจว่าให้นมแม่อยู่ แต่ก็ไม่แน่ใจว่าให้จริงหรือเปล่า เพราะในไลน์กลุ่มไม่ค่อยเห็นใครถามเรื่องนมแม่เลย...หรือถ้ามีปัญหาถ้าเจ้าหน้าที่ยังไม่มีเวลาตอบไลน์ก็จะมีแม่ที่มีประสบการณ์ในกลุ่มไลน์มาช่วยตอบ...เคยผ่านการอบรมด้านนมแม่มาได้ 3 ปีอยากอบรมเกี่ยวกับนมแม่กับโรคโควิด หรืออัพเดทความรู้” (เจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ)

“อสม. ก่อนโควิด ไม่ได้ติดต่อดูแลแม่หลังคลอดโดยตรงต้องผ่านอนามัย ๆ จะนัด อสม. พาไปเยี่ยมบ้านหลังโควิด...ไม่ได้ออกเยี่ยมบ้านเหมือนเดิม อนามัยจะติดต่อไปเองไม่ผ่าน อสม. เลยไม่รู้ว่แม่หลังคลอดมีใครบ้าง” (อสม.คนที่ 2)

“เลี้ยงนมแม่นาน 2 ปีน้อยมาก ไม่ค่อยเห็นใครเลี้ยงนานขนาดนั้น ส่วนใหญ่เลี้ยงสามเดือน หกเดือนก็พอมืออยู่บ้างไม่มาก เพราะต้องกลับไปทำงานกัน...ก็แนะนำปีนี้น้ำนม ถ้าน้ำนมมาน้อยก็แนะนำให้ใช้นมชง” (อสม. คนที่ 3)

“ปกติก็จะมาที่นี่ ...คิวไม่ยาว... ใครมาก่อนตรวจก่อน มีคิวตรวจ ตรวจดีดูแลดีเหมือน ๆ กัน หมอเก่งดูแลดี...ใกล้บ้าน มาง่าย ถ้าไปโรงพยาบาล (ระบุชื่อโรงพยาบาล). รอนานมากไม่ได้ตรวจซักที หลังคลอดมีโทรเยี่ยมบ้าน 1-2 ครั้ง ช่วงที่โควิดระบาดหนัก ๆ ไม่ได้มาโรงบาล ไปตรวจหลังคลอดกับเอาลูกไปฉีดวัคซีนแค่นั้น...หมอ อสม. ก็ยุ่งกับคนเป็นโควิด ...มีไลน์กลุ่มแม่ที่มีลูกเล็ก ๆ ...เลี้ยงลูกด้วยนมแม่แค่ 6 เดือน ต้องไปทำไร...ต้องทำมาหากินแถวบ้านส่วนใหญ่ก็ให้นมแม่กันไม่นาน...เชื่อมั่นในคำแนะนำของ อสม. บางคนที่เคยมีลูกให้ข้อเสนอแนะได้ แต่ อสม. บางคนไม่ค่อยมั่นใจเพราะยังไม่มียูก อสม. ไม่ได้บอกให้ลูกกินนมแม่ได้ถึง 2 ปี...เคยได้รับคำแนะนำจากพยาบาลที่อนามัยตอนมีอาการคัดนม ก็ทำตามคำแนะนำแล้วอาการดีขึ้น...คิดว่ามาพบโดยตรงจะดีกว่าถามทางไลน์” (มารดาหลังคลอดคนที่ 1)

“ได้ให้นมแม่อย่างเดียวหกเดือนแรกเพราะไม่ได้ทำงาน...คิดว่าจะให้นมแม่ถึง 2 ปี 2 ปีครึ่งจะให้ลูกไปโรงเรียน...แม่จะไปทำงาน” (มารดาหลังคลอด คนที่ 2)

“สองสามอาทิตย์แรกหลังคลอด เคยมีปัญหาน้ำนมน้อย ดูคำแนะนำตามยูทูบเอามาแก้ปัญหาเองแต่ไม่ดีขึ้น ต้องให้นมแม่ควบนมผสมมาตลอด กินนมแม่ได้ 2-3 เดือนก็เลิก...ไม่ได้ใช้บริการไลน์กลุ่ม ...ค้นหาเองเร็วกว่า” (มารดาหลังคลอดคนที่ 3)

1.4 สรุปผลการศึกษาด้านนมแม่ ระบบบริการที่เคยได้รับอยู่ในระดับที่มากขึ้นไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านการเข้าถึงบริการ ระบบบริการในปัจจุบันเอื้อให้ผู้รับบริการเข้าถึงได้ในระดับมากที่สุด สาเหตุสำคัญ คือ (1) การเข้าถึงสถานที่ได้ง่าย (2) ใช้เวลาไม่นาน (3) มีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึง และ (4) เข้าถึงคุณภาพบริการที่ดี การประเมินปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อาจไม่ได้รับการแก้ไขให้เห็นผลเท่าที่ควรพบปะกันโดยตรงจากการเปลี่ยนรูปแบบการรับบริการเป็นรูปแบบออนไลน์ 2) ระบบสนับสนุนการให้บริการ สาเหตุสำคัญ คือ (1) การปรับตัวกับระบบสนับสนุนใหม่ในระบบออนไลน์ ปรับตัวได้ คือ ใช้บริการผ่านระบบออนไลน์ได้ หรือปรับตัวไม่ได้ คือ เลือกที่จะแก้ไขปัญหาเอง และไม่รับบริการ (2) บทบาท อสม. ลดลง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิโทรศัพท์ติดต่อกับมารดาหลังคลอดโดยตรง 3) สมรรถนะของผู้ให้บริการ สาเหตุสำคัญ คือ 1) ความเชื่อมั่นในบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ 2) ความไม่เชื่อมั่นในสมรรถนะของ อสม. และข้อเสนอแนะให้เพิ่มพูนสมรรถนะของผู้ให้บริการทั้งจากผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญ คือ 1) อุปสรรค ภาระงานของเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิและ อสม. ต่อการควบคุมโรคระบาดโควิด-19 ทำให้บริการไม่ต่อเนื่อง 2) ปริมาณ และคุณภาพบริการ ลดลง 5) ผลลัพธ์จากการรับบริการผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อผลลัพธ์จากการมารับบริการในระดับมากที่สุด แต่เมื่อขยายความสู่เป้าหมายของการรับบริการด้านนมแม่มีความหมายต่างกันระหว่างเจ้าหน้าที่ อสม. และมารดาหลังคลอด โดยชุมชนสะท้อนว่าเป็นเรื่องยากในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน และต่อเนื่องร่วมกับอาหารตามวัยถึง 2 ปี หรือนานกว่านั้น การให้นมแม่ในสามเดือนแรกมีความเป็นไปได้ของชุมชน

2. ผลการศึกษาด้านเด็กปฐมวัย

2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของตัวอย่างด้านเด็กปฐมวัย

1) ผู้ให้บริการ (1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ รับผิดชอบด้านเด็กปฐมวัย 1 คน เพศหญิง อายุ 33 ปี การศึกษาปริญญาตรี ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้อง 5 ปี (2) ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 17 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ประสบการณ์การทำงานเฉลี่ย 14.65 ปี (S.D. = 7.34) มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี 11 คน (64.71%) ประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี 5 คน (29.41%) (3) อสม. เป็นตัวอย่างเดียวกับตัวอย่างด้านนมแม่

2) ผู้รับบริการ (1) ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย เป็นเพศหญิง 106 คน (89.83%) อายุ 21 - 30 ปี 54 คน (45.76%) และ 31 - 40 ปี 43 คน (36.44%) จบการศึกษาระดับมัธยมต้น 50 คน (42.37%) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. 33 คน (27.97%) อาชีพรับจ้างทั่วไป 72 คน (61.02%) สิทธิการรักษา ประกันสุขภาพถ้วนหน้า 91 คน (77.12%) ส่วนใหญ่รายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 12,000 บาท 94 คน (79.66%)

2.2 ผลการศึกษาจาก ข้อมูลการสำรวจระบบบริการด้านการดูแลเด็กปฐมวัย ทั้ง 4 รายการอยู่ในระดับดีถึงดีมากในเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ การเข้าถึงบริการได้รับการประเมินระดับมากที่สุด ด้านที่ได้รับการประเมินระดับมากที่สุดของครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.66, SD = 0.47) ใน อสม. ผลประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน คือ ผลลัพธ์จากการรับบริการ ($\bar{X}$ = 4.59, SD = 0.57) ในผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ด้านที่ได้รับการประเมินระดับมากที่สุด คือ การเข้าถึงบริการ ($\bar{X}$ = 4.53, SD = 0.76) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจระบบบริการด้านการดูแลเด็กปฐมวัยใน เจ้าหน้าที่ฯ อสม. ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

รายการประเมิน	เจ้าหน้าที่ฯ (n = 1) $\bar{x}$ (S.D.)	อสม. (n = 120) $\bar{x}$ (S.D.)	ครูประจำศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก (N = 17) μ (O)	ผู้ดูแลเด็ก ปฐมวัย (n=118) $\bar{x}$ (S.D.)
1. การเข้าถึงบริการ	5.00 (0.00)	4.58 (0.42)	4.41 (0.49)	4.53 (0.76)
2. ระบบสนับสนุนการให้บริการ	4.50 (0.50)	4.18 (0.66)	4.41 (0.57)	4.48 (0.60)
3. สมรรถนะของผู้ให้บริการ	4.30 (0.47)	4.58 (0.40)	4.56 (0.50)	4.51 (0.82)
4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง	4.30 (0.47)	4.55 (0.44)	4.66 (0.47)	4.37 (0.72)
5. ผลลัพธ์จากการบริการ	4.50 (0.50)	4.59 (0.57)	4.53 (0.50)	4.51 (0.59)

2.3 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ 1) การเข้าถึงบริการมีรูปแบบเปลี่ยนไป จะเข้ามารับบริการตามความจำเป็นเท่านั้น เช่น นัดฉีดวัคซีน งดการประเมินพัฒนาการโดยเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อโควิด-19 2) ระบบสนับสนุนการให้บริการ ใช้ระบบสื่อสารออนไลน์ และการติดตาม แจ้งเตือนจาก อสม. 3) สมรรถนะของผู้ให้บริการทั้งภาครัฐ และชุมชนควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะ ด้านความรู้ และทักษะอย่างต่อเนื่อง 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง เกิดความไม่ต่อเนื่อง จากการงดการประเมินพัฒนาการโดยเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ โดยกระตุ้นให้ผู้ปกครองประเมินพัฒนาการบุตรหลานด้วยตนเอง แต่ผู้ปกครอง หรือครอบครัวไม่มั่นใจ และ 5) ผลลัพธ์จากการรับบริการ คือ เด็กปฐมวัยได้รับการติดตาม ประเมิน และกระตุ้นพัฒนา ทั้งผู้ให้บริการ และผู้รับบริการรับทราบว่าบริการในสถานการณ์ของการระบาดของโรคโควิด -19 ทำให้การติดตามภาวะสุขภาพแบบตัวต่อตัวไม่สามารถดำเนินไปได้ และเชื่อว่าหลังสถานการณ์โควิด -19 จะกลับมาให้บริการตามปกติ ดังตัวอย่าง บทสัมภาษณ์

“โควิดระบาดหนักมาก ไม่มีเยี่ยมบ้าน ไม่มีประเมินพัฒนาการแบบตัวต่อตัวเพราะว่าเสี่ยงที่จะแพร่เชื้อ... สื่อสารในไลน์กลุ่ม จะให้มาอนามัยตอนฉีดวัคซีนเท่านั้น นัดเดือนละครั้ง แจ้งข้อมูลให้ อสม. เตือนให้พาลูกหลานมาฉีดวัคซีน ...ภาระงานช่วงนี้จะเน้นดูแลด้านคนไข้โควิดมากกว่าเพราะจำเป็นมากกว่า.... แต่ถ้าทุกอย่างดีขึ้นก็คงทำเหมือนเดิม” เจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ

“อสม. มาช่วยแนะนำการประเมินพัฒนาการ ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้คู่มือกระตุ้นพัฒนาการ นำไปใช้เองก็เข้าใจ...เขาบอกว่าช่วงโควิดระบาดเขาจะไม่มา... ผู้ปกครองต้องทำกันเอง... ถ้ามีปัญหาจะสอบถามเจ้าหน้าที่อนามัยเพิ่มเติมพาลูกมาฉีดวัคซีน” ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยคนที่ 1

“มีกลุ่มไลน์ และเบอร์โทรศัพท์ของครู และผู้ปกครองเด็กในศูนย์ช่วยทำให้ ทราบข่าวคราว หรือติดต่อประสานงานข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก ทั้งถึง...ถ้าเกิดเหตุอะไรที่ต้องการ การติดต่อสื่อสารเร่งด่วน หรือแจ้งข่าวสำคัญก็ทำได้...โดยเฉพาะช่วงการระบาดของโควิด เพราะศูนย์เด็กเล็กปิด” อสม. คนที่ 3

“ปกติเด็กทุกคนได้รับการกระตุ้นพัฒนาการ เพื่อให้เจริญเติบโตให้สมวัย รายที่มีปัญหาพัฒนาการ ครูจะแจ้งผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองกระตุ้นพัฒนาการที่บ้าน และมีการส่งต่อไปอนามัยใกล้บ้าน ตามระบบเพื่อแก้ปัญหาพัฒนาการ แต่พอโควิดระบาด ศูนย์เลยปิดค่ะ...ได้รับการอบรมมาตลอด แต่ก็พบปัญหาการสื่อสาร พอบอกผู้ปกครองว่าลูกหลานพัฒนาการล่าช้าก็ไม่พอใจ...อยากทราบว่าต้องสื่อสารอย่างไร” ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนที่ 3

“ตั้งแต่โควิดระบาด เขาไม่ตรวจเด็กเลย มาอนามัยแค่มาฉีดวัคซีนตามนัด เขาแนะนำให้พ่อแม่ ประเมินพัฒนาการลูกเอง มีคู่มือให้ แนะนำการใช้คู่มือ ก็ทำ แต่ไม่ค่อยแน่ใจ” ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยคนที่ 3

2.4 สรุปผลการศึกษาด้านเด็กปฐมวัยผลการประเมินระบบบริการมีคุณภาพในระดับมากถึงมากที่สุด ใน 5 ด้าน อย่างไรก็ตาม มีผลการวิจัยในเชิงลึก ดังนี้

1) ด้านการเข้าถึงมีสาระสำคัญคล้ายคลึงกับ ผลจากการวิเคราะห์การเข้าถึงบริการด้านนมแม่ เช่น การเข้าถึงสถานที่ได้ง่าย ใช้เวลาไม่นาน มีความเท่าเทียมกัน และคุณภาพบริการที่ดีเมื่อมารับบริการ แต่มีบริการ มีรูปแบบการเข้าถึงเปลี่ยนไป คือ (1) เป็นระบบออนไลน์ เด็กปฐมวัยไม่ได้รับการประเมินพัฒนาการแบบตัวต่อตัว (1) การรับบริการได้รับการจัดลำดับความสำคัญใหม่ เป็นบริการที่จำเป็น คือ วัคซีน ส่วนการเฝ้าระวังพัฒนาการเด็ก ถูกลดระดับลงเป็นการบริการไม่เร่งด่วน

2) ระบบสนับสนุนการให้บริการ ยังคงใช้กลไกของ อสม. ในการแจ้งเตือนการนัดหมายรับบริการ ที่จำเป็น แหล่งสนับสนุนสำคัญอีกแหล่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่เปิดให้บริการ

3) สมรรถนะของผู้ให้บริการ สาระสำคัญคือ 1) ความเชื่อมั่นในบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ 2) ความไม่เชื่อมั่นในสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในการประเมินพัฒนาการบุตร หลานของตนเอง และการเพิ่มพูน ทักษะด้านการสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ให้บริการ และรับบริการ

4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง สาระสำคัญคือ 1) อุปสรรคในการรับบริการต่อเนื่อง คือ เจ้าหน้าที่ ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิไม่สามารถประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบตัวต่อตัวได้ ด้วยเหตุผลด้านความเสี่ยงต่อการ ติดต่อโรคโควิด-19 ทำให้ความไม่เกิดความต่อเนื่องของการให้บริการ 2) ความไม่มั่นใจในสมรรถนะของผู้ดูแลบางคน ในการประเมินพัฒนาการบุตรหลาน

5) ผลลัพธ์จากการรับบริการ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อผลลัพธ์จากการมารับบริการในระดับ มากที่สุด แต่เมื่อขยายความสู่เป้าหมายของการรับบริการด้านเด็กปฐมวัยไปที่พัฒนาการที่สมวัย มีการเปลี่ยนหน้าที่ การประเมินไปยังผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ

อภิปรายผล

1. ผลการสำรวจระบบบริการการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน 5 ด้าน เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการ ปฐมภูมิประเมินการบริการที่ให้ในระดับปานกลางถึงมาก ส่วนในผู้รับบริการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดอาจเนื่องจาก ประสพการณ์เดิมที่ดีต่อการใช้บริการ (Pramita, 2019) ผลการสัมภาษณ์ในผู้รับบริการทุกรายมีความคิดเห็นด้านบวก ต่อการบริการที่ได้รับ ผลจากการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบบริการ ดังนี้ การเข้าถึง บริการได้ยากกว่าในภาวะปกติ ใช้การผสมผสานหากมีเหตุจำเป็นต้องเข้ารับบริการจึงมารับบริการ การบริการ สร้างเสริมสุขภาพใช้การโทรศัพท์ติดตามแทนการเยี่ยมบ้านแบบพบปะกัน ด้านระบบสนับสนุนบริการเปลี่ยนรูปแบบ จากเดิมที่ให้ อสม. เป็นผู้ประสานงานในการลงเยี่ยมบ้านหลังคลอดมาเป็นเจ้าหน้าที่โทรศัพท์ติดต่อโดยตรงกับมารดา หลังคลอดไม่แจ้งผ่าน อสม. แต่ระบบนี้ทำให้ประสิทธิผลของการเยี่ยมบ้านไม่ชัดเจนนัก ในต่างประเทศผลกระทบจาก การระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้โปรแกรมเยี่ยมบ้านเสมือนจริง (Virtual Home Visiting) ถ่ายทอดทั้งภาพ และเสียงในการให้คำแนะนำหลังคลอดช่วยให้มารดาหลังคลอด และครอบครัวลดความรู้สึก โดดเดี่ยว ไม่ถูกทอดทิ้ง แต่อาจมีมารดาที่เข้าไม่ถึงบริการนี้ เช่น ผู้มีรายได้น้อย ไม่มีอุปกรณ์ในการสื่อสาร (Rybińska, Best, Goodman, Weindling & Dodge, 2022) ในบริบทของประเทศไทยไม่พบการศึกษาในประเด็นนี้ ส่วนระบบ สนับสนุนบริการโดยใช้การสื่อสารออนไลน์ โทรศัพท์ติดตามเยี่ยมหลังคลอด ด้านสมรรถนะของผู้ให้บริการ ผู้ให้บริการ ต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมในประเด็นดังกล่าว มานานกว่า 3 ปี จึงควรพัฒนาสมรรถนะด้านนมแม่อย่างต่อเนื่องในบุคลากรที่ให้บริการทุกส่วน มีการศึกษาวิจัย ในประเด็นนี้อย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับถึงประสิทธิผลของการพัฒนาคน (เพชร ทองแผ้ว, ดาราพร รักหน้าที่, กาญจนา ปัญญาธร และวัลภาศรี บุญพิมพ์สวย, 2022) ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง พบว่า มีความ ไม่ต่อเนื่องของการให้บริการจากเนื่องจากใช้การโทรศัพท์ติดตามแต่อาจไม่ครบจำนวนครั้งของการเยี่ยมบ้าน และไม่ได้

พบปะกันทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง และไม่มีรูปแบบของการให้บริการที่ชัดเจน ทำให้ลดประสิทธิภาพการบริการ และส่งผลถึงผลลัพธ์จากการบริการ หากมีรูปแบบการให้บริการที่หลากหลาย เช่น การใช้โปรแกรมเยี่ยมบ้านเสมือนจริง (Virtual Home Visiting) ผ่านโปรแกรมการสื่อสารพื้นฐานทั่วไป เช่น ไลน์สำหรับการรับ และส่งสัญญาณเสียงวิดีโอ (Video Call) จากผู้ให้คำแนะนำด้านนมแม่ เช่น แม่จิตอาสาที่ผ่านการฝึกอบรม หรือมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่มาช่วยติดตาม จะช่วยแก้ปัญหาอัตราการกำลังที่ขาดแคลน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน จะทำให้อัตราการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่เพิ่มขึ้น (Grimes, Shafiei, McLachlan, & Forster, 2020)

2. ผลการสำรวจระบบบริการการดูแลเด็กปฐมวัยของหน่วยบริการปฐมภูมิ ใน 5 ด้าน เจ้าหน้าที่ประจำหน่วย บริการปฐมภูมิประเมินการบริการที่ให้ในระดับปานกลางถึงมาก และผู้รับบริการประเมินระบบบริการในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งอาจเกิดจากประสบการณ์เดิมที่ดี (Pramita, 2019) เช่นเดียวกับการบริการด้านนมแม่ การเข้าถึงบริการ มีรูปแบบการเข้าถึง และความต่อเนื่องในการรับบริการเปลี่ยนไป หลังการระบาดของโรคโควิด-19 โดยดประเมิน พัฒนาการแบบเผชิญหน้าให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยประเมินด้วยตัวเอง โดยให้คำปรึกษาผ่านระบบไลน์กลุ่มตามการร้องขอ แต่ไม่มีรูปแบบการติดตามที่ชัดเจน จึงทำให้มีผลกระทบต่อการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ทำให้บริการขาดความต่อเนื่อง ซึ่งความต่อเนื่องของการรับบริการสามารถทำได้หากมีระบบสนับสนุนที่ดี เช่น การสื่อสาร ผ่านภาพและเสียง ที่มีการ กำหนดบทบาทหน้าที่ และตารางการติดตามที่ชัดเจน ช่วยให้ผู้รับบริการได้รับการที่มีคุณภาพดีที่สุดในสถานการณ์ เช่นนี้ แม้จะดีกว่าการพบแบบเผชิญหน้าก็ตาม (Vicente, Venegas, Coker, & Guerrero, 2022) ส่วนสมรรถนะของ ผู้ให้บริการนั้น จากสถานการณ์การระบาดของโรคทำให้ผู้ให้บริการตามปกติมีจำนวนไม่เพียงพอ เนื่องจากทั้งเจ้าหน้าที่ หน่วยบริการปฐมภูมิ และอสม. ต้องปฏิบัติหน้าที่ป้องกัน ควบคุมโรค และติดตามผู้ป่วยโควิด-19 เป็นหลักทำให้ผู้รับ หน้าที่หลักในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย หรือพ่อแม่ แต่ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยยังขาดความ มั่นใจ การพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจึงจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ทั้งในระยะสั้นเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ ด้านกำลังคน เช่น สถานการณ์โควิด-19 หรือในระยะยาวในการดูแลต่อไปในอนาคตหากได้รับการพัฒนาสมรรถนะ เพียงพอจะช่วยให้เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการได้ดีที่สุด เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด (Jeong, Franchett, Ramos de Oliveira, Rehmani & Yousafzai, 2021) แม้จะมี อสม. ที่ผ่านการอบรมด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในชุมชนนี้ แต่ด้วยภารกิจหลักที่หนักอึ้งในขณะนั้น คือ การควบคุมโรคระบาดโควิด 19 จึงทำให้บทบาทด้าน การส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัยว่างเว้นไป ส่งผลต่อระบบสนับสนุนการให้บริการเดิมที่ อสม. ทำหน้าที่หลัก แต่หากเพิ่ม ทางเลือก เช่น อาสาสมัครในชุมชนในกลุ่มต่าง ๆ เช่น แม่จิตอาสา หรือครอบครัวจิตอาสาเป็นระบบสนับสนุน การบริการที่ดี ทั้งในบริบทของต่างประเทศ (Mwoma, et al., 2020) หรือในประเทศไทย (สุภาพรณ์ ปัญหาราช 2562) ซึ่งจะส่งผลดีต่อผลลัพธ์ของการบริการ คือ เด็กปฐมวัยได้รับการติดตาม ส่งเสริม และแก้ปัญหาพัฒนาการได้ทันเวลา

ผลการสำรวจระบบบริการ 5 ด้าน ในผู้ให้บริการ และผู้รับบริการการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการ ดูแลเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับที่ดีในส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการ และรับบริการตาม สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพบริการ ความต่อเนื่องของการรับบริการ และ ผลลัพธ์จากการรับบริการด้านนมแม่ และการติดตามพัฒนาการเด็กปฐมวัย ข้อค้นพบเพื่อการพัฒนาที่สำคัญ คือ การสร้างเสริมสมรรถนะผู้ให้บริการให้สอดคล้องกับความต้องการ และการขาดความต่อเนื่องในการรับบริการจากการ ขาดกำลังคน และรูปแบบการติดตามในระบบออนไลน์ที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ขาดแคลนกำลังคนในการให้บริการ ในขณะที่มีภาระงานมากมาย รอคารดำเนินการ การบริหารกำลังคนในชุมชนอาจจำเป็น เช่น กลุ่มจิตอาสาเฉพาะกิจที่ไม่ใช่ อสม. โดยตำแหน่ง เช่น รับสมัครจิตอาสาแม่ที่เคยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จ หรือจิตอาสาด้านการติดตามพัฒนาการในผู้ดูแลเด็ก ปฐมวัยที่มีความพร้อม และมีประสบการณ์ในการประเมินบุตรหลานตนเอง ติดตามเยี่ยมบ้าน ทางโทรศัพท์ หากเกิด สถานการณ์วิกฤตด้านสุขภาพอีก และควรพัฒนารูปแบบการให้บริการทางเลือกที่ใช้เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร สร้างเครือข่ายการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่เข้มแข็งระหว่างผู้ให้บริการ และผู้รับบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อการเข้าถึงบริการได้ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การนำไปใช้เชิงนโยบาย นำผลการสำรวจเสนอต่อชุมชนเพื่อวางแผนการพัฒนาระบบบริการในชุมชน การนำไปใช้เชิงปฏิบัติการโดยการนำข้อค้นพบไปแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน เช่น การพัฒนาศักยภาพผู้ให้ และผู้รับบริการในชุมชนตามความต้องการ และการนำไปใช้เชิงวิชาการโดยการนำไปใช้เป็นกรณีศึกษาในการเรียน การสอนในบริบทของชุมชน หรือการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้ในงานวิจัยสู่งานศึกษาวิจัยในประเด็นที่พบปัญหา

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบบสนับสนุนในชุมชน เชิงรุก เช่น จิตอาสาเฉพาะกิจ ด้านนมแม่ และการดูแลเด็กปฐมวัย โดยพัฒนาสมรรถนะและประเมินประสิทธิภาพเฉพาะกิจนั้น และการสร้างเครือข่ายการสื่อสาร ระหว่างผู้ให้บริการ และผู้รับบริการเพื่อนำมาใช้ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ฉุกเฉินด้านสุขภาพ ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). **คู่มือมาตรฐานระบบบริการสุขภาพ ปี 2564**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2565 จาก <https://ricd.go.th/webth2/wp-content/uploads/2021/06/Health-Service-System-Standards-Year-64.pdf>.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **ร้อยละของเด็ก 0-5 สงสัยพัฒนาการล่าช้า**. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2565 จาก <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index.php>.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2564). **ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัย**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2565 จาก <https://dashboard.anamai.moph.go.th/dashboard/postnatal/changwat?year=2021&kid=6&rg=05>.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัย**. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2566 จาก <https://dashboard.anamai.moph.go.th/dashboard/postnatal/changwat?year=2022&kid=6&rg=05>.
- ชนิษฐา เมฆกมล. (2561). การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่: แนวปฏิบัติในชุมชน. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 5(3), 274-286.
- ณฐนท บิริสุทธิ์. (2563). **การศึกษาสถานการณ์และทิศทางการพัฒนา อสม. ในยุคประเทศไทย 4.0**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2565 จาก http://phc.moph.go.th/www_hss/data_center/dyn_mod/the_study_of_situation_and_village_health_volunteer_development_2.pdf.
- บุษบา สงวนประสิทธิ์ นันทิยา ปรีชาเสถียร เกตุรินทร์ บุญคล้าย และอารีย์ แสงรัศมี. (2562). ระบบบริการสุขภาพ ระดับปฐมภูมิในเขตเมืองเพื่อการเข้าถึงบริการ: การทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงบรรยายอย่างเป็นระบบ. **วารสารพยาบาลทหารบก**, 20(3), 166-174.

เพชร ทองเฝ้า, ดาราพร รักหน้าที่, กาญจนา ปัญญาธร และวัลภาศรี บุญพิมพ์สว. (2022). ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้านในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. **วารสาร สุขภาพและการศึกษาพยาบาล**, 28(1), e257524-e257524.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). **วิธีการที่ถูกต้องและทันสมัยในการกำหนดขนาดตัวอย่าง**. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก <http://llskill.com/web/files/GPower.pdf>.

เนตรรัชนี กมลรัตนานันท์. (2561). **น่านมแม่: โภชนาการแห่งมวลมนุษย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการสื่อและสิ่งพิมพ์กราฟ ฟิคไซท์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ศศิกันต์ กาละ รังสินันท์ ขาวนาค กนกวรรณ เขียวมนตรี นิตยา ไชยรัตน์ ศศิมา ศรีเพ็ชร และอิงหทัย ดำจตุ. (2561). การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมจิตอาสาเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัย พยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 5(2), 16-29.

สุภาภรณ์ ปัญหาราช. (2562). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลหลักและจิตอาสาที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 0-5 ปี ใน ชุมชนแบบมีส่วนร่วม. **วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี**, 27(2), 98-108.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย (2563). **โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562, รายงานผลฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ ประเทศไทย: สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย. (2566). **โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2565, รายงานผลฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ ประเทศไทย: สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย.

สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. (2565). **คณะกรรมการมูลนิธิพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมิน ทราชินี ลงพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีตรวจเยี่ยมและติดตามผลการดำเนินงานหน่วยบริการปฐมภูมิ เฉลิมพระเกียรติฯ**. ต.ป่อสุพรรณ อ.สองพี่น้อง. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2566 จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220308155456614>.

References

Agency for Healthcare Research and Quality. (2020). **Elements of Access to Health Care**. Retrieved on October 14, 2021 from <https://www.ahrq.gov/research/findings/nhqrdr/chartbooks/access/elements.html>.

Arbour, M., Mackrain, M., Fitzgerald, E., & Atwood, S. (2019). National Quality Improvement Initiative in Home Visiting Services Improves Breastfeeding Initiation and Duration. **Academic Pediatrics**, 19(2), 236-244.

Creswell, J., & Clark, V. (2017). **Designing and Conducting Mixed Methods Research** (3rd Ed.). London: SAGE.

Global Security Organization. (2023). **Health Service Support**. Retrieved on July 10, 2023 from <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/4-0/chap9.htm>.

Grimes, H. A., Shafiei, T., McLachlan, H. L., & Forster, D. A. (2020). Volunteers' Experiences of Providing Telephone-based Breast-feeding Peer Support in the RUBY Randomized Controlled Trial. **Public Health Nutrition**, 23(16), 3005-3015.

Heinrich-Heine University. (2017). **The G* Power Manual**. Retrieved on October 17, 2021 from https://www.psychologie.hhu.de/fileadmin/redaktion/Fakultaeten/Mathematisch-Naturwissenschaftliche_Fakultaet/Psychologie/AAP/gpower/GPowerManual.pdf.

- Jeong, J., Franchett, E. E., Ramos de Oliveira, C. V., Rehmani, K., & Yousafzai, A. K. (2021). Parenting Interventions to Promote Early Child Development in the First three Years of Life: A Global Systematic Review and Meta-analysis. **PLoS Medicine**, **18**(5), e1003602.
- Mersky, J. P., Janczewski, C. E., Plummer Lee, C., Gilbert, R. M., McAtee, C., & Yasin, T. (2021). Home Visiting Effects on Breastfeeding and Bedsharing in a Low-income Sample. **Health Education & Behavior**, **48**(4), 488-495.
- Mwoma, T., Kitsao-Wekulo, P., Haycraft, E., Kimani-Murage, E., Wanjohi, M., Kimiywe, J., ... & Griffiths, P. (2020). Experiences of Incorporating Support for Early Childhood Development Into the Baby Friendly Community Initiative in Rural Kenya. **Journal of the British Academy**, **8**(s2), 103-132.
- Pramita, P. E. G. (2019). Effect of Experience in Building Satisfaction, Trust and Loyalty. **Journal Aplikasi Manajemen**, **17**(1), 76-86.
- Pongkiatchai, R, Kamonratananun, N, & Wongwisetkul, S. (2023). **Feasibility Study of a Web App Database for Breastfeeding Promotion and Early Child Health Care**. [Manuscript submitted for Publication]. Faculty of Nursing, Suan Dusit University.
- Rybińska, A., Best, D. L., Goodman, W. B., Weindling, W., & Dodge, K. A. (2022). Home Visiting Services During the COVID-19 Pandemic: Program Activity Analysis for Family Connects. **Maternal and Child Health Journal**, **26**(1), 70–78.
- Shepherd, A., Sanders, C., Doyle, M., & Shaw, J. (2015). Using Social Media for Support and Feedback by Mental Health Service Users: Thematic Analysis of a Twitter Conversation. **BMC Psychiatry**, **15**(29), 1-9.
- Toyon, M. A. S. (2021). Explanatory Sequential Design of Mixed Methods Research: Phases and Challenges. **International Journal of Research in Business and Social Science**, **10**(5), 253-260.
- Turner, R.C., Carlson, L. (2003). Indexes of Item-objective Congruence for Multidimensional Items. **Int J Test**, **3**(2), 163-171.
- Vaismoradi, M., & Snelgrove, S. (2019). **Theme in Qualitative Content Analysis and Thematic Analysis**. Retrieved on July 10, 1890 from <https://www.nordopan.nord.no/nord-xmlui/bitstream/handle/11250/2627867/vaismoradi.pdf?sequence=4>.
- Vicente, D., Venegas, M., Coker, T. R., & Guerrero, A. D. (2022). Promoting Child Development During the COVID-19 Pandemic: Parental Perceptions of Tele-Home Visits in Early Head Start Programs. **Maternal and Child Health Journal**, **26** (12), 2496-2505.
- World Health Organization. (2018). **Implementation Guidance 2018 Protecting, Promoting, and Supporting Breastfeeding in Facilities Providing Maternity and Newborn Services: the Revised Baby-friendly Hospital Initiative**. Retrieved on October 17, 2021 from www.who.int/nutrition/publications/infantfeeding/bfhi-implementation-2018.pdf.
- World Health Organization. (2020). **WHO Universal Health Coverage**. Retrieved on October 17, 2021 from http://www.who.int/healthsystems/universal_health_coverage/en/.

คณะผู้เขียน

นางเนตรรัชนี กมรัตน์นันท์

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ
เลขที่ 204/3 ถนนสีรินธร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
email: Netrachanee_kam@dusit.ac.th

นางอารียา เตชะไมตรีจิตต์

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ
เลขที่ 204/3 ถนนสีรินธร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
email: areeya_tec@dusit.ac.th

นางอันธิมา สายบุญศรี

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ
เลขที่ 204/3 ถนนสีรินธร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
email: unticha_sai@dusit.ac.th

นายพิรยุทธ รัตนเสลานนท์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี
78 หมู่ 4 ตำบล ทับตีเหล็ก อำเภอเมืองสุพรรณบุรี สุพรรณบุรี 72000
email: yut_ph_nu@hotmail.com

การพัฒนาสารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD)
สำหรับเก็บลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวไม่มีรูพรุนในสถานะเปียก
The Development of the Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) Reagents for
Collecting Latent Fingerprints on Nonporous and Wet Surfaces

ร้อยตำรวจเอกหญิง พฐุ ปารมีมิ่ง* และพันตำรวจเอก วรวัช วิชชวานิชย์
คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Police Captain Pathu Parameeming* and Police Colonel Woratouch Witchuvanit
Faculty of Forensic Science, Royal Police Cadet Academy

Received: July 6, 2023

Revised: August 17, 2023

Accepted: August 18, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาสารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) ซึ่งเป็นสารเคมีที่เหมาะสมสำหรับพื้นผิวไม่มีรูพรุนในสถานะเปียก นิยมใช้อย่างแพร่หลายในประเทศไทยเพื่อตรวจสอบลายนิ้วมือแฝงบนวัตถุพยาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาการปรากฏขึ้นของลายนิ้วมือแฝงบนวัตถุไม่มีรูพรุนโดยใช้สารเคมี FPD ซึ่งขายทั่วไปตามท้องตลาดต้องนำเข้าจากต่างประเทศทำให้มีราคาค่อนข้างสูง ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาการพัฒนาสารเคมี FPD ให้มีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพดีสำหรับการตรวจสอบลายนิ้วมือแฝงบนวัตถุพยาน ในงานวิจัยนี้ได้มีการพัฒนาสารเคมี FPD โดยศึกษาผลของสารลดแรงตึงผิว 2 ชนิดได้แก่ Ethylene Glycol และ Propylene Glycol และศึกษาผลของปริมาณผงฟูนต่อการประสิทธิภาพในการตรวจสอบลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวของวัสดุไม่มีรูพรุน 5 ประเภท ได้แก่ กระamik, เซรามิก, ขวดพลาสติก, กระจกอลูมิเนียม และ พื้นผิวภายนอกรถยนต์ ผลการวิจัยพบว่าสารเคมี FPD ทั้งหมดที่พัฒนาขึ้นมานี้มีประสิทธิภาพเพียงพอสำหรับการตรวจสอบลายนิ้วมือแฝงคุณภาพการปรากฏขึ้นของลายนิ้วมือแฝงไม่แตกต่างกัน โดยอาศัยเกณฑ์การนับจุดลักษณะสำคัญพิเศษ (Minutiae) ที่ต้องมีจำนวนมากกว่าหรือเท่ากับ 10 จุด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสารเคมี FPD ที่ใช้กันอยู่ตามท้องตลาดทั่วไปพบว่า สารเคมี FPD ที่พัฒนาขึ้นมานี้ มีความคุ้มค่าในการใช้งานเนื่องจากมีราคาถูกกว่าและมีประสิทธิภาพในการทำให้อยู่ลายนิ้วมือแฝงปรากฏบนวัสดุต่าง ๆ ได้ ซึ่งส่งผลให้การแสวงหาพยานหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ใช้งบประมาณที่น้อยลง และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาในคดีที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

คำสำคัญ: รอยลายนิ้วมือแฝง บนวัสดุเปียก พื้นผิวที่ไม่มีรูพรุน

Abstract

This research aimed to develop the reagents of Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD), the suitable reagent for nonporous and wet surfaces, which has been widely used in Thailand to detect latent fingerprints on evidence. Moreover, it aimed to study latent fingerprints on nonporous surfaces

*ร้อยตำรวจเอกหญิง พฐุ ปารมีมิ่ง (Corresponding Author)

e-mail: pathu.pa@police.go.th

by using FPD reagents which were commercially imported at a high price. Therefore, this research aimed to develop FPD reagents to be more cost-effective and effective for detecting latent fingerprints on evidence. FPD reagents were developed by studying the result of two surfactants: Ethylene Glycol and Propylene Glycol, and the result of the amount of carbon black to the efficiency in latent fingerprint detection on five types of nonporous surfaces, including glass, ceramics, plastic bottles, aluminum cans, and the exterior surface of cars. The result showed that the developed FPD reagents were effective enough for latent fingerprint detection. The quality of the appearance of latent fingerprints did not differ for latent fingerprint detection employing minutia counting, which must be more or equal to ten minutiae. Compared with commercial FPD, the developed FPD reagents were cost-effective as they were cheaper and effective in detecting latent fingerprints on various objects. As a result, the pursuit of evidence in Thailand's judicial process required less budget and brought justice to the victims and alleged offenders in cases that occurred in society.

Keywords: Latent fingerprints, On wet objects, Nonporous surfaces

บทนำ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) บัญญัติว่า “การสืบสวน” หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจ และหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ส่วนมาตรา 2(11) บัญญัติว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษซึ่งทั้งสองขั้นตอนมักจะเรียกควบคู่กันไปว่า “การสืบสวนสอบสวน” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การระบุ หรือยืนยันตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ เพื่อให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งตามมาตรา 277 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดว่าพยานหลักฐานทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” จะเห็นได้ว่าในกระบวนการดังกล่าวตั้งแต่เริ่มขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนไปจนถึงมีคำพิพากษาของศาลนั้น การระบุตัวผู้กระทำความผิดจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเพราะหากระบุตัวผู้กระทำความผิดไม่ได้ อาจหมายถึง ความล้มเหลวในการสืบสวนสอบสวนในคดีอาญาเรื่องดังกล่าว

ในการระบุตัวผู้กระทำความผิดในคดีมีหลายวิธี ซึ่งลายนิ้วมือเป็นหนึ่งในการระบุตัวตนของผู้กระทำความผิดเนื่องจากลายนิ้วมือของมนุษย์นั้นจะไม่เหมือนกันในแต่ละบุคคล โดยมี Sir. Herschel เป็นชาวยุโรปคนแรกที่น่าลายนิ้วมือมาประยุกต์ใช้ในการจำแนกตัวบุคคล ในปี ค.ศ. 1686 โดยแม้จะเป็นฝาแฝดที่มาจากไข่ใบเดียวกัน และลายนิ้วมือของแต่ละบุคคลนั้นจะไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตลอดชีวิต ทั้งนี้โอกาสที่คนสองคนจะมีลายนิ้วมือเหมือนกันมีความน่าจะเป็นในอัตราส่วนที่ 1 ใน 64 ล้าน และรูปแบบของลายนิ้วมือทำให้ลายนิ้วมือแฝงเป็นวัตถุพยานที่มีความสำคัญอย่างมากในการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในคดี ทั้งยังเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายเมื่อนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม จึงส่งผลให้มีการศึกษาค้นคว้า และพัฒนาเทคนิคในการหารอยลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิววัตถุพยานแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีการใช้สารเคมีที่ทำปฏิกิริยากับกรดอะมิโนในเหงื่อมาใช้ อีกทั้งยังมีเทคนิคขัดผงฝุ่นแม่เหล็ก แต่มีวิธีที่ใช้ในการหารอยลายนิ้วมือคือวิธีการใช้ผงฝุ่นผสมสารเคมีในรูปสารแขวนลอย ฉีดลงบน วัสดุที่มีพื้นผิวเปื่อยนุ่มมีรูพรุน

รอยลายนิ้วมือที่พบในสถานที่เกิดเหตุอาจพบบนวัตถุที่แตกต่างกัน และมีลักษณะของรอยกดประทับที่แตกต่างกันออกไป รอยลายนิ้วมือจะเห็นได้ชัดเจนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับลักษณะของรอยกดประทับ และระยะเวลาในการสัมผัสกับพื้นผิวของวัตถุต่าง ๆ ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของรอยลายนิ้วมือแฝง ดังนั้นจึงควรมีการพิจารณาถึงตำแหน่งของรอยกดประทับ ลักษณะพื้นผิวของวัตถุต่าง ๆ และสภาพโดยรวมของวัตถุนั้น ๆ อย่างละเอียดก่อนเพื่อให้สามารถเลือกใช้วิธีการเก็บรอยลายนิ้วมือในสถานที่เกิดเหตุ นั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม สำหรับในประเทศไทยซึ่งมีสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น และในการอำพรางคดีคนร้ายมักจะทิ้งวัตถุพยานลงไปในน้ำ การใช้สารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) จึงเหมาะสมในการนำมาใช้ในงานคดีอาชญากรรมที่มีวัตถุพยานพื้นผิวไม่มีรูพรุน เช่น ฝักรถยนต์ของรถยนต์ กระป๋อง แก้ว กระชก ที่อยู่ในสภาวะที่เปียกชื้น โดยที่ไม่ต้องทำให้พื้นผิวดังกล่าวแห้งก่อน

ต่อมาได้มีการศึกษาค้นคว้าพัฒนา สารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) เปรียบเทียบกับสารเคมีที่นำเข้ามาจากญี่ปุ่น และอเมริกาเพื่อให้มีประสิทธิภาพใกล้เคียง และลดค่าใช้จ่ายแต่ยังไม่ได้ศึกษานับวัตถุหลายประเภท ระยะเวลาในการแช่น้ำของวัตถุพยานยังไม่แน่นอน อีกทั้งสารประกอบอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับของต่างประเทศยังไม่หลากหลาย

จากความสำคัญ และปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจ และเป็นที่มาของการพัฒนาสารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) สำหรับเก็บลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวเปียกชื้นไม่มีรูพรุน โดยใช้สารเคมีที่หาได้ในประเทศ และสามารถผลิตไว้ใช้ในงานนิติวิทยาศาสตร์ของไทย โดยสามารถนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถระบุตัวผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่ใช้งบประมาณให้น้อยลง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการปรากฏขึ้นของลายนิ้วมือแฝงบนวัตถุไม่มีรูพรุนโดยใช้สารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีสัมสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยน

สามเหลี่ยมของการแลกเปลี่ยน เมื่อรอยนิ้วมือเกิดการแลกเปลี่ยนบนพื้นผิวของวัตถุ อาจเริ่มเกิดขึ้นในขณะที่ยุทธศาสตร์ของการแลกเปลี่ยนเริ่มต้นระหว่างนิ้วสัมผัสกับพื้นผิวกำหนดพื้นที่สัมผัส ระยะเวลาที่นิ้วสัมผัสกับพื้นผิวส่งผลต่อคุณภาพของรอยลายนิ้วมือนั้น รอยนิ้วมือที่น่าจะมีคุณภาพดีขึ้นขึ้นอยู่กับอายุของบุคคลนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน บุคคลที่มีอายุน้อย รอยลายนิ้วมือจะชัดเจนมากกว่าคนอายุน้อย ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้รอยลายนิ้วมือหลังจากการสัมผัสบนพื้นผิว คือ ทฤษฎีสัมสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนส่งผลต่อคุณสมบัติของรอยลายนิ้วมือบนประทับพื้นผิว ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่นิ้วสัมผัส รอยนิ้วมือ (ความคมชัดของลายนิ้วมือ) พื้นผิว สิ่งแวดล้อม และระยะเวลาตั้งแต่ที่นิ้วมือประทับลงบนพื้นผิวเป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพที่เหมาะสม มีการวิจัยหลายวิธีถือว่าเชื่อถือได้เพียงพอสำหรับการใช้ในการดำเนินงาน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้สามารถอธิบายได้ในแง่ของแนวคิดของทฤษฎีสัมสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนมีองค์ประกอบสามประการของสามเหลี่ยมของการแลกเปลี่ยน คือ องค์ประกอบของรอยนิ้วมือ ลักษณะของพื้นผิว และสภาพแวดล้อมที่พื้นผิวหลังจากที่นิ้วสัมผัสกับพื้นผิว ระยะเวลาหลังจากการสัมผัสพื้นผิวมีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนลายนิ้วมือบนนิ้วกับรอยลายนิ้วมือบนพื้นผิวที่สัมผัส (Stephen M, B. & Marcel D, P. 2018)

ในกรณีส่วนใหญ่อาชญากรกังวลว่าจะไม่ทิ้งร่องรอยไว้ในที่เกิดเหตุ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่จะเฝ้าสิ่งของจัดแสดง หรือโยนทิ้งลงในน้ำ เช่น พลาสติก ขวด ฟอยล์ ฯลฯ โดยตั้งใจที่จะทำลายรอยนิ้วมือออกให้หมด

ลายนิ้วมือประกอบด้วยสารคัดหลั่งจากภายนอกต่าง ๆ เช่น ลายนิ้วมือ กรดอะมิโน ไนโตรเจน เกลือ ยูเรีย และกรดไขมัน สารที่มีสารคัดหลั่งจากน้ำมันมากกว่า ซึ่งไม่ชอบน้ำจะยังคงถูกเก็บรักษาไว้หลังจากเปียกชื้น

ลายนิ้วมือแฝงที่มองไม่เห็น สามารถตรวจจับ และวิเคราะห์โดยใช้สารเคมีต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ผงฝุ่น ผงแม่เหล็ก หรือสารเรืองแสงที่ใช้บนพื้นผิวจัดแสดง และยึดติดกับส่วนผสมของร่องรอย อย่างไรก็ตามไม่สามารถใช้ผงเหล่านี้ในการตรวจจับรอยพิมพ์ที่แฝงอยู่บนพื้นผิวที่เปียกได้ เนื่องจากผงละเอียดจะสะสมเนื่องจากหยดน้ำ

ด้วยเหตุนี้ ลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่เปียก จึงจำเป็นต้องหาวิธีที่จะตรวจจับ และแสดงภาพลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่เปียกได้ สารละลายสเปรย์พิเศษที่เรียกว่า SPR (Small Particle Reagent) ทำให้มองเห็นลายนิ้วมือได้ด้วยการฉีดพ่นสารละลายที่ประกอบด้วยอนุภาคสีละเอียด (สีขาว สีดำ และ UV-active) บนพื้นผิวที่เปียกของวัตถุ อนุภาคเหล่านี้ยึดติดกับสารคัดหลั่งจากภายนอก และทำให้สามารถตรวจจับการพิมพ์ได้ เมื่อพิมพ์ได้ชัดเจน สเปรย์ส่วนเกินจะต้องถูกชะล้างออกด้วยน้ำกลั่น ทันทีหลังจากขั้นตอนนี้ การพิมพ์สามารถทำได้โดยใช้เจลลิฟเตอร์ทั่วไปบนพื้นผิวที่ยากขึ้น เช่น พื้นผิวที่มีพื้นผิวแข็งแรงต้องบันทึกร่องรอยด้วยการถ่ายภาพ อย่างไรก็ตาม วิธีนี้ไม่ควรใช้กับการตกแต่งภายใน หรือพื้นผิวที่มีรูพรุน เนื่องจาก SPR ทำให้เกิดคราบสกปรกมาก นอกจากนี้ สเปรย์ยังสามารถใช้สำหรับรอยนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่ยาก เช่น เทปเหนียว โดยรวมแล้ว SPR-spray เป็นวิธีที่ดีในการแสดงภาพลายนิ้วมือแฝงบนส่วนที่เปียกขึ้น เพื่อลดโอกาสที่ร่องรอยจะปนเปื้อนระหว่างกระบวนการทำให้แห้ง (Bumbrach, 2016)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำมาซึ่งการพัฒนาสารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) สำหรับเก็บลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวไม่มีรูพรุนในสถานะเปียก เพื่อหาพยานหลักฐานที่ผู้ต้องหาในคดีทิ้งไว้ตามแนวคิดสามเหลี่ยมของการแลกเปลี่ยน เมื่อผู้ต้องหาสัมผัสกับวัตถุที่ไม่มีรูพรุนย่อมทิ้งลายนิ้วมือแฝงไว้ และนำหลักการสารละลายสเปรย์พิเศษที่เรียกว่า SPR (Small Particle Reagent) มาใช้ โดยเปลี่ยนสารเคมีในสารละลาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

ศิริภรณ์ อุไรรัตน์ (2556) การพัฒนา และทดสอบสารเคมีสำหรับเก็บรอยลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่เปียกที่ไม่มีรูพรุนเป็นงานที่ทำนายสำหรับผู้ตรวจรอยลายนิ้วมือ งานวิจัยนี้ศึกษาการพัฒนาสูตรทางเคมีที่ใช้ในการตรวจเก็บลายนิ้วมือบนพื้นผิวที่เปียกที่ไม่มีรูพรุน คือ แก้ว เซรามิก แก้วพลาสติก ซองพลาสติก และกระป๋องอลูมิเนียมทำการพัฒนาโดยการเตรียมสารเคมีสูตรต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย สารเคมีหลัก คือ Carbon Black, Triton-X และ Photo-flo ทำการฉีดพ่นบนรอยลายนิ้วมือ จากนั้นนำชุดสารเคมีที่ผลิตขึ้นมาทดสอบคุณภาพการใช้งานเปรียบเทียบกับชุดสารเคมีจากต่างประเทศ จากนั้นนำมาตรวจสอบหาลักษณะพิเศษ (Minutiae) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์ลายนิ้วมือ ผลการวิจัย พบว่า ชุดสารเคมีที่ผลิตขึ้นจากงานวิจัยนี้มีคุณภาพในการตรวจพิสูจน์ลายนิ้วมือแฝงได้ใกล้เคียงกับชุดสารเคมีที่นำเข้าจากต่างประเทศ สามารถใช้ได้กับทุกพื้นผิววัสดุที่ทำการทดลอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานนิติวิทยาศาสตร์ได้

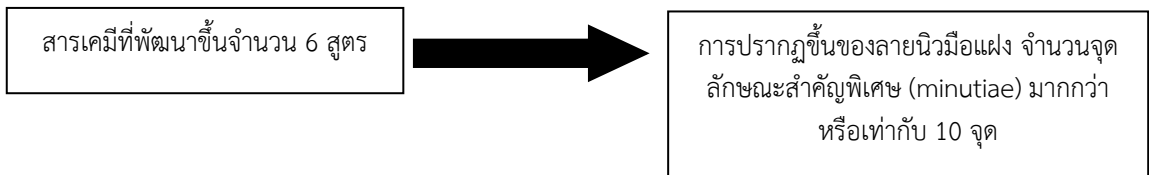
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

Didier (2009) เป็นการพัฒนาและการใช้งานของระบบระบุลายนิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS) ในงานนิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี AFIS ได้รับการพัฒนาในขั้นต้นเพื่อที่จะเอาชนะข้อจำกัดของลายนิ้วมือที่ใช้กระดาษ โดยการแปลงข้อมูลด้วยระบบดิจิทัลเก็บลายนิ้วมือจำนวน 10 นิ้ว ลงในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ จากนั้นเทคโนโลยีในการแยกและเปรียบเทียบคุณสมบัติลายนิ้วมือโดยอัตโนมัติได้รับการพัฒนา และระบบ AFIS ได้ถูกนำมาใช้ในวงกว้างเพื่อปรับปรุงกระบวนการระบุตัวตนของผู้กระทำผิดที่กระทำความผิดซ้ำ โดยใช้แผ่นลายพิมพ์นิ้วมือจำนวน 10 นิ้ว การพัฒนาเพิ่มเติมของเทคโนโลยี AFIS อนุญาตให้มีการรวมฐานข้อมูลอ้างอิง ลายพิมพ์ฝ่ามือสำหรับการประมวลผลของนิ้วมือ และฝ่ามือด้วยเหตุนี้ระบบอัตโนมัติบางส่วนของการตรวจสอบทางนิติวิทยาศาสตร์ และระบบข่าวกรองในด้านของ AFIS เป็นความท้าทายในอนาคตสำหรับการดึงคุณสมบัติโดยอัตโนมัติจากภาพลายนิ้วมือ

ในงานวิจัยนี้ ได้นำ ระบบ AFIS ใช้ในการตรวจพิสูจน์แต่เกณฑ์นับจุดสำคัญ (Minutiae) 10 จุด เพื่อเป็นเกณฑ์ในการทดลองว่าลายนิ้วมือแฝงที่ปรากฏเมื่อใช้สารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) อ้างอิงข้อมูลตามที่ผู้เชี่ยวชาญด้านลายนิ้วมือส่วนใหญ่ในประเทศไทยใช้ในการตรวจพิสูจน์แต่เกณฑ์นับ 10 จุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยโดย ศึกษาการตรวจหาลายนิ้วมือแฝง โดยใช้ตัวอย่างจากนิ้วหัวแม่มือขวาจากบุคคลเพียงคนเดียว ประทับนิ้วลงบนพื้นผิววัตถุไม่มีรูพรุน และทำการเปรียบเทียบระดับคุณภาพความคมชัดของลายนิ้วมือแฝงจากจำนวนจุดลักษณะสำคัญพิเศษ (Minutiae) ที่ตรวจเก็บได้ด้วยเครื่อง AFIS พื้นผิวที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กระຈก แก้วพลาสติก กระป๋อง และพื้นผิวภายนอกรถยนต์ และสมมติฐานในการวิจัย ให้ครอบคลุมตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

สูตรสารเคมีที่แตกต่างกันทำให้การปรากฏขึ้นของลายนิ้วมือแฝงบน กระຈก กระเบื้องเซรามิก แก้วพลาสติก กระป๋องอลูมิเนียม และพื้นผิวภายนอกรถยนต์แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบการปรากฏขึ้นของลายนิ้วมือแฝง ของสูตรสารที่แตกต่างกัน วัตถุแตกต่างกัน ได้แก่กระຈก กระเบื้องเซรามิก แก้วพลาสติก กระป๋อง และพื้นผิวภายนอกรถยนต์ ทำให้คุณภาพการปรากฏขึ้นในระบบ AFIS แตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การเตรียมสารเคมีเพื่อใช้ในการทดลองทำการประยุกต์ และพัฒนาสารเคมีที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 สูตรจำนวน 6 สูตรย่อย โดยแต่ละสูตรจะประกอบด้วยสารเคมีที่แตกต่างกันดังตาราง 1 และ 2

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบของสารเคมีสูตรที่ 1

สาร	สูตร 1A	สูตร 1B	สูตร 1C
ไอโซโพรพิลแอลกอฮอล์ [Isopropyl Alcohol (ml)]	2.50	2.50	2.50
น้ำ [Water (ml)]	10.00	10.00	10.00
ทองแดง [Copper (g)]	1.25	1.25	1.25
สังกะสี [Zinc (g)]	0.15	0.15	0.15
ผงฝุ่นดำ [Carbon Black (g)]	1.50	2.00	2.50
เอทิลีนไกลคอล [Ethylene Glycol (ml)]	0.50	0.50	0.50

ตารางที่ 2 ส่วนประกอบของสารเคมีสูตรที่ 2

สาร	สูตร 2A	สูตร 2B	สูตร 2C
ไอโซโพรพิลแอลกอฮอล์ [Isopropyl alcohol (ml)]	2.50	2.50	2.50
น้ำ [Water (ml)]	10.00	10.00	10.00
ทองแดง [Copper (g)]	1.25	1.25	1.25
สังกะสี [Zinc (g)]	0.15	0.15	0.15
ผงฝุ่นดำ [Carbon Black (g)]	1.50	2.00	2.50
โพรพิลีนไกลคอล[Propylene Glycol (ml)]	0.50	0.50	0.50

การเตรียมรอยลายนิ้วมือแฝง

การควบคุมรอยกดประทับของลายนิ้วมือนั้น รอยนิ้วมือจะเป็นรอยประทับของคน ๆ เดียวกัน ประทับลงบนดินน้ำมัน จากนั้นประทับรอยลายนิ้วมือลงบนวัสดุที่อุณหภูมิห้อง น้ำหนักในการกดประมาณ 500 g นำวัตถุที่กดประทับลายพิมพ์นิ้วมือไปแช่น้ำหลังการกดประทับทันทีตามระยะเวลาที่กำหนด คือ 30 นาที 1 วัน 3 วัน และ 5 วัน ตามลำดับ ทำการทดลองซ้ำ บนวัสดุที่เตรียมไว้ทั้ง 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นจะทำซ้ำทั้งหมด 3 ซ้ำต่อ 1 สูตร

การเก็บรอยลายนิ้วมือแฝง

หลังจากฉีดสารเคมีทั้ง 6 สูตรเรียบร้อยแล้วทำการเก็บรอยลายนิ้วมือที่ปรากฏ โดยใช้เทปขาวแปะของบนลายนิ้วมือแล้วนำไปแปะกระดาษ จากนั้นนำแผ่นลายนิ้วมือส่งไปยังผู้เชี่ยวชาญงานพิสูจน์ลายนิ้วมือแฝง ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 5 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อตรวจพิสูจน์ ซึ่งวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจหารอยลายนิ้วมือแฝงอาศัยเกณฑ์การนับจุดสำคัญ (Minutiae) ต้องมีจำนวน ≥ 10 จุด โดยกำหนดให้เกณฑ์ดังต่อไปนี้ “T” (True) คือ จำนวนที่ผ่านเกณฑ์การตรวจพิสูจน์ และ “F” (False) คือ จำนวนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การตรวจพิสูจน์ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ 10 จุดนี้ขึ้น โดยอ้างอิงข้อมูลตามผู้เชี่ยวชาญด้านลายนิ้วมือส่วนใหญ่ในประเทศไทยใช้ในการตรวจพิสูจน์แต่เกณฑ์นับ 10 จุด และตรวจกับระบบ AFIS (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2559)

ผลการวิจัย

ผลการปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงหลังการฉีดพ่นสารเคมีทั้ง 2 สูตร ซึ่งมี 6 สูตรย่อย บนวัสดุที่เปียกบนพื้นผิวที่ไม่มีรูพรุน จำนวน 5 วัสดุ ที่ผ่านการแช่น้ำในระยะเวลา 30 นาที หลังจากการกดประทับรอยลายนิ้วมือแฝง (รูปที่ 1 และ 2) ได้ผลดังนี้

การปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงจากการฉีดพ่นสารเคมีสูตรที่ 1 จำนวน 3 สูตรย่อย สามารถสรุปผลการทดลองได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงหลังการฉีดพ่นสารเคมี สูตรที่ 1

ระยะเวลา ในการแช่น้ำ 30 นาที	ผลการเปรียบเทียบระยะเวลาในการตรวจพบรอยลายนิ้วมือบน 5 วัสดุ				
	กระจก	เซรามิก	ขวดพลาสติก	กระป๋องอลูมิเนียม	พื้นผิว ภายนอก
1A	✓	✓	✓	✓	✓
1B	✓	✓	✓	✓	✓
1C	✓	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ เครื่องหมาย ✓ คือการปรากฏของรอยลายนิ้วมือหลังการใช้สารเคมีสูตรที่ 1 จำนวน 3 สูตรย่อย

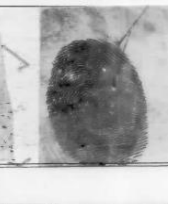
ในตารางที่ 3 เป็นการทดลองสารเคมีสูตรที่ 1 จำนวน 3 สูตรย่อย พบว่า สารเคมีสูตรที่ 1A 1B และ 1C ปรากฏรอยลายนิ้วมือแฝงบนทุกวัสดุ

การปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงจากการฉีดพ่นสารเคมีสูตรที่ 2 สามารถ สรุปผลการทดลองได้ดังตารางที่ 4

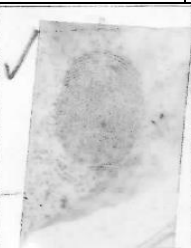
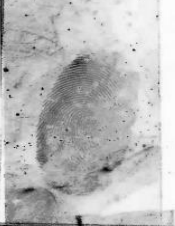
ตารางที่ 4 ผลการปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงหลังการฉีดพ่นสารเคมี สูตรที่ 2

ระยะเวลา ในการแช่น้ำ 30 นาที	ผลการเปรียบเทียบระยะเวลาในการตรวจพบรอยลายนิ้วมือบน 5 วัสดุ				
	กระจก	เซรามิก	ขวดพลาสติก	กระป๋องอลูมิเนียม	พื้นผิว ภายนอก
2A	✓	✓	✓	✓	✓
2B	✓	✓	✓	✓	✓
2C	✓	✓	✓	✓	✓

ในตารางที่ 4 เป็นการทดลองสารเคมีสูตรที่ 2 พบว่า ทุกสูตรของสารเคมีสูตรที่ 2 สามารถทำให้รอยลายนิ้วมือแฝงปรากฏบนทุกวัสดุ ดังนั้นสารเคมีสูตรที่ 2 มีประสิทธิภาพในการทำ ให้รอยลายนิ้วมือแฝงปรากฏได้ดีเหมือนสูตรที่ 1 ซึ่งสารลดแรงตึงผิว เอทิลีนไกลคอล [Ethylene Glycol] และโพรพิลีนไกลคอล [Propylene Glycol] มีประสิทธิภาพตรวจหาลายนิ้วมือแฝงได้เช่นเดียวกัน

	กระจก	เซรามิก	ขวดพลาสติก	กระป๋อง อลูมิเนียม	พื้นผิวภายนอก รถยนต์
1A					
2A					
3A					

ภาพที่ 2 ผลการปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงหลังการพ่นสารเคมีสูตรที่ 1

	กระจก	เซรามิก	ขวดพลาสติก	กระป๋อง อลูมิเนียม	พื้นผิวภายนอก รถยนต์
1A					
2A					
3A					

ภาพที่ 3 ผลการปรากฏของรอยลายนิ้วมือแฝงหลังการพ่นสารเคมีสูตรที่ 2

การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลโดยใช้หลักเกณฑ์นับจุด (Minutiae) ทำการส่งลายนิ้วมือแฝงบนแผ่นกระดาษให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ โดยอาศัยเกณฑ์การนับจุด (Minutiae) หรือจุดสำคัญพิเศษในการระบุตัวต้องมีมากกว่า หรือเท่ากับ 10 จุด หลักในการตรวจพิสูจน์ลายนิ้วมือโดยหลักทั่วไปในการตรวจเปรียบเทียบลายนิ้วมือสองรอยจะต้องมีรูปแบบเหมือนกันมีจำนวนจุดลักษณะสำคัญพิเศษที่มากพอ และสามารถเข้ากันได้ และต้องมีความสัมพันธ์ของลายเส้นแต่ละเส้นซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ลักษณะสำคัญพิเศษของลายเส้นต้องเป็นชนิด และตำแหน่งเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นต้องไม่มีส่วนที่มีความแตกต่างที่ไม่สามารถอธิบายได้ จึงจะลงความเห็นว่าเป็นลายนิ้วมือของบุคคลคนเดียวกัน ในประเทศไทยปัจจุบันนี้การลงความเห็นการตรวจพิสูจน์ว่ารอยลายนิ้วมือนี้เป็นลายนิ้วมือเดียวกันต้องมีจุดลักษณะสำคัญพิเศษของลายเส้นอย่างน้อย 10 จุด เพื่อลงความเห็นซึ่งในแต่ละประเทศจะกำหนดจำนวนจุดลักษณะสำคัญพิเศษที่แตกต่างกัน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้กำหนดอักษร “T” (True) แทนลายพิมพ์นิ้วมือที่ผ่านเกณฑ์สามารถตรวจพิสูจน์บุคคลได้ กำหนดอักษร “F” (False) แทนลายพิมพ์นิ้วมือที่ผ่านเกณฑ์สามารถตรวจพิสูจน์บุคคลได้ ซึ่งผลการทดลองการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลโดยใช้หลักเกณฑ์การนับจุดลักษณะสำคัญ (Minutiae) ของสารเคมีสูตรที่ 1 และ 2 กับระยะเวลาในการแช่น้ำ ของวัสดุต่าง ๆ ได้ผลดังตารางที่ 5 และ 6

ตารางที่ 5 ผลการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลโดยใช้หลักเกณฑ์การนับจุด (Minutiae) ของสารเคมี สูตรที่ 1

ระยะเวลา	ผลการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลโดยใช้หลักเกณฑ์การนับจุด				
ในการแช่น้ำ	กระจก	เซรามิก	ขวดพลาสติก	กระป๋องอลูมิเนียม	พื้นผิวภายนอกรถยนต์
30 นาที	T	T	T	T	T
1 วัน	T	T	T	T	T
3 วัน	T	T	T	T	T
5 วัน	T	T	T	T	T

ตารางที่ 6 ผลการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลโดยใช้หลักเกณฑ์การนับจุด (Minutiae) ของสารเคมี สูตรที่ 2

ระยะเวลา	ผลการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลโดยใช้หลักเกณฑ์การนับจุด				
ในการแช่น้ำ	กระจก	เซรามิก	ขวดพลาสติก	กระป๋องอลูมิเนียม	พื้นผิวภายนอกรถยนต์
30 นาที	T	T	T	T	T
1 วัน	T	T	T	T	T
3 วัน	T	T	T	T	T
5 วัน	T	T	T	T	T

ในการทดลองครั้งนี้ได้แบ่งระยะเวลาในการแช่น้ำของรอยลายนิ้วมือแฝงที่ประทับบน 5 วัสดุอย่างละ 3 ชั่วโมง คือ กระดาษเชราไมค พลาสติก กระป๋องอลูมิเนียม และพื้นผิวภายนอกรถยนต์โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะคือ 30 นาที 1 วัน 3 วัน และ 5 วัน เลือกใช้สารเคมีสูตรที่ 1 จำนวน 3 สูตรย่อย และสูตรที่ 2 จำนวน 3 สูตรย่อย จากการทดลอง พบว่า ทั้ง 6 สูตรย่อย สามารถตรวจพิสูจน์บุคคลได้ โดยมีจุดสำคัญพิเศษในการระบุตัวต้องมีมากกว่าหรือเท่ากับ 10 จุด

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาสูตรสารเคมีในการหารอยลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่เปียกไม่มีรูพรุน งานวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยต่อยอด (Translational Research) จากงานวิจัย “การพัฒนา และทดสอบสารเคมีสำหรับ เก็บรอยลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่เปียกไม่มีรูพรุน” (ศิริภรณ์ อุไรรัตน์, 2556) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนา สูตรสารเคมีในการหารอยลายนิ้วมือแฝงบนวัสดุที่เปียกบนพื้นผิวที่ไม่มีรูพรุน เช่น แก้ว เซรามิก แก้วพลาสติก ของพลาสติก และกระป๋อง เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพของสารเคมีที่พัฒนากับสารเคมีที่ใช้กันตามท้องตลาดทั่วไป โดยได้ พัฒนาสารเคมีออกเป็น 2 สูตร โดยแต่ละสูตรจะประยุกต์มาจากสารเคมีหลัก 6 ชนิด ซึ่งสารเคมีสูตรที่ 1 และ 2 มีส่วนประกอบของสารเคมีที่เหมือนกัน 5 ชนิด คือ น้ำ (H₂O) ทองแดง (Copper) สังกะสี (Zinc) และผงฝุ่นดำ (Carbon Black) ส่วนสารเคมีตัวสุดท้ายของทั้ง 2 สูตรจะแตกต่างกันแต่มีคุณสมบัติช่วยลดแรงตึงผิวเหมือนกัน คือ Triton-X และ Photo-flo โดยแต่ละสูตรจะมีส่วนประกอบของสารเคมีที่แตกต่างกัน จากการเปรียบเทียบผลการทดลองระหว่างสารเคมี ทั้ง 2 สูตร พบว่า เมื่อใช้ปริมาณสารเคมีที่เท่ากัน แต่เปลี่ยนสารประกอบตัวสุดท้ายจากสารประกอบ Triton-X เป็น Photo-flo ทำให้สารเคมีสูตรที่ 2B 2C และ 2D สามารถพบรอยลายนิ้วมือแฝง และนับจำนวนจุด (Minutiae) ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดบนทุกวัสดุ เนื่องจาก Photo-flo คุณสมบัติช่วยลดแรงตึงผิวของวัสดุ และช่วยให้รอยลายนิ้วมือแฝง เห็นเด่นชัดขึ้นมากกว่า Triton-X และสรุปผลพบว่าสารเคมีสูตรที่ 2 มีประสิทธิภาพในการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์ บุคคลได้ดีกว่าสารเคมีสูตรที่ 1 นอกจากนี้เมื่อนำสารเคมีสูตรที่ 2 ไปเปรียบเทียบกับสารเคมีที่ใช้กันอยู่ตาม ท้องตลาดทั่วไป พบว่า สารเคมีสูตรที่ 2 ที่นำมาใช้ทดลองในงานวิจัยครั้งนี้มีราคาถูกกว่า แต่มีประสิทธิภาพในการทำให้ รอยลายนิ้วมือแฝงปรากฏบนวัสดุต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน มีความคุ้มค่าในการผลิต และมีข้อเสนอแนะว่าควรทดลองใช้ สารประกอบตัวอื่นที่คุณสมบัติใกล้เคียงกับสารประกอบประเภท Triton-X หรือ Photo-flo มาศึกษาเพิ่มเติม โดยเป็น การศึกษาเพื่อพัฒนาสูตรสารเคมี ในการหารอยลายนิ้วมือแฝงบนวัสดุที่เปียกบนพื้นผิวที่ไม่มีรูพรุน เช่น กระดาษ เชราไมค พลาสติก กระป๋องอลูมิเนียม และพื้นผิวภายนอกรถยนต์ เพื่อศึกษาการปรากฏของลายนิ้วมือแฝงของสารเคมีที่ พัฒนาขึ้น

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาสารเคมีออกเป็น 6 สูตร โดยแต่ละสูตรจะประยุกต์มาจาก สารเคมี หลัก 6 ชนิด มีสารเคมีที่เหมือนกัน ได้แก่ Isopropyl Alcohol น้ำ Copper Zinc และ Carbon Back ส่วนสารเคมี 2 ชนิด ที่แตกต่างกัน แต่มีคุณสมบัติช่วยลดแรงตึงผิวเหมือนกันนั่นก็คือ Ethylene Glycol และ Propylene Glycol โดยควบคุมปริมาณ ส่วนประกอบของสารเคมีให้มีปริมาณคงที่ระหว่างสารเคมีทั้ง 2 ชนิด ยกเว้น ผงฝุ่นดำ (Carbon Black) ที่มีการปรับ ปริมาณเพิ่มสูงขึ้นสูตรละ 0.5 กรัม จนครบ 6 สูตร โดยสูตรที่ 1 มีการกำหนดปริมาณผงฝุ่นดำเริ่มต้นที่ 1.5 กรัม และ กำหนดเกณฑ์ในการตรวจรอยลายนิ้วมือแฝงที่พบจะต้องมีจำนวนจุด (Minutiae) มากกว่า หรือเท่ากับ 10 จุดขึ้นไป จึงจะนำมาใช้ในการเปรียบเทียบหารอยลายนิ้วมือแฝงได้ เพื่อตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลซึ่งงานวิจัยนี้ ได้อาศัยเกณฑ์ การนับจุด Minutiae ต้องมีจำนวนมากกว่าหรือเท่ากับ 10 จุดใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจหา รอยลายนิ้วมือแฝง โดยอ้างอิงข้อมูลตามผู้เชี่ยวชาญด้านลายนิ้วมือส่วนใหญ่ในประเทศไทยใช้ในการตรวจพิสูจน์ แต่เกณฑ์นับ 10 จุดนี้ไม่ใช่เกณฑ์ที่ระบุแน่นอนตายตัวเพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ภาพลายนิ้วมือแฝง และสิ่งแวดล้อมอื่นประกอบด้วยแต่อย่างไรก็ตามไม่มีค่าทางวิทยาศาสตร์ใดที่ระบุเพื่อยืนยันถึงจำนวนจุด (Minutiae) ที่น้อยที่สุดที่ใช้ในการตรวจพิสูจน์ว่าลายนิ้วมือสองรอยตรงกัน จากนั้นได้ทำการทดลองบนพื้นผิวของวัสดุไม่มีรูพรุน 5 ประเภท ได้แก่ กระดาษ เซรามิก พลาสติก กระป๋องอลูมิเนียม และพื้นผิวภายนอกรถยนต์ โดยทำการกดประทับ

รอยนิ้วมือลงบน 5 วัสดุ อย่างละ 3 ซ้ำแล้วนำไปแช่น้ำ ตามระยะเวลาที่กำหนด คือ 30 นาที 1 3 และ 5 วัน พบว่า บางรอยไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าแต่เมื่อฉีดพ่นสารเคมี ทั้ง 2 สูตร ซึ่งมีจำนวน 6 สูตรย่อย ลงบนวัสดุทำให้ ลายนิ้วมือแฝงปรากฏขึ้นในทุกสูตรของสารเคมี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ควรเลือกหัวฉีดพ่นที่มีคุณภาพเพียงพอทำให้สารเคมีมีการกระจายตัวเป็นละออง เป็นการป้องกันการจับตัวเป็นก้อนของสารเคมี และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการยึดเกาะของ สารเคมีให้ดีขึ้น
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการศึกษาบนวัสดุหลากหลายประเภทมากขึ้น
 - 2.2. การแช่น้ำของรอยลายนิ้วมือบนวัสดุประเภทต่างๆ ควรกำหนดระยะเวลาให้นานยิ่งขึ้นมากกว่าการทดลองในครั้งนี้
 - 2.3. ควรทดลองใช้สารประกอบตัวอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับสารประกอบประเภท tween 20 และ tween 80 มาศึกษาเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- ศิริภรณ์ อุไรรัตน์. (2556). การพัฒนาและทดสอบสารเคมีสำหรับเก็บรอยลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิวที่เปียกไม่มี
รูพรุน. มหาวิทยาลัยศิลปากร: สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2559). คู่มือการปฏิบัติงานการตรวจพิสูจน์ลายนิ้วมือ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ.

References

- Bumbrab, G .S. (2016). Small Particle Reagent (SPR) Method for Detection of Latent Fingermarks: A Review. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 6(4)(December), 328-332.
- Didier M. (2009). *Automated Fingerprint Identification System*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- Stephen M. B. and Marcel D. P. (2018). *Fingerprint Development Techniques. Theory and Application*. Wiley.

คณะผู้เขียน

ร้อยตำรวจเอกหญิง พฐุ ปารมีมีง

รองสารวัตร (สอบสวน) สถานีตำรวจภูธรหาดง จังหวัดเชียงใหม่
สถานีตำรวจภูธรหาดง อำเภอหาดง จังหวัดเชียงใหม่
e-mail: pathu.pa@police.go.th

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกวรธัช วิชชวาณิชย์

อาจารย์ (สบ 5) กลุ่มงานคณาจารย์ คณะนิติวิทยาศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๑๐
e-mail: jcfs@rpca.ac.th

การพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กวัยเรียน Life Skills Development in School-Aged Children.

ว่าที่เรอตรี ยุตติชน บุญเทศ* ชนะศึก นิชันนัท และสุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Yuttichon Boonped* Chanasuek Nichanong and Supaporn Tungdamnernsawad
Graduate School, Suan Dusit University

Received: November 15, 2022

Revised: January 13, 2023

Accepted: January 16, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอถึงการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กวัยเรียน โดยได้อธิบายถึงความหมาย ความสำคัญ จุดเน้นในการพัฒนาทักษะชีวิต รวมถึงการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญ ร่วมกับนโยบาย และแผนงานของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิด และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นอย่างมาก ได้ตระหนัก และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิต โดยเฉพาะสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความผันผวน และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี การสื่อสาร ความหลากหลายทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงการพัฒนาประเทศในภาพรวม ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในวัยเรียน ซึ่งมีจุดเน้น และองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญ อาทิเช่น ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร และรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง และเห็นคุณค่าผู้อื่น ทักษะการจัดการอารมณ์ และความเครียด ทักษะการปรับตัว และยืดหยุ่น เป็นต้น จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการกับปัญหารอบตัว ประกอบกับเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต เพื่อให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในชีวิต ใช้ชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทันปัญหา สามารถเลือกดำเนินชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัย และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะชีวิต เด็กวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

In this article the author presents the life skills development for school-aged children. It describes the meaning, importance, and focus of life skills development, including the synthesis of important components of life skills, the country's policies and programs related to the life skills development of children and young people in the basic education level. This study will enable all

**ว่าที่เรอตรี ยุตติชน บุญเทศ (Corresponding Author)

e-mail: yuttichon@gmail.com

parties involved in child and youth development including school teachers and parents who are very close and play an important role in the life skills development to realize and recognize the importance of life skills development, especially in the current social conditions that are volatile and change rapidly including information, technology, communication, ethnic and cultural diversity as well as other social problems such as drug problems, violence, quarrels, untimely sex, etc. These problems affect the development of children and youth and the overall development of the country. Therefore, the promotion and development of life skills for children and youth in school age need to focus and comprise important life skills components such as decision-making skills, problem-solving skills, analytical skills, communicating and media realization skills, interpersonal skills, self-esteem and people recognition skills, emotional and stress management skills and adaptability and flexibility skills. These components are regarded as a learning management process that will enable students to deal with problems in life, as well as prepare for future adjustments in terms of knowledge, thoughts, attitudes and emotions. Therefore, the learners can have good life immunity, live consciously, be aware of the problem and choose to live safely and happily the society.

Keywords: Life Skills Development, School-Aged Children, Basic Education Level

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ข้อมูลข่าวสารเกิดการเปลี่ยนแปลงเชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็วในทุกมิติทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องเตรียมการวางแผน และกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อเตรียมการรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น โดยมุ่งไปที่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อเป็นมุมมองสะท้อนให้เห็นถึงขีดความสามารถ และผลประกอบการภายในประเทศของตน และนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของคนในประเทศ เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพของคนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มุ่งสู่ความก้าวหน้า ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จากเป้าหมายการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้ระบุถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยม และวัฒนธรรม (Transformation of Culture) เพื่อสร้างคนไทยที่มีคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย รวมถึงการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะชีวิต มีพฤติกรรมกรบิโรคที่ถูกต้องเหมาะสม มีภูมิคุ้มกัน มีคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

แต่จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการศึกษากองบุตรหลาน ตลอดจนการเผชิญกับสิ่งยั่วยุ หรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ รอบตัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งกำลังสำคัญ และอนาคตของชาติ กำลังประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น การใช้ความรุนแรง ติดเกม ติดสิ่งเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร บริโรคสื่อที่ไม่เหมาะสม ขาดวิจารณญาณในการคัดสรรที่จะเลือกรับสิ่งที่ดี

ซึ่งปัญหาดังกล่าวนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจวิกฤตการณ์ของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ซึ่งพบว่า เด็ก และเยาวชนที่เป็นนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อาทิเช่น การตกเป็นทาสของเกมคอมพิวเตอร์จนถึงขั้นหมกมุ่น การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากเกม จนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ตนเอง และสังคม นิยมประลองความเร็วโดยการแข่งรถมอเตอร์ไซด์ มีพฤติกรรมการใช้รถจักรยานยนต์ที่ผิดกฎหมาย การใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา และข้อขัดแย้ง การทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น เป็นพ่อแม่อายุน้อย รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันตนเอง ขาดความรับผิดชอบ การเข้าถึงสารเสพติดได้ง่าย และขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่เห็นความสำคัญของหลักศาสนา ค่านิยมความเป็นไทย รวมถึงความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวค่อนข้างเปราะบาง ติดเพื่อน ติดสื่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) เช่นเดียวกับข้อมูลของสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ ที่พบว่า ปัญหาความเครียด ความรัก ปัญหาทางเพศ สุขภาพจิต และปัญหาครอบครัว เป็นปัญหา 5 อันดับแรกที่วัยรุ่นโทรปรึกษาสายด่วนสุขภาพจิต และเข้ามารับการปรึกษากลินิกจิตเวชมากขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สังคมควรเร่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมทักษะชีวิตมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมการมองเห็นคุณค่าของตนเอง การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์ และความเครียด ตลอดจนการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะเป็นเกราะป้องกันหลายปัญหาให้กับวัยรุ่นในปัจจุบันได้ (กรมสุขภาพจิต, 2561) เด็ก และเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทักษะชีวิต

โดยในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอถึงการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กวัยเรียน ซึ่งได้อธิบายถึงความหมาย ความสำคัญ จุดเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตร่วมกับนโยบายและแผนงานของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ครูผู้สอน และสถานศึกษา ได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิต เช่นเดียวกับการให้ความสำคัญในด้านวิชาการ และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

เนื้อหา

ความหมายของทักษะชีวิต

ทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นทักษะในการดำเนินชีวิต การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจของบุคคล เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) ระบุความหมายของทักษะชีวิต (Life Skills) ว่าทักษะชีวิตเป็นความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัว เพื่อให้อยู่รอดในสภาพสังคม และวัฒนธรรมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต นอกจากนี้ ยูนิเซฟ UNICEF (2001) ยังได้ระบุถึงความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการใช้ความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ ที่ช่วยในการสนับสนุนพฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้สามารถรับผิดชอบต่อตนเอง ทำให้บุคคลสามารถตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญได้ มีการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาทักษะในการจัดการกับปัญหาทางอารมณ์ได้ โดยมีการสร้างทางเลือกที่ดี ตลอดจนสามารถจัดการกับสิ่งที่เข้ามาคุกคามในชีวิตได้

ขณะที่นักวิชาการของไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้อย่างหลากหลาย เช่น วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี (2546) กล่าวถึง ความหมายของทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถของมนุษย์ที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด สามารถเรียนรู้จากตนเอง และผู้อื่น ซึ่งรวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น ประกอบไปด้วยความรู้ เจตคติ ทักษะการจัดการกับชีวิตของตนเองกับปัญหา

สภาพแวดล้อมต่าง ๆ และเป็นความสามารถที่มนุษย์ควรที่จะพัฒนาไปจนบรรลุจุดสูงสุดในชีวิต ขณะที่ สกล วรรณเจริญศรี (2550) ได้สรุปความหมายของทักษะชีวิตว่า ทักษะชีวิตเป็นทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน และเป็นทักษะที่จะช่วยสนับสนุน และลดประเด็นปัญหาสำคัญที่เข้ามาคุกคามชีวิตของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2551) กล่าวว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะที่จะปรับตัว และเผชิญต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ในชีวิตอย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สังคม ผู้ที่มีทักษะชีวิตดีจะมีปฏิสัมพันธ์ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความบากบั่น รู้จักแก้ปัญหาได้ดี ปรับตัวได้ พึ่งตนเองได้ และป้องกันตัวเองในภาวะคับขันได้

นอกจากนี้ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ระบุความหมายของทักษะชีวิต คือ ความสามารถพื้นฐานที่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพต้องใช้ในการเลือกทางดำเนินชีวิตให้มีประสิทธิภาพ ขณะที่สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2554) ระบุความหมายของทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยาที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสามารถที่จะปรับตัวได้ในอนาคต ขณะที่ กรมอนามัย (2558) ได้ระบุความหมายของทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีประสิทธิภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย (2559) ได้ระบุความหมายของทักษะชีวิต (Life Skills) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการจัดการชีวิตด้านต่าง ๆ ทั้งการครองชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม การพัฒนาการคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเตรียมชีวิตด้านการงานอาชีพ การมีความสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานทางการงานอาชีพ อันส่งผลถึงคุณภาพของบุคคลเพื่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ได้กำหนดความหมายของทักษะชีวิต และองค์ประกอบของทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยระบุว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ส่วนองค์ประกอบของทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

โดยสรุป ทักษะชีวิต (Life Skills) จึงเป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เพื่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้าง และพัฒนาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิต

มูลนิธิไรท์ทูเพลย์ (2560) ระบุว่า ทักษะชีวิตมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 และการเรียนรู้ทักษะชีวิต เป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและผู้ใหญ่ เพื่อให้อยู่ร่วมกับความเสี่ยงและความท้าทายในยุคปัจจุบันได้ รวมถึงยังทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวก และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ การเรียนรู้ทักษะชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดคุณภาพการศึกษา กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถที่จำเป็นมีเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และมีการใช้เทคนิค และกระบวนการ

เรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะ และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับ Steptoe and Wardle (2017) ที่ได้อธิบายว่า การมีทักษะชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งของความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการมีความรู้ดี มีข้อมูลข่าวสารมาก อาจไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงก็เป็นได้ เพราะทักษะชีวิตมีความสำคัญต่อการจัดการกับปัญหาชีวิตของตนเองในด้านต่าง ๆ และประสานสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) ได้ระบุความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตต่อเด็กและเยาวชน โดยพบว่าเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาทั้งทางด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเกิดจากปัญหาการใช้สารเสพติด การสูบบุหรี่ การตั้งครกในวัยรุ่น การกระทำความผิด เป็นต้น ดังนั้น การจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมเด็ก และวัยรุ่นให้จัดการกับความเครียด และความกดดันต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตได้อย่างเข้มแข็ง และปรับเปลี่ยนตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ในที่สุด ทักษะชีวิตจึงมีความสำคัญ และมีผลต่อการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ประเทศ และสังคมโลก เนื่องจากทักษะชีวิตมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต และการแก้ไขปัญหาในระดับบุคคล และส่งผลต่อคุณภาพของประชากรโดยรวม ซึ่งสุदारตันน์ พิมลรัตนกานต์ (2558) ยังได้อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาสุขภาพจิต ทักษะชีวิตเป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้สามารถดำรงรักษาสุขภาพจิตให้คงอยู่ได้ ไม่เกิดปัญหา เพราะสภาพแวดล้อม และปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคล ถ้าบุคคลมีทักษะชีวิต บุคคลย่อมเข้าใจปัญหา และสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผล จนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้

2) ปัญหาสารเสพติด เป็นปัญหาที่สืบเนื่องจากปัญหาอาชญากรรมภายใน และภายนอกประเทศ ที่ผู้ขายมีเครือข่ายอยู่ในทุกชุมชน และหมู่บ้าน เนื่องจากหวังรายได้จากการค้าสารเสพติด ทำให้ปัญหาสารเสพติดเป็นปัญหาหนึ่งที่ยากจะแก้ไขให้หมดไป แม้ว่ารัฐบาลจะทำการปราบปรามอย่างรุนแรง แต่สารเสพติดก็ยังแพร่ระบาดอยู่ ดังนั้น วิธีการป้องกันภัยจากสารเสพติดที่มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทักษะชีวิต หลีกเลียง และปกป้องตนเอง และครอบครัวจากการแพร่ระบาดของสารเสพติด

3) ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ในระหว่างที่ยังเรียนอยู่ มีเพศสัมพันธ์แบบสำส่อน รักร่วมเพศ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาครอบครัว ปัญหาการเรียน ปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วยากจะแก้ไข ขณะเดียวกัน ทักษะชีวิตจะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจเรื่องของเพศสัมพันธ์ และรู้ว่าจะป้องกัน หรือหลีกเลียงเพื่อหาทางออกให้กับตนเองได้อย่างไรเมื่อเผชิญกับปัญหา

4) ปัญหาการทะเลาะวิวาท และการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งเกิดจากการใช้อารมณ์ และความรู้สึกตลอดจนอารมณ์ร่วมกับกลุ่ม และพวกพ้องมากกว่าการใช้เหตุผล ทำให้ขาดความยั้งคิดในการกระทำใด ๆ ที่นำตนเองไปสู่การก่ออาชญากรรม ทำให้สูญเสียอนาคต เสียโอกาส และทำให้บุพการีเสียใจ การแก้ปัญหาคความขัดแย้งทุกระดับสามารถทำได้ไม่ว่าจะเป็นระหว่างบุคคล แม้แต่ระหว่างประเทศ ซึ่งผู้ที่มีความรู้ชีวิตจะสามารถนำหลักการแห่งเหตุผลมาตัดสินแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

5) ปัญหาครอบครัวส่วนมากเกิดจากสาเหตุการหย่าร้างของสามี และภรรยา ทำให้ครอบครัวมีสภาพแตกแยกส่งผลกระทบต่อลูก ๆ ไม่ว่าจะเป็นอยู่กับพ่อ หรือแม่ก็ตาม ลูกบางคนยังถูกทอดทิ้งให้อยู่กับญาติผู้ใหญ่ทำให้ลูกขาดความอบอุ่น ขาดการขัดเกลาทางสังคม และทำให้รู้สึกว่าเขาเองมีปมด้อย ซึ่งปัจจุบันสภาพสังคมไทยมีปัญหาครอบครัวสูงมาก ดังนั้น เยาวชนจึงจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันตนเองไม่ว่าจะมีปัญหาครอบครัวหรือไม่ก็ตาม ซึ่งทักษะชีวิตจะช่วยให้เยาวชนมีความเข้าใจ และมีแนวทางที่ดีให้กับตนเองได้ แม้ว่าครอบครัวจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม

6) ปัญหาสังคม ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และการสื่อสาร โทรคมนาคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนคติ การคิด การตัดสินใจ และการแสดงออก หรือพฤติกรรมของบุคคล โดยมีการสื่อสารต่าง ๆ เป็นผู้สร้างอิทธิพลต่อบุคคลรุ่นใหม่มากที่สุด ถ้าเยาวชนไม่มีทักษะชีวิตก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเอง

ไปในทางที่เหมาะสม อาจจะแสดงออก หรือมีการกระทำที่เป็นปัญหาสังคม เช่น การเที่ยวเตร่ อาชญากรรมต่าง ๆ ดังนั้นทักษะชีวิตจึงมีความสำคัญกับเยาวชนในการเลือกแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมให้กับตนเอง

7) ปัญหาการพัฒนาตนเอง เนื่องจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดนวัตกรรมที่เยาวชนจะต้องเรียนรู้เป็นจำนวนมาก ดังนั้น เยาวชนจึงต้องตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาตนเองไปในทางใดทางหนึ่ง เช่น ด้านการสื่อสาร ด้านศิลปวัฒนธรรม หรือด้านอาชีพว่าจะศึกษาหาความรู้อย่างไร จะพัฒนาทักษะความสามารถให้เป็นที่ยอมรับทั้งของตนเอง และครอบครัวได้อย่างไร ทักษะชีวิตจะช่วยให้เยาวชนได้รู้จักตนเอง รู้ความต้องการ และความสามารถที่แท้จริงของตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างถูกต้อง และสำเร็จตามเป้าหมายของตนเอง

8) ปัญหาสุขภาพร่างกาย เยาวชนเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และจิตใจ เพราะเป็นวัยเปลี่ยนจากเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนมีความกังวลใจในด้านสุขภาพร่างกายหลายด้าน ทั้งรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ เสียง เป็นต้น ทักษะชีวิตจะช่วยให้เยาวชนเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และความต้องการทางด้านจิตใจ ควบคู่กัน ทำให้เยาวชนสามารถปรับตนเอง หรือรักษาตนเองในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และปลอดภัย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทักษะชีวิตจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตท่ามกลางปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคม เพราะทักษะชีวิตจะช่วยให้บุคคลรู้จักเหตุผล และแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขทั้งกายและใจ

จุดเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติถึงความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตราที่ 24 บัญญัติว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ซึ่งสถานศึกษาจะต้องพัฒนา และเสริมสร้างทักษะชีวิตให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น คิดวิเคราะห์หัดตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการจัดการกับอารมณ์ และความเครียด รู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นด้วยการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิตบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่การมีทักษะชีวิต ตามความคาดหวังของหลักสูตรตามช่วงวัยในแต่ละชั้นปี นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ยังได้ระบุถึงการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนในช่วงวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นการสร้างคนให้มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความสามารถภายใน และความสามารถภายนอก ซึ่งเป็นความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง และระหว่างตนเองกับผู้อื่น เช่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การจัดการกับความขัดแย้ง การจัดการกับความรู้สึกของตนเอง การควบคุมตนเอง การสร้างสัมพันธ์ภาพ การปรับตัว การช่วยเหลือผู้อื่น และการรับผิดชอบตัวเอง

ผู้เขียนได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพบว่า มีจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยแสดงได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 จุดเน้นทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จุดเน้นทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ระดับประถมศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา
ป. 1 รู้จักตนเอง	ม. 1 รู้ความถนัด ความสามารถและบุคลิกภาพของตนเอง
ป. 2 ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง	ม. 2 ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตยและมีจิตอาสาช่วยเหลือสังคม
ป. 3 มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวกและจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้	ม. 3 มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์กับตนเอง รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น
ป. 4 รู้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น	ม. 4-6 กำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินชีวิตสู่ความสำเร็จ วางตัวและกำหนดทำที่ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง
ป. 5 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	
ป. 6 ภาคภูมิใจ เชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น	

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา จะมีจุดเน้นที่สำคัญแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการที่สำคัญในช่วงวัยต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งจุดเน้นของทักษะชีวิตในช่วงต้น ครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบทักษะชีวิต กล่าวคือ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปออกแบบการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับผู้เรียน ด้วยการกำหนดเป็นพฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังตามระดับชั้นต่างๆ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ได้ระบุพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดทักษะชีวิตในแต่ละองค์ประกอบของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ดังตารางประกอบที่ 2-5 ดังนี้

ตารางที่ 2 องค์ประกอบทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	
ระดับประถมศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา
1. ค้นพบความชอบ ความถนัด และความสามารถของตนเอง	1. ค้นพบความถนัด ความสามารถและบุคลิกภาพของตนเอง
2. ค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง	2. ค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
3. ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเอง และผู้อื่น	3. ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น
4. มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวก	4. มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวก
5. รู้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น	5. รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
6. รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	6. มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น
7. มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น	7. มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น
8. มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น	8. รู้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น
9. มีความรับผิดชอบต่อสังคม	9. มีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ
	10. มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ตารางที่ 3 องค์ประกอบทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	
ระดับประถมศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา
1. รู้จักสังเกต ตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบ	1. เลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง
2. วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารได้สมเหตุสมผล	2. ตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ
3. ประเมินสถานการณ์และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3. แก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤต ได้อย่างเป็นระบบ
4. มีจินตนาการและมีความสามารถในการคิดเชื่อมโยง	4. มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง	5. มองโลกในแง่ดี
6. รู้จักวิธีการและขั้นตอนการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง	6. มีทักษะในการแสวงหาข้อมูลและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์
	7. ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง

ตารางที่ 4 องค์ประกอบทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	
ระดับประถมศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา
1. รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง	1. ประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง
2. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้	2. จัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม
3. จัดการกับอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม	3. รู้จักคลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์
4. มีวิธีผ่อนคลายอารมณ์และความเครียด ให้กับตนเอง	4. รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น
5. สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง	
6. ยุติข้อขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนด้วยสันติวิธี	
7. รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเอง	

ตารางที่ 5 องค์ประกอบทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

พฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง	
ระดับประถมศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา
1. เป็นผู้ฟังที่ดี	1. ยืนยันความต้องการของตนเอง ปฏิเสธและ ต่อรองบนพื้นฐานของความถูกต้อง
2. ใช้ภาษาและกิริยาที่เหมาะสมในการสื่อสาร	2. กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์
3. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา	3. ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตย
4. รู้จักแสดงความคิด ความรู้สึก ความชื่นชม และการ กระทำที่ดีงามให้ผู้อื่นได้รับรู้	4. มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น
5. รู้จักปฏิเสธ ต่อรองและร้องขอ ความช่วยเหลือ ในสถานการณ์เสี่ยง	5. สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ด้วยการสื่อสาร เชิงบวก
6. ให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่าง สร้างสรรค์	6. เคารพกฎกติกาของสังคม
7. ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา และระเบียบ	7. ให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้

ทั้งนี้ สถานศึกษา ครูผู้สอน หรือผู้ที่สนใจสามารถศึกษาตัวชี้วัด และพฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวังของนักเรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ คือ แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต: บูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) การเสริมสร้างทักษะชีวิตตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ทักษะชีวิต รหัสครูศตวรรษที่ 21: การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตแห่งศตวรรษที่ 21 โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับองค์การยูนิเซฟประเทศไทย และมูลนิธิไรท์ทูเพลย์ (2560) และการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้น ป. 4-6 โดย กรมสุขภาพจิต (2558)

การสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญ

รายงานของ World Economic Forum (2016) ระบุว่าเด็กในศตวรรษที่ 21 ต้องการการเรียนรู้รอบด้านมากกว่าการเรียนรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว เด็กจึงต้องมีทักษะอย่างหลากหลาย อาทิเช่น ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นความสามารถด้านสังคม (Soft Skill) เป็นทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องบ่มเพาะ และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็กตั้งแต่วัยเรียน เพื่อให้เด็กที่จบการศึกษาไปแล้วประสบผลสำเร็จในการทำงานและที่สำคัญ คือ มีความสุขในการดำเนินชีวิตขณะที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2558) ได้กล่าวถึง ทักษะชีวิตที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นความสามารถที่เรียนรู้ พัฒนาตน และประเทศได้โดยไม่ติดกับดักของกระแสโลก ซึ่งครอบคลุมไปถึงทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณ และการประเมิน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และมีจินตนาการ ทักษะการผลิต และคิดนวัตกรรม ทักษะการเปลี่ยนแปลง และแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร และความมั่นใจในตน และทักษะทางคุณธรรม และความรับผิดชอบ นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการแนวคิด องค์ประกอบการพัฒนาทักษะชีวิต นโยบายแผนงานของประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กและเยาวชน อาทิเช่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้ความถนัด

ความสามารถจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่า และภาคภูมิใจในตนเอง และผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม องค์ประกอบที่ 2) การคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผล และข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือก และตัดสินใจในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบที่ 3) การจัดการ อารมณ์ และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจ และรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการ ควบคุมอารมณ์ และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลียง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ ไปในทางที่ดี และองค์ประกอบที่ 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึก ของผู้อื่น ใช้ภาษาพูด และภาษากายเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของ ผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ขณะที่ทักษะชีวิต (Life Skills) ตามที่องค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) ได้ระบุ องค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 ทักษะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงชีวิต ได้แก่

1) ทักษะการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต ได้อย่างมีระบบ เช่น บุคคลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพ หรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือก และตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ

2) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกาย และจิตใจจนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาโดยการคิดสร้างสรรค์เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถ นำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4) ทักษะการคิดอย่างวิจรณญาณ (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ และ ประเมินปัญหา หรือสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวเราที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

5) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นความสามารถในการใช้คำพูด และท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม สถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การแสดงความคิด การแสดงความต้องการ การแสดงการชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ

6) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) เป็นความสามารถในการสร้าง สัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาว

7) ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self-awareness) เป็นความสามารถในการค้นหารู้จัก และเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรารู้ตัวเองเวลาเผชิญกับ ความเครียด และสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่ทักษะอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การสร้าง สัมพันธภาพ การตัดสินใจ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

8) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความเหมือน หรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัยระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีมัว อาชีพ ฯลฯ ช่วยให้สามารถยอมรับบุคคล ที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ด้อยกว่า หรือได้รับความเดือดร้อน เช่น ผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดเชื้อเอดส์

9) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping With Emotion) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น รู้ว่ามีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธ และความโศกเศร้าที่ส่งผลทางลบต่อ ร่างกายจิตใจได้อย่างเหมาะสม

10) ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping With Stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียดเพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

นอกจากนี้ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2551) ได้ระบุถึงองค์ประกอบของทักษะชีวิต ตามพฤติกรรมการเรียนรู้ 3 ด้าน โดยอธิบายเป็นรายด้านได้ดังนี้

1) ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ 1.1) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์ที่ผ่านมา นำมาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และ 1.2) ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและประเมินปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและพฤติกรรม เช่น ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน อิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

2) ด้านจิตพิสัย ได้แก่ 2.1) ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) เป็นความสามารถในการค้นหาและเข้าใจในจุดดี จุดด้อยของตนเอง อะไรคือสิ่งที่ตนเองปรารถนา และไม่พึงปรารถนา และเข้าใจในความแตกต่างของบุคคลอื่นๆ 2.2) ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก และความเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา และยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีทางสังคม เช่น ความแตกต่างทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม 2.3) ความภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ค้นพบ และภูมิใจในความสามารถด้านต่าง ๆ ของตนโดยไม่มุ่งสนใจแต่เรื่องรูปร่าง หน้าตา เสน่ห์ หรือความสามารถทางเพศ และ 2.4) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) เป็นความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคม

3) ด้านทักษะพิสัย ได้แก่ 3.1) การสร้างสัมพันธภาพ (Interpersonal Relationship Skills) สามารถช่วยให้บุคคลมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสามารถที่จะรักษา และดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และรวมถึงการรักษาสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัวที่เป็นแหล่งสำคัญของแรงสนับสนุนทางสังคม 3.2) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) หมายถึงความสามารถในการใช้คำพูด และภาษาท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ โดยสามารถที่จะแสดงความคิดเห็น ความปรารถนา ความต้องการ การขออภัย การเตือน และการขอความช่วยเหลือ 3.3) การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นสิ่งนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งถ้าบุคคลมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ โดยมีการประเมินทางเลือก และผลจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น ๆ จะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของบุคคลนั้น ๆ 3.4) การแก้ปัญหา (Problem Solving) กล่าวคือ บุคคลมีปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้เกิดภาวะความตึงเครียดทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ทักษะการแก้ปัญหาคือ บุคคลสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตของเขาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม 3.5) การจัดการกับอารมณ์ (Coping With Emotions) เป็นการรู้จัก และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง และผู้อื่นว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งจะทำให้สามารถตอบสนอง และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม เช่น อารมณ์รุนแรงต่าง ๆ หรือความเศร้าโศกที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพ และ 3.6) การจัดการกับความเครียด (Coping With Stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด และรู้ถึงหนทางในการควบคุมระดับความเครียดเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในวิถีชีวิต การเรียนรู้วิธีผ่อนคลายเมื่ออยู่ในภาวะความตึงเครียดได้อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะช่วยลดปัญหาต่างๆ ทางด้านสุขภาพ

นอกจากนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และทิศทางการพัฒนาประเทศ ผู้เขียนจึงได้ศึกษานโยบาย แผนงานที่สำคัญของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ซึ่งจากการศึกษาเอกสารพบว่า มีเป้าหมาย และจุดเน้นที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิต ดังนี้

1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ระบุจุดเน้นที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต และการพัฒนาคนที่สำคัญดังนี้ คือ การพัฒนากลุ่มเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคม เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม คนไทยในทุกช่วงวัยเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม และการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงาน และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม เช่น เด็กวัยเรียน และวัยรุ่น พัฒนาทักษะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ในยุทธศาสตร์การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยังได้ระบุให้คนไทยทุกกลุ่มวัยมีทักษะ และความรู้ความสามารถที่จะเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะเด็กในวัยเรียนให้มีนิสัยรักการอ่าน และมีทักษะการเรียนรู้ในเชิงคิดสังเคราะห์ สร้างสรรค์ต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมความรู้ มีทักษะชีวิตและอาชีพ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะสมอง และทักษะทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ระบุถึงสภาพปัญหาของเด็กวัยเรียน และแนวทางการพัฒนาไว้ดังนี้ ปัญหาภาวะโภชนาการของแม่และเด็ก ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การดูแลของครอบครัว ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปัญหายาเสพติด ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรม และทักษะการใช้ชีวิตของเด็ก โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ การจัดระบบและแนวการศึกษาทั้งด้านอาชีพและทักษะชีวิต เพื่อการศึกษาต่อ การทำงานหรือการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

3) มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ระบุถึงบุคคลมีคุณลักษณะ 3 ด้าน ซึ่งเป็นคุณลักษณะขั้นต่ำ โดยในด้านผู้เรียนรู้ ระบุว่าเป็นผู้มีความเพียรใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัล และโลกในอนาคต และมีสมรรถนะ (Competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะรักษ์ และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิต เพื่อสร้างงานหรือสัมมาอาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

4) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) ยึดเด็ก และเยาวชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็ก และเยาวชนทุกกลุ่มให้เป็นผู้ที่มีความแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เหมาะสมตามช่วงวัย ส่งเสริม และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบตนเอง รู้ความต้องการ ความถนัด และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการเป็นผู้ที่ตระหนักถึงสิทธิ บทบาท และความรับผิดชอบในหน้าที่ที่พึงต้องปฏิบัติ มีความตื่นตัวต่อปัญหาสังคม มีความคิดสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของสังคม โดยระบุถึงสถานการณ์เสี่ยงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนเมือง และท้องถิ่นที่กำลังเติบโตเป็นเมืองใหญ่ ซึ่งมีพฤติกรรมเสี่ยงที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ปัญหายาเสพติด คุณธรรมจริยธรรมลดลง การใช้เวลาว่างเชิงสร้างสรรค์ลดลง การก่ออาชญากรรม เป็นต้น นอกจากนี้ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) ยังได้นำเสนอถึงการส่งเสริมความรู้ และทักษะการใช้ชีวิตที่เหมาะสม เพศศึกษา พฤติกรรมอนามัยเจริญพันธุ์ ครอบครัวศึกษา โดยมีมาตรการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

4.1) เสริมสร้างศักยภาพให้เครือข่ายเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่มีทักษะความรู้ ความเข้าใจในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเฝ้าระวังปัญหา และติดตามพฤติกรรมเสี่ยง เช่น เหล้า บุหรี่ สารเสพติด การพนัน การติดเกม และการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ อาชญากรรม การล่อลวง การเข้าสู่ตลาดแรงงานในรูปแบบที่เลวร้าย และไม่เหมาะสม

4.2) การเสริมทักษะ และความรู้ที่จำเป็นให้เด็กและเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ และมีส่วนร่วมการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัย

4.3) พัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนแต่ละช่วงวัย ให้สอดคล้องกับพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งมีแนวทางดังนี้ เด็กวัย 6-12 ปี โดยการส่งเสริมบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ การขยับร่างกาย และการพักผ่อน ส่งเสริมการศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการใช้ชีวิต เด็กวัย 13-17 ปี ส่งเสริมความรู้ และทักษะการใช้ชีวิตที่เหมาะสม การค้นหาบุคลิกภาพของตนเอง เพศศึกษา พฤติกรรมอนามัยเจริญพันธุ์ ครอบครัวศึกษา และสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีทางเลือกทางการศึกษาที่หลากหลายทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เยาวชน และสังคม

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์ประกอบของทักษะชีวิต	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)											รวม
	ยังยุทธ์ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2551)	WHO (1994)	UNESCO (2001)	Neeley (2004)	Deen et.al (2002)	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12	แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2579)	มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561	แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2564)			
ทักษะการตัดสินใจ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	
ทักษะการแก้ปัญหา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	/	/	/	-	/	-	/	/	/	/	8	
ทักษะการคิดวิเคราะห์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	
ทักษะการสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	
ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	
ทักษะการตระหนักรู้ในตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่น	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	
ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด	/	/	/	/	/	/	/	/	-	/	9	
ทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรอง	/	/	/	/	-	-	-	-	-	-	4	
ทักษะความร่วมมือและทำงานเป็นทีม	/	-	-	/	/	/	/	/	/	/	8	
ทักษะการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด	-	-	-	-	-	/	-	-	-	-	1	
ทักษะความเป็นผู้นำ	-	/	-	-	/	/	/	/	/	/	7	
ทักษะการประเมินตนเอง	-	/	/	/	-	/	/	-	-	-	5	
ทักษะความรับผิดชอบในตนเอง	/	/	-	-	/	/	-	-	-	/	5	
ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม	-	/	/	-	/	/	/	/	/	/	8	
ทักษะความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่น	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	9	
ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	-	-	-	-	-	-	/	/	/	/	4	

จากตารางการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตในข้างต้น ซึ่งเป็นการสังเคราะห์จากนโยบาย และแผนงานที่สำคัญของประเทศร่วมกับการศึกษาแนวคิดองค์ประกอบของทักษะชีวิตจากนักวิชาการทั้งของไทย และต่างประเทศ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน พบว่า มีการระบุถึงองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้เขียนได้คัดเลือกเพื่อนำเสนอเป็นองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กวัยเรียน อันประกอบไปด้วย ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ทางพระหว่างบุคคล ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง และเห็นคุณค่าผู้อื่น ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด ทักษะความร่วมมือ และทำงานเป็นทีม ทักษะความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม และทักษะความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่น

บทวิเคราะห์ วิจัย และข้อเสนอแนะ

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตท่ามกลางเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย การเผชิญสิ่งยั่วยุหรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่างๆ รอบตัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญและอนาคตของชาติ ซึ่งกำลังประสบกับปัญหาอย่างมากมาย อาทิเช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น การใช้ความรุนแรง ติดเกม ติดสิ่งเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การบริโภคสื่อที่ไม่เหมาะสม การขาดวิจารณญาณในการคัดสรรที่จะเลือกรับสิ่งที่ดี และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์มาใช้ ดังเช่น คำกล่าวของ สมพงษ์ จิตระดับ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและนวัตกรรมด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดเผยว่า จากการติดตามเฝ้าระวังลงภาคสนามการวิจัย และประมวลข่าวเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ซึ่งพบว่า สถานการณ์ปัจจัยเสี่ยง และส่งผลกระทบด้านลบ 10 เรื่องของเด็กและเยาวชน มีดังนี้ คือ 1) ความรุนแรงปรากฏในหมู่เด็กและเยาวชนทุกระดับจนยากแก่การควบคุม และแก้ไขให้ดีขึ้น เด็กอาชิวะ ตีกัน เด็กแว่น สก๊อย เด็กทำร้ายรุนแรงสาหัส 2) แม่วัยใสเด็กหญิงตั้งครรภ์ในวัยเรียน ปัญหาไม่ลดลง ยังติดอันดับ 2 ของโลกเหมือนเดิม การสอนเพศศึกษาล้มเหลว ล้ำสมัย ไม่ทันกับสถานการณ์ที่มีอยู่ 3) ยาเสพติดกลับมาแพร่ระบาด ในกลุ่มนักเรียนมากขึ้น กระบวนการสามารถแทรกซึมเข้าไปในโรงเรียนสถานศึกษาได้ ไม่มีใครกล้าขัดขวาง เสี่ยงอันตรายมาก 4) เด็กเรียนรู้แท็บเล็ต เล่นเกม การ์ตูนได้คล่องแคล่วว่องไว ครอบครัวไทยป้อนแท็บเล็ตเด็กอายุ 2-3 ขวบ ไม่ให้ลูกชนมีปรากฏพบเห็นแทบทุกแห่ง 5) เด็ก และเยาวชนอยู่กับสังคมก้มหน้าวันละ 7-8 ชั่วโมง ใช้เพื่อพูดคุย เล่นไลน์ เฟสบุ๊ค มากกว่าการเรียนรู้ ศึกษาด้วยตนเอง 6) เด็ก และเยาวชนขาดวินัยอย่างรุนแรง 7) เด็กเรียนรู้ ไม่มีความสุข กดดัน นโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ไม่เกิดขึ้น มีการติวโอเน็ต PISA อย่างเอาเป็นเอาตาย เด็กยังถูกขัง ในห้องเรียน 200 วันใน 1 ปี 8) ร้านขายเหล้า เบียร์ บุหรี่ รอบสถาบันการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างหน้าตกใจ เกิดนักดื่ม นักสูบบุหรี่ใหม่มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหญิง 9) มีเด็กยากจนด้อยโอกาส กลุ่มชาติพันธุ์ เด็กประเทศเพื่อนบ้าน เข้าสู่การเป็นเหยื่อ และเครื่องมือทางเพศ ยาเสพติด แรงงานเด็ก ขอทานเด็ก โสเภณีเด็กเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และ 10) เด็กไทยเกิดน้อยลงแต่ด้อยคุณภาพ (มติชน, 2560)

จากสถานการณ์ปัญหาของเด็ก และเยาวชนที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาของประเทศไทย ซึ่งระบบการจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนรับความรู้จากครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างทักษะทางวิชาการให้กับผู้เรียนเพียงด้านเดียว เน้นให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหา โดยปราศจากการนำมาคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ในเชิงสร้างสรรค์ อันเป็นผลทำให้การเรียนการสอนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ขณะเดียวกันโรงเรียนใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น แต่ผลสัมฤทธิ์กลับลดลง ผู้เรียนคิดไม่เป็น วิเคราะห์ไม่ได้ การเรียนการสอนอัดแน่นไปด้วยเนื้อหาวิชาการมากกว่าให้เรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีภาระงาน มีการบ้านมากเกินไป เกิดภาวะเด็กเครียด และต้องเรียนพิเศษมากขึ้น การเรียนการสอนขาดการสร้างทักษะชีวิตให้สัมพันธ์กับความรู้ ส่งผลทำให้ผู้เรียนขาดทักษะชีวิต สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากสภาการศึกษาเสวนา โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ที่ได้ระบุถึง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ส่งผลกระทบทำให้การปฏิรูปการศึกษาไม่

ประสบความสำเร็จ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยรวม คือ การที่เด็กต้องไปเรียนกวดวิชา และไม่สนใจเรียนในชั้นเรียน หรือเรียนเพื่อสอบแข่งขันเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เรียนเพื่อการเรียนรู้ หรือเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่ได้มีการพัฒนาการตามวัย เด็กสนใจแต่เกรดเฉลี่ย และไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ไม่ว่ากิจกรรมเพื่อสังคม หรือกิจกรรมเพื่อทักษะในการดำรงชีวิต ไม่สนใจกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เป็นต้น เช่นเดียวกับ วิจารณ์ พานิช (2557) ที่ได้อธิบายว่า การเรียนสมัยใหม่ต้องไม่ใช่แค่เพื่อให้ได้ความรู้ แต่ต้องได้ทักษะหรือ Skills เป็น 21st Century Skills เพื่อที่จะให้เกิดทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะชีวิต และการทำงาน ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งปัจจุบันนี้จุดอ่อนของการศึกษาไม่ค่อยได้ทักษะที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่วิชา เพื่อเอาไปตอบข้อสอบ ผลเพียงแค่นั้นไม่พอ ถ้าเรายังดำรงสภาพอย่างนั้นอยู่ บ้านเมืองเราจะลำบากมาก ขณะที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (2557) ซึ่งได้อธิบายว่า การศึกษาควรปูทาง และวางบทบาทหน้าที่ทางสังคมให้นักเรียนไว้ให้พร้อมก่อนที่นักเรียนจะจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการสอนแบบนี้จะไม่มุ่งเน้นทำเกรดเพื่อการแข่งขัน แต่มองการสร้างสำนึกและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน

ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สถาบันทางการศึกษา รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมควรเร่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมทักษะชีวิตให้มากขึ้น ทั้งการส่งเสริมการมองเห็นคุณค่าของตนเอง การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์ และความเครียด ตลอดจนการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะเป็นเกราะป้องกันปัญหาให้กับเด็ก และเยาวชนในปัจจุบัน ทักษะชีวิตจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับเด็ก และเยาวชนทุกคนเป็นภูมิคุ้มกันที่จะช่วยให้จัดการกับปัญหาต่างๆ และสามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสได้ในชีวิตจริง ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสำเร็จทางการศึกษา มีส่วนช่วยในการตัดสินใจ การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ดี ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่ดีได้ การฝึกทักษะด้านชีวิตนั้นจึงมีประสิทธิภาพทั้งในด้านวิชาการ และความสำเร็จในชีวิตของนักเรียน

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าทักษะชีวิตในเด็กวัยเรียน ประกอบไปด้วยความหมาย ความสำคัญ จุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงผู้เขียนได้การสังเคราะห์นโยบาย แผนงาน องค์กรประกอบแนวคิดในการพัฒนาทักษะชีวิตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากนักวิชาการของไทย และต่างประเทศ ซึ่งทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิต และถือว่าทักษะชีวิตมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหา ยาเสพติด ปัญหาพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ปัญหาการทะเลาะวิวาท ความรุนแรงในสังคม ปัญหาความเครียด รวมถึงปัญหาทางสังคมอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนับวันยิ่งได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกัน การพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา จะต้องช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน ด้วยการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และจุดเน้นที่สำคัญของทักษะชีวิตในแต่ละช่วงวัยต่าง ๆ ของผู้เรียน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนที่จะออกไปเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งภูมิคุ้มกันเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต การแก้ปัญหา การเอาตัวรอด ตลอดจนเป็นการสร้างอนาคตที่ดีให้กับเด็ก และเยาวชนต่อไปในภายภาคหน้า ซึ่งจะส่งผลต่อการเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2561). เผยผลสำรวจพบวัยรุ่น กทม. ปริมาณครึ่งหนึ่งผูกิตความสุขตัวเองไว้กับแฟนนะ
ครอบครัวช่วยแนะทักษะชีวิตป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2562 จาก
<https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=27571>.

- กรมสุขภาพจิต. (2558). **การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้น ป.4-6 และคู่มือประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.** นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมอนามัย. (2558). **คู่มือการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาและทักษะชีวิตในนักเรียนแบบบูรณาการ.** นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2557). **โรงเรียนผลิตภาพ: สัตตทัศน์เพื่อการจัดการ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2558). **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มติชน. (2560). **เด็กไทยวันนี้ !! นักวิชาการจุฬาฯ แฉสถานการณ์เด็กไทยมีปัจจัยเสี่ยง 10 ด้าน “ความรุนแรงแม่วัยใส ยาเสพติด”.** สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2560 จาก <https://www.matichon.co.th/news/418603>.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์. (2551). **ทักษะชีวิต.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพวัยรุ่น โรงพยาบาลรามธิบดี.
- วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี. (2546). **หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สกล วรเจริญศรี. (2550). **การศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น.** วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **คู่มือการฝึกอบรมหลักสูตรลูกเสือต้านภัยยาเสพติด.** กรุงเทพฯ: สำนักการลูกเสือยุวกาชาด และกิจการนักเรียน สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **สภาการศึกษาเสวนา (OEC Forum) 2015-2016 จากข้อเสนอสู่นโยบาย.** กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554). **เข้าใจใส่ใจวัยรุ่น.** สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561 จาก <http://www.factsforlifethai.cf.mahidol.ac.th/teenager/support02.php>.
- สุดารัตน์ พิมพ์รัตนกานต์. (2558). **ทักษะชีวิตและสังคม.** กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **การเสริมสร้างทักษะชีวิตตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แนวทางการจัดค่ายเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กไทย “ปัญหาหยุดยั้งด้วยพลังเด็กและเยาวชน”.** กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต.** กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย. (2559). **การออกแบบกิจกรรมแนะแนวที่เน้นการพัฒนาทักษะสำหรับผู้เรียน.** กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). **แนวทางการพัฒนาและประเมินค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ.** กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- มูลนิธิไรท์ทูเพลย์. (2560). **ทักษะชีวิตรหัสศตวรรษที่ 21: การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตแห่งศตวรรษที่ 21.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

References

- Andrew Steptoe and Jane Wardle (2017). *Life skills, Wealth, Health, and Wellbeing in Later Life.* Retrieved on April 16, 2019 from <https://www.pnas.org/content/pnas/114/17/4354.full.pdf>.

- United Nations Children's Fund. (UNICEF, 2001). **What is the Life Skills Approach?**. Explore Ideas Articles, Opinions, and Research about Teaching and Learning. Retrieved on December 21, 2017 from <http://www.unicef.org/teachers/teacher/Lifeskill/htm>.
- World Economic Forum. (2016). **New Vision for Education: Fostering Social and Emotional Learning Through Technology**. Retrieved on April 16, 2019 from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Vision_for_Education.pdf.
- World Health Organization. (WHO, 1994). **Life Skill Education in School**. Geneva: World Health Organization.
- World Health Organization. (WHO, 1997). **Life Skills Education for Children and Adolescents in School**. Geneva: Programme on Mental Health.

คณะผู้เขียน

ว่าที่เรีอตรียุตติชน บุญเทศ

หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
โรงเรียนบ้านท่าจาม ตำบลหนองเสือช้าง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี 20190
e-mail: yuttichon@gmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะศึก นิชานนท์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
295 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ถนนนครราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
e-mail: chanasuek_nic@dusit.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
145/9 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษามหาชราลงกรณ
ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
e-mail: ying-stang@hotmail.com

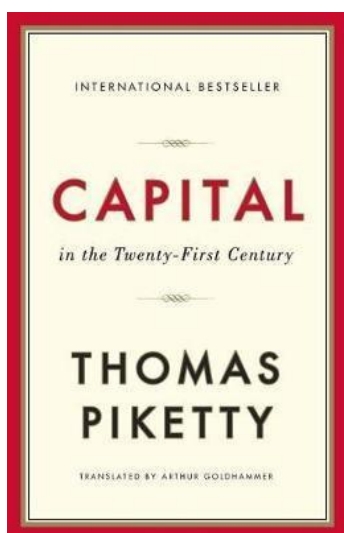
Capital in the Twenty-First Century

ศรัณย์ รัตนสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Saran Ratanasith

Graduate School, Suan Dusit University

ชื่อหนังสือ Capital in the Twenty-First Century

ชื่อผู้แต่ง Thomas Piketty

ชื่อผู้แปล Arthur Goldhammer

จำนวนหน้า 816 หน้า

ปีที่พิมพ์ ค.ศ. 2017 พิมพ์ครั้งที่ 11

สำนักพิมพ์ Harvard University Press

ภาษา อังกฤษ

ISBN10 0674979850

ISBN13 9780674979857

หนังสือ “Capital in the Twenty-First Century” หรือ “ทุน ในศตวรรษที่ 21” เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2013 โดย Thomas Piketty ศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ประจำอยู่ ณ Paris School of Economics เขาได้แสดงออกถึงทั้งความพากเพียร การทำงานเป็นทีม และความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างยิ่ง กับการใช้เวลายาวนานถึง 15 ปี ทั้งในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนหนังสือเล่มนี้ โดยหนังสือฉบับภาษาฝรั่งเศสถูกจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Seuil และถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษในปีถัดมาโดย Arthur Goldhammer นักแปลชาวอเมริกันผู้เชี่ยวชาญการแปลเอกสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมืองฝรั่งเศส แล้วถูกจัดพิมพ์โดย Harvard University Press ภายในไม่ถึงปีหนังสือเล่มนี้ติดอันดับ The New York Times Best Seller List นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลต่าง ๆ อีกมากมาย รวมทั้งคำชมจากทั้งในแวดวงวิชาการ และนักปฏิบัติ ทั้งยังถูกเขียนวิพากษ์วิจารณ์อีกไม่น้อย ทั้งจากกลุ่มสนับสนุน และกลุ่มที่เห็นต่างว่าเขาเป็นพวกต่อต้านทุนนิยม จนได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็น “Piketty Phenomenon” โดยเมื่อเดือน มกราคม ปี ค.ศ. 2015 หนังสือมียอดขายรวม 1.5 ล้านเล่ม ถูกแปลเป็น 4 ภาษาหลัก ได้แก่ อังกฤษ เยอรมัน สเปน และจีน รวมทั้งภาษาไทยด้วย ฉบับปกอ่อนดังแสดงในภาพมีการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2017 ซึ่งเป็นการพิมพ์ครั้งที่ 11

Thomas Piketty ชี้ว่าเขาเขียนหนังสือเล่มนี้ เพื่อตอบโจทย์วิจัยที่ยังค้างคาใจผู้คนที่ว่า “ความเหลื่อมล้ำของ ความมั่งคั่ง และรายได้ในหมู่มนุษย์เกิดขึ้นจากอะไร” เขาจึงได้ศึกษาข้อมูลการกระจายตัวของรายได้ และทุน ในห้วงเวลา 250 ปี ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 ถึงช่วงต้นของศตวรรษที่ 21 ด้วยข้อมูลชุดใหม่ที่มาจากการเก็บ ภาษีรายได้ที่ทั้งครอบคลุม และแม่นยำกว่าข้อมูลรายได้เดิม แล้วค้นพบว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมโลก ที่เริ่มปรากฏชัดตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ได้รุนแรงขึ้นตลอดช่วงศตวรรษที่ 19 แล้วดูเหมือนจะลดลงไปในช่วงต้นของ ศตวรรษที่ 20 แต่จะกลับมามีความรุนแรงขึ้นกว่าเดิมตั้งแต่ช่วงต้นของศตวรรษที่ 21 นี้ เขาอธิบายว่าสาเหตุหลักของ

ความเหลื่อมล้ำ คือ อัตราผลตอบแทนของทุนที่สูงกว่าอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจโดยรวม ทำให้เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่ง หรือการครอบครองทุน และการกระจุกตัวของรายได้อยู่ในคนกลุ่มเล็ก ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ และว่าปัญหาจะยิ่งน่าวิตกเมื่ออัตราการขยายตัวของทั้งประชากร และเศรษฐกิจโลกอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่อัตราผลตอบแทนของทุนยังคงสูง จนอาจนำไปสู่ความไม่สงบสุข หรือแม้แต่ความวิบัติของสังคม ตามคำทำนายของนักเศรษฐศาสตร์ลัทธิคลาสสิก เช่น Karl Marx จนอาจกล่าวได้ว่า ทุนในศตวรรษที่ 21 คือ ทุนที่ทำให้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของโลกเลวร้ายยิ่งขึ้นกว่าเดิม จึงจำเป็นต้องถูกควบคุมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ Thomas Piketty ได้เสนอแนวนโยบายสาธารณะที่ใช้มาตรการทางการคลังเพื่อสกัดกั้นการพอกพูนสะสมทุนอย่างไร้ขอบเขต ที่มีทั้งมาตรการภาษีอัตราก้าวหน้ากับทั้งรายได้ และทุน ตลอดจนมาตรการควบคุมทุนโดยตรง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเขาไม่เชื่อมั่นในโลกไปตามธรรมชาติของลัทธิเสรีนิยม ตามอย่าง Adam Smith และ Jean Baptiste Say หรือแม้แต่ Robert Solow และ Simon Kuznets ที่ว่าระบบเศรษฐกิจเสรีจะสามารถปรับตัวเองจนเข้าสู่ดุลยภาพที่สังคมสงบสุขได้ โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ ของภาครัฐ เขายังโต้แย้ง Simon Kuznets ด้วยว่าการที่ความเหลื่อมล้ำในสหรัฐลดลงช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 เป็นเพราะพลังอำนาจของวิกฤติจากสงครามโลก บวกกับเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ทั่วโลกช่วงทศวรรษที่ 1930

Thomas Piketty ไม่ใช่แค่สะท้อนภาพพลวัตของความเหลื่อมล้ำออกมาในหนังสือของเขา แต่ยังอาจซ่อนนัยของพลวัตทางสังคมโลกไว้อย่างแยบยลอีกด้วย นั่นคือ การที่โลกได้ก้าวออกจากยุคมืด แต่กลับได้ถอยหลังเข้าสู่ยุคมืดกว่า และกำลังจะถลาลงสู่ยุคมืดที่สุดจนโลก และอารยธรรมมนุษย์อาจจะถึงกาลอวสานภายในสหัสวรรษ 2000 นี้ก็ได้ เช่นนั้นแล้วพลวัตนี้โดยแก่นแท้จริงคือ ความวิบัติ จากความเสื่อมถอยสุดขีดของจิตใจมนุษย์ พร้อมด้วยความล่อแหลมต่อหายนะของทั้งสังคม และธรรมชาติ เพื่อแลกมาซึ่งเปลือกนอกที่อาจจะดูสวยหรูรุ่งเรืองเฟื่องฟู เพราะความก้าวหน้าสุดกู่ทางวัตถุ และเทคโนโลยีเท่านั้น

“Piketty Phenomenon” จะเป็นจริงหรือไม่คงไม่ได้ขึ้นอยู่กับความโด่งดังของเขามากเท่ากับการที่แรงกระเพื่อมของหนังสือทำให้พลโลกรู้สึกตัว แล้วปรับตัวเข้าสู่วิถีแห่งความพอเพียง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ไม่ใช่ใช้แค่มาตรการทางการคลังอุดรูรั่วที่ปลายเหตุ โดยทุนใหญ่จะต้องยอมลดอัตราผลตอบแทนจากทุนลงอย่างน้อยครั้งหนึ่ง เพราะคัมภีร์ หรือคัมภีร์ทุนไปไม่รู้ว่าที่บ่ก็รอบแล้ว หมดเวลากลับเสียโอกาส แต่ต้องยอมเสียสละโอกาสส่วนปุณชนคนทั่วไปก็พอเพียงได้ โดยต้องเอาข้อจำกัด อย่าเอาความอยากเป็นตัวตั้งในการดำเนินชีวิต คนชนบทซึ่งยังมีที่ดินอยู่อาจหันหน้ากลับบ้าน พึ่งพาตนเอง ด้านอาหารการกินตามวิถีทฤษฎีใหม่ ไม่จำเป็นต้องแปลงใหญ่เอาเท่าที่มีดังนี่แล้วทุนในศตวรรษที่ 21 จึงจะเป็นทุนที่พอเพียง นำโลกสู่ความยั่งยืนได้ในที่สุด

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ รัตนสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ

เลขที่ 145/9 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

e-mail: saran_rat@dusit.ac.th

นโยบายและการดำเนินงานจัดพิมพ์วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

นโยบายวารสาร

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ในประเภทบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ อาชีวศึกษา บริหารธุรกิจ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง)

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารปรากฏอยู่ในฐาน TCI (Thai Journal Citation Index Centre) หรือศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย โดยปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพวารสารตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กำหนด กองบรรณาธิการของวารสารประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีตำแหน่งทางวิชาการ ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกมีผลงานวิจัยต่อเนื่อง ซึ่งเป็นบุคลากรจากสถาบันภายนอกและภายใน และมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อ่านพิจารณาบทความ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานจัดพิมพ์วารสาร

1. รับต้นฉบับบทความจากผู้เขียน
2. กองบรรณาธิการวารสารตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของต้นฉบับบทความ ตามข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อรับพิจารณาการตีพิมพ์ และตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ (Turmitin)
3. กองบรรณาธิการวารสารจัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน อ่านพิจารณาบทความ
4. ส่งบทความให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารตรวจสอบความถูกต้องและคุณภาพของบทความและพิจารณาต้นฉบับวารสารฉบับที่จะจัดพิมพ์
6. คณะทำงานดำเนินการจัดทำรูปแบบการจัดพิมพ์
7. บรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และคุณภาพของต้นฉบับวารสารฉบับจัดพิมพ์
8. คณะทำงานจัดพิมพ์และเผยแพร่วารสาร

กำหนดการจัดพิมพ์วารสาร

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารราย 4 เดือน โดยจัดพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน
- ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

ติดต่อเรา

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

เลขที่ 145/9 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์: 02-241-7191-5 ต่อ 4135

Website: <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index>

Facebook : <https://www.facebook.com/Grad.Journal.SDU>

ผู้ประสานงาน : คุณจารุภา ยิ้มละมัย
คุณณัชชา ถาวรบุตร

ข้อแนะนำการส่งบทความ

หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาต้องไม่เคยอยู่ระหว่างการขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในบทความควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดโดยผู้เขียนเอง ไม่ได้ลอกเลียนหรือดัดทอนมาจากผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความตามข้อกำหนดการเขียนต้นฉบับบทความส่งวารสาร
5. ผู้เขียนจะได้รับใบตอบรับการตีพิมพ์บทความในวารสาร เมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน และกองบรรณาธิการ
6. ผู้เขียนต้องแก้ไขความถูกต้องของบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) และกองบรรณาธิการ
7. หลังจากผู้เขียนแก้ไขความถูกต้องของบทความแล้ว กองบรรณาธิการทำการตรวจสอบความถูกต้องคุณภาพและความสมบูรณ์ของบทความอีกครั้ง ก่อนส่งต้นฉบับทำการจัดพิมพ์

ข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

กองบรรณาธิการกำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับบทความเพื่อให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับรับพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้อ้างอิงประโยชน์ทางวิชาการได้ โดยสามารถดูรายละเอียดการกำหนดรูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่งได้จากไฟล์ตัวอย่างในเว็บไซต์ของวารสาร

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างกระดาษด้านบนและด้านซ้ายมือ 1 นิ้ว ด้านล่างและขวามือ 0.5 นิ้ว

1.2 ขนาดของต้นฉบับ

ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่ง ดังนี้

1.2.1 ท้ายกระดาษ ประกอบด้วย

- 1) ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย
- 2) เลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ (ในกรณีที่มืออาจารย์ที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย โดยลงอาจารย์ที่ปรึกษาหลักเป็นรายชื่อสุดท้าย) และให้ใส่เครื่องหมายดอกจันทัยชื่อผู้แต่งที่เป็นผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

1.2.5 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทยและอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.6 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab (ขนาด 0.5 นิ้ว) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.7 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.8 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.9 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab (ขนาด 0.5 นิ้ว) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ

ความยาวทั้งหมด ไม่ต่ำกว่า 12 หน้า และไม่เกิน 15 หน้า (นับตั้งแต่ชื่อเรื่อง-เอกสารอ้างอิง)

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับบทความ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจน ให้เขียนทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อน

2.1 การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อเรื่องภาษาไทย

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ

ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาไทย

ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาอังกฤษ

บทคัดย่อภาษาไทย (ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด) และคำสำคัญ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญ

บทนำ

วัตถุประสงค์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

ระเบียบวิธีวิจัย

ผลการศึกษา

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ
เอกสารอ้างอิง
คณะผู้เขียน

2.2 การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับบทความวิชาการและปริทัศน์

ชื่อเรื่องภาษาไทย
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ
ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาไทย
ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาอังกฤษ
บทคัดย่อภาษาไทย (ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด) และคำสำคัญ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญ
บทนำ
เนื้อหา
บทวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ
บทสรุป
เอกสารอ้างอิง
คณะผู้เขียน

3. การอ้างอิง

การอ้างอิงเอกสารให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาใช้ระบบนามปี ระบุ (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) เช่น (ศวัส ปฐมกุลนิจ, 2560)/(ศวัส ปฐมกุลนิจ และคณะ, 2560)

การอ้างอิงท้ายเรื่องให้เริ่มต้นด้วยเอกสารภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ และต้องมีรายการอ้างอิงอย่างน้อย 5 รายการ ต่อ 1 บทความ

3.1 การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ

ตัวอย่าง
สมคิด พรหมจ้อย (2552) กล่าวว่า.....
พินโย พรหมเมือง และคณะ (2559) กล่าวว่า.....

3.2 การอ้างอิงในเนื้อหาท้ายข้อความ

ตัวอย่าง
(สุภาวดี สังข์วรรณ, 2563)
(Eric N., & Chuck L., 2008)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

หนังสือ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

- ประภาพรรณ รักเลี้ยง. (2560). **หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แคมมณี. (2551). **ศาสตร์การสอน** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). **แบบแผนการวิจัยและสถิติ**. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรี้นติ้ง.
- วรรณิษา หาคูณ, จิตรา ชนะกุล และเยาวนุช ทานาม. (2563). **การจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Good, C. V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill.
- Caruso, J. J., & Fawcett, M., T. (2007). **Supervision in Early Childhood Education A Developmental Perspective**. (2nd Ed.). New York: Teachers College Columbia University.

วารสาร

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

- กฤตภาค ไหมเรียง. (2563). รูปแบบนวัตกรรมการบริหารธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 5(2), 255-268.
- หนึ่งฤทัย ไชยหมื่น. (2563). ภาวะผู้นำของครูและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูในระดับมัธยมศึกษา. **Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University**, 8(1), 50-62.
- Fullan, M. (2006). The Future of Educational Change: System Thinkers in Action. **Journal of Educational Change**, 7(3), 113-122.
- Bezdrob, M. & Sunje, A. (2014). Management Innovation—designing and Testing a Heoretical Model. **South East European Journal of Economics and Business Special Issue ICSE Conference**, 9(1), 16-29.

การประชุมวิชาการ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเอกสารรายงานการประชุม. ใน ชื่องานประชุม (เลขหน้า). สถานที่พิมพ์: หน่วยงานที่จัด.

ตัวอย่าง

- นิพนธ์ แก้วต่าย, ศิริกานต์ โรทิม, สุมิตตา บุญลา และกนกนันท์ หล้าสองเมือง. (2560). การตรวจหาสารต้องห้ามที่ปนเปื้อนในเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพรในนักศึกษาวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ครั้งที่ 1 วันที่ 7-8 ธันวาคม 2560**. (1-7). เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

Wewerka, J., Dax, S., & Reichert, M. (2020). A User Acceptance Model for Robotic Process Automation. In Proceedings-2020 IEEE 24th International Enterprise Distributed Object Computing Conference (EDOC) October 05-08, 2020. (97-106). Eindhoven: Netherlands.

วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

ชัยวัฒน์ เพ็งหิรัญ. (2562). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการโรงแรมขนาดเล็กแบบบูติคโฮเทลของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

หนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ธวัช วิรัตน์พงศ์. (14 มีนาคม 2549). ปฏิวัตินักวิจัยรุ่นใหม่. มติชน, 8.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี จาก...

ตัวอย่าง

สุรพงษ์ คงสัตย์ และจิรัชชาติ ธรรมวงศ์. (2558). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2565). รายงานการวิเคราะห์ความต้องการในการแก้ปัญหาเรื่องสินค้าและบริการเชิงพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2566 จาก https://www.ocpb.go.th/download/article/article_20220523110713.pdf?fbclid=IwAR3mZfV4A_5NFyx0UxqwsZnQk-049_U2gVrr4PfzgxGn-N9plc04tBDuvwY.

Brian, F. (2009). The 4 P's Are Out, the 4 E's Are in Ogilvy & Maher Website. Retrieved on April 20, 2023 from <https://www.linkedin.com/pulse/20141204091656-87374558-why-the-4e-sof-marketing-are-replacing-the-old-4p-s>.

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี จาก...

ตัวอย่าง

Valentino, A. L., Schillingsburg, M. A., Conine, D. E., & Powell, N. M. (2012). Decreasing Echolalia of the Instruction “Say” During Echoic Training Through use of the Cues-pause-point Procedure. **Journal of Behavioral Education**, 21 (4), 315 - 328 . Retrieved on July 17, 2022 from <http://doi.org/10.1007/s10864-012-9155-z>.

บทสัมภาษณ์

รูปแบบ

ผู้ให้สัมภาษณ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทสัมภาษณ์, ผู้สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระครูสุราธินันท์. (2564). การพัฒนานวัตกรรมการตลาด การตลาดดิจิทัลและการสร้างตราเมือง/ตราผลิตภัณฑ์ผ่าน การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าจากการฝึกอบรมบุคลากรและผู้ประกอบการชุมชน โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด), สัมภาษณ์.

ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ

ชื่อกฎหมาย. (ปี, วัน เดือน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ตอนที่ หน้า เลขหน้า.

ตัวอย่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90.

หมายเหตุ

1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำชื่อยกเว้นราชทินนาม ฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม
 2. กรณีผู้แต่ง 2 คน กรณีภาษาไทย ให้ใส่ชื่อสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับภาษาต่างประเทศ ใช้เครื่องหมาย & คั่นระหว่างคนที่ 1 และ คนที่ 2
 3. ผู้เขียนต้นฉบับบทความสามารถดูรายละเอียดการเขียนอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ APA Style
 4. การใช้ภาษาอังกฤษในบทความ
 - 4.1 ชื่อเฉพาะ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ทุกคำ เช่น International Association for Impact Assessment
 - 4.2 ภาษาอังกฤษทั้งในวงเล็บและนอกวงเล็บ ให้ใช้ตัวเล็ก เช่น local knowledge, advanced model
- เป็นต้น
- 4.3 ตัวย่อให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่น IAIA (International Association for Impact Assessment)
 - 4.4 หัวข้อเรื่อง ให้ขึ้นต้นด้วยตัวอักษรตัวใหญ่
 - 4.5 คำสำคัญ อักษรตัวแรกให้ใช้ตัวใหญ่ และคั่นคำแต่ละคำด้วยเครื่องหมาย ,
5. การส่งต้นฉบับบทความ
- ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความผ่านระบบ ThaiJo เป็นไฟล์ Microsoft Word และ/หรือ ไฟล์ PDF

6. การส่งต้นฉบับบทความ

ต้นฉบับบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ภายนอก ในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 ท่าน โดยเป็นการประเมินแบบอำพรางสองฝ่าย (Double Blind) และส่งผลการพิจารณาแก่ผู้เขียน เพื่อปรับปรุงแก้ไข บทความ หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี เมื่อบทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการแล้วผู้เขียนจึงจะได้ใบตอบรับการตีพิมพ์บทความในวารสาร

ต้นฉบับบทความจะได้รับการตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ออนไลน์ ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปออนไลน์ Turnitin

7. ลิขสิทธิ์และความรับผิดชอบ

7.1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

7.2 ข้อความที่ปรากฏในบทความแต่ละเรื่องในวารสารวิชาการเล่มนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่เกี่ยวข้องกับวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และคณาจารย์ท่านอื่นแต่อย่างใด

7.3 เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

ค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์

เมื่อบทความผ่านการพิจารณาเบื้องต้นเรียบร้อยแล้วนั้น ผู้เขียนต้องชำระค่าตีพิมพ์บทความ ดังนี้

บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ชำระค่าลงบทความละ 2,500 บาท

บุคคลภายนอก ชำระค่าลงบทความละ 3,500 บาท

กรณีบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยสวนดุสิตนั้นเขียนร่วมกับบุคคลภายนอกตั้งแต่ 1 ท่านขึ้นไป ชำระค่าลงบทความละ 3500 บาท

ทั้งนี้ วารสารจะไม่คืนเงินดังกล่าวแก่ผู้เขียน หากไม่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

ดำเนินการโอนเงินดังกล่าวมาที่ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา

บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 420-1-75977-0

ชื่อบัญชี: นางสาววงศ์อร สงวนญาติ และนางนวลปราง รักษาภักดี และนางสาวณัชชา ถาวรบุตร

นโยบายส่วนบุคคล

ทางวารสารให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ใช้ระบบวารสารออนไลน์นี้ ดังนั้น ชื่อนามสกุลและอีเมลล์ของผู้เข้ามาใช้ระบบวารสารออนไลน์ของเรา จะไม่ถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์อื่น นอกจากการติดต่อสื่อสารจากทางวารสารเท่านั้น และจะไม่ถูกนำไปส่งต่อหรือเผยแพร่แก่บุคคลอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางวารสาร

บทความวิจัย

- ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในกลุ่มบริหารงานวิชาการ
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ 1

พรพรรณ บัวทอง อารีย์ ศรีคำสุข ณัฐพล สิทธิกุล และอิทธิพัทธ์ สิวทันพรกุล

บทความวิจัย

- ผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของโคไคร่วมกับสื่อประสม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนและทักษะการอ่านโน้ตดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 17

พิเศษชาย คณะทอง และมนตรี เค้นดวง

- การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 33

พนิดา เชิงหอม และจิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์

- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนิวนอร์มอลตามการรับรู้ของครูกลุ่มรัตนโกสินทร์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร 49

ศิริพร นาใจยงค์ และอุไร สุทธิแย้ม

- การบูรณาการหลักทวารวดีธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า
จังหวัดสุพรรณบุรี 65

พระมหาวิชัย วิชโย (ชินภิมมัย) นพดล ดีไทยสงค์ และจิตติวุฒิ หมั่นมี

- แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
ในท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 81

สุนทรชัย ขอบยศ

- แนวทางการทำให้การพนันถูกกฎหมายในประเทศไทย 97

คิตติ์ก ใต้มาลี ศุภกร ปุณณฤทธิ์ สุณีย์ กัลป์ยะจิตร และวินันท์กานต์ รุจิภักดิ์

- อิทธิพลของนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสุรินทร์ 111

ดลใจ พิพัฒน์พงษ์, อารยา อิงไพบูลย์กิจ, กิตติธรา อมรสิน, อรุณี นามวงศ์ และนันท์ทยา สายไทย

- ระบบบริการสุขภาพด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการดูแลเด็กปฐมวัยในหน่วยบริการปฐมภูมิ 125

เนตรรรชนี กมลรัตนานันท์ อาริยา เตชะไมตรีจิตต์ อันธิมา สายบุญศรี และพิรุณ รัตนเสลานนท์

- การพัฒนาสารเคมี Notouch Fingerprint Detecting Spray (FPD) สำหรับเก็บลายนิ้วมือแฝงบนพื้นผิว
ไม่มีรูพรุนในสถานะเปียก 141

ร้อยตำรวจเอกหญิง พฐุ ปารมีมิ่ง และพันตำรวจเอกวรวิทย์ วิชชาวนิชย์

บทความวิชาการ

- การพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กวัยเรียน 153

ว่าที่เรือตรีฤดีชน บุญเทศ ชนะศึก นิชานนท์ และสุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์

บทความวิจารณ์หนังสือ

- Capital in the Twenty-First Century 171

ศรัณย์ รัตนสิทธิ์

- นโยบายและการดำเนินงานจัดพิมพ์วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต 173